

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

221B

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ

SAYI 6
KASIM ARALIK 2016
FİYAT 12 TL

ÖZEL
RÖPORTAJ

Tess Gerritsen

ÖZEL
RÖPORTAJ

Oliver Stone

ÖZEL
RÖPORTAJ

Daniel Radcliffe

Kanıt Pezinde

POLİSİYE VE BİLİM

ALGAN SEZGİNTÜREDİ
BÜLENT SOMAY • CELİL OKER
CEYHAN USANMAZ • ÇAĞLAN TEKİL
ELÇİN POYRAZLAR • EROL ÜYEPAZARCI
ESMAHAN AYKOL • ESRA ERTAN
FERİT GÜLEÇ • FULYA TURHAN
HAZEL ZEYNEP KURADA • HEJA BOZYEL
LEVENT CANTEK • MAHİR ÜNSAL ERİŞ
MURAT BAŞOL • OĞUZ EREN
ÖZLEM ŞEN ABAY • REHA AVKIRAN
SEVİL ATASOY • SEVİN OKYAY
SUPHİ VARIM • TEFKROS MİHALİDİS
TÜLAY GÜNEŞ KILIÇ • YANKI ENKİ
YİĞİLANTE KOCAGÖZ

Polisiye edebiyatımızın usta ismi Celil Oker'den yine temposu yüksek, heyecanlı bir Remzi Ünal macerası...

Tüm Kitapçılarda!

Türkiye’de polisiyenin merkez üssü: 221B

Türkiye’nin tek polisiye kültür dergisi 221B, elinizdeki sayıyla ilk yılını dolduruyor. 2015’in sonbaharında sosyal medya hesaplarımızdan sadece polisiye odaklı bir dergi çıkaracağımızı duyurmuş-tuk. Yıllardır hayal ettiğimiz, içeriğiyle ilgili çok çalıştığımız bir dergiydi ve artık gerçekleştireceğimizi ilan ederken çok heyecanlıydık, derginin yayımlanacağını duyan tüm polisiyeseverler gibi...

Bir dergiyi hazırlayanların, yani “mut-fak ekibinin” her sayıda heyecanlı ve diri olması kolay değildir. Bence bir dergi, her sayısında yayın kuruluna ve editör-lerine yeni bilgilerle heyecan veriyor; yeni yazarları, yeni isimleri dergiye dahil edebiliyorsa gerçek ve yaşayan bir dergi-dir. Yani önemli olan, sadece bildiğinizi düşündüğünüz, risksiz sulara olduğunuzu hissettiğiniz bir içeriği, bildiğiniz ve zaten kalemine güvendiğiniz yazarlarla yayımlamak değil. Bunu şöyle somutla-yabilirim: 221B’nin elinizde tuttuğunuz sayısı raflara çıkmadan önce, editörleri, ocak başında raflarda olacak 7. sayının dosya konusunun yazarlarını, röportaj-larını belirledi; yeni yazarlara ulaşmak, yeni konulara değinmek için sabahlamaya başladı. Bu, işin doğası gereği böyledir. 221B’nin editörleri, yayın kurulu, yazarla-

rı, tasarımcıları... dergiye emeği geçen herkes, yayıma hazırlanan her sayıdan yeni kitap ve yazar, yeni dizi ve film listeleri çıkarıyor kendi-lerine. Bu derginin her sayısı, hepimize çok şey öğretiyor. Umuyoruz okurlarımız, ilk 6 sayımız vesilesiyle yeni yazar, kitap, dizi ve filmleri hayatlarına katmıştır.

İnanıyoruz ki 221B her sayıda dergiyi hazırlayanlara ve okurları-na kattıkları ve yarattığı tutkuyla, uzun yıllar yoluna devam edecek. Üstelik sadece bir dergi değil, bir kültür yaratmaya başladığımızı da düşünüyoruz. “Türkiye’de polisiyenin merkez üssü olmaya geliyoruz,” demiştik bundan 1 yıl önce, bunu başarabildiğimizi görüyoruz; önü-müzdeki dönemde polisiye tarihine dair atölyeler, özel etkinlikler ve hatta festivallerle karşınıza çıkmaya hazırlanıyoruz.

Gelelim 6. sayımızda öne çıkan konu ve yazılara...

Heja Bozyel, Zürih Film Festivali’nde 221B için iki önemli, özel rö-portaj gerçekleştirdi. *Köstebek* filminde ABD’deki bir Nazi örgütüne sı-zan toy bir FBI ajanını canlandıran Daniel Radcliffe ile *Harry Potter*’dan *Köstebek*’e oyunculuk geçmişini, tüm dünyadaki terör saldırılarına dair yorumlarını okuyabilirsiniz.

Ve usta yönetmen Oliver Stone’un özel röportajını nefessiz okuya-cağınızı düşünüyoruz... *Snowden* filmiyle ilgili detayları, tüm dünyada hükümetlerin telefon dinleme, takip gibi konularda ne kadar ileri gittiğini, Obama hükümetine dair eleştirilerini ve hatta 15 Temmuz’da Türkiye’de yaşananlara dair yorumlarını anlattığı bu röportaj, pek çok polisiyesever için arşiv niteliğinde.

221B sayfalarında bu sayıdan itibaren yeni bir çizgi öykü başlıyor: Edhem Bey, bir Osmanlı öyküsü. Mahir Ünsal Eriş yazdı, Ferit Güleç çizdi. Edhem Bey’in maceralarını merakla okuyacağınıza inanıyoruz.

Kapak dosyamız “Kanıt Peşinde: Polisiye ve Bilim”. Polisiyenin bilimle yakından ilişkisini, bilimsel gelişmelerin polisiyeye mutlak katkısını geçmişten bugüne inceledik. Parmak izinden kan analizine, otopsilere... Algan Sezgintüredi’nin yazısı bilimsel çalışmaların polisi-yeye etkisini göstermesi açısından genel bir kılavuz olacak. Türkiye’nin en önemli adli tıp uzmanlarından Sevil Atasoy’un adli tıp çalışmalarını dedektifler üzerinden özetlediği yazısı; hakkında henüz çok az şey bildiğimiz, fakat her polisiyeseverin ilgisini çekecek adli dilbilim çalış-malarına dair Hazel Zeynep Kurada’nın yazısı dikkate değer. Polisiye ve matematiğin kol kola nasıl yürüyebildiğini anlamak için matematik profesörü ve polisiye yazarı dostumuz Tekfros Mihalidis’in yazısı, yeni pencereler açacak türden. Polisiye ve psikanaliz ilişkisini Tülay Güneş Kılıç’ın kaleminden okuyacak, Esra Ertan ve Sevin Okyay’ın yazılarındaysa polisiye-bilim ilişkisinin dizi dünyasındaki örneklerini göreceksiniz. Tarihin en kuvvetli polisiye metinlerinden biri *Suç ve Ceza* üzerinden suçun toplumsal ve bireysel yanını Özlem Şen Abay yazdı. Suphi Varım, Bülent Somay ve Erol Üyepazarcı’nın yazıları da polisiye-bilim ilişkisini farklı açılardan kavramanızı sağlayacak. Fulya Turhan, okurlarımızın da yakından takip ettiğini düşündüğümüz, Rizzoli&Isles serisinin yazarı Tess Gerritsen ile kapak dosyamıza özel bir röportaj gerçekleştirdi.

Ve elbette kitap ve dizi incelemeleri, çizgi öyküler, öyküler devam ediyor...

Hepinize yeni keşifler yapacağınız, keyifli okumalar...

221B, Sayı 6, Kasım - Aralık 2016,
İki Aylık Süreli Yayın

Yayın Kurulu:

Ahmet Ümit, Algan Sezgintüredi, Ece Özbaş,
Erol Üyepazarcı, Hüseyin Çukur, Özlem Özdemir,
Sevin Okyay

Editör: Hüseyin Çukur, Özlem Özdemir, Yoldaş Özdemir

Kapak Tasarım: Mazhar Bilgiç

İç Tasarım: Eren Taymaz

Reklam: Kamile Karakadılar (kamile@mylosyayingrubu.com)

221bdergi.com | bilgi@221bdergi.com

facebook.com/221bdergi | twitter.com/221b_dergi

Mylos Yayın Grubu Yayıncılık Danışmanlık Hizmetleri Ltd.
Şti. adına İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Özlem Özdemir

Adres: Caferağa Mah. Zuhal Sok. Banu Apt. No:1, Daire:1,
Kadıköy - İstanbul - Tel: 0216 345 00 46

Baskı: Uniprint Basım Sanayi ve Ticaret A. Ş.
Ömerli Mah. Hadımköy-İstanbul Cad. No:159, Arnavutköy,
İstanbul - 0212 798 28 40 - Sertifika No: 12196

Dağıtım: DPP (0212) 622 22 22

221B’de yayımlanan tüm yazı, çizim ve karakterlerin yayın hakları saklıdır. Yayınevi, yazar ve çizerin izni olmaksızın hiçbir yazılı, basılı ve görsel yayın organı ve sanal ortamlarda kullanılamaz.

22

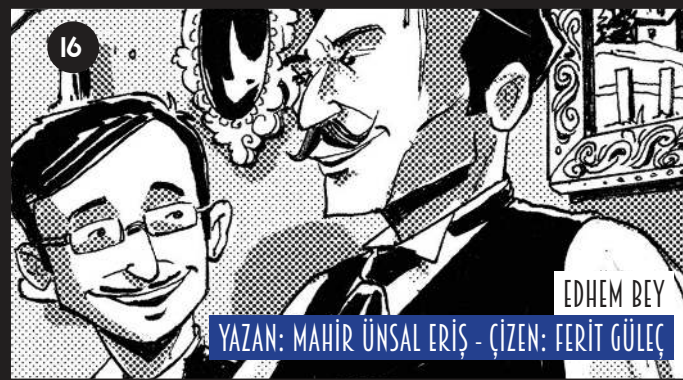
HEJA BOZYEL - OLIVER STONE
GELECEĞİ GÖRDÜM BEN KARDEŞİM
VE GELECEK CİNAYETTEN İBARET

20

QUARRY: UMUTSUZ BİR ADAMIN DRAMATİK HİKÂYESİ

ÇAĞLAN TEKİL

16

EDHEM BEY

YAZAN: MAHİR ÜNSAL ERİŞ - ÇİZEN: FERİT GÜLEÇ

88

ÖLÜMCÜL KÖPRÜLER

YANKI ENKİ

HARRY POTTER'DAN FBI AJANINA	4
Heja BOZYEL	
AVUKAT NÂZİM MİRKELAM.....	8
Oğuz EREN	
GECE TRENİ: HANÇERLİK KİTAPLAR.....	12
Elçin POYRAZLAR	
MÜLTECİ - 2	26
Esmahan AYKOL	
YEMİN.....	30
Yigilante KOCAGÖZ	
KAY SCARPETTA	32
Fulya TURHAN	
BOZKIR.....	34
Yazan: Levent CANTEK - Çizen: Murat BAŞOL	
BECK'İN TAMAMLANMASINI BEKLERKEN!	38
Ceyhan USANMAZ	
POLİSİYE KURGUDA OYUN VE GÜÇ	50
Suphi VARIM	

DELİLLER VE ADLİ BİLİMLERİN ÖNCÜLERİ..... 52

Algan SEZGİNTÜREDİ

ADLİ DİL BİLİME KISA BİR GİRİŞ 68

Arş. Gör. Hazel Zeynep KURADA

MATEMATİK VE POLİSİYE 70

Yunancadan çeviren: Şevki Kırarp

Tefkros MİHALİDİS

“BONES” A VEDA SEZONU 74

Sevin OKYAY

PSİKANALİZ VE DEDEKTİF HİKÂYESLERİ 76

Tülay Güneş KILIÇ

“SİZ TEMİZLENİN, SİZ DE BİRAZ KİRLENİN...” 81

Esra ERTAN

POLİSİYE KURGUDA BİLİMİN YERİ 84

Erol ÜYEPAZARCI

“BU ALÇAKLIĞI UNUTMAYACAĞIZ” 90

Celil OKER

KOMÜNİST GAZETE 94

Reha AVKIRAN

HARRY POTTER'DAN FBI AJANINA

Heja BOZYEL

Dünyanın en önemli 30 yaş altı oyuncusu o. Harry Potter serisiyle bir jenerasyon onunla büyüdü. Tüm hayranlarını toplasanız bir Radcliffe ülkesini kurarsınız rahatça. Ama sohbet ederken o çok akıllı, içten ve işini iyi yapmaya çalışan bir gençten başkası değil. Türkiye'den sadece tek kişiye röportaj veren Daniel Radcliffe, ona olan hayranlığımızı kat kat artırmakla kalmadı, Türkiye'deki tüm hayranlarına da selamlarını yolladı.

Zürich Film Festivali boyunca Hugh Grant'tan Joseph Gordon Lewitt'e kadar onca büyük oyuncu kırmızı halıdan geçti ama kimse Daniel Radcliffe kadar kalabalık karşılanmadı, kimse için o kadar çılgık atılmadı. Bütün oyuncular içten ve güler yüzlüydüler ama ne yalan söyleyeyim, kimse de Daniel kadar içten değildi. Tek bir kişiyi bile kırmadan imza verdi, selfie çekti. "Sağ kalan çocuk" Harry Potter, günü kırmızı halıda da kurtardı ve bunu yaparken gülümsemesi yüzünden hiç eksik olmadı.

Ertesi gün röportaj için odaya girdiğinde odadaki herkesle tek tek tokalaştı- hayır, bu her oyuncunun yaptığı bir şey değil. Odada ben ve Daniel'den daha ünlüymüş gibi davranan festival görevlisi dışında kimler mi vardı? Benden önce röportaj yapan Meksikalı gazeteci ve annesi. Çünkü anne, Daniel hayranıymış ve onu görmek için gelmiş. Daniel hemen anneye fotoğraf çek-

tirdi. Festival görevlilerinden birinin bir tanıdığı Harry Potter kitabını imzalatmak istiyormuş. Hiç duraksamadan imzaladı. Aşırı şık ve sevimli, adeta Hogwarts öğretmenlerini andıran basın danışmanı ve çikolata şelalesine bakar gibi Daniel'a bakan ya da kayıp çocuğunu bulmuş anne gibi heyecanla gülümseyen, bendeniz.

Daniel, festivalde iki filmle bulunan tek oyuncuydu. *Swiss Army Man* filminde sürekli osuran ve hayatı sorgulayan bir cesedi canlandırıyor. Herkesin zevkine hitap etmese bile kesinlikle izlenmesi gereken bir film. Ben tekrar tekrar izlerim! İkinci filmiyse, Daniel'ın *221B*'nin konuğu olmasını sağlayan *Imperium (Köstebek)*. Türkiye'de de gösterime giren *Köstebek* filminde Daniel, gizli görevdeki bir FBI ajanını canlandırıyor. Bir terör saldırısını önlemek için Nazi terörist kılığına giren Daniel için bu film, kariyerinin en farklı yapıtlarından biri.

Çok hızlı konuştuğu ve her soruyu uzun uzun cevapladığı için röportaj yapması çok zevkli ve fakat röportajı çözmesi zor oldu. İşi iyice zorlaştırırsa her “Daniel” yazmam gerektiğinde önce “Ha” diye başlamam çünkü bilinçaltında hâlâ Daniel = Harry Potter. Bu nedenle de Ha... pardon, Daniel’a ilk sorum böyle başladı.

Harry Potter’dan beri oynadığın her karakter birbirinden çok farklı ve ilginç. 9 film, 1 televizyon dizisi, 11 ay süren ve eleştirmenlerden alkış alan Broadway oyunu... Özellikle son iki filmin çok dikkat çekici. Fiziksel görünüşünü de değiştirmeni gerektiren Imperium (Köstebek) var. Bu kadar kısa süre içinde bu kadar çok filmde ve böyle değişik rollerde oynamanın sebebi kendini kanıtlamaya çalışmak mı?

Dışarıdan bakınca öyle görünebilir ama değil. Bunu sevmesem yapmazdım. Tabii ki kendimi kanıtlamam gereken bir dönem oldu, özellikle tiyatrodan oynamaya ilk başladığımda. Çevremdeki insanların bana bakışından, “Bu o ünlü çocuk, böyle bir iş için yeterli değil; yeteneği var mı yoksa sırf ünlü diye mi burada?” diye düşünerek baktıklarını görebiliyordum. Bu yüzden daha çok çalıştım, üç farklı tiyatro oyunu ve müzikalle sahneye çıktım ve iyi iş çıkardığımı düşünüyorum. Ama sürekli çalışmamın nedeni bu değil. Kendimi film seti dışında, çalışmadan düşünemiyorum. İşini çok seven şanslı insanlardan biriyim. Gerçekten film setinde olmayı ç-o-k seviyorum. İnsanların beni “sadece şanslı” olmakla suçlamalarından nefret ediyorum. İnsan kendi şansını kendi yaratır. Çalışarak. 10-11 yaşından beri setlerdeyim ve bu artık hayatımın bir parçası. Başka türlü bir yaşam bilmiyorum.

Hiç tatil yapmıyor musun?

Daha birkaç hafta önce iki haftalığına Yunanistan’da kız arkadaşım ile tatil ediydik. Muhteşemdi. Ara vermek iyi geldi. Bugün de otel odasının camından bakarken telefonda kız arkadaşım Zürih’e gezmeye gelmemiz gerektiğini söyledim.

Tam anlamıyla bir servetin var ve böyle mütevazı tatiller yapıyorsun.

Aynen öyle. Özel jet uçaklarla falan işim olmaz. Çok param var ve dokunmuyorum bile. Ne yapacağımı bilmiyorum o parayla. Bugüne kadar yaptığım en büyük harcamam evim. Bir ara sanat eserleri almaya başlamıştım ama Beltrachhi belgeselini izledikten sonra bunun iyi bir yatırım olmadığını fark ettim. Para benim

için sadece istediğim filmde oynama özgürlüğünü veren bir araç. Bu sayede *Swiss Army Man* ya da *Kill Your Darlings* gibi bağımsız filmlerde oynayabiliyorum ve fatura düşünmüyorum. Ama gerçekten de geçenlerde bir arkadaşım, “Benim o kadar param olsaydı ne yapardım bilmiyorum,” dedi. İnan, ben de bilmiyorum!

Swiss Army Man’in çekimlerinin ne kadarında model kullandınız, ne kadarında gerçekten osuran sendin?

Hayır, hayır, ben aslında o kadar osurmuyorum! Filmdeki osurukların hepsi ses efektiydi, ben hiçbir sahnede gerçekten osurmadım! Şaka bir yana, mümkün olduğunca az model kullandık. Ben istemedim kullanılmasını. Mesela denizde gittiğimiz sahne gibi. İnsanların model sandığı sahnelerde aslında ben vardım ve onları model sanmaları çok hoşuma gidiyor. Demek ki iyi iş başarmışım.

Seninle birlikte büyüyen bir jenerasyon var. Bu nasıl bir duygu?

Bununla büyüyünce sana doğal geliyor ama mesela kırmızı halıda olmak benim için aşırı korkutucu çünkü insanları hayal kırıklığına uğratmaktan, üzmetten korkuyorum. Gelip senin için saatlerce bekliyorlar. Bir tanesini bile atlar da imza veremezsem ya da fotoğraf çektilersem diye korkuyorum. Düşün, 12 yaşındasın ve yüzlerce insan senden imza bekliyor, bağırıyor. Bu cidden anlatamayacağım kadar korkunç ve bir o kadar da güzel.

Daniel, benim de selfie isteğimi geri çevirmedi

NAZİ SELAMI VEREN OLDU

Köstebek'in çekimleri nasıldı?

İlginçti. Ku Klux Klan gibi göründüğümüz yü-rüme sahnesi var. Çevredeki insanlar gerçekten Ku Klux Klan sanmış bizi. Bağırmağa başladılar. Korkmuşlardı. Çekimi kesip insanları bunun bir film çekimi olduğuna ikna etmemiz gerekti. Aynı çekimin devamında yanımdan geçen bir arabadaki adam camını indirip bize Nazi selamı verdi ve korna çaldı. O da çok tuhaf bir andı.

Canlandırdığın Name Foster karakteri, bildiğimiz hümanist Daniel'den çok farklı. Zor oldu mu öyle zıt birini canlandırmak?

Çok da zıt olduğunu düşünmüyorum. Yani tabii ki Nazi değilim. Ama işimi iyi yapabilmek için ben de o kadar fedakârlık yapabilirim mesela.

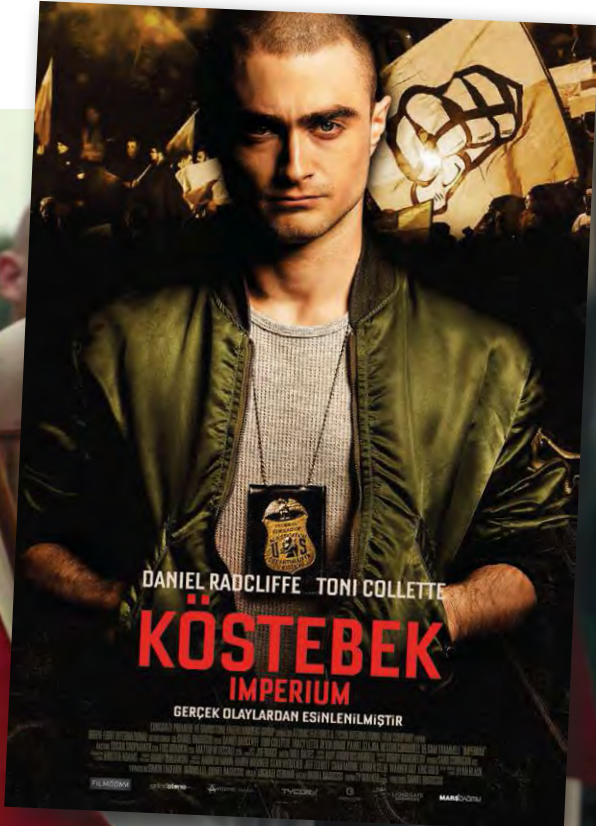
Peki, bu film dünyadaki terör olaylarına bakış açını değiştirdi mi?

Terörün ne kadar kötü ve acı bir şey olduğunu tekrarlayacak ya da tartışacak değilim ama bu rolden sonra daha duyarlı olduğumu ve olayları iki yönlü görmeye, teröristlerin neden bunları yaptığını anlamaya başladığımı söyleyebilirim. İnsanların nasıl olup da o pozisyonlara düştüğünü, canlı bomba ya da terörist olabildiklerini anladım.

TERÖRÜN BAHANESİ YOK

Teröristleri anladığımı mı söyledin?

Evet. Anlamak başka, onları haklı görmek, terör eylemlerini affetmek başka. Evet, böylesine zarar verici şeyler yapmalarının arkasındaki motivasyonu artık anlıyorum. Şimdi ismini vermeyeceğim ama teröristlerin web sitelerine bakınca politik mesajların olduğu açıklamaların yanı sıra forumlarında en sevdikleri yemek tariflerini, izledikleri filmleri paylaşıyorlar. Bunları görünce, "Evet, onlar da bir topluluk," diyorsun. Yani katılanların hepsi mutsuz ve yalnız oldukları için katılmıyorlar o gruplara. Öyle olanlar da vardır tabii ki ama oraya katılınca kendilerini bir yere ait ve koruma altında hissediyorlar. Bir sabah uyanıyorsun ve karın seni terk ediyor. İşinden kovuluyorsun. Ve bunların hiçbirisi senin hatandan kaynaklanmıyor, sadece dininden ya da ten renginden dolayı başına geliyor. Ve birisi çıkıp sana diyor ki, "Bunların hiçbirisi senin suçun değil. Hepsi ten renginden dolayı sana karşı hazırlanmış komploların sonucu. Gel, asker ol ve senin bu duruma düşmene yol açanlarla savaş. Bu durumu düzelt." Bir anda berbat bir hayatın varken bir amacın oluyor. Ama dediğim gibi bu, terör için bir bahane olamaz. Dünyada sadece 2016'da ateşli silahlarla işlenen 8 bini aşkın cinayet var. Politik ve dini görüşlerle gerçekleşen terör eylemleriyse her ülkenin korkulu rüyası. Bunların hiçbirinin bahanesi olamaz.

İnce göndermeler, hükümet içinde oynanan çetrefil oyunlar... Brexit hakkında yazılmış ilk gerilim romanı

Halk oylamasına üç gün kala, Birleşik Krallık'ın Avrupa'daki geleceği sallantıdadır. Perde arkasında çalışan son derece kararlı bir grup, sonucun kendi lehlerine çıkmasını garantilemek için her şeyi göze almıştır – cinayet dahil!

Sahip olduğu özel bilgileri son derece yerinde kullanan Andrew Marr'ın zekice yazılmış bu heyecanlı romanı, iktidarın koridorlarında keyifle dolanan bir entrika...

Devletin Başı

Andrew Marr

Çeviren: Mehmet Gürsel

Polisiye/Gerilim, 336 s.

AVUKAT NÂZİM MİRKELAM

Oğuz EREN

Şerif Jr. Johnson, gangsterliğe özenen genç serserilerin kaçırdığı zengin işadamını kurtarabildiyse, bunu Keskin Gözlü Kartal'a borçluydu. Küçük Kızılderili, ormanda fidyecilerden birini görüp şüphelenmiş, gördüklerini şerife anlatmıştı.

15 dakikalık amatör film *Kopiller'in Kızılderili*, koşa koşa gidip şerife haberi ileten Keskin Gözlü Kartal *Fergan Mirkelam*'dı; biz de kendisini 1995 tarihli *Her Gece* klibi ile "koşan adam" olarak tanıdık. Çoluk çocuğu peşine takıp film çeken babası Nâzım Mirkelam, avukattı. Filmin Şerif Ceyar'ı da oydu. Kopillerden çete reisi olansa, ricamı kırmayıp *Cinaïroman.com* için bu

eğlenceli çocukluk anısını kaleme alan Mehmet Mirkelam'dı.

Nâzım Mirkelam, daha lise yıllarında sanat müziğine hevesliydi. Askerden sonra Halkevi'nde tiyatroya gönül verdi. Bir arkadaşının yönlendirmesiyle ilgisi sinema sanatına kaydı. Tiyatrocu arkadaşlarını toplayıp 1966'da çektiği üç saatlik soygun filmi *Kara Çanta*, amatör film yarışmasında ödül kazanmıştı.

Senaryo yazmaya devam etti, üretkendi, kısa sürede 14 senaryo yazıverdi. Romancılığı, bu senaryoları değerlendirme kaygısıyla başladı. *Hürriyet*'te Ezgi Başaran imzasıyla 21 Kasım 2004 tarihinde yayımlanan söyleşi, yazarın hevesi ve hayal gücü hakkında fikir veriyor:

Romanlarınızda neler olup bitiyor?

Başka mahallerde geçen konulara egzotik derler. Bendeki sinema aşkı, egzotik yerlerde geçen romanlar yazma fikrini verdi bana. Nerede yazacağız, dedim. Afrika'da yazacağız, dedi.

Kim dedi efendim?

Kendi kendime konuşuyorum canım. Diyorum ki egzotik yerde geçen roman yaz! Nerede geçsin? Afrika'da. Nereye gidelim? Çöle gidelim. Öyle gittim Libya'ya. Libya'da bir bilimkurgu yazdım.

Polisyelerin dışında bir de bilimkurgu kitaplarınız mı var?

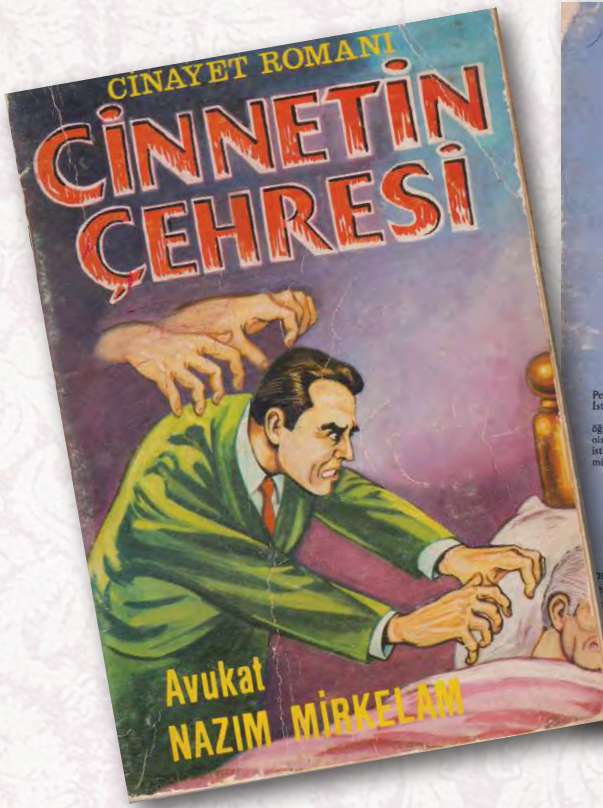
Tabii efendim. 5 adet. Şimdi Türkiye'de vereceğim hikâyeleri vermişim. Öyle olunca dedim ki Türkiye'nin dışına çık. Kongo'ya gittim. Oradan geldim, Cezayir'e gittim.

Niye özellikle Afrika?

İşte egzotik olsun diye. Çöl çok güzel bir atmosfer. Romanımın bir tanesini Gabon'a götürdüm. Sonra Mozambik'te bir dirilen goril hayal ettim, onu Korsika'ya getirdim.

Şu dirilen goril meselesine daha sonra yine

Cinayet Romanı Yazarı
NAZİM MİRKELEAM

Yazarın biyografisi ve romancılığı hakkında bir kaç söz.

Yazar 1928 yılında Birecik'te doğdu. 1941 yılında Mersin orta okulundan, 1948 yılında İstanbul Pertevniyal lisesinden, 1951 yılında da İstanbul hukuk fakültesinden mezun oldu. 1952 yılından beri İstanbul barosunda avukat.

Eskiden beri san'ata karşı derin bir tutkusu var. Yıllarca müzikle uğraşarak bir kaç enstrüman öğrendi. Sonra profesyonel sinema için denemeler yaptı, senaryolar yazdı. R. romancılığı da sinemaya olan sevgisinden kaynaklanıyor. Diğer bir manıyla, sinemadaki ideallerini romanında gerçekleştirmek istiyor. Bu sebeple seri halinde cinayet romanları yazdı. Bu romanlarda sinema dilini bulmak mümkün. Sürekliyi, eşyayı ve korkunç.

CİNNETİN ÇEHRESİ

Korkunç bir cinayet romanıdır.

Yazar bu romanı hakkında şöyle diyor:

"Satılık mezar" adındaki romanından sonra "Cinnetin çehresi" isimli romanımı da yayınlamış bulunuyorum. Şurasını ciddi bir iddia olarak söylüyorum ki, yazdığım 14 cinayet romanından en çok bu romanımı göndim ve en çok bu romanımda korktum. Korktum. Çünkü o olayları yaşayanlar beni de yanlarına alırdı ve o üzüntü bana da yansıtılır. Okurların kabul edeceklerdir ki, bu romandaki gibi bir cinayet ilmiş dırıldır.

geleceğiz. Nâzım Mirkelam, söyleşide iki senaryosunu üç ay içinde alelacele romana çevirdiğini söylüyor. "Hemen bastırdım çünkü hafif bir coşku geldi bana," diye bahsettiği bu iki roman *Satılık Mezar* ve *Cinnetin Çehresi* başlıklarıyla, Mir Yayınları etiketi altında yayımlandı. Yazar, baskı maliyetlerini tamamen kendisi karşılamıştı.

Kalan 13 senaryoyu da roman haline getiren yazar, yayınevlerine yaptığı başvurulardan olumlu sonuç alamayınca, bu romanları yayımlama ümidini kaybetti. Ama romanlarına olan güveni tamdı:

Kimse benim gibi yazamaz Türkiye'de. Benim romanlarım at gibi koşar, hiç durmadan espri ve ruh tahlili. Ve redaksiyona gerek olmadan, hatasız yazırım. 11 senedir çalışıyorum bu romanların üstünde. Ben eserlerimi yaptım, klişeleştirdim. Bunlar Türkiye'nin malı. Bugün Fransa'yı Fransa yapan Victor Hugo ve Alexander Dumas'dır. Ben diyorum ki ben size bir motivasyon, hareket getirdim. Bu kitaplarımı basın da Türkiye'nin göğsü kabarsın. Ancak böyle patlayabiliriz.

Bu romanlar şimdi bir sandıkta gün yüzüne çıkmayı bekliyorlar, ne acı. *Satılık Mezar* ve *Cinnetin Çehresi* ise çok şükür, sahaflarda bulunabiliyor. Ayrıca her iki roman da TGRT tarafından radyo tiyatrosuna uyarlandı; bu kayıtlara da internette erişmek mümkün.

Satılık Mezar, Edgar Wallace misali, gotik korku sosuyla sunulan bir polisiye. Kapakta ayaklanmış bir iskelet var; roman, bir aile içinde işlenen cinayetleri konu alıyor.

Kapakta görülen iskelet, 4. Murat'ın mücevherlerini elinde bulunduran köklü bir aileye ait köşkün bodrumunda gömülü olarak bulunur. Bu keşifle birlikte, uzun yıllar önce işlenen bir cinayetin soruşturması başlar.

Romanın arka kapağındaki alıntı, korku öğesini ön plana çıkarıyor:

O nasıl bir mahluku ki hep geceyarısından sonra geliyordu? Hep yerin altında çalışmayı tercih ediyordu? Zemine vurduğu darbelerle yalnız köşkü değil, insanın hayatını temelinden titretiyordu. Bu kimdi? Neydi? Ölüler toplanmışlar, aşağıda bir cehennem dansı mı yapıyorlardı?

Cinnetin Çehresi, ilk romanla birçok açıdan benzeşmektedir. Soyu Abdülhamit'in saray erkânına uzanan köklü bir ailenin son temsilcisi Perver Bey, genç karısı, altınlı/gümüşlü aile yadigârları ve tekleyen kalbiyle köşkte yaşamaktadır. Kendisinden epey genç olan kardeşi Jerfi, hovardalığın dibine vurmuş, yengesini İmren ile ilişkiye girmekten çekinmemiştir.

Perver Bey cinayete kurban gidince iki sevgili zan altında kalırlar. Jerfi'nin arkadaşı Dr. Renan ikiliyi kurtarır. Doktor, İmren'i doktor karısı yapmayı aklına koymuştur. İmren'i de ikna eder ama Jerfi'nin, yengesini kaptırmaya hiç niyeti yoktur.

Sonda söyleyeceğim şeyi başta söyleyeyim: Birçok yayınevi tarafından ret cevabı almayı hiç hak etmeyen, kalburüstü polisiyeler bunlar. Edgar Wallace'lar yayın şansı buluyorsa, Nâzım Mirkelam da bulabilmeli.

Romanlar, yazarın polisiye kurguya yatkın olduğunu açıkça gösteriyor. Eski köşkler, yeraltı mahzenleri, uzun yıllar hiç kullanılmayan gizli merdivenler, basamaklardaki taze ayak izleri, miras meseleleri, katil olmak için her birinin mantıklı gerekçeleri olan şüpheliler, femme-fatale tipler... Bunlar sevdiğimiz şeyler.

Yazarımız bir de dedektif karaktere hayat verseydi, tadından yenmezdi. Kanımca her iki romanda da eksikliği hissediliyor.

Ama ne gam! Yazarının bu romanları yazmaktan ne kadar keyif aldığı, söyleşisinde olduğu gibi, yazdığı romanlarda da bellidir. Yazar, yazarların gerçekçi olmak kaygısını gütmedikleri, "dirilen bir goril" hayal edebildikleri bir dönemin yazarıdır. Eserlerini yayımlatma uğraşında sonuç alamadığı seksenli yıllar, Mirkelam için talihsiz bir dönemdi. Yirmi-yirmi beş yıl öncesi olsaydı elbette hepsini yayımlatabilirdi.

Yazarın bir başka -cesur- kurgusuna dair detayları yine söyleşiden aktaralım:

Siz bu Afrika ülkelerini gezmiş miydiniz önceden?

Hayır ama filmlerden bu ülkelerle ilgili çok malumat edinmiştim. Ben belki 65 tane orman filmi, 65 tane çöl filmi gördüm. Mesela bir romanımda bir adam bir hastalığa duçar oluyor. Hastalığın ilacı olan sıvı da bir tek Afrika'da var. İki Türk, Afrika'ya gidiyor o uranyumlu sıvıyı bulmaya. Orada Almanlarla birbirlerine giriyorlar filan.

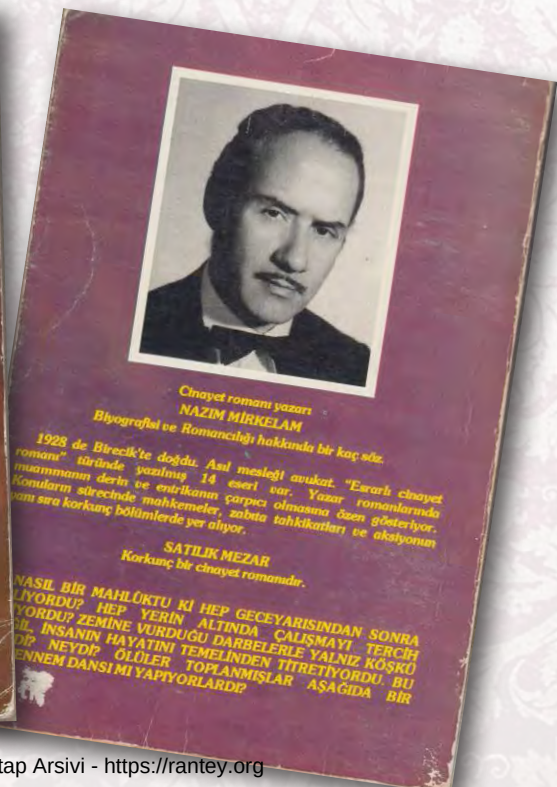
Afrika'da Almanlar ne yapıyor?

Onlar uranyum mühendisi. O sıvı onların ayaklarının altında. Sıvı, adamları küçültme özelliğine sahip. Türkiye'deki adamın hastalığı da durmadan büyümek. Almanların orada 30 tane cüce görüyor bizim Türkler. Sonradan anlaşıyor ki bu cüceler Fransız ve İngiliz. Ama daha genişini anlatmaya-yım ki romanımın gizemi kaçmasın.

Bugün, hiçbir romanda, dirilen bir goril, durmadan büyüyen Türk, küçülme sıvısını icat eden Alman bulamazsınız. Oysa gerçekçi edebiyat, fantastik olanın yanında dünkü çocuk sayılır. Kendi adıma, kurgunun gerçekçi olmasından çok, romanın verdiği keyifle ilgileniyorum. Bu açıdan Nâzım Mirkelam'ı önemsiyorum.

Polisiye, hareket alanı oldukça geniş bir edebi tür. Kimi yazarlar, gerçekçi olmak adına dedektiflerine karısından fırça yedirtip, kalp krizi filan geçirtirlerken, kimisi de sıradışı olsun diye ihtiyar nine dedektif, kör dedektif, transseksüel dedektif, heyecanlanınca uyuyakalan dedektif filan icat edebiliyor. Bazı yazarların edebi yönü oldukça güçlü ama Highsmith'i, "Edebiyatınızı polisiyemizden çekin!" diye eleştiren polisiye okuru da var.

Hal böyleyken, cinayet oyununda Nâzım Mirkelam'ın da elbette yeri var. Bu kitapları birileri yayımlasın da Türkiye'nin göğsü kabarsın. Ancak böyle patlayabiliriz.

JO NESBO

**Polisiyenin 1 numaralı yazarının
beklenen kitabı çıktı!**

Jo Nesbo'nun
efsane dedektifi
Harry Hole'un
soluk soluğa
ilk macerası.

GECE TRENİ: HANÇERLİK KİTAPLAR

Elçin POYRAZLAR

Taksi, Londra Kulesi'nin önünden sola dönüp dar bir sokağa giriyor. Mavi neon ışıklarının önünde indiriyor beni. Merdivenlerden çıkar-ken sağıma soluma bakınıyorum. Binaya ilk kez geldiğimi anlayan kapıcı, "Nereyi aramıştınız?" diye soruyor.

"Burayı," diyorum o, cümlesini tamamlamadan. "Polisiye Yazarlar Birliği Hançer Ödülleri Gecesi bu otelde değil mi?"

Adam belli belirsiz bir el işaretiyle içeriyi gösteriyor. Biraz ileride göğüs dekoltesi derin, uzun, siyah elbiseli bir kadın elindeki kartonu sıkıntıyla tutuyor. Yazıları birkaç adımdan sonra seçiyorum. CWA Dagger Awards Gala Dinner.

Kadın, gitmem gereken salonu tarif edip bir sonraki misafiri beklemeye koyuluyor. Yarım saatir herkese, "Sağa dönün ve bir kat aşağı inin," demekten usanmış gibi. Kadının emirlerine uyuyor ve alt kattaki salona iniyorum. Merdivenlerin sonunda bardak şingirtılarına karışmış insan uğultusu duyuluyor.

Sonra parlak ve uzun tuvaletli, saçlarında kuaför kabartısı, süslü kadınların ve smokin giymiş erkeklerin arasında buluyorum kendimi. Doğruymuş o halde. Polisiye edebiyatın Oscar gecesi böyle kutlanıyormuş.

Polisiye yazarların, yayınevi temsilcilerinin, yazar ajanslarının ve edebiyatseverlerin arasında geziniyorum bir süre. Söyleşi yaptığım CWA Başkanı Len Tyler'ı arıyor gözlerim. Bir köşede çevresini sarmış smokinli adamlarla konuşuyor. Havada zarif bir gerilim, keyifli bir bekleyiş var.

Ödüllere aday yazarların ve yakınlarının tedirginliğinden belki.

Sonunda bir kadın sesi mikrofona bizi salona davet ediyor. 200'den fazla davetli yuvarlak ve çiçekli masalarda ismimizin işaret ettiği sandalyeye oturuyoruz.

Len Tyler, İngiltere polisiye edebiyat dünyasının bilindik isimleri Barry Forshaw ve James Runcie türle ilgili anekdotlarla dolu birer konuşma yapıyor. Yazar ve gazeteci Forshaw, "Bugün polisiyenin altın çağını yaşıyoruz," diye bitiriyor sözlerini. Runcie ise, "Her iyi yazılı eser polisiye eserdir," diye meydan okuyor tarihten örneklerle.

Kocaman bir salon dolusu polisiyeci var çevremde. 1955 yılından bu yana en iyi polisiye romanı seçmek için yüzlerce insan bu tür gecelerde bir araya gelmiş.

Bu ödüle layık görülenler arasında kimler yok ki: John le Carré, Ruth Rendell, Ian Rankin, Stephen King, Kate Atkinson, Lawrence Sanders, Laura Lippman, Gillian Flynn, Michael Connelly, Colin Dexter, Paula Gosling, P. D. James, Joan Fleming ve daha niceleri...

Başlarda Altın ve Gümüş Hançer olarak ikiye ayrılan polisiye roman ödülleri bugün 10 ayrı kategoride değerlendiriliyor.

İlk Roman Hançer Ödülü, kitaplar değil sadece yazarların layık görüldüğü Kütüphane'de Hançer Ödülü, Kısa Öykü Hançer Ödülü, çeviri eserlerin yer aldığı Uluslararası Hançer Ödülü, Kurgudışı Hançer Ödülü, Tarihi Roman Hançer Ödülü, John Creasey (Yeni Kan) Hançer Ödülü, Ian Fleming Çelik Hançer Ödülü, Altın Hançer Ödülü ve son olarak Elmas Hançer Ödülü.

Gecenin dikkat çekici eserleri arasında Uluslararası Hançer Ödülü'nü kazanan Fransız yazar Pierre Lemaitre'nin *The Great Swindle* ve espionaj türünde yazan ve Ian Fleming Çelik Ödülü'ne layık görülen Don Wislow'un *The Cartel* eserleri var.

Ancak hiç kuşkusuz ödül gecesinin yıldızı Yeni Kan Hançer Ödülü ve Altın Hançer Ödülü olmak üzere iki ayrı dalda, *Dodgers* adlı eseriyle ödül kazanan Amerikalı yazar Bill Beverly oldu.

Dodgers, Beverly'nin ilk kitabı ve Los Angeles'ta geçen bir yol öyküsünü anlatıyor.

Beverly, Washington'un Trinity Üniversitesi'nde Amerikan edebiyatı üzerine dersler veren bir hoca. Ayrıca polisiye edebiyat türünün giderek önem kazandığını savunan bir yazar. Beverly, "Biz polisiye yazarları edebiyatın tam merkezindeyiz ve öyle de kalacağız," diyecek kadar da gözü pek.

Gecenin en prestijli ödülü sayılabilecek Elmas Hançer Ödülü ise kitapları milyonlar satan, polisiye edebiyata ömür vermiş yazar, Peter James'e verildi.

James hiç satmayan ilk romanlarını anlattığı konuşmasında CWA tören gecelerine gelip P. D. James ya da John le Carré'nin ödül almasını izlediğini anlattı.

"Ve asla kendinize inanmaktan ve denemekten vazgeçmeyin," dedi salondaki yazarlara hitaben.

"Rüyalarınız gerçek olabilir."

MAVİNİN REDDİ

Ahmet Karcılılar

İletişim Yayınları, 240 sayfa

"Tabii ki birebir aynısı değildi; Marat'nın başındaki sargı, küvetteki örtüler, yandaki küçük masa, sağ elindeki tüy kalem, sol elindeki kâğıt yoktu Fikret'te ama gözlerinin aralık olmasından mı, yeşil duş perdelerinden mi, o küçük pencereden giren ışığın banyoyu aydınlatışından mı bilmiyorum, bir şekilde aynıymış duygusu uyandırıyordu bakarken." Bir renk neyi reddedebilir; yahut bir ressam, resimlerinde maviden başka renk kullanmayarak ne anlatır? Üstüne üstlük "Marat'nın Ölümü" gibi ölmüşse... Diyelim bu sorular cevaplandı, Marat'dan bihaber bir başkomiser nasıl olur da bunun bir cinayet olduğunu düşünür? Soruşturduğu tüm cinayetlerde aşklarını ve unutamadıklarını bularak, peşinde ağır bir yük sürükleyerek, her taşın altına baka baka... Ahmet Karcılılar, tuhaf bir ölümü anlatırken okuyucuya bir resmin monografi-sini sunuyor. Mavinin Reddi uzun bir sessizliğin ardından gelen derin, akıntılı, sert bir polisiye.

SUİKASTÇI

Tom Wood

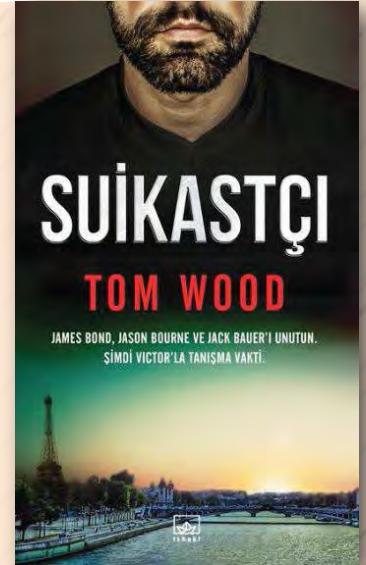
Çeviren: Murat Karlıdağ, İthaki Yayınları, 464 sayfa

Victor serbest çalışan profesyonel bir katildir; piyasada ondan iyisi yok. Victor acımasız, sistemli ve ölümcül bir suikastçıdır. Tek başına yaşar; tek başına çalışır. Ne geçmişi bilinir ne de adı. Onun iş tanımı çok basittir: Bir işi kabul eder, hedefini ortadan kaldırır ve parasını alır.

Paris'teki basit, rutin bir suikast işinin ardından otelinde pusuya düşürüldüğünde dünyası tepetaklak olacaktır. Polislerin, kiralık katillerin ve istihbarat ajanlarının peşine düştüğü, dört kıtaya yayılmış bir komplonun ağına takılan Victor kaçmak zorundadır.

Ancak Victor kolay bir hedef değildir; en az peşinde olanlar kadar acımasız ve zalimdir. Kendisini kimin neden ortadan kaldırmak istediğini bulacaktır; arkasında cesetlerden bir iz bırakarak.

Beyazperdeye yakışır adrenalin yüklü temposuyla Suikastçı, Taken'ın (96 Saat) yönetmeni Pierre Morel tarafından sinemaya uyarlanıyor.

ZİNDAN

Chris Mooney

Çeviren: Barış Sever, Pegasus Yayınları, 344 sayfa

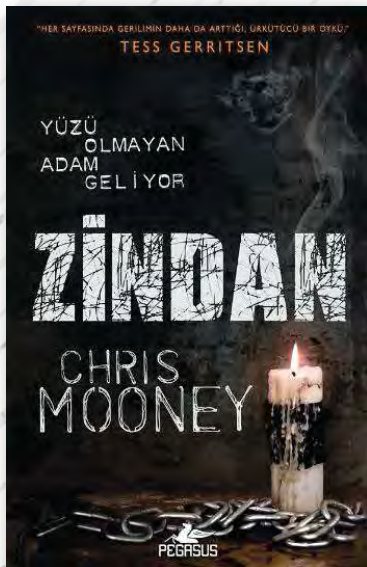
Beş yıldır kayıp bir kadın onu bulan bir olay yeri inceleme uzmanı ve ikisinin de ölmesini isteyen bir seri katil.

On altı yaşındaki bir genç kız gece yarısı evinden kaçırlılır. Olay yeri inceleme uzmanı Darby McCormick vakayı incelemek üzere göreve çağırıldığında olay mahallinde saklanan bir kadınla karşılaşır. Kadının akıl sağlığı yerinde değildir; sürekli aynı şeyleri tekrarlamaktadır. Darby, bu perişan kadının kimliğini tespit edebilmek için DNA'sını sisteme girer ve çıkan sonuç, kadının beş yıl önce kaçırdığını ama hapsedildiği zindandan bir şekilde kaçıp kurtulmayı başardığını doğrular.

Genç kız hâlâ kayıptır ve bulunan kadının sağlık durumu da iyiye gitmemektedir; zaman Darby'nin aleyhine işlemektedir. Başka biri daha ölmeden veya ortadan kaybolmadan önce, kadınları kaçırıp bir zindana kapatan bu sapığı yakalamak zorundadır. FBI davaya el koyunca, sadist bir katilin yıllardır sistematik bir şekilde kadınları avladığı kesinleşir. Ve katilin yeni kurbanlar bulmak için vakit kaybetmeden tekrar harekete geçeceği de ortadadır.

Darby, çaresizce geçmişe gömmeye çalıştığı anılarını tekrar su yüzüne çıkaran, acımasız bir katille karşı karşıyadır...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

JENNIFER McMAHON

29. Oda

Bir zamanlar kırsal Vermont bölgesinin cazibe merkezlerinden biri olan, şimdinin haraf Kule Otel'i, sadece Amy, Piper ve Piper'in küçük kız kardeşi Margot'un anılarında o eski ihtişamlı haliyle yaşıyordu.

Otelin geçmişine ait karanlık, korkunç bir sır dostluklarını bir daha asla düzelmeyecek şekilde bozana dek üç kız çocukluklarının en güzel günlerini o otelde oynayarak geçirmişlerdi.

HER KİTAP...

NANCY PICKARD Cinayetin ŞİFRESİ

Fırtına Kokusu ve Bakire adlı romanların ödüllü yaratıcısı Nancy Pickard, Cinayetin Şifresi'nde gerçek ve kurgu arasındaki çizgiyi bulanıklaştırırken, bizleri müthiş bir kadın kahramanla, gerçek suç öykülerinin yazarı Marie Lightfoot'la tanıştırıyor.

YENİ BİR YOLCULUKTUR...

NEWYORK TIMES BESTSELLER

DÖNÜŞ YOK TIM WEAVER

Dönüş Yok Las Vegas'ta ve İngiltere'deki küçük bir balıkçı kasabasında geçen kurgusuyla, okuru son ana kadar tahminler yürütmeye iten, zekice yazılmış, sürükleyici bir polisiye roman...

"Weaver her kitabında kendini ayıyor."
-The Guardian-

EPHESUS

www.ephesusyayinlari.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

f /EphesusYayinlari
w /ephesusyayinlari

t /EphesusYayinlar
u @EphesusYayin

MODA CAD. UŞAKLIĞIL APT. NO: 108/3 KADIKÖY -İST 0 (216) 550 55 44

ABDÜLHAMİD'İN HALLİNDEN SONRA DÖRT YIL KADAR VIYANA'DA KLASİK GARP MUSİKİSİ TAHSİL ETTİĞİMDEN, PEDERİMİN BİR AHBABI OLAN BEHİC BEY, BENDEN ALMAN HAFİR HERBERT VON SCHIMMEL'E TERCÜMANLIK ETMEMİ RICA ETMİŞTİ. AKSAM YEMEĞİNDEN SONRA FEDRONA'NIN EVİNE GÖTÜRMEK İSTEDİLER VON SCHIMMEL'İ. MECBUREN REFAKAT ETTİM...

BİRAZ OTURUP EN HAYATİ MESELELERDE ANLAŞMALARINI SAĞLADIKTAN SONRA EVE, ŞEHZADEBAŞI'NA DÖNECEKTİM. EDHEM BEY'LE TANISINCA KALDIM.

HAYATIMDA TANIDIĞIM İLK (BELKİ DE SON) POLİS HAFİYESİ OLAN EDHEM BEY, İTTİHAD DEVRİNDE MÜDDEİUMUMİ MUAVİNLİĞİNE KADAR YÜKSELMİŞ, ANCAK İŞGALLE BİRLİKTE GÖREVİNDEN AZLEDİLMİŞTİ. YİNE DE MEZİYETLERİNDEN HABERDAR BİR MÜDÜRÜN ARAYA GİRMESİYLE, POLİS MEMURİYETİNE TENZİL EDİLMİŞTİ. BEHİC BEY İLE VALİDE MEKTEBİ'NDEN ARKADAŞTILAR.

KENDİSİMLE AHBAPLIK ETME FIRSATI BULDUM. GARBİN TARİHİ KADAR, HARSİ, MEDENİYETİ VE MUSİKİSİ HAKKINDA DA MALLUMAT SAHİBİ OLAN, BELAGATİ KUVVETLİ, ÇELEBİ BİR ADAMDİ. BENİM VIYANA TECRÜBELERİMİ DİKKATLE DİNLEDİ, BAROK'TAN, OPERA'DAN, MUSİKİDEN BAHİS AÇTI.

EFENDİM BAZI MÜNEVVERLER BACH'TAN SONRA MUSİKİ BİTTİ DİYORLAR AMA BENDENİZ TELEMANN'İ DA PEK SEVERİM

LUZUN VE KEYİFLİ BİR SOHBETİN ARDINDAN EDHEM BEY MÜSAADE İSTEDİ. BENİM İÇİN DE VAKİT HAYLİ GEÇ OLMUŞTU. KENDİSİMLE KÖPRÜYE KADAR YÜRÜMEYİ TEKLİF ETTİM. MEMNUN OLDU.

MADAMIN EVINDEN BERABER ÇIKTIK, KULEDİBİ'NE DOĞRU SALLANDIK SOHBET EDE EDE.

MESAFELİ VE CİDDİ BİR ADAM OLMASINA RAĞMEN SOHBETİYLE TUHAF BİR SAMİMİYET HISSİ VERİYORDU.

LAF LAFI AÇTI. NE ANLATSA DİNLETİYOR, OLDUKÇA KENDİNDEN EMİN BİR SOĞUKKANLILIKLA KONUŞUYORDU.

BAKINIZ ÜSTADIM, ADLİYE KAPILARINDA MAHKEMELİK OLAN İNSANLARIN EKSERİSİ, BİRBİRLERİNİN EN YAKINLARIDIR. ZİRA İNSAN NOKSANDIR, MİZACI NEFSİNE MAĞLUP BİR ZAVALLIDIR.

KARAKÖY'E İNDİĞİMİZDE KÖPRÜ HENÜZ AÇIKTI. KİMDE KAYIKLARINDA SIZMIŞ BİRKÂÇ RUM BALIKÇIDAN BAŞKA KİMSE YOKTU. KARŞIYA GEÇMEK İÇİN SANDAL ARANDIK. MAMAFİH BULAMADIK.

EL MAHKUM, KALDIK BURADA KÖPRÜ KAPANANA KADAR. GELİN SÖYLE OTURALIM İSTERSENİZ.

BİTTABİ ÜSTADIM, SÖYLE BUYURUN.

HAZIR SOHBETİMİZ KOYULAMMIŞKEN, SAMİMİYETİNE İSTİNADEN LAFI EDHEM BEY'İN HAFİYELİĞİNE GETİRMEK İSTİYORDUM. BU MESELE ZİYADESİYLE MERAKIMI CELBEDİYORDU.

ÜSTADIM, CÜRETİMİ MAZUR GÖRÜRSENİZ, BİR SUALİMOLACAK.

ESTAĞFURULLAH, NE DEMEK, BUYURUN İSTİRHAM EDERİM.

ONA MESLEK HAYATI BOYUNCA KARŞILAŞTIĞI MERAK VE HAYRET UYANDIRICI VAKALAR İÇİNDE EN LİNLİTULMAZ OLANININ HANGİSİ OLDUĞUNU SORDUM.

TABİİ HEPSİ BİRBİRDEN ACAYİPTİR DE, HANI ŞİMDİ BÖYLE DEYİNCE İLK AKLINIZA GELİVERENİ...

TEREDDÜT ETMEDEN, BİR AN BİLE DÜŞÜNMEDEN CEVAP VERDİ.

TABİİ Kİ, YÜZÜNDÜN NİSFİ NİSFİNE DENK OLMAYAN ADAMI. GERÇİ SİZ GAZETELERDEN ERENKÖYÜ CANAVARI DİYE BİLİYORSUNUZDUR ONU.

BİRAZ ÇEKİNEREK SORDUM...

BİR MAHSURU OLMAYACAĞSA, ANLATMANIZI İSTİRHAM ETSEM, KABİL MİDİR ÜSTADIM?

RICA EDERİM, NE MAHSURU OLACAK. HEM MADEM BURADAYIZ, MADEM SOHBET EDİYORUZ...

YALNIZ BİR ŞARTIM VAR.

SİZE VAKAYI ANLATAĞIM. SİZ DE BUNU YAZACAKSINIZ. YALNIZ BİR RİCAMOLACAK. LÜTFEN, BEN ÖLENE KADAR BUNLARI KİMSEYE ANLATMAYINIZ, BİR MECMUAYA, GAZETEYE YAZMAYINIZ, BİR KİTAPTA TOPLAMAYINIZ. SADECE YAZINIZ. BEN ÖLDÜKTEN SONRA İSTEDİĞİNİZİ YAPMAKTA HÜRSÜNÜZ.

SİZİN DE ANLAYACAĞINIZ GİBİ TEKLİFİNİ KABUL ETTİM. VE YİNE ANLAYACAĞINIZ ÜZERE EDHEM BEY ARTIK ARAMIZDA YOK. TÜM BU ANLATTIKLARIM ONLUN AZİZ HATIRASINI YAŞATMAK İÇİNDİR.

HAY HAY EFENDİM, ELBETTE YAZARIM. İSTERSENİZ BİR ÖMÜR SAKLARIM DA. ŞEREF DUYARIM ÜSTAD!

"ERENKÖYÜNDEKİ KUŞLU KONAK'I BİLİRSİNİZ, BELKİ DUYMUSSUNUZDUR," DİYE ANLATMAYA BAŞLADI...

O ANLATMAYA BAŞLAYINCA ERENKÖYÜ CANAVARININ TÜM İSTANBUL'DA FIRTINALAR ESTİRDİĞİ ZAMANLAR CANLANDI GÖZÜMDE. ABDÜLHAMİD'İN SON YILLARINDI.

EDHEM BEY ANLATMAYA DEVAM EDİYORDU, NOTLAR ALMAYA BAŞLADIM...

BİR GECE KUVVETLİ BİR KAPI PATIRDISIYLA UYANDIM. KİRA ARABAYLA GELMİŞ BİR POLİS MEMURU TELAS İÇİNDE KAPIDA BENİ BEKLİYORDU.

ALELACELE EMINÖNÜ'NE İNİP BİR SANDALLA KARŞIYA GEÇTİK.

"KUŞLU KÖŞK'ÜN HİZMETKARLARI, MANİSALI TİCCAR HÜSEYİN MİTHAT BEY'İN ODASINDAN ÖLENE KADAR SES ÇIKMAYINCA TELASLA İÇERİ GİRMİŞLER. ADAM MEVTA."

"BOĞULMUŞ."

"HEPSİNİ TEK TEK İSTINTAK ETTİM, İFADELERİNİ ALDIM. AKŞAM YEMEĞİNDEN SONRA ODASINA ÇEKİLMİŞ VE BİR DAHA, ERTESİ GÜNÜ ÖLÜSÜ BULLUNANA KADAR KİMSE GÖRMEMİŞ."

RAHMETLİ YATARKEN ODASININ KAPSINI İÇERİDEN KİLİTLER MİYDİ?

"EVI İNCE İNCE TETKİK ETTİM. CİNAYETİN İŞLENDİĞİ ODAYA, BAHÇEYE, BAHÇEDEKİ MÜSTEMİLATA... HER YERE BAKTIM. HİÇ İZ YOKTU."

"ŞU HALDE CİNAYETİ İŞLEYEN EVİN İÇİNDEN OLMALIYDI. AMA EVDE ÇALIŞAN ERKEKLER İSKAMBİL OYNADIKLARINA DAİR BİRBİRLERİNE ŞEHADET EDİYORLARDI."

"HİZMETÇİ İSE BİR AKRABA CENAZESİ İÇİN YERİLİKÖYE GİTMİŞ, ÖNCEKİ GECE ORADAKİ AKRABALARINDA KALMIŞ İDİ."

"RAHMETLİNİN ODA KAPISINDA ZORLANMAYA DAİR BİR İZ DE GÖREMEDİM."

"TUHAF AMA CİNAYET EVİN İÇİNDEN BİRİ TARAFINDAN İŞLENMİŞ GİBİ GÖRÜNÜMESİNE RAĞMEN EVDEKİLERDEN BİRİ İŞLEMEMİŞTİ KANIMCA"

"HEMEN MADAM FEDRONA'YA KOŞTUM, DUVARA BOYAYLA YAZILMIŞ KELİMENİN MANASINI ÖĞRENMEYE. İLGİNÇ NETİCELER ALDIM DİYEBİLİRİM."

ALEKSEYA!
ŞTO ZNAÇİT DALYA
PA UKRAYİNSKİ?

"BU ALFABEYİ KULLANAN HEMEN BÜTÜN LİSANLARDA BU KELİME, BAŞKA BAŞKA ANLAMLARA GELİYORDU. KİMİSİNDE KADER, KİMİSİNDE PAY, KİMİSİNDE DARBE..."

SUB'DA!

"TUHAF OLANI, MİTHAT BEY'İN RUSLARLA HİÇBİR MÜNASEBETİ YOKTU. EVDEKİLER DE BU LİSANLARI BİLMİYORDU. ARABACI ARNAVUT'TU, AMA OKUMASI BİLE YOKTU. BU YAZIM BU DUVARA KİM YAZMIŞ OLABİLİRDİ? BELLİ Kİ KATİL DE OYDU..."

BEN ERMENİYİM BEYİM,
BİLMEM RUSÇA. ERMENİCEYLE
TÜRKÇEDEN BAŞKA AZIÇIK
RUMCA ANLARIM SADE.

-DEVAMI GELECEK SAYIDA-

QUARRY: UMUTSUZ BİR ADAMIN DRAMATİK HİKÂYESİ

Çağlan TEKİL

1988 yılıydı, henüz 17 yaşındaydım, o dönem herkesin övgüyle bahsettiği bir yazar vardı; Stephen King. Merak ettim doğal olarak, *Hayvan Mezarlığı* kitabını aldım, başladım okumaya. Bir doktorun kırsala taşınıp yeni bir hayat

kurmasını anlatıyordu kitap, beklentim farklı olduğu için okurken sıkıldım. Doktor ve aileyle ilgili her detaya hâkimdim ama konunun korkuyla, korkutmakla alakası yoktu; Stephen King neden bir korku edebiyatı yazarı olarak bu kadar ünlenmişti, anlamadım. Kitabın yarısına (ki 100 sayfayı aşkın) geldiğimde artık sıkıntıdan elimden bırakmak üzereydim. Ve bir anda ailenin bebek yaştaki oğlu Gage öldü. Öyle bir ağladım ki anlatamam. Stephen King kitabın yarısına kadar aileyi anlatarak beni de o ailenin bir ferdi yapmıştı, Gage ölünce de kendi kardeşim ölmüş gibi ağladım. İşte Stephen King'in dehası burada saklıydı, sizi önce hikâyenin içine çekiyor, o romanın bir parçası yapıyordu. Daha sonra çekilen filminden aynı tadı alamadım mesela, konu çok hızlı aktığı için bu kez aileyle bir empati kurma şansınız yoktu çünkü. Genel olarak kitaptan uyarlanan filmlerde aynı tadı alamamamızın bir sebebi de bu bence, kitaptaki özgür yazım alanını beyazperdede 90 ila 150 dakika arasına sığdırmak zorunda kalmaları. Buna gişe geliri kaygısı, yapımcı müdahaleleri de eklenince kitap uyarlaması konusunda sinema dün-

yasının içinde bulunduğu zor durumu anlamak mümkün. Mesela *Game of Thrones*'u film olarak izlediğimizde aynı zevki alabilir miydik? Öte yandan dizilerin filmler kadar sanat kaygısının olmadığını düşünen bir kitle var. Ancak kabul etmek gerekir ki özellikle son 10 yılda dizi sektörü büyük bir atılım yaparak hem sanat kaygılı hem de yüksek bütçeli işler üretmeye başladı. Dizi dünyasındaki hareketliliği ve geleceği gören büyük oyuncular da dizi çekmeye başladılar. Anthony Hopkins bu isimlere son örnek oldu mesela. İşte bu nedenle dizileri çok önemsiyorum. Süre aşma, gişe geliri gibi dertleri olmadan, üstelik sinema estetiğini de kaybetmeden hikâyeler sunuyorlar bizlere... Bu hikâyelerin en yenilerinden biri de *Westworld* çılgınlığı yaşanırken fark edilmeden kendi küçük fanatik kitlesini yaratan *Quarry*...

ROMAN UYARLAMASI

HBO'nun yan kanallarından biri olan Cinemax kanalında yayınlanmaya başlayan *Quarry*, Amerika menşeli bir suç, dram dizisi. Max Allan Collins'in 1976 yılında başlayan ve günümüze kadar gelen *Quarry* isimli roman serisinin uyarlaması. Şu an ilk kitap olan *Quarry*'nin (ya da diğer ismiyle *The Broker*) uyarlamasını izliyoruz. İlk sezon 8 bölüm. Reytingler pek parlak gözüküyor, umarım sezon sonunda dizi iptal edilmez. Gelelim ilk bölümün konusuna...

Dizinin açılış sahnesinde hikâyenin başkahramanı Mac Conway'i göl kenarında birini silahla öldürüp göle atarken izliyoruz. Kıyıda kuma saplanmış, üzerinde "I Vote..." yazan seçim rozeti dikkat çekiyor. Bu sahne muhtemelen ilk sezonun sonunda yer alacak bir olayın ipucu. Bir sonraki sahnede Mac Conway'i havaalanında panoda asılı *Time* kapağının yer aldığı reklama bakarken görmekteyiz. Kapakta Demokrat

Görkemli reklamlarla tanıtılan yüksek bütçeli dizilerin arasında iddiasız şekilde yayına giren *Quarry* sessiz sedasız kült olma yolunda ilerliyor.

Parti delegesi Kenneth Elstein'in portresi var. Mac Conway havaalanında çünkü arkadaşı Arthur ile Vietnam'da savaştıktan sonra Memphis'teki evine dönen denizci askerler ikisi de. Yıl 1972. Vietnam Savaşı bitmiş, orada yaşanan vahşet halkın büyük tepkisini çekmiş durumda, halkın yüzde 60'ı savaşa karşıtı artık. Mac ve Arthur da bu tepkilerden nasibini alıyorlar alandan çıkarken. Ufak çaplı bir linç girişiminden kurtulduklarında Mac'in tek düşündüğü, karısına kavuşmaktır artık. Karısına eve döneceğini söylediği günden bir gün önce gelerek sürpriz yapmak niyetindedir ama yol boyunca Arthur'un söylediği, "Ya karını yatakta başka erkekle yakalarsan?" sorusunu da kafasından atamamaktadır. Eve girdiğinde karısı Joni'yi arka bahçedeki havuzu temizlerken bulur...

Aradan haftalar geçer. Mac iş ararken tüm kapılar yüzüne kapanmıştır ve bu nedenle morali bozuktur. Bir akşam Mac evde yalnızken kendine "Broker" diyen biri onu ziyaret eder ve bir iş teklifinde bulunur. Ona 30.000 dolar karşılığında onun temsil ettiği müşterilerle sorun yaşayan bazı insanları vurmasını teklif eder. Mac teklifi geri çevirir, ancak arkadaşı Arthur işi kabul etmiştir. İlk işinde Mac'ten gözcülük yapması için yardım talebinde bulunur. Arthur'un bu girişimde başarısız olması sonucu hedefteki kişi olan Suggs'in daha sonra olaya müdahil olan Mac'in ve karısının peşine düşmesiyle büyük kovalamaca başlar. Bu arada Broker da Arthur'a verdiği 30 binin hesabını Mac'ten sormaktadır. Borcunu kapatması için ona verdiği ilk iş, bir gazeteciye öldürmesidir. Bu gazeteci, Mac'in karısı Joni'yle aşk yaşayan Cliff Williams'tır...

TECRÜBELİ KADRO

Quarry çift anlamlı bir kelime; hem taşocağı, hem de avlanan hayvan anlamına geliyor. Mac, Arthur'un ölümünden sorumlu tuttuğu Broker ile taşocağında buluşmuştu ve bu lakap kendisine orada Broker tarafından takıldı. Quarry'nin ilk bölümünün ilk yarım saati, bizi Mac Conway'le tanıştırmakla geçiyor diyebilirim. Vietnam dönüşünde askerlerin yaşadığı psikolojik sorunlar birçok filmde karşımıza çıkmıştı, burada da durum farklı değil. Tek fark bu travmanın ölçülü verilmesi, sizi sıkıkmıyor. İlk bölümde Mac'in karısı-

na duyduğu aşkın altının çizilmesi de çok önemli, özellikle cinsel devrimin yaşandığı 70'lerde karısına sadık olması, aldatılmasına rağmen affeden tavrı çok önemli detaylar. Quarry sadece bir suç dizisi değil, yan hikâyelerde ırkçılık, politika, aile içi ilişkiler de işleniyor. Dizide Broker rolünde Peter Mullan'ı izliyoruz; kendisini *Braveheart*, *Trainspotting* ve *Hector* gibi filmlerden hatırlıyoruz. Mac'in karısı Joni rolünde izlediğimiz Güney Afrikalı aktris Jodi Balfour'u en çok *Bomb Girls* isimli TV filmiyle tanımış olabilirsiniz, Quarry sonrası kariyerinin tırmanışa geçeceği kesin. Broker'ın adamlarından biri olan Buddy dizinin en dikkat çekici karakterlerinden. Bu role can veren Damon Herriman'ı dizi meraklıları *Breaking Bad*'deki paranoyak uyuşturucu bağımlısı Scary Skell karakterinden hatırlayabilirler. Quarry'de oyunculuğunu üst noktaya taşıyor. Broker'ın bir diğer adamı olan Karl'ı canlandıran Edoardo Ballerini ise daha önce *Sopranos*, *Boardwalk Empire*, *Without a Trace* gibi dizilerde karşımıza çıkmıştı...

Dizinin yönetmeni Greg Yaitanes dizi sektöründe tanınan ve beğenilen bir yönetmen. *Damages*, *Lost*, *Prison Break*, *Heroes* ve *Grey's Anatomy*, *Banshee*, *Nip Tuck* gibi başarılı dizileri yönetti, *House* dizisindeki yönetimiyle Emmy ödülü kazandı. Quarry de ileride onun parlak işlerinden biri olarak anılacak. Umalım ki oldukça orijinal bir hikâyeye ve üst düzey oyunculuğa sahip Quarry'nin ömrü uzun olsun.

22. September – 2. Oktober 2014

GELECEĞİ GÖRDÜM BEN KARDEŞİM VE GELECEK CİNAYETTEN İBARET

Heja BOZYEL

Snowden filmi Türkiye’de gösterime gireceği belirtilen tarihte sinemalarda yoktu. Ne zaman gösterileceğine dair bir açıklama da yapılmadı. 12. Zürih Film Festivali’nde gösterimi yapılan Snowden filmi için bir araya geldiğimiz Oliver Stone’la sadece filmi değil; hükümetleri, halkları ve daha fazlasını konuştuk.

Karşımda Oliver Stone, elimde kayıt cihazı var. Beynim bir an için boşluğa düşüyor. Bu kara kaşlı, tonton, güler yüzlü, çevresindeki her detayı bir robottan daha hızlı yakalar gibi görünen adam, 70 yaşındaki Oliver Stone. Filmlerinin sahneleri geçiyor gözümün önünden, boğazım kurudukça kuruyor. Asla soru sormayacakmışım gibi hissettiğimi anlamış gibi samimiyetle o söze giriyor: “Türkiye’den geliyorsun değil mi?”

Kendimi asla bu röportaj için yeterli ve hazır hissedemeyecek olsam da başlayan ve bitmesini hiç istemediğim konuşmanın sonunda, “Geceyarısı Ekspresi ile ilgili soru sormadığın için teşekkür ederim,” diyor. Bilse ki ben ona neler neler için teşekkür ediyorum... Gri takımı ve parlak gözleriyle bir film sahnesinden gelmiş gibi çıkıyor odadan. Bense bir bardak su içiyorum. O yüzden bu röportajı yazmam saatler değil günler sürdü. Defalarca üstünden geçmiş olsam da hatalarım vardır, affola. Bir kez daha Stone ile karşı karşıya gelme şansını yakalarsam yine aynı boğaz kurumasını yaşarım kesin ama buna fazlasıyla değer!

Joseph Gordon-Levitt, Snowden filmini yapabilecek tek kişinin siz olduğunuzu söyledi. Katılıyor musunuz buna?

Hayır. Eminim yapabilecek başkaları da vardır ama herkes farklı stilde yapacaktır.

Filmi yapmak aklınıza nasıl geldi?

Moskova’ya Snowden’in avukatının (Anatoly Kucherena) davetiyle gittim. Kitap yazmıştı. 2014’ün Ocak ayında. Hem onunla hem de Snowden ile tanıştım. Şüpheliydim. O da öyleydi. Bir de günlük gelişmeleri çok iyi takip etmek gerekiyordu. Her şey her an değişiyordu ve NSA yeterli bir açıklamada bulunmadı. Mayıs kadar onları üç kez daha ziyaret ettim. Toplamda dokuz kez görüştük. Filmi yapmaya karar verdim çünkü işbirliği yapıyordu Snowden. Kitabı Rus avukattan aldım ama kitap neredeyse bir fantezi yapıtı gibiydi. 1984 gibi bir kitaptı. Snowden’la konuşunca kitapta hatalar da olduğunu gördüm ve hikâyeyi kaynağından, Snowden’in kendisinden almaya karar verdim. Kieran’ı da bana yardım etmesi için işe dahil ettim.

Snowden hakkında ilk izleniminiz nasıldı?

Tam bir izci çocuk gibiydi Snowden. Net ve sınırları olan biri. Hayatında dokuz yıldır aynı kadın var. Alkol kullanmıyor, uyuşturucu ya da sigara yok. Bilgisayar karşısında oturmak dışında bir faaliyeti ya da duygusal belirtisi yok. İçine kapanık, utangaç, kendini ifade etmekte zorlanıyor. Onun dünyasında yaşayan çoğu insan gibi. Duygularını göstermekte zorlanıyor. Epilepsi hastalığı var ve filmde bunun stresten kaynaklandığının emarelerini görebilirsiniz. Kimileri onu resmen bir şövalye haline getirmekle suçladı beni ama kimse o adamı gerçekten tanımıyor.

Ama sonunda Oliver Stone filminde olmak onu bir ikon haline getirdi. Bundan önce ya ispiyoncu ya da cesur olarak anılıyordu. Şimdi popüler kültürün de içinde olan gerçek bir ikon. Üstelik ünlü olmak istemediğini iddia ediyordu.

Zaten bu şahane bir malzeme değil mi? Her şeyin, her olayın içinde biraz gri var. Hiçbir şey sadece siyah ya da sadece beyaz değil. Snowden'ın kendisi elçi olarak olayların önü-

ne geçmekten utanıyor. Ama medya, elçiyi mesajdan daha çok öne çıkarıyor. Çünkü elçi olan kişi daha seksi bir hikâye sunuyor ama içeriği anlamak zor. Oysa burada önemli olan nokta içerik, hikâye, mesaj. Bu nedenle Snowden filmin yapılmasına sıcak baktı çünkü nasıl işlendiğini gördü. Asla dikkatleri kendi üstüne çekmek istemiyordu. Snowden'ı kötü biri gibi göstermek çok kolaydı. Bunu herkes yapabiliirdi ama olayların üstünde durmak ve onu arka planda tutmak zor olan şeydi.

“FİLM YAPIMINDA EKRANDAKİ KADAR DRAMA YAŞANDI”

Filmi yapma süreci zor oldu mu? Stüdyolar kabul etmemiş diye biliyorum. Bu sizi üzdü mü?

Tabii ki üzdü. Beni en çok üzen Snowden'ın günümüzün önemli bir ismi olması ve bunu işlemekten kaçınmaları. Bu nedenle Fransız ve Alman yatırımcılara gitmem gerekti. En az ekranda görüldüğü kadar drama yaşandı filmin yapımında. Stüdyolarla toplantılar yaptım ama hepsi reddetti. Başta ilgilenmiş gibi davrandılar ama sonra filmin hikâyesini “yukarıya” onaylattırmaları gerekiyordu. Avukatlarına göstermekten utandılar filmi çünkü avukatlar, “Bu bizi aşar,” diyecekti. Çünkü hiçbiri bu işlerin içinde olan kişilerle çalıştıklarını itiraf etmek ya da Amerikan Devleti'yle çalıştıklarını ve filmin devlet onayından geçmesi gerektiğini söylemek istemiyorlardı. Open Road kabul ederek harika bir iş çıkardı. Zaten *Spotlight* gibi muhteşem bir filme de imza atmışlardı geçen sene.

O zaman mutlaka sizi bu filmi yapmanızı için baltalayanlar da olmuştur.

Büyük, uluslararası şirketler bu filmi yapmamı istemediler.

Amerikan Hükümeti'nin sinema endüstrisi üzerinde bu derece büyük bir etkisi var mı?

Var. Bir araştırmaya göre Pentagon ve CIA, 1990'lardan beri film yapımında büyük rol oynuyor. Televizyon dizileriyle de çalışıyorlar. Bu, sadece dizilere maddi destekte bulunarak olmuyor. Senaristlere akıl veriyorlar ki bu, paradan daha kıymetli bir sponsorluk şekli.

Başkan Obama bugüne kadarki en şeffaf hükümet olduklarını iddia ediyor. Eğer Obama hakkında bir film yapacak olsanız nasıl bir portre çizerdiniz?

Bunu söylemesi çok ironik. Yasadışı dinlemenin biteceği sözünü vermişti. Şimdiye kadarki en şeffaf yönetimi oluşturacağı sözünü vermişti. Tam tersi en kapalı ve gazetecileri susturmakta en etkin yönetim onunki oldu. Öyle ki, şu anda Washington'da herhangi bir devlet görevlisiyle herhangi bir şekilde görüşmek, o görevli için bir tehdit... Devlet görevlisinin kanunen bir gazeteciyle konuşması için özel izin alması gerekiyor... Hatta bir gazeteciyle arkadaş olamaz veya sohbet edemez. Daha ötesi muhbirleri şimdiye kadar kimsenin yapmadığı kadar ezdi. Kendi onayı dışında haber sızdırılmasına katlanamıyor, fakat kendisine faydası dokunacak haberlerin sızmasını onaylıyor ve bunu sürekli yapıyorlar. Şu anda neredeyse tüm Amerikan medyası, devletin medyası haline gelmiş durumda ve bundan ötürü bu tür konuları araştırmıyorlar, çünkü para getirmiyor ve üstüne üstlük yasal olarak tehlikeli.

"HER ŞEYİN SAKLANMASI BENİ ÇOK KIZDIRIYOR"

Teknolojinin demokrasiyle aynı anda var olabileceğine ya da teknolojinin demokrasiyi destekleyebileceğine inanıyor musunuz? Aslında Snowden vakası tam da bu soruyu sordurtuyor insana.

Teknoloji iki türlü de kullanılabilir. Demokrasiye etkisi çok pozitif olabilir ama öte yandan çok negatif de olabilir. Kanunların olması gerekiyor. Anlaşmaların olması gerekiyor. İnsanlara anlayış gösterilmesi ve onlara güvenilmesi gerekiyor. Devlet bize ısrarla bunun bizim güvenliğimiz için olduğunu söylüyor. Bunu kanıtlasınlar istiyorum. Dünyada her istedikleri kişiyi takip edebiliyor olmalarının bize bir faydası olduğunu göstermelerini istiyorum. Tam tersi, okuduklarımız doğrultusunda bunun bize zarar verdiğini, bizi yanlış yönlendirdiğini ve bürokrasiye boğduğunu düşünüyorum. Polisin etkin olması için hem beşeri hem de haberleşme istihbaratı gereklidir ve seçilmiş hedeflerde doğru şekilde uygulandığında sonuç verir. Ancak son beş tanesini ellerinden kaçırdılar. Boston

patlamasının faili takip altındaydı, Orlando ve San Bernardino'nunkiler de. En fenasıysa tabii ki NSA'nın 11 Eylül failerinden ikisiyle ilgili olaydan önce haberi olması. Bizzat Bin Laden tarafından da kullanılan Yemen Sana'daki hücre evinin telefon numarasını biliyorlardı. Düşünün, bu bir noktada dünyanın en önemli telefon numarasıydı! Bu iki terörist buradan San Diego'ya gittiler ve NSA, FBI'a bile haber vermedi. Ülke içindeki terör faaliyetleriyle FBI'ın başa çıkması gerekiyor ve 11 Eylül'e giden süreçte komisyon tarafından da incelenen inanılmaz hatalar yaptılar. CIA, FBI'dan daha başarılıydı. Bush'un adamlarına bilgi verdiler ve onlar kulak arkası etti! Ve sonuç olarak, daha çok izleme için yeni kurumlar kurup bu yolda yılda 52 milyar dolar harcar olduk... Daha fazla izleme için! Bu çok anlamsız ve oy veren halkın bunlardan haberi yok! Sadece Snowden ve Glenn Greenwald gibi muhbirler bu gerçekleri söylüyor. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, karanlıkta bırakılmış bir halkız. Nazilerin 1933'te yaptığı gibi, sözde dış tehditlere karşı yasalar geçirdiler.

Peki çözüm ne olabilir?

Hepimiz terörün sona ermesini istiyoruz değil mi? Ama bunun bedeli ne olursa olsun sona ersin. Şu an Zürih'teyiz, İsviçre'de referandum yapıldı ve devletin gözetleme yasasını onaylayıp onaylamadıkları soruldu halka. (Stone ile bu sohbeti yaparken referandum sonuçları henüz açıklanmamıştı. Referandum sonucuna göre halkın %65'i yasaya onay verdi.) Eğer yasa geçerse devlet tüm telefon görüşmelerini, e-mailleri takip edebilecek. Bu daha evvelden yasaktı. Mahkeme

emri gerektirirdi. Hükümetler terör, terör, terör diye tekrar edip duruyorlar. Terörizm ve korkudan bahsedip teröristlerin bu yasalarla yakalanacağını söylüyorlar. Ama ellerinde ne kadar çok bilgi varsa o kadar azını görebiliyorlar. Herkesin güvenlik endişesi ve terörü önleme ümidiyle bu yasalara evet demesi çok talihsiz bir durum. Daha bilinçli olmak gerekli. En azından İsviçre'de bu halka sorularak yapılıyor. Amerika'da bu sözkonusu bile değildi. Yalanı sevmiyorum. Hükümetler yalan söyleyince iş daha da büyük ve tehlikeli

hale geliyor. 2. Dünya Savaşı'ndan beri hükümetler yanlış hikâyeler anlatıp duruyorlar ve bu da halkları yaralıyor. Vatandaşlar bilgilendirilmiyor. Demokratik bir şekilde her konuda bilgilendirilmeliyiz. Her şeyin saklanması beni çok kızdırıyor ve bu da beni motive eden şey aslında.

"FBI'DA DOSYAM YOKMUŞ"

Güvenden söz ediyorsunuz ama tüm güdüklerinizden sonra birine güvenebiliyor musunuz?

Eşime ve çocuklarıma güveniyorum. O yeter.

Film araştırmalarını yaparken ve devletin bizi nasıl takip ettiğine şahit olduktan sonra önlemler aldınız mı?

Özellikle senaryonun sızması riskine karşı önlemler aldım. İnternete bağlı olmayan tek bir bilgisayarda yazdım her şeyi. Senaryonun paylaşılması gerektiği zaman da senaryonun çıktısını alıp iskambil kâğıdı gibi karıştırarak 4 parçaya ayırıp 4 farklı adrese yolluyorduk. Adresten teslim alan kişi o sayfaları elden teslim ediyordu.

İzlendiğinizi düşünüyor musunuz peki?

Gözümü açık tutmaya, bilgi edinme hakkımı kullanmaya gayret ediyorum. Avukatlara da beni korumaları için para verdim ama bir sonuç elde edilmedi ya da yalan söylüyorlar. Yani yalan söylediklerini zannetmiyorum. Bir sinemacının peşinden koşmak zor olsa gerek. Sonuç olarak onların dünyasına çok da zararı dokunmayan bir sinemacının peşinde olduklarının duyulması devlet için kötü bir şey olur. Banksy'nin peşinde olmaları gibi bir şey olur bu.

Yani FBI'da sizin hakkınızda bir dosya yok mu?

Halkın bilgisine açık bir hayat yaşadım ben. Profilimin nasıl olduğunu biliyorum. FBI'a gittim ve sordum. Hikâyenin tamamını onlardan almam mümkün değil. "Hayır," dediler, bir dosyam yokmuş ve ben de bunu kabul ettim.

Peki hiç kendinizi sansürleme ihtiyacı hissediyor musunuz?

Kendini sansürlemek bir problem. Herkes korkuyor, herkes. Eğer insanların hoşuna gitmeyen bir şey söylersen Amerika karşıtı oluyorsun. Seni "anti-Amerika" (Amerika karşıtı) diye yaftalıyorlar. Amerika'yı eleştiren kişinin sadece. Eleştirmen, ülkeni sevmediğin anlamına gelmiyor. Annemi çok seviyorum ama annemi de eleştiriyorum. Bu anti-annem olduğum

STONE HAYRANLARI İÇİN KİTAP

Stone ve filmleri hakkında yazılan ilk kitap değil ama hayranlarının çok tatmin edecek bir kitap olan *The Oliver Stone Experience*, röportajımızda Stone'un elindeydi. Bu kitaptan bahsetmemek olmaz çünkü Alman gazeteci Matt Zoller Seitz'in yazdığı kitap için Stone arşivini açmış ve çok özel bir kitap olduğunu söylüyor. Haksız da değil. Özel fotoğrafların ve paylaşılmamış hikâyelerin olduğu kitabı Amazon'dan sipariş etmek mümkün.

anlamına gelmez. "Anti", faşist hükümetlerin kullandığı bir terim.

"DARBE GİRİŞİMİNDE ABD'NİN PARMAĞI VAR"

Amerika'da ya da tüm dünyada yaşananlara bakınca *Natural Born Killers (Katil Doğanlar)* filminizin günümüze daha da uygun hale geldiğini düşünüyor musunuz?

Evet ama insanlar filmin mesajını alabilişler mi bilmiyorum. Almaları gerekirdi. Bu tam anlamıyla Leonard Cohen'in *The Future* şarkısında söylediği gibi "I've seen the future, brother and it is murder." (Geleceği gördüm ben kardeşim ve gelecek cinayetten ibaret.)

Eski filmlerinizde değiştirmek isteyeceğiniz şeyler var mı hiç?

Hayır, yok. Ama tabii ki her şey daha iyi yapılabilir, geliştirilebilir. Her filmi çok tutkuyla yaptım.

Sırada ne var?

Bir belgesel hazırlıyorum. Arada bir de film yazdım. Finansal kaynak arıyorum şimdi.

Türkiye'yi takip ettiğinizi de biliyoruz, tüm dünyayı takip ettiğiniz gibi. 15 Temmuz darbe girişimi hakkında da bir film yapmayı düşünüyor muydunuz?

Hayır, haberleri kovalamıyorum. Evet, bence o olayda ABD var. Buna dair çok kanıt var. Türkiye önemli bir müttefik ve bence ABD, Türkiye hakkında hayal kırıklığına uğramış durumda bir sürü değişik nedenle. Özellikle de ABD, Ortadoğu'da güçlü olmak istiyor ama gitgide gücünü kaybediyor. Bence darbeye ülke başına geçirmek istedikleri diğer adam Amerika'dan daha dost canlısı biri, o da başka bir CIA adamı. Obama'nın 12-14 saat içinde dünyaya açıklama yapıp, "Bizim bu işle bir alakamız yok," demesi çok iyiydi. İnsanların artık uyanmasını isterdim. Amerika'nın her ülkede konsolosluğu, askeri güçleri var. Bizim ülkemiz her yerde. Canavarı durdurmak neredeyse imkânsız.

MÜLTECİ - 2

Esmahan AYKOL

Geçen sayı yayımlanan bölümde Kati, Galata'daki bir kafede pineklerken Fofu'dan telefon gelmiş, semte bomba ihbarı yapıldığını söyleyip apar topar onu dükkâna döndürmüştü...

“Ben de bir çay içeyim bari,” dedi Fofu. Tezgâh-taki Türk usulü çay demleme makinesine yöneldi. “Fırsat bulmuşken biraz çene çalarız. Olur mu?”

Bunu söyleyişindeki hüznü yüreğimi burktu. Son dönemde birbirimize karşı yaşlı bir çift gibi hoyrat davranıyorduk. Ne çok zaman olmuştu sohbet etmeyi, dertleşmeyi, uzun, bol kahkahalı kahvaltılar bırakalı... Dükkânın bir kısmını kafeye dönüştürdüğümüzden beri artan sorumluluklarımızın altında ezilerek gün boyu tek kelime etmeden çalışıyor, geceleri de ayaküstü bir şeyler atıştırıp kendi köşelerimize çekiliyorduk. Ben her zamanki gibi kitap okumaya, Fofu ise bir gözü cep telefonuna: sosyal medyaya, diğeri TV'ye...

Terör ve savaş bir yandan, iktidarın gitgide artan baskısı öte yandan, içine kapanan, sokaklara, hayata küsen birçok insanla aynı kaderi paylaşıyorduk. Yalnızlar yalnızlığına gömülmüş, aileler kendi kabuğuna çekilmişti.

“Olur tabii Fofocuğum,” dedim uzun zamandır göstermediğim bir şefkatle. Kafenin, eskicilerden topladığımız, hepsi birbirinden farklı masalarından en çok sevdiğim, üstü siyah damarlı mermerle kaplı olana oturdum.

“Seninle konuşmak istediğim bir konu var...” Çay bardaklarını masaya bıraktı, elinde küçük, boş bir kâse ve kaşıkla geri döndü. “Biraz versene şu müsliden...”

“Demin söyleyecektin onu,” dedim. “Bitti bile.”

Bir çığlık attı. İnanmadı, başını uzatıp elim-

deki boş plastik kabın içine baktı.

“Porsiyonlar küçük oluyor,” dedim.

Sandalyesini karşıma çekti, kırıtarak bacak bacak üstüne attı.

“Ciddi bir konu konuşmak istiyorum. Lütfen sulandırmayalım.”

Fofu'nun “ciddi” diye niteleyeceği tek şey aşktır. Bu şıpsevdi yürek, sabahtan akşama bitmez bir enerjiyle en olmayacak yerlerde: Gayromeo isimli sitelerde, app'lerde, kara kuru Anadolu oğlanlarla dolu gey kulüplerde aşkı arar.

“Buyur,” dedim. “Bitte schön. Devam et.”

“Bir süredir bende bir gariplik olduğunu fark etmişsindir...”

Doğrusunu isterseniz böyle bir izlenime kapılmış değildim. Sesimi çıkarmadım.

“Ben...” İki elinin parmaklarını göğsünün üzerinde birbirine kenetledi. “...Yaklaşık üç hafta önce...” Cümlemin devamını sanki atılıp ağzını kapatacakmışım gibi telaşla, bir solukta söyledi: “Âşık oldum.”

Öksürdüm. İkimizden birinin ayaklarının yere basmasında sayısız fayda vardır.

“Daha önce de senden benzer şeyler duydugumu düşünürsek... Bu defa farklı olan nedir?”

“Nasıl böyle bir şey söylersin?” Hışımla yerinden kalktı. Ellerini belinde kavuşturup kafenin orta yerinde volta atmaya başladı. İnsan dükkân sahibi olunca, ister istemez bu manzaranın dışarıdan nasıl görüldüğünü dert ediyor.

“Oturur musun lütfen... Hem ne var bu söyledigimde? İlk defa âşık olduğumu mu iddia ediyorsun?”

“Hayır ama... Bu şekilde söylenince hoşuma gitmedi.”

Anlayışla başımı salladım. Böyle durumlarda en iyisi onunla tartışmaya girmemektir.

“Peki... Üç hafta önce tanıştığınızı zaten söyledin... O zaman şunu sorayım: Kime âşık oldun? Ne iş yapıyor?”

Bir kelebek gibi karşımdaki sandalyeye kondu.

“Tanıyınca çok seveceksin... Gerçekten...”

“Fofa...”

Arkasına yaslandı.

“Merak ettin, değil mi? Bil bakalım ne iş yapıyor?”

“Nasıl bilebilirim?” diye sordum, ellerimi çaresizlikle iki yana açarak. “El insaf!” Fofa’nın âşık olacağı erkekler konusunda ince eleyp sık dokuduğunu söylemek doğru olmaz. Bu durumda seyyar simit satıcısından konsolosluk çalışanına kadar her meslekten, yaş grubundan insanı sözkonusu kitleye dahil ediyor.

“Sana biraz yardım edeyim,” dedi. Ayakkabısının ucuyla yerde duran hayali bir topa tekme attı. “Şimdi söyle bakalım.”

“Futbolcu?” dedim.

“Bildin ama çok ipucu verdim.”

“Ne anlatacaksan anlat Fofa!”

Hıçkırır gibi bir ses çıkardı. Yüzü düşmüş, dudakları mutsuz bir çocuğunki gibi sarkmıştı.

“İstemiyorsan anlatmayayım...”

Uzanıp elini tuttum. Hangimizin şefkat görmeye ihtiyacı yok ki...

“Lütfen anlat. Neler oluyor?”

Cebinden mendilini çıkarıp gözlerini kuruladı.

“Bu sefer gerçekten âşık oldum galiba.”

Bu cümlelerin sonuna “galiba” ekliyorsan, gerçek aşk olmayabilir işte o, diye düşündüm.

“Hadi anlat.”

Ellerini yeniden kalbinin üstünde kavuşturdu.

“Saeed’le evlenmeyi düşünüyorum.” Gözlerinde yaşlar parlıyordu. “Onsuz bir hayat hayal edemiyorum. Söylesene bana, bu aşk değil de ne?”

“Olabilir tabii... Dini nikâh mı kıyacaksınız?”

Hışımınla ayağa fırladı.

“Sen dalganı geç bakalım!”

“Niye bu kadar gerginisin? Dalga geçmiyorum, nerede evleneceğinizi soruyorum...”

Islak gözlerle bana baktı.

“İspanya’da evleneceğiz, ondan sonra da

Barselona’ya yerleşiriz herhalde...”

Kaşlarını kendiliğinden havaya kaktı.

“Büyük bir plan bu. Hayatını değiştirmekten bahsediyorsun.”

“Eninde sonunda hayatımızı değiştirmemiz gerekecek zaten... Yakında Türkiye’de duramayacağımızı söyleyen sen değil miydin?”

“Evet ama...” Ne diyeceğimi bilemedim.

Yüreğim Fofa’nın hezeyanlarını ciddiye almamamı söylüyordu. Diğer yandan... Haklıydı. Bekleyip göreceğimiz bir şey kalmamış, İstanbul’dan yelken açmanın zamanı gelmişti. Üstelik bunu aklına sokan da bendim.

“Ama’sı ne?”

“Sence de biraz hızlı alınmış bir karar değil mi bu? Daha üç hafta önce tanıştığın biriyle çekip gitmek... Ne bileyim...”

“Kusura bakma ama seninle konuşulmuyor. Aşkın ne olduğunu bilmiyormuş gibi tuhaf laflar ediyorsun,” dedi ciddi bir ifadeyle. “Uzun zamandır tanıdığım birine âşık olacak halim yok herhalde. Tabii ki yeni tanıştığım birine olacağı...”

Güldüm.

“Saçmalama. Hayatına ilişkin radikal kararlar almadan biraz düşünmen gerektiğinden bahsediyorum... Yoksa ilk görüşte âşık olmana bir itirazım yok.”

Karşıma geçip ellerini arkasında birleştirdi.

“Yani âşık olmamda bir sakınca yok ama evlenmeden önce düşünmem gerek, öyle mi?”

Başımı salladım.

“Sence bu heteroseksüel bir tavır değil mi? Ben niye orta sınıf heterolar gibi davranmak zorunda olayım? Önüme geldiği gibi, sonuna kadar yaşamak istiyorsam ne olacak? Âşık olduğum adamı tanımadan, gözüm kapalı bir evliliğe atılmak istiyorsam ne olacak?”

Bomboş gözlerle birbirimize baktık. Yine alttan almayı denedim.

“Nasıl istiyorsan öyle yaşarsın Fofocuğum... Sadece...”

“Şimdi de evlilik karşıtı mı kesildin?”

“Evlilik aleyhine tek bir laf çıkmadı ağzımdan.”

“Ay bilmiyorum...” Çöker gibi sandalyeye oturdu. Başını ellerinin arasına aldı. “Belki de ben biraz gerginim bu ara. Fark etmişsindir...”

Mümkün müydü fark etmemek...

“Eh...” dedim. Çay koymak üzere bardakları alıp tezgâha doğru yürüdüm. “Konuşmak ister misin?”

“Konuşacak bir şey yok...” Yanıma geldi.

“Belki de vardır. Ay bilmiyorum... Gerçekten...”

“Neler oluyor Fofu? Bu Said de nereden çıktı?”

“Saeed,” diye düzeltti.

“Yani, Türk değil mi?”

Başını iki yana salladı.

“Nijeryalı. Çok yakışıklı. 32 yaşında.”

Şimdi anlaşılmıştı. Fofu’nun aşkından deli divane olması için gereken özelliklerin tamamını taşıyordu bu adam... Genç, yakışıklı, sporcu erkeklere bayılır. Kim bayılmaz ki diye düşünüyorsanız, haklısınız.

“Nerede tanıştınız?”

“Ne çok soru soruyorsun!”

Bu isyan, benim makul bulmayacağım bir şekilde tanıştıkları anlamına geliyordu. “İnternette mi tanıştınız? Gey sitelerinin birinde?”

Barın üzerine bıraktığım çay dolu bardakları aldı.

“Nerede tanıştığımızın ne önemi var? Gerçekten... Diyelim ki internet ortamında tanıştık. Ne olacak?”

“İyi,” dedim teslim olmuş bir halde. “Öyle diyorsan öyle olsun. Benimle konuşmak istediğin konu neydi peki?”

Gerçek bir şaşkınlıkla yüzüme baktı.

“Seninle konuşmayı ben mi istedim? Bundan emin misin? Ben mi istedim konuşmayı?”

Sanırım beni delirtmeye çalışıyorlardı. Bombacılar ve Fofu bir yandan, kitap okumayan Araplar öte yandan... Yine de sükûnetimi bozmamaya çalıştım.

“Dolaşmaya çıkmak istiyordun ya, çık istersen. Ben de birazdan dükkânı kapatıp eve giderim zaten. Bugün kitap almak için kimse-nin buralara gelmeyi göze alacağını sanmam. Turist kalabalığı çekilince semt nasıl ıssızlaştı, görüyor musun?” Başımıla camdan dışarıyı işaret ettim. “Bombanın dedikodusu bile sokakları boşaltmaya yetti.”

Eskiciden alıp kafenin başat mobilyasına dönüştürdüğümüz jofenin üzerine kendini bir Habsburg prensesi edasıyla bıraktı.

“Ay deliricem!”

“Ne tesadüf,” diye mırıldandım. “Böyle giderse ben de...”

“Bu bombalar nereden çıktı? Zaten hayatımız yeterince zor!”

“Doğrusunu istersen, diğer hayatlara bakınca... Sokaklarda yaşayan Suriyelilere mesela... Hayatımızın o kadar da zor olduğunu düşünmüyorum.”

Oturduğu yerde hışımla doğruldu.

“Madem öyle, o zaman ben Barselona’da günümü gün ederken sen burada diğer insanların hayatlarına bakıp teselli bulursun.”

Göz göze geldik.

“Neler oluyor?” diye fısıldadım. Bu gerginlik de neyin nesiydi? “Bomba ihbarları yüzünden mi?”

Yüzüme bakmadan konuştu.

“Bombaların da payı var ama asıl Saeed...”

“Saeed’le ne sorun var?”

“Bir sorun yok. Daha doğrusu, bir sorun var mı yok mu bilmiyorum ama... Saeed ortada yok. Kendisinden beş gündür haber alamıyorum. İzin günümde görüştük en son... Cumartesi. Ondan beridir sesi sedası çıkmadı. Telefonu da sürekli kapalı. Başına bir şey mi geldi dersin?”

“Başına ne gelecek koskoca adamın? Telefonunu kaybetmiştir belki. Ya da telefonla konuşamayacağı bir yerdedir. Takımla kampa gitmiş olamaz mı mesela?”

Bu konulardaki cehaletime duyduğu öfkeyle baktı.

“FC Barcelona’da top koşturuyor mu dedim sana? Öyle kamp falan yok. Küçük bir amatör lig takımı alt tarafı...” Gözlerine yaşlar hücum edince başını önüne eğdi. “Aklıma hep kötü kötü şeyler geliyor. Saeed, bütün hayatı talih-sizliklerle geçmiş bir insan... Kendime öyle çok benzetiyorum ki onu...”

“Bu da nereden çıktı? Senin hayatın talih-sizliklerle mi geçti?”

“Öyle tabii. Gerçek aşkı şu yaşımda buldum... Büyük bir talih-sizlik değil de nedir bu?” Yüzümdeki ifadeyi görünce ekledi. “Anlaşıldı. Bu kez gerçekten âşık olduğuma seni ikna edemeyeceğim.”

“Hiç alakası yok. Her şey çok hızlı geliştiği için biraz şaşırdım sadece.” Doğrusu kırılmış-tım da. “Madem bu kadar ciddisiniz, niye bana daha önce söylemedin?”

İki elini yakarır gibi göğse açtı.

“Acaba neden? Tam da senin söylediğin gibi, her şey çok hızlı geliştiği için olamaz mı? Ayrıca, haftanın altı günü, günde 10 saat çalış-maktan konuşmaya pek fırsat kalmadığının da farkındasıdır...”

Bıraksam, konu, Fofu’nun işvereni olarak benim açımdan hiç de iç açıcı olmayan yönlerle savrulacaktı. Atıldım.

“Bırak şimdi bunları. Saeed’i konuşalım.

Başına ne talih-sizlikler gelmiş zavallı adamın?”

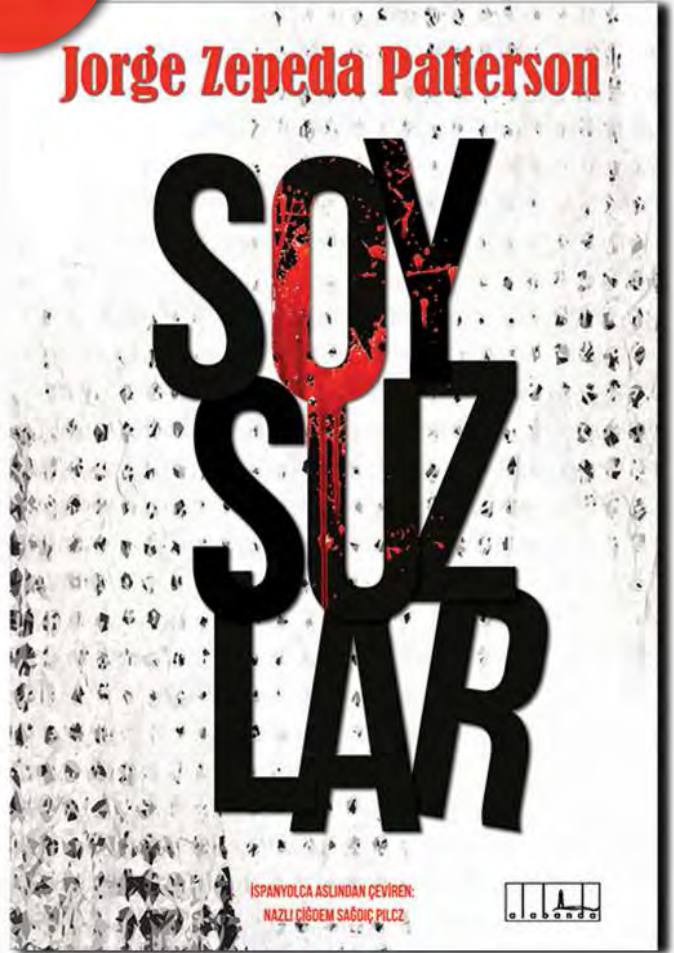
DEVAM EDECEK...

Bir oyuncu...
Bir siyasetçi...
Bir gazeteci...
Bir cinayet...
Son yılların en iyi siyasi polisiye romanı...

PLANETA
Ödüllü Yazar

Araştırmacı gazeteciliğin ve gerilimin zenginliklerinden faydalanarak kaleme alınmış, anlatım gücü yüksek bir polisiye olan *Soyusuzlar*'ı adeta kamu yetkililerini ilk defa böyle bir açıdan görüp tüyler ürpertici itiraflara ve tutkulu bir aşk hikâyesine tanık olarak heyecanla okuyacaksınız.

Birbirine sadakatle bağlı dört çocukluk arkadaşının gözünden suç, cezasız kalma, siyasi sahtekârlıklar ve devletin sessizliğini konu alan cesur ve gerilim dolu bir kitap...

facebook.com/Alabandayayinlari

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantev.org>

twitter.com/Alabandayayinlari

instagram.com/Alabandayayinlari

DÜRRENMATT'TAN POLİSİYE İÇİN BİR AĞIT: YEMİN

Yigilante KOCAGÖZ

Yazımıza malumun ilamıyla başlayalım: Polisiye kandırmayı sever. Katil yahut hırsızın polis güçlerini kandırması, hedef şaşırtması, hatta bazen kendini değil bizzat suçun kendisini görünmez kılması üzerine hikâyelerle geçer günlerimiz. Ne var ki polisiyenin, kahramanlarını kandırmaktan öte yaptığı bir eylem daha vardır; polisiye okurun algısını da kandırır. Yanlış anlaşılmasın, burada kastedilen hikâyedeki gizemin içinde okurun kaybolmasını sağlamak değil. Polisiye külliyyatı gerçek hayatta da suçların edebiyattaki kadar çözülebilir olduğu algısını okuruna sunarak (hatta dikte ederek) bu kandırma eylemini gerçekleştirir. Çözumsuz cinayetlerin arkasında onları görünmez kılan büyük kumpaslar ve zekâlar olduğuna inanırız ister istemez. Bu algıya göre gazetelerin üçüncü sayfalarının muğlaklığı sadece yeterli vasıflara sahip bir analitik zekânın eksikliğinden ötürüdür. Edebiyat, gerçek hayattan besleniyorsa asıl besin kaynağının da edebiyattaki yolu izleyerek çözüme ulaşmasını beklemek doğal değil mi? Burada bir şeyi unuttuğumuzu kendimize kolay itiraf edemeyiz; gerçek hayat tesadüflere gebe ve bu tesadüfler bazen işleri o kadar karıştırılabilir ki çözüm zekâyla erişilebilecek bir noktadan uzaklara göçmüştür artık.

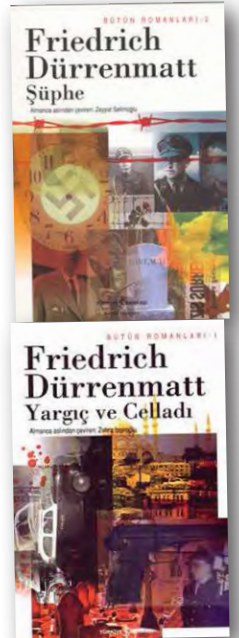
Ülkemizde genelde gölgede kalan ancak Almanca edebiyat okurlarının iyi bildiği İsviçreli yazar Friedrich Dürrenmatt için edebiyat ve gerçek arasındaki tutarsızlık hep bir mesele

Dürrenmatt'ın edebiyatı, adalet yolunda yapılan "kuraldışı" eylemlerle doludur. Yazarın evreninde bir suçlu cezasını alacaksa dedektif, adaleti tek başına uygulamaya karar verebilir.

olmuştur. Dürrenmatt'ın zihninde toplumun ve kurumların suç, suçlu ve adalet anlayışı hep sorguya açıktır, aslında sıkıntı bazı şeylerin yeterince sorgulanmamasından çıkmaktadır. Bu sebeple yazar, karakterlerini hep zorlu etik sınavlara atar, hikâyeler hep olmadık yönlerle sarp. Pek çok polisiye esere hayat vermiş yazarın 1958 tarihli romanı *Yemin* ise resmin bütününe isyandır; polisiye kurgular neden çözümü erişilebilir kılmaya odaklıdır? Hayata yaklaşımımız için en doğru (?) yolun analitik olması, hayatın analitik düzlemde olduğu anlamına gelmek zorunda mıdır?

Yemin sönük bir edebiyat seminerinin ardından, isimsiz bir polisiye yazarının emekli bir polis şefiyle yaptığı sohbetle başlar. Şefin polisiye edebiyatının üzerine kurulduğu mekanizma konusunda sıkıntıları vardır. Olayların çözümü için tek gerekenin ipleri birbirine bağlayacak güçlü bir zekâ ve mantık olması, polisiyenin ana damarıyken gerçek böyle değildir. Ona göre polisiyenin tesadüfe toleransı yoktur, olan tesadüf ya hiçbir etki yaratmamak ya da süreci sadece biraz uzatmak, renklendirmek için vardır. Gerçek suçların önemli bir kısmıysa bambaşka bir bakış açısına muhtaçtır. İpucu muhasebesi bize her zaman aradığımız çözümü sunmaz. Polis şefinin ağzından türe sert eleştirisini yapan Dürrenmatt, bu durumu daha netleştirmek için şefin eski bir meslektaşının başına gelen bir olayı bize anlatmaya başlar.

Müfettiş Matthai emekliliğinin son gününde bir çocuk cinayetini araştırması için taşraya gönderilir. Vaka trajiktir ama polislerin

zihnini çok yoran bir yapısı yoktur. Küçük bir kız, evinin yakınlarında öldürülmüştür ve daha önceden sabıka listesi dolu bir adam gözetim altına alınmıştır. Uzun sorgu sürecinin ardından şüphelinin suçu işlediğine kanaat getirilir, adamın gözaltında intihar etmesi de suçluluk duygusu ve paniğe bağlanır. Ne var ki Matthai için hikâyede çok fazla soru işareti bulunmaktadır. Ölen küçük kızın ailesine gerçek katili bulacağı yönünde yemin eden emekli müfettiş, bu noktadan sonra kendini katili araştırmaya adanır. Eldeki ipuçları az, detaylar siliktir ancak tüm bunlar gene de çok önemli bir bilgiyi Matthai'ye sunmaktadır: Katil yeniden harekete geçecektir. Matthai'nin ise ortada yakalanmamış bir seri katil olduğunu kanıtlaması için 240 sayfası vardır.

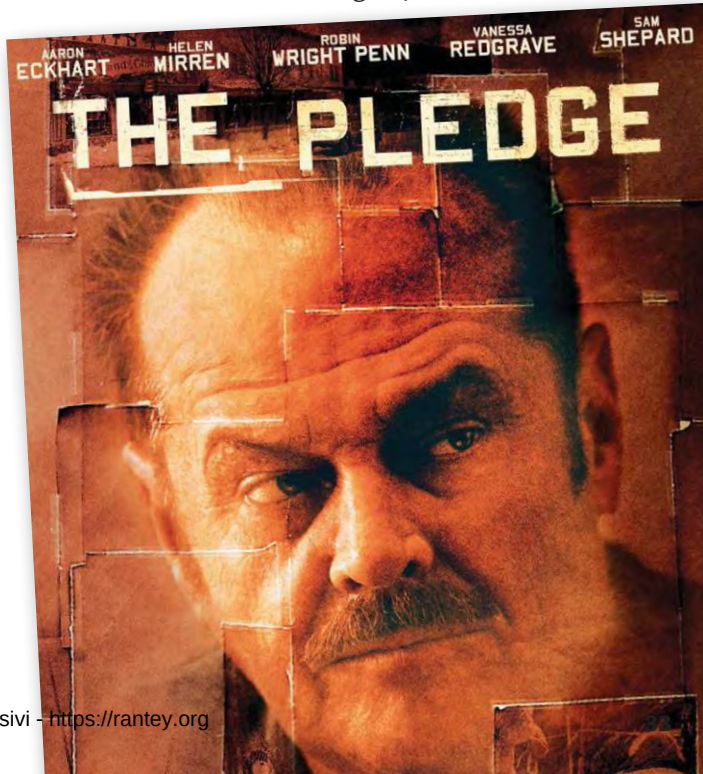
Yemin iki açıdan alışılmadık bir eserdir. Birincisi, temelde bir katilin olup olmadığı konusunda bizde yarattığı kuşkudan kaynaklanmaktadır. Kitap bu sorunun cevabını son sayfalara kadar asla bize sunmaz, sunduğundaysa bunu okuru adeta yaralayacak bir sertlikte yapmayı başarır. İkinci alışılmadık noktaysa Dürrenmatt'ın kahramanı Matthai'ye sunduğu araştırma metodunda saklıdır. Dürrenmatt'ın edebiyatı, adalet yolunda yapılan "kuraldışı" eylemlerle doludur. Yazarın evreninde bir suçlu cezasını alacaksa dedektif, adaleti tek başına uygulamaya karar verebilir (*Yargıç ve Celladı*) ya da yaşlı bir kadın kendisine yapılan haksızlığın cezalandırılması karşılığında tüm kasabaya yüklü miktarda bir ödül önerisiyle çıkabilir (*Der Besuch Der alten Dame*. Türkçesi *Yaşlı Kadının Ziyareti*). *Yemin*'deyse Matthai, katilin motivasyonlarını çözdükten sonra ona ulaşmak için başka bir küçük kıızı yem olarak kullanır. Yazarın kahramanına emrettiği bu hareketin sadece döneminde değil, bugünün standartlarında bile polisiye için radikal bir seçim olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek.

Dürrenmatt'ın *Yemin*'i yazma nedenlerinden de kısaca bahsetmekte fayda var. 1957'de yapımcı Lazar Wechsler'in siparişi üzerine *Yemin*'in senaryo hali kâğıt üzerinde hayat bulur. Ertesi yıl çekimi tamamlanan film *Es geschah am hellichten Tag* (*Olay Güneşli Bir Gün Gerçekleşti*) ismiyle vizyona girer. Film eleştirmenler tarafından beğenilse de final kısmının barındırdığı "mutlu son" yazarın içine sinmez, bu sebeple Dürrenmatt *Yemin*'i farklı bir sonla yeniden kaleme alır. Kitabın temel gayesi türe içeriden güçlü bir eleştiri getirmektir, zira Dürrenmatt

kitabına bir de alt başlık seçmiştir. Kitabın tam adı *Yemin: Dedektif Romanına Ağıt*'tir.

Sinemadan doğan ama edebiyatta yeniden hayat bulan *Yemin*'in farklı sinema uyarlamaları da vardır. Bunlar arasında en dikkat çekeniyse yönetmenliğini Sean Penn'in yaptığı 2001 tarihli *Yemin*'dir. Benicio del Toro, Aaron Eckart, Helen Mirren, Mickey Rourke gibi pek çok ünlü ismin yer aldığı filmde emekli müfettiş rolünü (bu sefer kahramanımızın adı Jerry Black'tir) Jack Nicholson canlandırır. Orijinal eseri günümüze taşıma ve hikâyeye sadakatte büyük uğraş gösteren film, aynı zamanda hikâyenin kritik finalini de çok başarılı bir şekilde sahneye taşır. Dürrenmatt *Yemin*'in finalindeki çözüm anını klasik polisiyelere uygun olarak bir karaktere anlattırmayı seçerken Penn hikâyenin trajik sonunu sinemasal bir anlatıma daha uygun şekilde kurgulayarak bize sunar, bunu yaparken temel mesajdan da uzaklaşmaz. Kulağa biraz iddialı gelebilir, ancak Penn'in bu sinema yorumunun Dürrenmatt'ın eleştirel mesajını iletmek için kendi eserine yazdığı finalden daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sinema uyarlamasının edebi eser karşısında sayı kazandığı çok nadir anlardan birine sahiptir *Yemin*.

Dürrenmatt'ın tüm eserleri gibi zamana meydan okuyan bir roman olan *Yemin* her polisiye-severin bir kez deneyimlemesi gereken işlerden. Kurgu ve gerçeğin çatışmasının daha çok eserde sorgulanması dileğiyle yazıyı bitirelim. Bu çatışma uzun vadede polisiyenin geleceğini de belirleyecek, edinilen kazanımlar hem yazarların hem de okurların ufkunu genişletecektir.

KAY SCARPETTA

Fulya TURHAN

Patricia Cornwell

1888 yılının Londra'sında, halka ve özellikle de kadınlara korku salan bir cinayetler silsilesi dolaşıyordu etrafta; katile "karındeşen" unvanını verecek kadar vahşi cinayetler. O zamanlar soruşturmayı yöneten Metropolitan Polis

Departmanı 2000'den fazla kişiyi sorguladı, bunlardan 300'ünü yakın soruşturma altına aldı ve en nihayetinde 80 kişiyi gözaltına aldı. Ancak Karındeşen Jack'in kim olduğu hiçbir zaman ortaya çıkarılamadı. Bunun sebebi delil yetersizliğinden ziyade, bilimin henüz eldeki delilleri işleyebilecek ve bunlardan sonuçlar çıkarabilecek kadar ilerlememiş olmasıydı. Nitekim modern zamanlara gelindiğinde de Karındeşen Jack'in kimliğini ortaya çıkarabilmek adına birden fazla girişimde bulunuldu. Bu girişimlerden biri de Patricia Cornwell'e aitti. 11 yıl süren uzun araştırma süreci ve harcanan milyonlardan sonra (Cornwell araştırma süresince bütün masrafları kendi cebinden karşılamıştı) Cornwell, Karındeşen Jack'in İngiliz ressam Walter Sickert olduğunu ileri sürdü. Cornwell araştırma adına Sickert'in 32 adet tablosunu satın alıp inceledi. Karındeşen Jack tarafından polise gönderilen mektuplardan alınan DNA'nın Sickert'e işaret ettiğini öne sürdü. Gerçi o mektuplardan sadece Mitokondrial DNA analizi yapılabiliyordu. Bu analizin sonucu Sickert'le beraber milyonlarca insanı kapsıyordu. Sonucun ne kadar doğru olduğu tartışılır elbette ancak sırf bu çaba bile

Patricia Cornwell'in kişiliğini, dürtülerini ve en nihayetinde ortaya koyduğu eserlerini anlamak için yeterlidir.

Konu bilim ve suç olduğunda, günümüzde CSI dizilerinden tıbbi gerilimlere kadar onlarca örnek var karşımızda. Ancak 1990 yılında Patricia Cornwell adlı tabib Kay Scarpetta'yı konu alan ilk romanını yazdığında bu alanda öncüydü, bugünkü birçok yazara örnek teşkil etmişti. Kay Scarpetta o zamandan bu zamana kadar, 25 yıl boyunca 23 romanda karşımıza çıktı. Bu uzun zaman diliminin en büyük avantajı da kurgu sözkonusu olsa bile adli tıbbın nereden nereye geldiğini görebilmemizdi.

Kay Scarpetta, FBI tarafından ikinci en yüksek cinayet oranına sahip olduğu belirtilen Richmond'da çıkar karşımıza. O zamanlar DNA profillemesi henüz yeni bir konsepttir ve Virginia'da sadece birkaç defa mahkemede delil olarak sunulmuştur. Scarpetta ilk romanında, "DNA kelimesini telaffuz edebilen bir jüri üyesi bulabilirsem kendimi şanslı sayacağım," der. Parmak izi eşleştirme teknolojisi henüz yeni yeni geliştirilmiştir. Cep telefonları yoktur ve bilgisayarlar da günümüzdeki kadar yaygın değildir. Ancak ilk romandan bu yana Cornwell bilgisayarları soruşturmaya dahil etme sürecinde oldukça başarılıdır. Zaten karakterleri ve olay örgüsü her daim bilimle alakalı olmuştur. Scarpetta adli tabiptir, yeğeni Lucy bilgisayar dâhisidir, sonradan ilişki yaşayacağı Benton Wesley profil uzmanıdır.

Kay Scarpetta gibi bir karakterle böyle bir dönemde tanışmak büyük sansasyon yaratmıştır elbette. Kendisi erkeklerin egemen olduğu bir dünyada, adli tıp bilgisiyle ayakta kalmaya çalışan bir kadındır ve bunda epey başarılı da olur. İlk kitabı, Cornwell'e Edgar Ödülü'nü kazandırır ve o günden bugüne Cornwell çoğu zaman çok

İlk romanlarda Scarpetta nikotin, kafein ve kolesterol bağımlısı, zeki, çekici ve çetin bir kadındır.

satınlar listesinde yerini korur. 25 yıl boyunca çıkan romanların ilk romanlar kadar büyük bir etki bırakmaması doğaldır elbette. Nitekim Cornwell'in dili, bakış açısı, karakterleri büyük değişimler gösterir.

İlk romanlarda Scarpetta nikotin, kafein ve kolesterol bağımlısı, zeki, çekici ve çetin bir kadındır. Ancak seri ilerledikçe Scarpetta daha depresif ve karamsar bir hale bürünür ki karakterin üzerine böyle bir karanlığın düşmesi okurun gözünde zayıf bir karakter imajı çizmesine neden olur. Her yönüyle güçlü bir ana karakterin bu tarz değişimlere uğraması rahatsızlık verir. Bu değişimi Scarpetta'nın yeme içme alışkanlıklarını inceleyerek bile görebiliriz aslında. İlk kitaplarda Glenfiddich marka malt viski, Fransa'nın Burgonya bölgesinde üretilen Chablis şarabı, buz gibi bir Corona marka bira gibi alkoller tüketmeyi ve sigara içmeyi seven Scarpetta sonraki kitaplarda ilgisini yoğurt ve granolaya çevirir.

Ancak Scarpetta'nın mutfağını bunlarla sınırlayamayız elbette. Serinin ilk kitaplarında İtalyan-Amerikan Kay Scarpetta'nın yemek ritüeline yakinen şahit oluruz. Scarpetta ve dedektif Pete Marino, üzerinde çalıştıkları davaları tartışmak için Scarpetta'nın mutfağında buluşur çoğu zaman. "Her şey ters gittiğinde kendimi mutfağa atarım," der Scarpetta. Mutfak, evin en sevdiği yerlerinden biridir. Mutfak aletleri modern ama az sayıdadır çünkü hamur yoğururken ya da makarna yaparken ellerini kullanmayı sever. Yemek ritüeline kimi zaman yeğeni Lucy'yi de dahil eder, çünkü kız kardeşinin mutfakla arası iyi değildir ve Scarpetta yeğeninin geleksel lezzetlerden uzak kalmasını istemez.

Scarpetta yemek yaparken bütün ayrıntıları anlatır bize. Hatta Cornwell, Scarpetta'nın tariflerini içeren *Food to Die for* adlı bir kitap bile yazmıştır. Permigiano Reggiano peynirini rendelemek için rendenin en keskin yerini kullanması gerektiğini söyler yeğenine. Permigiano Reggiano sıklıkla parmesan peyniriyle karıştırılır ancak bir peynire Permigiano Reggiano denebilmesi için mutlaka İtalya'nın Emilia Romagna bölgesindeki Modena, Parma ve Reggio Emilia kentlerinde üretilmesi gerekir. Yeşilbiber, mantar

"Her şey ters gittiğinde kendimi mutfağa atarım," der Scarpetta. Mutfak, evin en sevdiği yerlerinden biridir. Mutfak aletleri modern ama az sayıdadır çünkü hamur yoğururken ya da makarna yaparken ellerini kullanmayı sever.

ve soğanlar yıkanıp doğrama tahtasına alınır. Ocağın üzerinde taze Hannover domatesleri, fesleğen, kekik ve birkaç diş sarmısakla hazırlanmış sos pişmektedir. Luganega sucuğu kâğıt havluların üzerinde kurumaya bırakılmıştır, hemen yanında yağsız sığır etleri beklemededir. Yüksek glutenli unla yapılmış hamur, tezgâhın üzerindedir ve bir kâsenin içinde tam yağlı süten mozzarella peyniri ufalanmıştır. Scarpetta ellerini zeytinyağıyla yağlayarak pizza hamuru yoğurmaya başlar. Daha sonra üzerine etleri, sebzeleri ve Permigiano Reggiano peynirini ekler. Üzerine mozarellaları serpiştirdikten sonra pizzayı fırına atar. Bir yandan da okurlara anılarından bahseder; "Çocukken en mutlu anılarımız ailece yemek masasının etrafında oturduğumuz zamanlardır," der. Babaları sağ ve sağlıklıdır, tüm aile bireylerine spagetti, fettuccine ya da eğer günlerden cumaysa frittata servis eder. "Ne kadar fakir olursak olalım masada her zaman yemek ve şarap hazır bulunurdu," der. Scarpetta'nın bir restorandan hazır Yunan salatası ya da yumurtalı ve jambonlu sandviç almakla yetindiği zamanlar da vardır tabii ve çoğu şeyle beraber romanlardaki bu yemek ritüeli de değişir. Cornwell ilk kitabında okurlara böyle ayrıntılı bir tarif verirken 12. kitabında yemek olarak karşımıza Scarpetta'nın sekreterinin yaptığı tavuk salatası çıkar sadece.

Karin Slaughter "Goodreads" adlı sitede Cornwell'in ilk kitabının altına şöyle bir yorum bırakmıştır: "İnsanlar Patricia Cornwell'in son kitaplarını okuyunca bu işe ilk nasıl başladığını unutuyor. Oysa Cornwell o zamanlar hiçbir kadın yazarın yapmadığını yapmıştır ve çok da başarılı olmuştur. O kadar ki benim gibilere ilham vermiştir. Cornwell gerçekten hepimiz için yepyeni bir yol çizmiştir." 25 yıl boyunca aynı karakterle bir seriyi sürdürebilmek eminim iddialı bir iş. Bu süre zarfında romanlar ne yönde değişmiş olursa olsun Cornwell sonsuza kadar alanında öncü isimlerden biri olarak anılacaktır.

Dolaşırken bulmuştuk cesetleri, karşımıza çıkıvermişlerdi.

BİRİ ÇOK DAHA ÖNCE ÖLMÜŞ, BİR HAFTADAN FAZLA...
DİĞERİ İSE EN AZ ÜÇ GÜN ÖNCE ÖLMÜŞ...
TAHMINİM O YÖNDE...

ÜÇ GÜN ÖNCE
DEDİĞİNİZ...
BAŞI OLMAYAN
CESET Mİ DOKTOR?

EYET

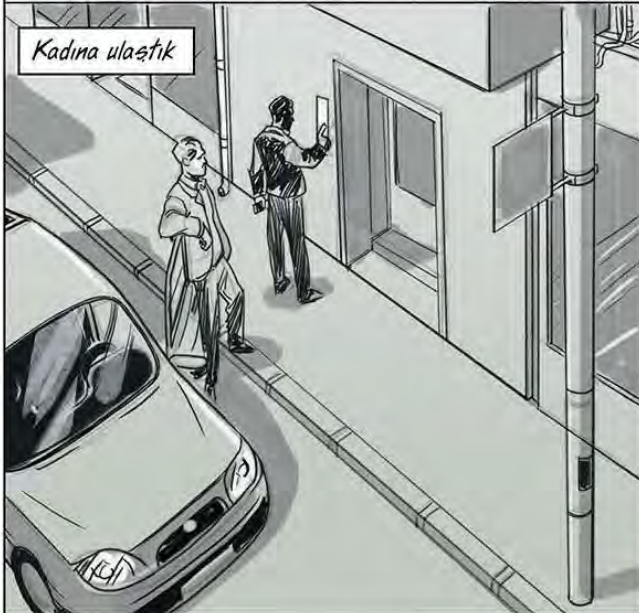
BİZ BURDA YÜRÜYORDUK MÜDÜRÜM,
ÖNCE KOKUYU DUYDUK,
SONRA BİR BAKTIK CESETLER...
YAĞMUR ACIĞA ÇIKARMIŞ...

ÖRGÜT İŞİ GİBİ...
HA NE DİYORSUN SEYFİ?

Bİ BAKALIM MÜDÜRÜM

Her yeri saatlerce aradık.

Fatma, cesedin birini teşhis etti, On gündür kayıp olan kocasıydı. İkincisini, başsız cesedi tanııyordu.

Abi'yi, İbrahim'i hemen aldık sorguya. Maktulü duadan sonra görmediğini söyledi, yola çıkmış şu bu. Güzel güzel ağladı.

Amirim, insan da saz gibidir derdi, sorguya girerken, dokunmazsan ses çıkarmaz.

FATMA, KOCASI İÇİN POLİSE GİDELİM DEMİŞ, SEN MÜSAADE ETMEMİSSİN İBRAHİM?

FATMA MI DEDİ?
YOK ÖYLE BİR ŞEY AMİRİM.
HİÇ OLUR MU RİCA EDERİM.
ENİŞTEM KARABATAK GİBİDİR,
ÇIKAR GELİR DİYE YANİ.

Tek bir laf etmedi ama bir şey hissettiğini anlamıştım. İki kardeşin annesine gittik. Amirim, hiç beklemediğim bir şey sordu.

YENGE,
OĞLUNUN BİR ARKADAŞI DA
KAYIPMIŞ,
SİZ TANIR MIYDINIZ ONU?

YOO... TANIMAM KİMMİŞ?

İBRAHİM'İ YOKLAYALIM ÇEVREDE...
İLLA BİR NUMARASI ÇIKACAK,
VAR Bİ ŞEY BUNLARDA...

AMİRİM, VALLAHI HAKLI ÇIKTINIZ. BENZİNLİKTE KAMERA KAYDI VAR. İBRAHİM'İN YANINDAKİ ADAM, BAŞSIZ CESEDİMİZİN TA KENDİSİ...

İKİSİ DE İŞİN İÇİNDE
DEĞİLSE...
BEN ADAM DEĞİLİM.

Sonrası açığa çıktı...Meğer Enişte, kaçak benzin işindeymiş, oradan çok para toparlamış, Fatma'ya kötü davranıyormuş şu bu... Ruslara harcıyormuş paraları.

Ceyhan USANMAZ

Sıkı takipçilerini ayırarak söylersek; Kristofer Hivju ismi, ilk duyulduğunda pek tanıdık gelmeyebilir çoğu kişiye. Ama *Game of Thrones* dizisindeki Tormund karakterini canlandıran aktör dersek, işler biraz daha değişir sanırım; hani şu Ya-

banıların/Özgür Halk'ın kızıl saçlı-sakallı abisi! İlk başta belki görünüşüyle ama sonrasında cesaretiyle, dürüstlüğüyle, neyse o olan haliyle ve en önemlisi de büsbütün komik yönleriyle kısa süre içinde hemen herkesin sevgisini kazanan bir karakter oldu Tormund ve elbette Kristofer Hivju... Dolayısıyla, yüzünü bundan sonra ekranlarda daha çok göreceğimizi tahmin etmiştik aslında. Nitekim, kendisini bir başka "ünlü" dizide izleme imkânına kavuşmuş durumdayız şimdilerde.

İsveç menşeli *Beck* dizisi, 1997 yılından bu yana 6 sezondur devam ediyor; diğer bir deyişle, otuzu aşkın bölümüyle, uzun soluklu bir dizi. Hatta bölümlerinin her biri yaklaşık 90 dakika olduğu için televizyon ekranlarına "sığmayarak" zaman zaman İsveç'teki sinemalarda da gösterime girmiş. Böylesine uzun soluklu dizilerin bir etkisi de, hiç kuşkusuz, karakterlerle ve kaçınılmaz olarak onları canlandıran oyuncularla özdeşleşmeyi sağlaması. Gerçekten de dizinin en başından beri merkezdeki Martin Beck karakterini canlandıran Peter Haber ve Martin Beck'in sağ kolu Gunvald Larsson karakterini canlandı-

ran Mikael Persbrandt, dizinin takipçileri için neredeyse aileden biri durumundalar. (Ne de olsa, 20 yıldır süren bir "ilişki"den söz ediyoruz.) İşte bu yüzden, 2015 sonunda, Larsson karakterini canlandıran Mikael Persbrandt'in uluslararası kariyer yolunda ilerlemek üzere diziden ayrılacağını açıklaması, bir şok dalgası yaratmıştı. *Beck* dizisinin geleceğine ilişkin tartışmalar başlamıştı... Bunu göğüslemek adına yapımcıların bulduğu çözümse, Kristofer Hivju oldu.

Serinin bu yıl başında başlayan 6. sezonuyla birlikte hikâyeye dahil olan Kristofer Hivju, Martin Beck'in yeni sağ kolu Steinar Hovland karakterini canlandırıyor. Ve şimdiye kadar yayınlanan bölümler hakkındaki eleştirilere bakılırsa işler gayet yolunda görünüyor... Ancak maalesef, Martin Beck konusunda nedense "ilerlemeyen" bir başka konu var!

"BAZEN ÖZLÜYORUM"

Beck dizisi, Maj Sjöwall ile Per Wahlöö'nün birlikte kaleme aldıkları Martin Beck kitaplarına dayanıyor. 1965'te *Kanaldaki Ölü* (*Roseanna*) romanıyla başlayan Martin Beck serisi, 1975'te Per Wahlöö'nün ölümüne dek sürüyor. On yıl içinde ortaya çıkan on kitaplık seri, İsveç polisi-

Maj Sjöwall ile Per Wahlöö ikilisinin yarattığı karakter, suça ve suçluya bakışıyla, içinde bulunduğu teşkilata yaklaşımıyla, toplumsal meselelerle ilgili düşünceleriyle Kuzeyli polisyelerin bir anlamda yakın dönemdeki temelini atıyordu.

yelerinin de ötesinde, çok daha geniş anlamda Avrupa polisiyesi açısından da bir dönüm noktası kabul ediliyor.

“İsveç polisiyelerine bayılırım. Bu zevki bana Aydın Arıt’ın güzel Türkçesiyle çevrilen ve hiç ara vermeden altı cildini arka arkaya okuduğum Martin Beck dizisi kazandırmıştır. (...) Taşınmalarımın birinde elden çıkarmışım o kitapları. Bazen özlüyorum.” Martin Beck serisiyle ilgili bu hoş sözler, Murathan Mungan’a ait. Genel olarak mutsuz ve içine kapanık bir profil çizen ama ülkesinin en başarılı sorgu uzmanı olarak görülen Komiser Martin Beck’in merkezde olduğu seri, 1970’li yıllarda ilk olarak yayımlandığında Türkiye’de de gerçekten çok sevilmişti; ancak ilk altı kitabın ardından devamı getirilememiştir. Aydın Arıt’ın -Murathan Mungan’ın da altını özellikle çizdiği gibi- güzel Türkçesiyle Milliyet Yayınları tarafından yayımlanan bu kitaplar *Kanaldaki Ölü*, *Duman Olan Adam*, *Balkondaki Adam*, *Gülen Polis*, *Uçtu Uçtu İtfaiye Arabası Uçtu* ve *Oteldeki Cinayet* isimlerini taşıyordu. Yıllar içinde tam anlamıyla unutilan bu seriyle ancak 2000’li yıllarda yeniden karşılaşabiliştik. İnkılâp Kitabevi tarafından 2004’te yeniden yayımlanmaya başlayan serinin bu sefer eksik kitapları da tamamlanacak gibi görünüyordu. Hatta daha önce yayımlanmamış olan yedinci kitap *Saffle Pisliği* 2005’te çıktı ancak sekizinci kitap olarak *Kilitli Oda’yı* beklerken, nedense bir atlama yapıldı ve serinin dokuzuncu kitabı olan *Polis Katili* yayımlandı; son kitap *Teröristler* ise zaten hiç yayımlanmadı. Böylelikle Martin Beck serisi, Türkçede yine eksik kalmış oldu. Ayrıca bu aralar iyice unutulmuş görünüyor, kitapların yeni basımlarına bile ulaşmak pek kolay değil artık...

Son zamanlarda televizyon dizilerinin kitaplara gösterilen ilgide -öyle ya da böyle- olumlu katkılar sağladığı aşikâr. İşin kötü yanı, *Beck* dizisi Türkiye’de pek tanınmıyor maalesef; diğer bir deyişle, Kristofer Hivju’nun karizması bile yeterli olmayabilir bu kitap serisini hatırlamak ve eksik kitapları tamamlamak üzere atılacak adımlar konusunda.

POLİSİYEDEN VAZGEÇMİŞ DEĞİL

Martin Beck nasıl bir karakter, sorusuna, belki serinin ilk kitabındaki şu cümlelerle cevap vermek mümkün olabilir kısaca: “Martin Beck doğrudur. ‘Unutma ki bir poliste olması gereken en önemli üç özelliğe sahipsin,’ diye düşünerek kendine moral verdi. ‘İnatçısın, akılcısın ve çok durgunsun. Tepenin atmasına asla izin vermezsin ve her tür sorunu profesyonelce ele alırsın. Tüyler ürpertici, korkunç ve canavarca benzeri sözcükler ancak gazete sütunlarında boy gösterirler, senin kafanda yerleri yoktur. Katil de herkes gibi bir insandır. Belki daha şanssız ve daha uyumsuz, ama yine de insan.”

Maj Sjöwall ile Per Wahlöö ikilisinin yarattığı bu karakter, suça ve suçluya bakışıyla, içinde bulunduğu teşkilata yaklaşımıyla, toplumsal meselelerle ilgili düşünceleriyle Kuzeyli polisiyelerin bir anlamda yakın dönemdeki temelini atıyordu. Benzeri yapıyı Maj Sjöwall ile Per Wahlöö’nün Martin Beck dışındaki eserlerinde, ayrı ayrı yazdıkları romanlarında da görmek mümkün. Per Wahlöö 1975’te, erken ayrıldı aramızdan ama 1935 doğumlu Maj Sjöwall yazmaya devam ediyor... Halen Stockholm’de yaşayan Maj Sjöwall, hiçbir zaman -Per Wahlöö’süz- yeni bir Martin Beck kitabı yazmayı düşünmemiş, ama polisiyeden de vazgeçmemiş.

Dünyanın Polisiye Haritası

2017

**14 ocak
18 şubat**

**İstanbul Bilgi Üniversitesi
santralistanbul Kampüsü**

Eğitim İçeriği:

14 Ocak 2017 Cumartesi

Polisiye Edebiyatın Doğuşu, İngiltere ve Fransa

Eğitmen: Algan Sezgintüredi

21 Ocak 2017 Cumartesi

ABD Edebiyatında Polisiyenin Gelişimi

Eğitmen: Suphi Varım

28 Ocak 2017 Cumartesi

İskandinav Polisiyesinin Dünü, Bugünü

Eğitmen: Ceyhan Usanmaz

Koordinatör: Özlem Özdemir

Süre: 6 Hafta, 18 saat *Cumartesi günleri 13:00-16:00 saatleri arasında

Ücret: 480 TL (KDV Dahil)

*Kredi kartına 2 taksit imkanı uygulanır.

4 Şubat 2017 Cumartesi

Latin Amerika'nın Polisiye Tarihi

Eğitmen: Ömer Türkeş

11 Şubat 2017 Cumartesi

Osmanlı'dan Günümüze Türkiye Polisiye Tarihi

Eğitmen: Erol Üyepazarcı

18 Şubat Cumartesi

Türkiye'de ve Dünyada Polisiyenin Güncel Durumu

Eğitmen: Ahmet Ümit

Kayıt: bilgi-egitim@bilgi.edu.tr
(0212) 311 7171

POLİSİYE, KORKULARIMIZI KEŞFETMEMİZE YARDIMCI OLUR

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ

Fulya TURHAN

Polisiye bilim denilince akla gelen günümüz yazarlarından Tess Gerritsen ile 221B için özel bir röportaj yaptık.

Bilimsel bir evrende kusursuz cinayet var mıdır sizce? Eğer varsa suçu kusursuz kılan şey nedir?

Evet, bence cinayetten sıyrılabilmek gayet olası. Ölüm nedeni çok az ipucu sağladığı için hiçbir zaman çözülemeyecek cinayetler var. Aslına bakarsanız polisler de çoğu zaman ipuçlarına karşı, olmaları gerektiği kadar dikkatli değiller. Ya da katil olayın içinde olduğunu örtbas edebilmek için o kadar dikkatli davranıyor ki katilin kim olduğunu bulabilmek neredeyse imkânsız hale geliyor. Kusursuz cinayet dediğimiz şey kurbanın kazara, intihar nedeniyle ya da doğal sebeplerden dolayı ölmüş gibi görüldüğü vakalardan oluşur.

Söz konusu suçları aydınlatmak olduğunda sizce bugüne kadar yapılmış en büyük bilimsel ya da adli keşif nedir?

DNA. Katili olay mahalline mükemmel bir kesinlikle bağlayabilmemizi sağlıyor. Günümüzde de DNA tespiti yapabilmek için oldukça hassas testler var elimizde.

Günümüzde karmaşık bir suçu çözebilmek için tek yöntem bilimsel metotlar mıdır sizce? Yoksa aynı zamanda dedektif içgüdüleri denen olgunun ya da insan doğasını anlayabilme kabiliyetinin yeterli olacağına inanıyor musunuz?

Bence bilimsel metotlar, dedektif içgüdüleri denen olgunun çoğu zaman hatalı olduğunu kanıtlamış durumda. Bundan yıllar önce, DNA sonuçları ABD’de savunma avukatlarıyla ilk defa paylaşıldığı günlerde elde edilen sonuçlar oldukça şaşırtıcıydı: Çeşitli suçlardan tutuklanmış

insanların %40’ının masum olduğu ortaya çıktı! Ancak öncesinde polis, sözkonusu suçla hiçbir alakası olmayan bu insanların suçlu olduklarından onları tutuklayacak kadar emindi. Sadece bu bile bize polis “içgüdüünün” çoğu zaman yanlış olduğunu, bilimsel ve adli kanıtların çok daha güvenilir olduğunu göstermeye yetiyor.

Bir doktor olarak kariyeriniz, romanlarınızı yazarken ne gibi avantajlar sağladı size?

Doktor olmak doktorların nasıl düşündüğünü, bir patoloğun kanıtlara nasıl yaklaştığını anlamamı sağladı. ABD’de tıp eğitimi oldukça uzun ve meşakkatli bir süreç; 4 sene üniversite, 4 sene tıp okulu ve akabinde 3 senelik özel bir eğitim daha. Bu uzun yıllar bilimsel metodun iç yüzünü anlayabilmem ve doktorların hastalıkları teşhis etme sürecini çok daha iyi görebilmem için büyük olanak sağladı.

Romanlarınızın konusunu ya da karakterlerinizi geliştirmeden önce nasıl bir araştırma sürecine giriyorsunuz?

Karakterlerim herhangi bir araştırmaya gereksinim duymuyor. Bu süreç daha çok onların kim olduklarını, ne istediklerini, nelerden korktuklarını anlayabilmekle ilgili. Araştırma kısmı daha çok romanın olay örgüsü sözkonusu olduğunda önem arz ediyor, çünkü karakterlerinin bulacağı ipuçları bir sonraki adımda neler olacağını gösteriyor.

Bir seri katil yarattınız ve aynı zamanda bu seri katilin düşüncelerini kendi ağzından okurlara ilettiniz. Bir seri katilin beynine girmek nasıl bir duyuydu?

Oldukça rahatsız ediciydi. Vicdan ya da suçluluk duygusu hissetmemenin, dünyaya bir yırıcının gözüyle bakmanın nasıl bir şey olduğunu tahayyül etmeye çalıştım. Kurbanlarının nasıl acı çektiklerini hiç umursamayan aslanları ve kaplanları düşündüm. Onlar sadece avlanmak ve avlarını yemek ister. Ben de Warren Hoyt'un böyle bir düşünce yapısı olacağını hayal ettim ve bu da dünyaya tamamen farklı bir gözle bakma sebep oldu.

İkiz Bedenler adlı kitabınız yaradılış ve yetiştirme konusuna değiniyor. Bir doktor olarak sizce bir insanı suça iten şey nedir? Sözkonusu suç işlemek olduğunda ortak genetik bir mirastan bahsedebilir miyiz ya da mesele tamamıyla yetiştirmeyle mi alakalı?

Sanırım suçlu davranışlar sözkonusu olduğunda işin içinde ufak bir genetik elementin olduğunu söyleyebiliriz. Bazı aileler sosyopatlerden oldukça nasiplerini almış görünüyor örneğin. Ve XYY erkeklerin (iki tane Y kromozomuyla doğan erkekler) şiddet suçları işlemeye daha meyilli olduğunu biliyoruz. O nedenle suç

işlemeye iten birtakım genetik etmenler olduğu aşikâr. Ancak tabii yetiştirme de oldukça önemli bir faktör.

Okurları suç romanları okumaya iten şey nedir sizce? Polisiye/suç romanları okurlarının karanlık, rahatsız edici ve şiddet içerikli detaylara düşkünlüğü hakkına ne düşünüyorsunuz?

Suç romanlarının ana tüketicilerinin kadınlar olması oldukça ilginç aslında ve bunun kadınların kırılabilirlik ve savunmasızlıklarıyla alakalı olduğunu düşünüyorum. Bu tür romanlar korkularımızı keşfetmemize ve onlarla nasıl mücadele edebileceğimizi öğrenmemize yardımcı olur. Tehlikeyi yaşamaman ve tehlikenin içinden sağ çıkabilmenin güvenli bir yoludur.

İki güçlü kadın karakter yaratmaya nasıl karar verdiniz, kendinizi bu kadınlarla ne kadar özdeşleştiriyorsunuz?

Aslında bu işe iki ana kadın karakter yaratmakla başlamadım. Serinin ilk kitabı *Cerrah* bizi Dedektif Jane Rizzoli'yle tanıştırdı ve aslında kendisi hikâyede ikincil bir karakterdi. Ancak kendisinden o kadar büyüledim ki bu karakterin star olacağı ikinci bir kitap yazmaya karar verdim. *Çırak*'ta okurlarla Dr. Maura Isles'i tanıştırdım. Bu kitap Maura ile ilgili daha çok şey bilmek istemeye itti beni, o nedenle de üçüncü kitabı, *Günahkâr*'ı yazdım, bu sefer Jane de Maura da başroldeydi. Şimdi de iki kadın karakterli bir serim var! Bu, hiç planladığım bir şey değildi, tamamen işlerin doğal akışıyla gelişti.

Başarısı dışında Rizzoli & Isles dizisiyle ilgili ne düşünüyorsunuz? Dizide değiştirmek istediğiniz herhangi bir şey oldu mu?

Dizi, karakterlerde birtakım değişiklikler yaptı. Dizideki Maura sarışın, oldukça masum ve çok tatlı biri. Aynı zamanda iki kadın en başından beri yakın arkadaşlar. Bu değişiklikler Maura'nın Jane'e daha çok tezat oluşturmalarını sağladı ve bence ekranda gayet başarılı oldu. Diziyeye aynı zamanda cazibe ve espri de kattılar, bunun da başarısına katkısı büyük oldu. Kitaptan olduğu gibi almalarını istediğim tek şey Maura'nın habis annesi Amalthea olurdu. Kitaplarda Amalthea müebbet hapis yatan bir katil ve Maura da bir katilin kızı olduğu gerçeğiyle başa çıkmaya çalışıyor. Bu, Maura'nın karakterine çok daha büyük bir karmaşıklık katıyor kitaplarda, o nedenle bunu dizide de görebilmek iyi olurdu!

SHERLOCK HOLMES VE ADLİ BİLİMLER

Sevil ATASOY

Bayan Hudson'ın kiracısı olarak Baker Sokak 221B adresinde oturmaktaydı. Zayıf, uzun boylu, ince dudaklı, kartal burunlu, keskin bakışlı, ara sıra kokain kullanmaktan ve evini paylaştığı doktor Watson'ı bilgisizlik ve anlayışsızlıkla suçlamaktan başka kusuru bulunmayan özel dedektifin ünü Londra'yı çoktan aşmış, Avrupa'nın dört bir yanına yayılmıştı. Ayrıntılara düşkün, kimya, fizik, biyoloji, anatomi, botanik bilgisi engin dedektifin müşterisi hiç bitmezdi. Ne de olsa 1800'lerin sonlarıydı ve henüz hiç kimse olay yerini onun gibi inceleyemiyor, delil toplayamıyor ve adli bilimlerin gücünden onun kadar yararlanmasını bilmiyordu. Açık söylemek gerekirse bugün bile dünyanın birçok ülkesinin olay yeri inceleme uzmanları bir cınyetin işlendiği mekânda onun kadar iyi inceleme yapamıyor. Göreve getirilen Londra polis müdürleri az da olsa Bay Sherlock Holmes gibi düşünebilseydi, büyük bir olasılıkla en az beş genç kadını öldüren Karindeşen Jack'i bulurlardı.

1881'de Edinburgh Tıp Fakültesi'nden mezun olan Arthur Conan Doyle kısa bir süre sonra muayenehanesinde hasta görmeye başladı. İşte ünlü dedektif Sherlock Holmes'ün doğuşu da bir sabah kapısına polisin dayanmasıyla başladı. Tedaviden şikâyetçi bir hastası yüzünden sorguya çekildi.

Holmes her zaman, bilimsel delillere dayalı sonuçlar çıkartmıştır.

Yeterli delil olmadığında, masumiyetin kanıtlanmasının ne denli güç olduğunu bizzat yaşayan doktor, gerçek suçlunun bulunabilmesi için polislerin nasıl düşünmesi ve davranması gerektiğini gösteren bir öykü yazmaya ve bir daha hekimlik yapmamaya karar verdi. Yaratacağı dedektif, Edinburgh'taki cerrahi hocası, Kraliçe Viktorya'nın özel doktoru Joseph Bell gibi düşünmeliydi. Dr. Bell, elleri yumuşak, kolları güçlü kadın hastasının çamaşırcı olduğunu anlar, ayakkabılarındaki çamurun rengine bakar, hangi yoldan geçtiğini söylerdi. İşte, Sir Arthur Conan Doyle, efsanevi dedektif Sherlock Holmes'ü böyle yarattı.

İlk öykü, *A Study in Scarlet*, 1887'de yayımlandı. Bunu 60'a yakın macera izledi. (Bazıları, farklı yıllarda, farklı adlarla Türkçeye çevrildi. Kafanızı karıştırmamak için sadece orijinal adlarını vereceğim.)

DUPIN, HOLMES VE POIROT

Bu ilk öyküde Sherlock Holmes'ün, uzun yıllar birlikte çalışacağı Dr. John Watson'ı gördüğünde, "Doktor tipli bir beyefendi. Ancak askere benzer havası da var. Öyleyse, askeri tabip. Yüzü yanık, el bileklerinin iç kısmı ise açık renkte, demek ki çok güneşli bir bölgeden geliyor. Yorgunluğuna bakılırsa, bir hastalık geçirmiş olmalı. Sol kolunun duruşu doğal değil. Anlaşılan yaralan-

mış. Bir İngiliz askeri tabibi, bol güneşli hangi ülkede hastalanmış, zor şartlarda çalışmış ve yaralanmış olabilir? Hiç kuşkusuz Afganistan'da," biçiminde mantık yürütmesi, yazarın Dr. Bell'den ne kadar çok etkilendiğinin küçük bir kanıtıdır.

Sir Arthur Conan Doyle'un dedektifi için model olarak kullandığı başkaca gerçek ve hayal kahramanlar da var. Amerikalı Edgar Allen Poe'nun *Morg Sokağı Cinayeti*'nde karşılaştığımız Fransız özel dedektif Chevalier C. Auguste Dupin, Sherlock Holmes'ten 50 yıl kadar önce gün ışığına çıkmıştı. Dedektif Dupin matematik okumuştur, çok iyi bir gözlemciydi, kendini suçlunun yerine koyabilir, olayları derinlemesine analiz ederdi. Her iki dedektifin pek çok özelliği paylaştığı görülse de aralarındaki en temel fark, Dupin'in "düşünce okuyabilme" becerisine karşılık, Holmes'un her zaman, bilimsel delillere dayalı sonuçlar çıkartmış olmasıdır. Aradan geçen 100 yıla rağmen, adli bilimciler arasında çok özel bir yeri olmasının, adına kulüpler, dernekler kurulmasının, ödüller verilmesinin nedeni budur.

Öte yandan Agatha Christie'nin ünlü Belçikalı dedektifi Hercule Poirot, tam bir Holmes antitezidir. Giyinişi, davranışı ve suçları aydınlatma yöntemleri ile ondan çok farklıdır. Hatta zaman zaman Holmes'ü küçümseyen cümleler bile kurar. "Ben ayakkabı izi ölçmem, yerlerden sigara izmariti toplamam, çimenlerin ne yöne eğildiğine dikkat etmem. Çalışma odamdaki koltuğuma otururum ve düşünmek bana yeter." (*Five Little Pigs*.) Kuşkusuz Agatha Christie, Conan Doyle'dan daha iyi bir anlatıcıdır. Ancak biz adli bilimciler için inovasyon ve ileri görüşlülükten uzaktır.

KATİLLER, HIRSIZLAR SUÇ AYDINLATIYOR

Kılıktan kılığa girerek, en yakın dostu Dr. Watson'ı bile aldatabilen Sherlock Holmes, bu açıdan incelendiğinde gelmiş geçmiş dedektiflerin en ünlülerinden Eugene François Vidocq'a (1775-1857) da benzetilebilir. Aslında, Edgar Allan Poe'nun dedektifi Dupin de büyük bir olasılıkla Vidocq'tan esinlenmiş olsa gerek. Cezaevine girmemek için muhbir olmayı seçen ve "Suçluyu, ancak suç işlemiş olan yakalar," görüşüne yürekten inanan Vidocq, 1812'de hırsız, dolandırıcı, katil arkadaşlarından oluşturduğu çekirdek bir kadroyla Paris Polis Teşkilatı içerisinde ilk ceza soruşturması birimini kurmuş,

Vidocq, 1812'de hırsız, dolandırıcı, katil arkadaşlarından oluşturduğu çekirdek bir kadroyla Paris Polis Teşkilatı içerisinde ilk ceza soruşturması birimini kurmuş, 8 yıl içinde, Paris'teki suç oranını yüzde 40 azaltmayı başarmıştı.

8 yıl içinde, Paris'teki suç oranını yüzde 40 azaltmayı başarmıştı. La Sûreté Nationale (Ulusal Güvenlik) adıyla bilinen birim, Scotland Yard ve FBI dahil olmak üzere, dünyanın birçok ülkesinin polis teşkilatına model oluşturmuştur.

Conan Doyle'un Vidocq'a hayranlık duymaması mümkün değildi. Nitekim Sherlock Holmes'ün zaman zaman eski suçlulardan yararlanarak olayları aydınlatmaya çalışması da buna bağlanabilir.

İLK SUÇLU PROFİLİNİ SHERLOCK HOLMES ÇIKARDI

Sherlock Holmes, peşinde olduğu katilin düşünce sistemini anlamaya çalışır, buna dayanarak profilini çıkartır ve bunda öylesine başarılı olurdu ki, katilin fiziksel, sosyal ve ruhsal özelliklerini öngörebilir, böylece onu yakalayabilirdi. Günümüzde kriminal profillemeye adı verilen, başta cinsel motifi şiddet suçları olmak üzere seri suçların soruşturulmasında yararlanılan ve pek çok güvenlik teşkilatı içerisinde özel birimleri bulunan bu alandan, Sir Arthur Conan Doyle'un yaşadığı yıllarda kimsenin haberi yoktu.

New Yorklu psikiyatri uzmanı Dr. James Arnold Brussel'in dünyada ilk kez profillemeye tekniğini kullanarak "Deli Bombacı Davası"nın aydınlatması için 60 yıl geçmesi gerekecekti. 1940-56 arasında New York'un tiyatro binalarına, tren istasyonlarına, telefon kulübelere bıraktığı bombalarla dehşet saçan failin kim olduğunun bulunabilmesi için olay yeri fotoğraflarını ve gazetelere gönderilen tehdit mektuplarını inceleyen Dr. Brussel, aranacak kişinin 40-50 yaşlarında, iriyarı, beyaz, bekâr, Connecticut'ta kardeşleriyle birlikte oturan, annesine hayran, babasından nefret eden, Katoik, kalp hastalığı geçirmiş, elektrik teknisyeni bir Slav göçmeni olması gerektiği sonucuna varmıştı. 1957 Ocak'ında George Metesky yakalandığında, profile tıpatıp uyuyordu. Üzerindeki dügmeli kruvaze cekete kadar.

Howard Teten'in kurduğu ve pek çok televizyon dizisiyle filme konu olan FBI'in Davranış Bilimleri Birimi'nin faaliyete geçmesi için 70 yıl,

Bernt Turvey'in adli psikologların ve cinayet masası polislerinin eğitiminde yaygın biçimde kullanılacak davranış delillerine ilişkin ilk ders kitabı olan *Criminal Profiling: An Introduction to Behavioural Evidence Analysis*'i yayımlaması için 100 yıl beklemek gerekecekti. Gerçi profillemeye tekniğinin hatasız olduğu söylenemez ama eldeki diğer bilimsel delillerle desteklendiği takdirde işe yaradığı defalarca kanıtlanmıştır.

Sherlock Holmes, bir sonraki olay yerinin neresi olacağını da öngörebilirdi. Kanadalı polis Dr. Kim Rossmo'nun coğrafi profillemeye adı verilen bu soruşturma tekniğini bilimsel bir tabana oturtması, bilgisayar destekli suç haritaları oluşturarak seri katil ve seri kundakçıları bulabilmesi için yine 100 yıl beklendi.

DAKTİLO ŞERİDİNİN PATENTİ YENİ ALINIRKEN HOLMES, DAKTİLO YAZISINDA DELİL BULUYORDU

Sherlock Holmes, elyazılarının kişiye özgü olduğunu biliyordu. Ayrıca kâğıt, mürekkep, mühür, pul, filigranları da değerlendirebilirdi. *The Man with the Twisted Lip*'te, aynı siyah mürekkeple yazılanların, farklı zamanlarda kaleme alındığını saptamış; *A Study in Scarlet*'te "A" harfinin biçimine bakarak, yazarın bir Alman olmadığı sonucuna varmıştı.

Gerçi yazar Sir Arthur Conan Doyle'un yaşadığı dönemde elyazısı incelemeleri soruşturmalarında kullanılıyordu ama henüz kuralları tam olarak belirlenmediğinden, yanlışlar oluyordu. Sherlock Holmes öykülerini ders kitabı olarak öğrencilerine öneren ve antropometrinin temellerini atan Alphonse Bertillon'un, 1890'da Fransız Yahudisi Yüzbaşı Dreyfus'un haksız yere suçlanmasına yol açan elyazısı incelemesi, bu tarihi hatalardan biridir. Günümüzde bir başvuru kitabı olarak hâlâ yararlandığımız Albert Osborn'un ünlü *Questioned Documents* adlı eseri 1922'de 1. baskısını yaptı. Elyazısının incelenmesindeki hatalar da nispeten azalmaya başladı. Aradan 80 yıl geçti, tamamen sıfırlandığı söylenemez.

Sherlock Holmes, 1888'de yayımlanan *A Case of Identity*'de daktilo yazısını delil olarak kullanmıştır. O tarihte, daktiloların delil niteliğiyle ilgili hiçbir uygulama yoktu. "Bir daktilonun, tıpkı elyazısı gibi kişisel özelliklerinin olması ne garip," der Holmes, "çok yeni olmadıkları takdirde, birbirinin aynı

biçimde yazan iki daktilo yok. Birinin harflerinin bu yanı, diğerinin öbür yanı aşınıyor. 'e' ve 'r' harflerine dikkat edin Bay Windibank, bunun gibi 14 karakteristik daha var. Bu zarfın üstü sizin daktiloda yazılmış."

Conan Doyle'un, bir yandan harflerdeki aşınmanın delil değerini, diğer yandan rastlantıyı ortadan kaldırabilmek için tıpkı parmak izi karşılaştırmalarında yapıldığı gibi çok sayıda benzerliğin (bu örnekte 14) bulunması gerektiğini öğrettiği yıl, Jacob L. Wortman, daktilo şeridinin patentini yeni alıyordu.

AYAK VE AYAKKABI İZLERİ KONUŞUR

Sherlock Holmes, ayak izleri konusunda da uzmandı. *The Boscombe Valley Mystery*'de, "Bu içe basan sol ayak izleri sana ait Dr. Watson," diyebilecek kadar bir bakışta ve çıplak gözle değerlendirebilirdi. Halbuki suçların aydınlatılmasında ayak izlerinin kullanımı henüz yeni geliyordu. Patoloji uzmanı Dr. Charles Meymott Tidy, 1882'de basılan adli tıp ders kitabında ayak izlerinden söz ediyor; çamura, alçıya, katrana, kuma basan ayağın oluşturduğu izlerin birbirinden farklı olduğunu, bu konuya dikkat edilmesi gerektiğinin altını çiziyordu.

Ayak ve ayakkabı izi tartışmaları yıllarca sürdü. Uyanık suçluların büyük ya da küçük

Sidney Paget'nin
Strand Magazine'deki
Sherlock çizimlerinden
biri

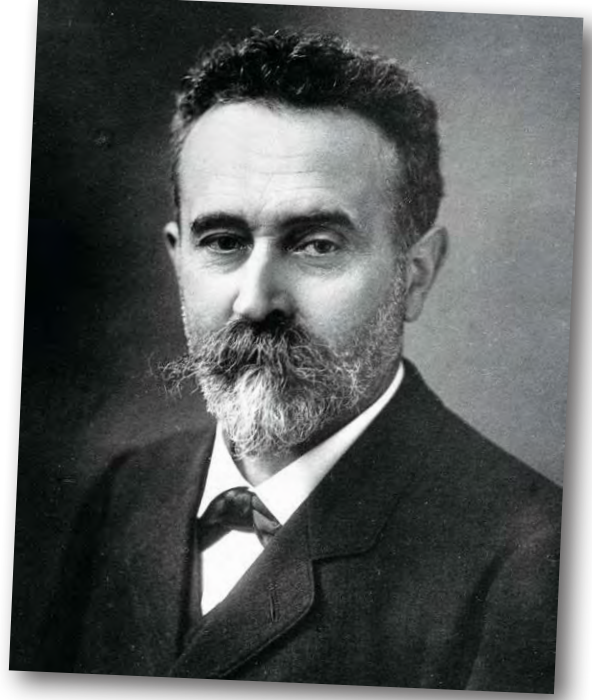
Sherlock Holmes öykülerini ders kitabı olarak öğrencilerine öneren ve antropometrinin temellerini atan Alphonse Bertillon'un, 1890'da Fransız Yahudisi Yüzbaşı Dreyfus'un haksız yere suçlanmasına yol açan elyazısı incelemesi, tarihi hatalardan biridir.

numara ayakkabılar giymesi, ayaklarına bez sarması işleri iyice karıştırdı. Hatta, doktorların ayakkabı izi incelemekten vazgeçmesini, "akıllı bir ayakkabıcı"nın onlardan çok daha güvenilir olduğunu yazacak kadar işi ileri götürenler oldu. Bugün FBI gibi ellerinde veritabanları olanlar, ayakkabı izlerinden yola çıkarak numarasını, markasını, hatta imal edildiği yeri dahi söyleyebiliyor. 1995'te eski eşi ve aşığını öldürmekten yargılanan sporcu Orenthal James Simpson'un davasında, cesetlerin bulunduğu bahçedeki kanlı ayakkabı izlerinden alınan kalıpları inceleyen FBI uzmanı William J. Bodziak, ayakkabının 46 numara, İtalyan yapımı, Lorenzo model, bir Bruno Magli olduğunu saptamıştı. Ayakkabıların tabanı da kişinin belli bir yere gittiğini, belli bir eyleme karıştığını kanıtlar. Toprak, toz, deri, cam kırığı, lif, kıl, kan hep önemli delillerdir.

KÖPEKLER

Köpek burnunun hayranlık veren yeteneği yüzyıllardır bilinir. Uyuşturucu maddeden kayıp kişilere, patlayıcıdan toprak altındaki cesetlerin bulunmasına kadar geniş bir yelpazede işe yaran bu özelliklerinden Sherlock Holmes de pek çok kez yararlanmıştır. Ayrıca İngilizlerin köpek sevgisi de Holmes öykülerinin üçte birinde bir köpeğin yer almasının başlıca nedenidir. Örneğin *The Adventure of the Missing Three Quarter*'da köpek Pompey, anason kokusunun izini sürebiliyordu. *The Adventure of Shoscombe Old Place*'deki köpek, yabancılarla tanıdıkları birbirinden ayırabiliyor; *The Sign of Four*'daki köpek Toby, katilin izini sürebiliyordu.

"Köpek burnu yanılmaz, Dr. Watson," diyordu Holmes. Belki dedektif için öyleydi de polislerin bu beceriden yararlanabilmesi için çok uzun yıllar gerekecekti. Londra'yı dehşete düşüren Karindeşen Jack'in ortalığa çıktığı 1888'de, kentin polis müdürü Sir Charles Warren'ın kiraladığı Barnaby ve Burgho adlı av köpekleri, katili yakalayamadıkları gibi, sisin içinde kaybolduklarından onları aramak üzere yüzlerce polis görevlendirilmiş, müdürün bu başarısızlığı günlerce gazetelerin birinci sayfasında manşetten verilmişti. Yeri gelmişken belirtmekte fayda var,

müdür, Karindeşen Jack'in yakalanamamasının nedenini, altı çivili olduklarından kaldırımlarda ses yapan polis çizmelerine bağlamış ve binlercesini lastik tabanlılarla değiştirtmişti. Müdürün parlak fikirleri sadece bunlarla kalmadı. Büyük bir olasılıkla katilin elinden çıkmış olan bir duvar yazısını, "Yahudiler boş yere suçlanacak adamlar değildir", dilbilimcilere ve elyazısı uzmanlarına inceletecek yerde, halk arasında Yahudi düşmanlığı yaratabilir korkusuyla görür görmez sildirtmiş, böylelikle delilleri de yok etmişti. Müdür, katili bulamadığı için istifa etti. Aradan bir asır geçti, kadın katilinin kim olduğu hâlâ aranıyor.

KAN MI, PAS MI, BOYA MI?

Daha ilk macerasında Sherlock Holmes, elindeki tüplerle, "Buldum, buldum, sadece hemoglobini çöktüren bir ayıraç buldum. Artık lekelerin kan mı, çamur mu, pas mı, meyve mi olduğunu kolaylıkla anlayabileceğim!" diye bağırarak koşuşturduğunda, bu soruları yanıtlayacak yöntem henüz keşfedilmemişti. Hele kan lekesinin insana mı, hayvana mı, insansa kime ait olduğunu saptayacak yöntem, sadece hayal edilebilirdi. Karl Landsteiner'in A, B, AB, 0 kan gruplarını bulması (bu çalışması için Nobel almıştır) ve Max Richter'in aynı yöntemi kan lekelerine uygulaması 20 yıl, İtalyan Leone Lattes'in bir cinayet davasını lekedeki kan gruplarıyla aydınlatarak şüphelinin beraatını sağlaması 35 yıl sonradır. Lekelerde kan grubu ile alt gruplarının belirlenmesinde kullanılacak yöntemlerin standardize edilmesi için 70 yıl, bunların DNA düzeyinde analizi için 100 yıl beklemek gerekmiştir.

İPTİDA GOTİK VARDI

Bülent SOMAY

1 8. yüzyılın katışıksız ve biraz da kaba saba materyalizminden yılan, muhayyilelerini cenderede hisseden romancılar, romanlarında doğaötesiyle, bilinmeyenle, tekinsiz olanla uğraşmaya başlamışlardı. Edebiyatta gotik dediğimiz tür böyle ortaya çıktı. Derken, tam da 18. yüzyıl akılcılığının faça vermeye başladığı, Fransız Devrimi'ni izleyen "Terör" yıllarında (1792-96), aralarında ikiye bölündüler: Matthew Lewis gibi romancılar, iyice doğaötesine yönelip derin bir "Dehşet" (*horror*) duygusunu, karanlık bir "öte"yi işlerinin merkezine aldılar. Ann Radcliffe gibi başkalarıysa bunun, insanların ruhunu eğitmeyeceğini, insanı iyiliğe yöneltmeyeceğini söyleyip kendilerini "Korku" (*terror*) ile sınırladılar. Birincilerin romanlarında gündelik hayatın monoton akışını bozan doğaötesi, metafizik, tekinsiz güçler *açıklanamaz* olarak kalırken, ikincilerin romanlarında mutlaka akılcı bir açıklama, en sonda gündelik hayatımızın akışını onaylayan bir mantıklı çözüm bulunuyordu.

Bunlara bir de 19. yüzyılın başlarında (kesin konuşmak gerekirse tam 1818'de) devreye giren ve tekinsizi bilimsel bir spekülasyona, bilimdeki olası bir gelişmeye bağlayan Mary Shelley'i eklemek gerekir. *Frankenstein*, ölümsüzlük arayışını o dönemde büyük bilimsel gelişmeler olan *elektrik* ve *plastik cerrahiye* bağlayarak yeni bir açılım getiriyordu gotik romana.

Demek ki 19. yüzyılın ortalarına yaklaştığımızda, gotik, kendi içinden üç yavru tür çıkarmaya başlamıştı bile: 1. Lewisçi "*Horror Gothic*" (Dehşet Gotiği), 1818'de Polidori'nin yazdığı *The Vampyr* ile başlayıp Bram Stoker'ın *Drakula*'sı üzerinden günümüzün "*Horror Thriller*" türüne bağlandı. 2. Shelleyci "Bilimsel Gotik", Jules Verne ve H. G. Wells üzerinden günümüz bilimkurgu edebiyatının atası oldu. 3. Radcliffeci "*Terror Gothic*" (Korku Gotiği) ise

19. yüzyılda zehirleri tanımlamak için kimyaya başvurulurdu, günümüzde DNA ile suçlunun kimliğini belirlemek için genetiğe başvuruluyor. Ama polisiyenin işi kimya ya da genetik alanlarında spekülasyon yapmak değil.

Edgar Allan Poe'nun *Morg Sokağı Cinayetleri* romanı üzerinden Conan Doyle'a ve *Sherlock Holmes*'e, oradan da çağdaş polisiye edebiyatına bağlandı. Poe'nun hakkını tam olarak verelim, aslında o, bu üç türde de yazdı: Polisiye türünün atası olmasının yanı sıra, hem "Dehşet Gotiği" (*Usher'ların Evinin Çöküşü*), hem de "Bilimsel Gotik" (*M. Valdemaar'ın Garip Vakası Hakkındaki Gerçekler*) alttürlerinde de ürünler verdi.

Gotiğin mirasçısı olan bu üç alttürün "bilim" ile bağlantıları nedir? Bilimkurgu için cevap kolay, o zaten kendisini bilimle, en azından bilimsel spekülasyonların edebi/felsefi sonuçlarıyla sınırlıyor. 20. yüzyılın başlarında "bilimkurgu" adı ilk ortaya atıldığında (haydi burada da kesin konuşalım, 1926'da), bu "bilim", pozitif bilimlerle sınırlıydı. 1950'lerden başlayan yeni kuşak bu sınırı kaldırdı, alanı genişletti, toplumsal ve beşeri bilimleri ve hatta felsefeyi de işin içine kattı.

Dehşet Gotiği için de cevap o kadar zor değil: O zaten baştan beri hayatın aşırı "bilimselleştirilmesine" bir tepki olarak ortaya çıkmıştı. Aydınlanma döneminin, "Bilim ve akıl yoluyla bir gün her şeyi bileceğiz!" önermesine karşı gelerek, hayatımızda, varoluşumuzda her zaman fethedilemeyecek, sırrı çözülemeyecek bir çelik çekirdek, bir "bilinmez" (Almancasıyla *Unbewusst*, ki bu kelime aynı zamanda Freud'un "Bilinçdışı" kavramının da adıdır) kalacağını söylüyordu. Yani kendisini

Polisiye adli tıptan, kriminolojiden ve tarihyazımından delilleri, verileri görmeyi öğrenir. Ama diğer bilimlerin (özellikle tarihyazımının) polisiyeden öğrenmesi gereken bir şey varsa, o da hikâyeyi görmektir.

bilimden (ya da en azından bilimin pozitivist algılanışından) uzağa yerleştirmişti.

Peki, polisiyenin bilimle ilişkisi nedir? Bunun cevabı o kadar kolay değil işte. Çünkü “Dehşet Gotiği”nden farklı olarak, polisiyenin bilimle arası o kadar açık değil. Ancak bilimkurgudan da farklı polisiye, çünkü yapısını “bilimsel” spekülasyonlar üzerine kurmuyor. İşin doğrusu, toplumdaki yasa ve suç ile mücadele düzeni “bilim”i ne kadar kullanıyorsa, polisiyenin ilişkisi de o kadar. Adli tıbbın bilimselliği kadar yani. Kriminoloji bir “bilim” olarak adlandırılıyor ama başlı başına bir bilim sayılmaz, daha ziyade teknik bir alan. Farklı bilimsel bulguları suçun (ve suçlunun) belirlenmesi amacıyla belirli tekniklere dönüştürüyor yalnızca. 19. yüzyılda zehirleri tanımlamak için kimyaya başvurulurdu, günümüzde DNA ile suçlunun kimliğini belirlemek için genetiğe başvuruluyor. Ama polisiyenin işi kimya ya da genetik alanlarında spekülasyon yapmak değil. O var olan bilimi varsayım olarak alıp bilimin teknolojik sonuçlarını katarak, bunlara dair akıl yürütmek üzerine kuruyor anlatı yapısını.

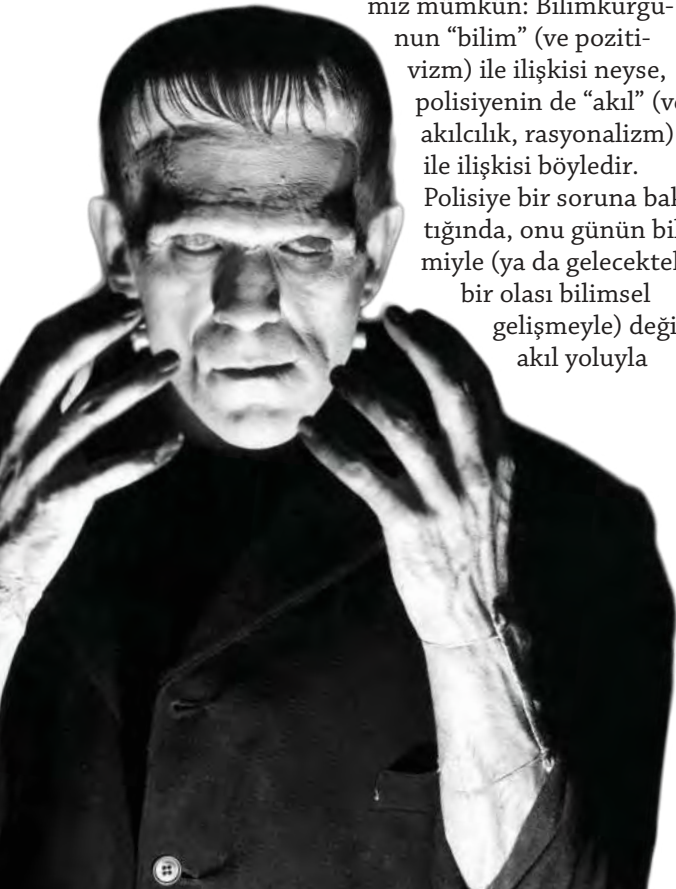
Dolayısıyla şunu söylememiz mümkün: Bilimkurgunun “bilim” (ve pozitivism) ile ilişkisi neyse, polisiyenin de “akıl” (ve akılcılık, rasyonalizm) ile ilişkisi böyledir. Polisiye bir soruna baktığında, onu günün biliyle (ya da gelecekteki bir olası bilimsel gelişmeyle) değil, akıl yoluyla

değerlendirir. Ya da en azından biz üstat Sherlock Holmes’ten öyle öğrendik. Hercule Poirot bu inancımızı pekiştirdi; hatta o biraz daha ileriye giderek işin delil toplama (veri derleme) kısmını da küçümseyerek, her şeyi “küçük gri hücrelerin” faaliyetine indirgedi. Dolayısıyla polisiye, bilgi alanları arasında en çok rasyonalist felsefeye yakın.

Bir adım daha ileriye gidebiliriz: Polisiye bir açıdan en çok tarih bilimine, tarihyazımına benziyor. Olay olup bittikten (suç işlendikten) sonra verileri derleyip, hiçbiri kendi başına tam olarak açıklayıcı değer taşımayan bu bilgi parçacıklarını akıl yoluyla birleştirerek bir sonuca varıyor. Geçmişini yeniden (kurgusal olarak) oluşturuyor. Dolayısıyla bir yandan tarih bilimi polisiyeye anlatı yapısını kurması için bir platform oluşturuyor, ancak öte yandan da polisiye tarih bilimine bir akıl yürütme biçimi, rasyonel bir çerçeve önermiş oluyor. Son zamanların popüler polisiye dizilerinden *Castle*’da, ünlü polisiye yazarı Richard Castle ile New York polisinden Dedektif Kate Beckett birlikte çalışmak, cinayetleri araştırmak zorunda kalırlar. Bu ortaklık genellikle anlaşmazlıklar üstüne kurulu, gergin bir ortaklıktır. Çünkü sorumlu ve disiplinli Dedektif Beckett, hep elindeki delillere, somut verilere bağlı kalmaya çalışırken Castle sürekli spekülasyonlar yapar, uçuk teoriler üretir. Sonunda aralarında anlaşıp birbirlerine âşık olacak, hatta evleneceklerdir. Ancak yöntemlerinde de bir anlaşmaya varırlar, Beckett bu uzlaşmayı şu özlü sözle dile getirir: “Ben delilleri görürüm, o ise hikâyeyi görüyor.”

Polisiye adli tıptan, kriminolojiden ve tarih yazımından delilleri, verileri görmeyi öğrenir. Ama diğer bilimlerin (özellikle tarihyazımının) polisiyeden öğrenmesi gereken bir şey varsa, o da hikâyeyi görmektir.

POLİSİYE KURGUDA OYUN VE GÜÇ

Suphi VARIM

Ernest Mandel, polisiye edebiyatı incelediği *Hoş Cinayet* adlı yapıtında polisiye kurgunun problem, ilk çözüm, düğüm, karışıklık dönemi, ilk pırıltı, çözüm ve açıklama şeklinde aşamaları olduğunu belirtir. Bu aşamaları kısaca açıklayalım.

Problemde gizemli, karmaşık bir suç işlenmiştir. Dedektif, kanıtları ve ipuçlarını inceleyerek, şüphelilerle, tanıklarla görüşerek, tahmin yürüterek ilk çözüm tahminlerine ulaşır. Düğüm aşamasında hikâyeye yeni olaylar eklenir, yeni ipuçları ve kanıtlar bulunur.

Karışıklık aşamasında olaylar karışır, şüphelilerin mağdurla ilişkileri değişir; yeni bulgu ve araştırmalar ilk tahminleri çökertir, yanlışlar ortaya çıkar, eserdeki gizem yoğunlaşır. İlk pırıltı aşamasında dedektif, araştırmasını derinleştirerek varsayımlarını mantıklı bir zemine oturtur; tahminler, belli şüphelilere odaklanır. Yeni kanıtlar ve ipuçlarıyla, tanık ifadeleriyle gerçek görüntü yavaş yavaş ortaya çıkar.

Böylece dedektifin her şeyi değerlendirerek suçu aydınlatıldığı ve suçluyu ele geçirdiği çözüm aşamasına geçilir. Açıklama aşamasındaysa suçun nasıl aydınlatıldığı ve suçlunun nasıl ortaya çıkarıldığı anlatılır. Klasik yazarlar, bunu teatral bir ortamda etkileyici şekilde canlandırırlar.

Polisiye kurgunun analizinde oyun ve güç kuramları, bize işe yarar araçlar sunar.

Dedektif hikâyeciliğindeki tüm bu aşamalar, karakterlerin arasındaki birer oyun şeklinde ilerler ve güç olgusuyla yönlendirilir. Dolayısıyla polisiye kurgunun analizinde oyun ve güç kuramları, bize işe yarar araçlar sunar. İki basit tanımla devam edelim.

Oyun kuramı, toplumsal aktörlerin belli bir zaman aralığındaki beşeri davranışlarının, sonuca yönelik hamlelerinin ve bunların sonuçlarının incelenmesine yönelik teoridir. Güç kuramıysa bu aktörlerin davranışlarını şekillendiren, birbirleri karşısındaki üstünlüklerini belirleyen güç unsurlarının incelenmesini kapsar. Polisiye kurguda bunlar, karakterlerin sınıfsal yapısından toplumsal statülerine ve suç yöntemlerine, suç araçlarına kadar birçok unsuru bünyesinde barındırır.

Bu bağlamda dedektif hikâyeciliğinin temel yapısı, kurgunun karşıt karakterleri olan *suçlu-kurban* ve *suçlu-dedektif* bağlantıları açısından sıfır toplamı oyun şeklinde ilerler. Taraflardan birinin kaybettiği, diğerinin kazandığı oyuna *sıfır toplamı oyun* diyoruz.

Hikâyede önce suçlu, kurbanı karşı kazanır, sonra dedektif, suçluya karşı kazanır. Hikâyede suçlunun kurbanını izlemesi, kurduğu tuzaklar ve mağdurun kurtulmaya çalışması, mücadele etmesi gibi olgular, karşılıklı hamleleri esas alan

Polisiye kurgu, karakterler arasındaki tek bir oyunla değil, çeşitli oyunlarla devam eder ve sıfır toplamalı oyun şeklinde sona erer. Herkes kazanmak istese de oyun pek öyle bitmez.

birer oyundur. Aynı durum, *suçlu-dedektif* bağlantısı açısından da geçerlidir. Biri kaçır, diğeri kovalarken yine karşılıklı hamlelerle ardışık bir oyun oynanır. Dolayısıyla polisiye kurgu, karakterler arasındaki tek bir oyunla değil, çeşitli oyunlarla devam eder ve sıfır toplamalı oyun şeklinde sona erer. Herkes kazanmak istese de oyun pek öyle bitmez.

Tabii ki yazarla okuyucu arasında da bir oyun vardır. Yazar, okuyucunun önüne bazen yönlendirici, bazen de yanıltıcı olaylar, sürpriz tanıklar, kanıtlar gibi unsurlar ortaya koyup oyunu şekillendirir. Okuyucu bunlara bakarak *suçlu kim* sorusuna yanıt arar ve romanın son sayfalarına varmadan suçluyu bulmak ister. Polisiye yazarı S.S. Van Dine, bu konuya özel önem verir ve yazarın kanıtları açıkça sergilemesini ister; bunu okuyucuyla yazar arasında bir centilmenlik anlaşması olarak nitelendirir.

Konunun güç olgusuyla ilgili tarafınıysa şöyle açıklayabiliriz. Suçlu, mağdur üzerinde tahakküm kurar. Polisin, dedektifin şüphelileri sorgulaması bir güç ilişkisidir. Bu güç ilişkisi, psikolojik baskıdan kaba kuvvet kullanımına kadar uzanır. Seri katillere dayanan polisiyelerdeyse güç ve tahakküm ilişkisi kapalı odada aç bırakma, sistematik işkence yapma veya tecavüz etme gibi yöntemlerle okuyucuya aktarılır. Egemen sınıfa ait bir şüpheliden kolay kolay ifade alınamaması, suçunun örtbas edilmesi veya suçun başka birinin üstüne atılması güç ilişkisinin diğer yönüdür. Politik polisyede bu güç ilişkileri iktidar, politikacılar ve kanaat önderleri gibi toplumsal aktörleri kurguya katarak daha da zenginleşir.

Polisiye kurgunun aşamalarındaki oyun ve güç ilişkileri, kaotik ortamda gerçekleşir. Basit bir olay veya ilişki, hikâyenin gidişatını bozar, yeni ilişkiler doğurur, ivmeyi yükseltir, okuyucuya yeni bulmaca kapıları açar. Bütün mesele, aşamaları yeni oyunlar ve güç bağlantılarıyla örerek kaotik yapıyı sürekli korumaktır. Ne de olsa dedektif hikâyesi doğrusal bir metin değildir.

GERÇEK AMA HANGİ GERÇEK?

CÜNEYT ÜLSEVER

SESSİZ TANIKLAR VE GERÇEK SHERLOCK HOLMES'LER:

DELİLLER VE ADLİ BİLİMLERİN ÖNCÜLERİ

Algan SEZGİNTÜREDİ

Tarihe, durduk yerde değil tabii, konuyla ilgili baktığımızda, suç işleyenlerin yakalanmalarında somut, akli, güvenilir bilimsel yöntemlerin gerekliliğinin ancak 19. yüzyılda İngiltere ve Fransa'da örgütlü polis teşkilatlarının kurulmasıyla

kabullenildiğini görüyoruz. Kabul edilmesiyle birlikte gelişmeye başlayan adli bilimler adli usullere, soruşturmalara hoppadanak girmemiş ama. 20. yüzyılın ortalarına kadar türlü dirençle karşılaşmış ve kimlik tespitinden DNA'ya, adli bilime dair türlü gelişme her seferinde ve defalarca kendini ispatlamış.

Herhangi bir bilim dalındaki bilgin, lise seviyesinin üzerine, bu yaşa kadar kulağıma dolanlarla sınırlı. Ama polisiye edebiyatın nereye giderse gitsin esasen aklın üstünlüğüne dayandığını, pozitif bilimler sayesinde yere bastığını, adli bilimlerin ve sessiz tanıkların, delillerin ve sessiz tanıkları konuşturmayı bilen biliminsanlarının muazzam önemini, onlarsız ne benim ne başka polisiyecilerin yazdıklarının işe yarayacağını biliyorum. Maalesef kapanan NTV Yayınları'ndan 2013'te *Ölümler Sır Saklamaz* adıyla çıkmış, bizzat çevirdiğim *Silent Witnesses*'tan alıntılar eşliğinde, lafı daha uzatmadan konuya dalıyorum, efendim.

KİMLİK TESPİTİ

"Kimlik tespitinin tarihini yazmak, suç tarihini yazmaktır," demiş Dr. Edmond Locard. Gerçekten de adli soruşturmalar, özünde bir suç mahallinde yaşananları ortaya çıkarabilmek amacıyla ipuçlarını (delilleri) bir araya getirmek ve olaya karışanların ve *karışmayanların* kimliklerinin tespitiyle ya da bir kimsenin bir olay

"Kimlik tespitinin tarihini yazmak, suç tarihini yazmaktır," demiş Dr. Edmond Locard.

yeriyle bağlantısını ortaya koymakla ilgilidir.

19. yüzyıla kadar suçlu kimliği tespitinde çoklukla tanık ifadelerine başvurma veya işken-ceyle bilgi edinme yolları izlendiği düşünülürse tarih boyunca kaç masumun canının gittiği, kaç suçun işleyeninin yanına kâr kaldığı daha kolay görülebilir. Göremeyen yoktur ama neme lazım, 221B, malum, sırf polisiye sevdalıları tarafından okunmuyor, hemen tarihten bir yanlış tespit örneği verelim:

Hiç Yoluna Giden Adam:

Joseph Lesurques

Lyon'dan 27 Nisan 1796'da yola çıkan bir posta arabası, Paris'in güneyindeki Melun beldesine beklendiği zamanda gelmeyince yapılan arama sonunda, sürücüsü ve muhafızı öldürülmüş halde bulunmuş. Arabadaki beş milyon franktan fazla paranın yerinde yeller esiyormuş. İncelemeler sonucunda soygunu dört kişilik bir çetenin gerçekleştirdiğine kanaat getirilmiş. Ertesi gün Paris'te bir ahır sahibi, polise, Couriol adlı bir adamın sabahın erken saatlerinde ahırına dört adet terli at bıraktığını bildirmiş. İzi sürülen Couriol sonunda Paris'in kuzeyindeki bir kasabada tutuklanmış. Evinden bir milyon frankı aşkın para çıkmış.

Couriol'un yakalandığı anda Charles Guenot adlı bir şahıs daha bulunuyormuş. Sorgulanmasından sonra şüpheli olmadığına karar verilmesine rağmen polis elinden belgelerini almış. Guenot ertesi gün belgelerini almaya giderken yolda eski bir dostuna, Joseph Lesurques adlı zengin bir işadamına rastlamış. Guenot başına gelenleri anlatınca durumuna üzülen Lesurques-

es, “Ya, dur, ben de geleyim senle,” demiş. Polis merkezine gittiklerinde, soygunculara saldırı günü yedikleri yemek sırasında hizmet eden iki kadın garsonun ifadeleri alınıyormuş. Kadınlar Guenot’yla Lesurques’ü birlikte görür görmez, çetenin üyeleri olarak teşhis edince iki talihsiz oracıkta tutuklanmış, Couriol ve yakalanan diğer üç kişiyle birlikte mahkemeye çıkarılmışlar. Guenot beraat ederken diğerleri suçlu bulunarak idama mahkûm edilmiş, Lesurques’ün olay zamanında başka yerde bulunduğunu söyleyen on beş ayrı tanığa her niyeyse aldırnamış mahkeme. Derken Couriol nedamet getirerek Lesurques’ün masum olduğunu, kadınların yanlış olduğunu, Lesurques’ü ona çok benzeyen Dubosq adlı bir adamla karıştırdıklarını söylemiş. İki adam arasındaki en büyük fark, Dubosq’un, Lesurques’ün aksine siyah saçlı olmasıymış. Soygun sırasında kimliğini saklamak amacıyla sarı peruk takmışmış.

Dava yeniden açılmış ve Lesurques’ün zaten zengin olduğundan soyguna karışmak için herhangi bir nedeni bulunmadığına dikkat çekilmiş. Ancak mahkeme heyeti, akla ziyan bir çıkarıma giderek Lesurques’ün akrabalarının, Couriol’un akrabalarına, Couriol’a Lesurques’ün masum olduğunu söyletmek için rüşvet vermiş olabileceklerine karar vermiş. Mahkûmlar 30 Ekim 1796 günü hücrelerinden alınıp idama götürülürken, idam arabasının en önünde dikilen Couriol izleyen kalabalığa defalarca, “Ben suçluyum, Lesurques masumdur!” diye haykırmış. Ama haykırışları para etmemiş; Lesurques, karısı ve çocuklarını son kez kucakladıktan sonra gözyaşları içinde ölüme yürümüş.

Couriol’un adını verdiği Dubosq sonunda yakalanmış. Sahiden de Lesurques’e benziyormuş. Yargılanmış ve Lesurques’ten dört yıl sonra idam edilmiş.

Bertiyonaj mı? O ne o? Patinaj, debriyaj gibi bir şey mi?

Değil elbette. Ama önce sahneye bakalım kısaca:

19. yüzyılın ilk çeyreğinde yerleşik örgütlenmeye geçen polisin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri teşhisti. Demiryollarının ortaya çıkışı durumu iyice beterleştirmişti: Suçlular artık bir yerden diğerine çabucak gidebiliyor, izlenemedikleri, çeteleleri tutulamadığı için kısa bir zaman aralığında çok farklı yerlerde suç işleyebiliyordu.

Bu sorunun çözümüne yönelik ilk önemli adımları Alphonse Bertillon (1853-1914) attı. Gençliğinde işten işe savrulan sorunlu dâhi Bertillon, sonunda polis merkezinde kâtipliğe başlamıştı. İş sıkıcı mı sıkıcıydı; çok geçmeden, “Olm, kafayı yiyeceğim lan bu masa başında; müthiş zekâma uygun bir iş bulmalıyım,” demeye başladı. Sonunda dönemin büyük derdi kimlik tespiti sorununa yöneldi ve polisin yararlandığı tekniklerin merhem olsalar bir yere sürülemediklerini kısa sürede kavradı. Modern istatistiğin babası sayılan Belçikalı astronom Lambert Quetelet’in *Anthropometry, or the Measurment of Different Faculties in Man* (1871) kitabından ilham alan genç dâhimiz, insani melekeler ölçülüp kaydedilebiliyorsa fiziksel özellikler için de aynısının yapılabilmesi gerektiği fikrine vardı ve gönül rahatlığıyla

N° _____

Nom et prénoms : *M. Bertillon Alphonse*

Surnoms et pseudonymes : _____

Né le *22 Avril* 1853, à *Paris* cant. *4e* dép. _____

Fils de *Docteur Louis Adolphe* *Marie Zoé Guillard* Profession : _____

Antécédents : _____ Motif de la détention : _____

Marques particulières et cicatrices.

I. _____	III. _____
II. _____	IV. _____
	V. _____
	VI. _____

Main gauche

Bertillon'un kendi Antropometrik bilgi kartı

Age app^é _____ Age déclaré *59* N° en *1853*

Taille *1.80* long^r *19.4* Pied *27.4*

Voids. *16.8* larg^r *16.8* Médus *11.9*

Enverg. *1.81* 2^{yg} *14.7* Auric^{es} *9.9*

Buste *95.2* Oreille dr. *6.7* Condée *47.9*

Coiff. de Paris *2.07 m*

Coiff. de Paris *2.07 m*

Teint *P^{er} 9 S^{er} 11*

Main dr. _____

Main g. _____

Distance du sujet 2 mètres : Réduction 5 = Point de vue de la photographie 0°-40°

Notes _____

Main droite

Dressé à Paris, le *7 Oct* 19 *12*, par M. _____

Auriculaire g. Annulaire g. Médus g. Index g. Pouce g.

Pouce dr. Index dr. Médus dr. Annulaire dr. Auriculaire dr.

“robot resim” diyebileceğimiz bir kimlik tespiti sistemi üzerinde çalışmaya başladı. Fotoğrafları kesip çeşitli surat parçalarını yepyeni yüzler yaratmak için farklı birleşimlerde bir araya getirilebilecek şekilde kartonlara yapıştırdı. Tanık, bu parçalardan faydalanarak gördüğü kişinin kabaca bir benzerini ortaya çıkarabilecekti. (Bu sistemin geliştirilmiş bugünkü hâlâ teşhiste kullanılmaktadır.)

Bertillon bir şahıstan on bir ayrı ölçüm almayaya dayanan bir sistemde karar kalmıştı. Tahminine göre, iki ayrı kişinin on bir aynı ölçüme sahip çıkma ihtimali milyonda birdi. İlâveten, antropometrik kimlik tespiti kartlarına biri karşıdan, diğeri yandan çekilmiş iki adet fotoğraf eklemişti. Ayrıca dosyalara, dövme, ben, doğum lekesi, yara izi ve benzeri, polisin şüpheliyi teşhisine fayda edebilecek her türlü özelliği içeren bir de *portrait parlé* (eşkal) koyuyordu.

Bertillon başarıya nihayet şubat sonlarına doğru, adının Dupont olduğunu söyleyen bir şüphelinin aslında 15 Aralık 1882 tarihinde şiş çalmak suçundan tutuklanan Martin adlı bir şahıs olduğunu ortaya çıkararak ulaştı. Müteakip aylarda başka suçluları da başarıyla teşhise devam etti. Sisteminin işe yaradığı açıktı. Yöntemine verilen *Bertillonage* adı birkaç yıl içinde sadece Fransızcaya değil, birçok başka dile de girdi.

Bertillon’un yöntemlerinin başarısı ışığında, 1888 yılında yeni Adli Kimlik Tespiti Kurumu kuruldu. Bertillon kurumun ilk başkanı oldu. 1892 yılında dönemin en ünlü suçlularından azılı anarşist Ravachol’un kimlik tespitini ve işlediği suçlarla bağlantısını sağlayarak Fransa’da gerçek bir şöhret oldu. Hatta polisiye edebiyatta, *Baskervillelerin Tazisi*’nda, bir müşterinin Holmes için, “Bertillon’un ardından Avrupa’nın ikinci büyük uzmanı,” demesiyle yer bile aldı.

Bertillon’un sistemi başarıya ulaşmasa çözülemeyeceği kesin vaka sayısının fazlalığına şüphe yoktur. Ancak işler değişiyordu ve yeni bir sistem sahne almak üzereydi.

PARMAK İZLERİ: DİLİN DEĞİL, PARMAĞIN UCUNDA

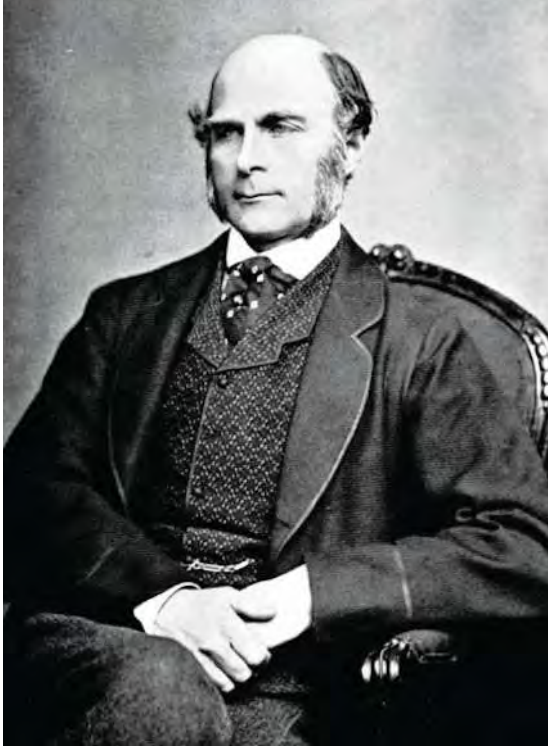
İmza yerine parmak basmanın ta Babil’e uzandığını biliyor muydunuz? Ben bilmiyordum. El izleri MS 300 dolaylarında Çin’de bir hırsızlık davasında delil olarak kullanılmış. MS 650’de Çinli tarihçi Kia Kung-Yen, parmak izlerinin kimlik doğrulamada kullanılabileceğine dikkat çekmiş.

Gelişini önceden haber veren akademik çalışmalar bulunmakla birlikte, bildiği kadarıyla parmak izini biçimlendirilmiş bir sistemde ilk kullanan, Sir William Herschel’dir (1833-1917). Herschel parmak izlerini Bangladeşli askerlere maaş öderken, sahtekârların para almasını engellemek için kullanmıştı. Her asker kendi ödeme defterine parmak izlerini basmak ve maaş almaya geldiğinde parmak izi vermek zorundaydı. İzler defterdekilerle karşılaştırıldığında sahtekârlar hemen ortaya çıkıyordu.

Aynı dönemde Japonya’da tıp öğrencilerine fizyoloji öğreten Dr. Henry Faulds (1843-1930) Japon çömlekçilik sanatında sık görülen parmak izleri arasındaki çeşitli farklarla ilgilenmeye ve parmak izlerindeki helezonları (papil hatları) incelemeye başladı. 1879’da Japon polisi, bir olay yerindeki badanalı bir duvarda bir dizi parmak izi buldu. Bir süre sonra şüpheli sıfatıyla yakalanan bir adam, masum olduğunda ısrar edince polis, parmak izleriyle ilgilendiğini duyduğu Faulds’a başvurdu. Şüphelinin parmak izlerini alan Dr. Faulds, izleri olay yerindekilerle karşılaştırdı. İzler tamamen farklı çıkınca adamcağız salıverildi. Birkaç gün sonra gözaltına alınan bir başka şüphelinin parmak izlerindeyse bire bir eşleşme çıktı. Fail, suçunu itiraf etti.

Faulds 1886’da İngiltere’ye dönünce fikirlerini polise aktarmış. Polis, Holmes’ün türlü

alayını haklı çıkarırcasına, “Ya, bırak amca bu işleri; git, mis gibi emekliliğin tadını çıkar,” muamelesi yapınca Faulds, “Amca mı? Ulan ben sizi rezil etmez miyim?” diyerek, aralarında Charles Darwin’in de bulunduğu, dinleyeceğine inandığı kim varsa hepsine yazmış. Darwin, “Hacı, fikir süper ama ben yaşlandım artık; romatizma fın,” diyerek konuyu antropolojiyle uğraşan kuzeni Francis Galton’a aktarmış.

Galton gerçek polimatlardandı: sporcu, kâşif, meteorolog, antropolog, mucit, sosyolog, psikolog ve daha bir sürü şeydi. Dehanın genetik aktarımından duanın gücüne dek (hiçbir gücü olmadığı sonucuna varmıştı) türlü dalda araştırma, inceleme yapıyordu. Parmak izlerinin *Bertillonage*’dan daha kolay bir kimlik tespiti yöntemi sunabileceğini derhal görmekte birlikte, yeni gelişen bu alana şahsen dalmanın erken olduğunu düşünerek Faulds’un çalışmalarını Londra Antropoloji Cemiyeti’ne iletmekle yetindi. Birkaç sene sonra konuya döndü. Geliştirmesi gereken sistemin basit olmasının elzemliğinin farkındaydı; geçmişteki girişimler hep karmaşık kalmış, yetkililer bu yüzden parmak izinden kimlik tespitini uygulamaya koymaya hep kuşkuyla bakmışlardı. Galton işe hatların tekrarlanan şekilleriyle düzenlerini ve çoğu parmak izinin bombelerinin bir araya geldiği bir “üçgen” etrafında toplandığını gözlem-

leyerek başladı. Bu üçgenlere delta adı verilir ve dört temel örüntüdedirler: üçgensiz, solda üçgenli, sağda üçgenli ve birden fazla üçgenli. Galton bulgularını 1891 yılında *Nature*’da yayımladı. Ertesi yıl konuya dair ilk kitabı *Parmak İzleri* çıktı. Kitabında bir “hatalı pozitif” (iki ayrı kişide aynı parmak izi çıkması) ihtimalinin 64 milyarda bir olduğunu gösterdi.

Parmak İziyle Çözülen İlk Cinayet

Bu sırada Arjantin’de, Juan Vucetich adlı Dalmaçya göçmeni bir polis, adli bilimler tarihine geçti. Vucetich, 1891 yılında La Plata Polis Teşkilatı’nın İstatistik Büro Amirliği’ne getirilmişti. Büroya *Bertillonage* sisteminin benimsenmesi ve ölçümlere başlanması talimatı verilmişti. Ancak Vucetich bu sırada Galton’un parmak izleriyle ilgili çalışmalarına dair bir makale okumuştı. H. De Varigny’nin kaleme aldığı makale, parmak iziyle kimlik tespiti kavramını övüyor ama başarısına rağmen Galton’un henüz sınıflandırma sorununu tam anlamıyla çözemediğini vurguluyordu.

Fikir Vucetich’in ilgisini çekmişti; uğraşmaya karar verdi. Parmak izlerinin temel özelliklerinin üçgenler yahut deltalar olduğunu ve dört temel delta tipi bulunduğunu o da çabucak kavradı. Bu tipleri parmakları kastederken bir, iki, üç ve dört, başparmaklardaysa A, B, C ve D diye adlandırdı. Bu durumda, örneğin bir suçlunun parmak izleri B, üç, üç, dört, iki şeklinde kaydedilebiliyordu. Sistem kurulma ve düzenlenme açısından kolaydı ve eşleştirmede çapraz karşılaştırmayı basitleştiriyordu.

Vucetich, Bertillon’un yıllar önce başına gelenleri hatırlatan bir durumla karşı karşıya kaldı: Amirleri parmak izleri konusunda aynı hevesi taşıyorlardı. Ama kader bir kez daha işe karıştı. 1892 yılında, Buenos Aires yakınındaki bir kasabada çifte cinayet işlendi. Kurbanlar dört yaşında bir kız ile altı yaşında bir oğlandı. Cesetlerini anneleri, yirmi altı yaşındaki evlenmemiş Francisca Rojas bulmuştu ve olay yerinden kaçan bir adam gördüğünü iddia ediyordu. İfadesine göre adamın adı Velásquez’di; rençperdi ve sevgilisiydi. Kadın, adamın zamanla başına bela olduğunu, evlenmeye zorlamak için kendisi ve çocuklarına yönelik tehditler savurduğunu söylüyordu. Eve geldiğinde adam dışarı fırlamıştı; içeri girdiğindeyse çocuklarını yatakta kanlar içinde bulmuştu.

Velásquez tutuklanıp sorguya alındı. Fakat yapılan işkenceye rağmen masumiyetinde ısrarcı

oldu. Şüpheler çocukların annesi Francisca Rojas’a döndü. Soruşturmada “piçleri” yüzünden kendisiyle evlenmeyeceğini söyleyen başka bir sevgilinin varlığı keşfedildi. Müfettişler kadını tutukladılar ve yine işkenceye tabi tuttular.

İşkence fayda etmeyince nihayet en başta yapılması gerekeni yapıp olay yerini araştırma-ya koyuldular. Kapıda kanlı bir iz bulunması uzun sürmedi. Yakından incelendiğinde izin bir parmak izi olduğu anlaşıncı izin bulunduğu tahta parçayı kapıdan kesip ayırdılar ve Francisca Rojas’ın parmak izlerini alıp karşılaştırdılar. İzler eşleşiyordu. Rojas’a ölü bulduktan sonra çocuklara dokunup dokunmadığını sordular. Rojas dokunmadığını söyleyince, “Madem öyle,” diye sordular, “kanlı parmak izinin kapıda ne işi var?” Rojas, genç sevgilisiyle evlenebilmek için çocuklarını bir kaya parçasıyla öldürdüğünü itiraf etti. Hüküm giydi ve müebbet hapse çarptırıldı. Bu vaka, parmak izi sayesinde çözölen ilk cinayet vakası olarak kabul edilmektedir.

BALİSTİK: MERTLİK BOZULDU, EYVALLAH AMA...

9. yüzyılda Çin’de keşfedildiği zannedilen barutun Avrupa’ya gelişine dair birkaç teori var. Bunlardan biri, İpek Yolu vasıtasıyla Çin’den, bir diğeryse 13. yüzyıldaki işgal sırasında Moğollar tarafından getirildiğini öne sürer. Rus coğrafyasında ateşli silah kullanılışına dair ilk kayıt, Toktamış hükümdarlığındaki Altınordu’nun 1382’deki Moskova kuşatmasına aittir. Şehri savunanlar, kayıtlara göre, *tiufiak* adlı ateşli silahlardan yararlanmışlardır.

Köroğlu’nun yakındığı ilk ateşli silahları kullanmak zordu. Doldurulmaları zahmetliydi ve tek el atış yapılabilirdi. Bir okçu, bir ateşli silahın yeniden doldurulma süresi içinde altı, usta bir arbaletçiye çok daha fazla ok atabiliyordu. Namlusundan içeri sırasıyla barut, mermi ve kâğıdın konup hepsinin harbi adı verilen çubukla ta dibe sıkıştırılmasıyla ateşe hazırlanan fitilli tüfeklerin halefi, Avrupa’da ilk defa 1500 dolaylarında görölen çarklı mekanizmaydı. Bu mekanizmanın icadı, 1490’ların ortalarında yaptığı çizimler yüzünden kimi yerde Leonardo da Vinci’ye atfedilir. Hafif ateşli silahlarda çığır açansa çakmaktaşı ateşleme mekanizması oldu. 1610’da Kral XIII. Louis için hazırladığı silahla Fransız ressam ve mucit Marin le Bourgeois, çakmaktaşı mekanizmasını bir ateşli silaha ilk monte eden kişi kabul edilir. Bu tasarımda “horoz”un (biçimi nedeniyle bu

adı almış, yayla gerilen bir kol) ağzına sivriltilmiş bir çakmaktaşı parçası takılmıştı. Tetikle serbest kalan horoz düşerek bir çelik parçasına çarpıp kıvılcım çıkarıyordu. Horoz her atıştan sonra kurulmak, çakmaktaşıysa aşındığından belli bir süre sonra değiştirilmek zorundaydı. Çakmaktaşı mekanizması 18 ve 19. yy.da misket tüfekleri ve piştovlarda yaygın kullanıldı. 19. yy.ın ilk çeyreğinde icat edilen, içinde cıva fulminat adlı, vurmaya hassas patlayıcı kimyasal bileşik bulunan ve genellikle bakır veya pirinçten yapılan ufak bir silindirden ibaret vurmalı kapsülün yerini 19.yy.ın ikinci yarısında alan kartuşun kullanımı mermi, barut ve fitili bir araya getirerek günümüzün müteselsil ateş eden silahlarının yolunu açtı.

William Habron: Balistik Sayesinde Kurtulan İlk Masum Sanık

Adli bilimlerin diğery dalları gibi, balistik de suçları yakalarken bir o kadar da masumu kurtarmıştır. Ağustos 1876’da Manchester’da Nicholas Cock adlı bir polis memuru öldürölmüştü. John ve William Habron adlı iki kardeş, cinayet zanlıları olarak yakalanıp hâkim karşısına çıkarıldı. John serbest bırakıldı, William idama mahkûm edildi (cezası daha sonra müebbede çevrildi). Mahkemeden bir gün sonra Sheffield’da Arthur Dyson adlı bir adam öldüröldü. Dyson’ın karısı katili görmüş-
tü; adı Charles Peace’ti ve kadınla ilişkisinin bulunduğu öne sürölüyordu. Peace (1832-1879) dönemin en meşhur suçlularındandı; Sherlock Holmes’ün *Meşhur Müşteri Macerası* ve Mark Twain’in *Kaptan Stormfield’in Cenneti Ziyareti* adlı öykülerinde adı geçmişti.

Peace, Dyson’ın ölümünden iki sene sonra, bir evi soymaya çalışırken Robinson adlı bir polis memurunu yaralamasının ardından nihayet yakalandı. Mahkemede Dyson cinayetinden suçlu bulundu ve idama mahkûm edildi. Peace darağacına giderken Cock cinayetini itiraf etti ve cinayeti tek başına işlediğini söyledi. Polis, Peace’in, nasılsa kaybedecek bir şeyi kalmamışken bir suçlu dostunu kurtarmak istediğini düşünerek inanmadı. Mamafih Arthur Dyson ile polis memurları Robinson ve Cock’tan çıkarılan mermilerin karşılaştırılmasına karar verildi. Çok geçmeden mermilerin hepsinin aynı silahtan, Charles Peace’in tabancasından çıktığı anlaşıldı. Derhal salıverilen William Habron’a hatalı mahkûmiyet yüzünden kaybettiği üç yılına karşılık tazminat ödendi.

Çıplak Ata Binen Amerikan Kovboylarının Balistik Bilimine Katkıları

Amerika da balistik biliminin gelişiminde önemli rol oynadı. Samuel Colt adlı bir genç, atölyesinde ilk toplu tabanca modellerini üretti. Ancak Colt, tabancalarının 24 oynar parçalı karmaşık yapıları ve maliyetleri yüzünden 1842’de iflas etti. Ama tabancaları, imalathanenin kapanmasından bir sene önce Komançilerin, silahının tek atış yapabileceğini zannederek tuzağa düşürdüğü Teksas korucusu Jack Hayes’in hayatını kurtararak rüşünü ispatlamıştı.

Bir başka Teksas korucusu, Yüzbaşı Hamilton Walker, tabancanın potansiyelini fark edip Colt’a el vermeye karar verdi. Çalışmaları sonucunda 1847’de altı mermilik ve yirmi dört yerine sadece beş oynak parçalı bir revolver ürettir. Colt fabrikasının seri üretime geçişi, tabancaları ucuz ve erişilir kıldı. Silah bolluğu şüphesiz pek çok bakımdan feciydi ama revolverlerin tasarımı adli bilimlere büyük fayda getirecek bir şey vardı.

Yivlerin (mermiye tutarlı bir dönüş sağlamak için namlu içine yapılan döngüsel oluklar) kökenini belirlemek epey zor. İlk misket tüfekleri, namludan devamlı temizlenmesini gerektiren bolca kurum üretmekteydi; “kurum oluklarının” sürekli temizlemeyle yahut kasten yapıldığı düşünülmektedir. Adli bilimlerde büyük önem taşıyan yivlerin gerçek anlamda namlu içinde yer alması 15. yy. ortalarına dayanır. Revolverlerde yiv, tasarımları icabı mevcuttu. Namlu içindeki oluklar sayesinde mermi dönme hareketi kazanıyordu. Bu ise mermi ceketlerinin, namluda olabilecek diğer kusurların yanı sıra, yivlerin izlerini de taşımalarına yol açıyordu. Lyons Üniversitesi Adli Bilimler profesörlerinden Alexandre Lacassagne (1843-1924) her silahın ateşlediği mermide eşsiz bir “parmak izi” bıraktığını fark etti. Lacassagne 1889’da bir kurbandan çıkarılan mermideki yiv izlerini, şüphelilerin tabancalarındaki yivlerle karşılaştıran ilk kişi olarak tarihe geçti. Mermiyi inceleyen profesör, üzerinde, namludan geçiş sırasında meydana gelmiş yedi adet boylamasına oluk izi keşfetti. Toplanan tabancalardan sadece birindeki yivler mermideki izlerle eşleşiyordu. Bu sayede katil tutuklandı ve cinayetten hüküm giydi.

Ateşli silahların icadı sadece savaşlarda çığır açmakla kalmamış, suçluların işini de epey kolaylaştırmıştır. Üstte kolayca glenerek

taşınabilişi, tabancayı kullanışlı ve korkunç bir öldürme aracına çevirmiştir. Modern dünyada tabancayla vurularak öldürülen insan sayısı, diğer yollarla öldürülenlerin hepsinden fazladır. Haliyle mermi ve silahların analizi gerekli ve son derece önemlidir. Ancak adli bilimlerin çoğu kolunda olduğu üzere bu da bir kedi-fare oyunudur. Biliminsanları herhangi sorunu çözer çözmez suçlular gelişmeleri öğrenmekte ve ona göre karşılık vermektedir. Geride kovan bırakmama, merminin temasta parçalanmasını garantiye alma ve kullandıktan sonra silahı imha etme, suçlular tarafından izlerini örtmek için başvurulan yöntemler arasındadır.

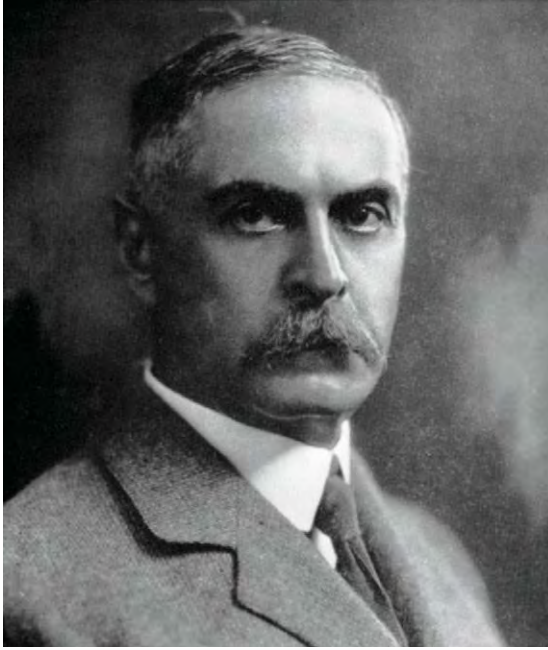
HAYAT SUYUNUN DİLİ: KAN ANALİZLERİ

Şiddet içeren suçlarda mutlaka döküldüğünden, kan üzerine yapılan çalışmalar ta en baştan beri adli bilimlerin en önemli kollarındandır. Buna rağmen kanın analizi, adli soruşturmalarda gerçekten önemli rol oynamaya ancak 20.yy. başlarında başlayabildi. Onca önemine rağmen kana dair bilgiler sınırlıydı. 1901’e kadar hayvan kanıyla insaninkini ayırt edebilecek bir yöntem dahi yoktu.

Kan analizinin gelişmesinde birçok bilimsanının emeği var. Polonyalı hekim Ludwig Teichmann 1853’te kurumuş kan numunesinin, tuzlu su ve asetik sirke asidi karışımında eritildiğinde mikroskopik ölçüde prizmatik kristaller oluştuğunu keşfetti. Bu maddeye hematin adını verdi. On yıl sonrasındaysa yakıt pilinin mucidi Alman kimyager Christian Friedrich Schönbein, hidrojen peroksidin kanla temasta köpürdüğünü buldu. James Blundell bir başka köpeğin kanını vererek canlandırmadan önce bir köpeğin kanının neredeyse tümünü çekebileceğini keşfetti. Ancak koyun gibi farklı bir türün kanını kullanırsa köpek ölüyordu. 1818’e gelindiğinde insan hastalar üzerinde kan nakli deneylerine başlamıştı ama neden kiminin ölüp kiminin kurtulduğunu anlayamıyordu. Alman hekim Leonard Landois farklı bir türünkilerin serumuyla karıştırıldığında, bir hayvanın alyuvarlarının bir araya gelerek topaklaştığını hatta kimi durumda patladığını gözlemledi.

Landsteiner ve Uhlenhuth

Ancak esas çıkış, Viyana Patoloji ve Anatomi Enstitüsü’nden Dr. Karl Landsteiner’in (1868-1943) *Vienna Clinical Weekly*’de “Normal İnsan Kanında Aglutinasyon Olayı” başlıklı bir makale

yayımlamasıyla geldi. Landsteiner deneylerinde, bir insanın kan serumunun bir diğerkinkiyle karıştırılmasının kimi zaman aynı “kümeleşme” tepkisini (aglutinasyon) ortaya çıkardığını gözlemlemişti. Ama soru hâlâ ortadaydı: Neden?

Landsteiner bazı kan numunelerinin diğerk bazılarında kümeleşme yol açmasına bakarak, en az iki farklı antijen (bir tür protein) bulunması gerektiği sonucuna varmıştı. Bunlara anti-A ve anti-B adlarını verdi. Landsteiner nihayetinde A, B, AB ve 0 adlarını verdiği dört kan tipinin mevcudiyetinde karar kıldı.

Kan serumunda farklı antijen tiplerine tepki veren belli antikorlar mevcuttur. A tipi kan hücrelerinde A antijeni, B tipinde B antijeni, AB’de her ikisi birden vardır ve 0 tipinde hiçbiri yoktur. Kan serumunda farklı antijen tipleriyle tepkiye giren belli antikorlar mevcuttur. Bu nedenle A tipi serum (ya da esasen içindeki antikorlar) B tipi kanla, B tipi serumsa A tipi kanla aglutinasyon yapar. AB tipi, hem A hem B ile “kümeleşir”. Ancak 0 tipi, antijen içermediğinden her tür serum tipiyle güvenle karıştırılabilir. Bir hastaya sadece kanıyla aglutinasyon yapmayan tipe kan nakledilmesi güvenlidir.

Landsteiner’ın deneylerini yürüttüğü sıralarda Greifswald Sağlık Enstitüsü’nden Paul Uhlenhuth (1870-1957) adlı genç bir doktor, insan kanıyla hayvan kanının nasıl ayırt edilebileceğini keşfetti. Uhlenhuth 1900’de, bir tavuk yumurtasından alınan proteini bir tavşana zerk ettikten sonra tavşandan alınan kanın yumurta

akıyla karıştırılması sonucunda yumurta proteinlerinin sıvıdan ayrılarak presipitin denen bir madde oluşturduğunu keşfetti. Ardından yaptığı keşiflerle sadece hayvan kan türlerini değil, insanla hayvan kanının da ayırt edilebilmesini sağladı.

Dr. Uhlenhuth Katili Enseliyor

9 Eylül 1898’de Almanya’nın Lechtingen köyünde iki küçük kız kayboldu. Telaşla aramaya çıkan ahali akşama doğru kızlardan birinin cesedini ormanda buldu. Manzara feciydi: Kızcağızın uzuvları koparılmış, parçaları etrafa saçılmıştı. Diğeriye bir saat kadar sonra bulundu. Onun da uzuvları koparılmış, vücudu parçalanmıştı.

Baş şüpheli, ormandan köye kıyafetlerinde kanı andıran lekelerle geldiği görülen Ludwig Tessnow adlı bir marangozdu. Sorgusunda üzerindeki lekelerin çalışırken kullandığı ahşap boyasından geldiğini iddia etti. Aksini kanıtlama yolu bulunmadığından polis Tessnow’u serbest bıraktı. Tessnow 1899’da Baltık Denizi’ndeki Rügen adasında bulunan Göhren köyüne yerleşti. 1 Temmuz 1901 günü altı ve sekiz yaşlarındaki iki oğlan, karınları deşilerek öldürülmüş halde bulundu. Kafaları da kesilmişti. Kafatasları bir taşla parçalanmış, kol ve

Presipitin Testinin Mucidi Dr. Paul Uhlenhuth

bacakları koparılmıştı.

Tessnow'dan kuşkulanan için yine neden vardı. Evinde yapılan aramada lekeli giysiler bulundu. Yine lekelerin ahşap boyasından geldiğini öne sürdü ve yine serbest bırakıldı. Ancak yetkililerden biri, Tessnow'un adının birkaç yıl önceki Lechtingen cinayetlerinde geçtiğini hatırlamıştı. Mamafih, Tessnow'u cinayetlerle ilintilendirebilmek için polisin somut delile ihtiyacı vardı. Yetkililer derhal temasa geçip Uhlenhuth'tan, Tessnow'un kıyafetlerini ve çocukların kafataslarını ezmede kullanılmış kanlı taşı teste tabi tutmasını istediler. Uhlenhuth yöntemini uyguladı ve vardığı sonuçları açıkladı: Giysilerde ahşap boyası vardı ama aynı zamanda insan kanı da bulmuştu. Bu deliller ışığında yargılanan Tessnow hüküm giydi ve idam edildi.

Dr. Kirk ve Samuel Holmes Sheppard Vakası

Bu arada bulguların sadece geride bırakılan kanın kaynak ve birleşim analizleriyle değil, koku ve şeklinin, nasıl sıçradığının, saçıldığının, püskürdüğünün, döküldüğünün veya damladığının gözlemlenmesiyle de toplanabileceği anlaşıldı. Kan saçılma şekilleri üzerine yapılmış ilk çalışma 1890'larda Polonya Adli Tıp Enstitüsü'nden Eduard Piotrowski'ye aittir. Piotrowski 1895'te "Kafaya Yapılan Darbeler Sonucu Meydana Gelen Kan Lekelerinin Kaynağı, Şekli, Yönü ve Dağılımı Üzerine" başlıklı bir inceleme yayımlamıştı.

Kan sıçrama analizlerinin başrole çıktığı davaların kuşkusuz en ünlüsü, Dr. Samuel Holmes Sheppard'ın hamile karısı Marilyn Sheppard'ın, 4 Temmuz 1954'ün erken saatlerinde evlerinin yatak odasında dövülerek öldürülmesini konu alan cinayet davasıdır.

Dr. Sheppard verdiği ifadede, gece verdikleri yemekli davetin ardından oturma odasında uyuyakaldığını, bir süre sonra karısının çağırıldığını sanarak uyandığını anlatmıştı. Üst kata çıktığında karısının birisiyle boğuştuğunu görmüştü. Derken kafasına gelen bir darbeyle bayılmıştı. Kendine geldiğinde karısının kanlı bedeniyle karşılaşmıştı. Alt kattan gelen gürültüleri duyunca aşağı inmiş, kabarık saçlı bir şahsın arka kapıdan kaçtığını görmüştü. Adama yetişmiş, üstüne atlamış ama bir kez daha yediği darbeyle kendinden geçmiş, evin arka tarafında bulunan Erie Gölü kıyısında ayrılmıştı.

Marilyn Sheppard sert bir cisimle vurulmuş,

otuz beş darbeyle öldürülmüştü. Ev altüst edilmişti ama yüzlerce dolar nakit dahil evden hiçbir şey çalınmamıştı. Adli Tıp sorumlusu, Sheppard'ın hikâyesine inanmadı; adamın karısını bir tartışma sırasında öldürdüğü ve sonrasında izini örtmek için olaya haneye tecavüz süsü vermeye kalkıştığı kanısındaydı. Marilyn'e saldıran kişi, sadece sesini kesmek isteyen bir hırsız olsaydı, ne demeye kadıncağız kendinden geçtikten sonra vurmaya devam edecekti? Sheppard'la ilk karşılaşmasından sonra niçin kaçmayıp evde kalacaktı? Tıbbi bulgular Marilyn Sheppard'ın sabaha karşı dört civarında öldürüldüğünü gösteriyordu. Bir saati aşkın bir süre sonunda yardım çağırması Sheppard'a delilleri ortadan kaldırmaya yetecek zaman tanıyordu. Ayrıca ailenin köpeğinin, sözde hırsızlık olayı boyunca bir defa bile havladığı duyulmamıştı. Sheppard göl kıyısında kendine geldiğini söylemişti: evet, giysileri ıslaktı ama öte yandan saçında tek bir kum tanesi bile yoktu. Kan lekeli kol saatiyse bahçede, plastik bir torba içinde bulunmuştu.

Cinayet gecesi yemekli davete katılanlardan Nancy Ahern polise, Dr. Sheppard'ın Susan Hayes adlı bir hastane teknisyeniyle ilişkisinin olduğunu söyledi. Sheppard iddiayı reddetti. Ama Nancy Ahern tanık kürsüsüne çıktığında, Marilyn'in kendisine, kocasının Susan Hayes ile aşk yaşadığını ve terk edileceğine inandığını söylediğini anlattı. Sheppard bu ifade ve bulgular ışığında cinayetten hüküm giydi. Avukatı, Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nden, "Attığı her adım, dokunduğu her yer, bilerek yahut bilmeyerek ardında bıraktığı her şey, suçlunun aleyhinde birer sessiz tanıktır," cümlesiyle meşhur Dr. Paul Leland Kirk'le temasa geçti.

Cinayetin üzerinden sekiz ay geçmişti. Dr. Kirk suç mahallini taze haliyle inceleyemeyeceğinden yatak odasındaki kan lekelerinin saçılma düzenine dayanarak işlenen suçunu yeniden canlandırmaya odaklandı. Duvarların ikisinde, Marilyn Sheppard'ın başına vurulması sonucu fışkırdığı kanaatine vardığı lekeler vardı; üçüncü duvardaki lekelerse savrulan bir silahın sonucu görünüyordular. Odaya saçılan kan miktarına bakıldığında katilin üstünün başının kan içinde kalması gerekiyordu; oysa Sheppard'ın ne üstünde ne de giysilerinde kan bulunmuştu. Kirk ayrıca katilin silahı sol eliyle kullandığını saptamıştı; Sheppard sağlağı.

Bu yeni bulgulara rağmen Sheppard ancak dokuz yıl sonra tekrar yargı önüne çıkabildi. Bu

sefer savunmasını üstlenen tanınmış avukat F. Lee Bailey işinde ustaydı; savcılık iddianamesini hızla çürütmeye koyuldu ve dikkatleri, özellikle Sheppard'ın kol saatindeki kan lekelerine çekti. Dr. Kirk, saatin yüzeyindeki lekelerin "uçan damlalardan" meydana gelmiş olabileceğini belirtmişti. Sheppard karısını döverek öldürürken saat kolundaysa tamı tamına bu tip lekeler oluşurdu. Ancak Kirk, lekelerin kuyruklarının simetrik olmadığını, dolayısıyla "uçan damla" olmayabileceklerini de vurgulamıştı. Bailey bunu söyledikten sonra kol saatinin bilezik kısmının iç tarafındaki lekelerin fotoğraflarını gösterdi. Lekeler yüzeydekilerle aynı şekildeydi. Cinayet sırasında saatin Sheppard'ın kolunda olması halinde bu lekelerin oluşması imkân dışıydı. Dolayısıyla kol saatindeki kan, Sheppard'ın karısını öldürdüğüne dair delil sayılmazdı. Sheppard suçsuz bulundu.

YALANLARLA MÜCADELEDE BİLİM: DELİLLER VE MİKROSKOP

Suç mahallerinin minnacık ve zorlu ayrıntılarıyla incelenebilmesini mümkün kılan mikroskop ve benzeri aygıtların gelişimiyle adli soruşturmalarda delil incelenmesi el ele ilerlemiştir. Mikroskop teknikleri *Handbuch für Untersuchungsrichter, Polizeibeamte, Gendarmen*'in (Adli Tabipler, Polisler, Jandarmalar için Kılavuz) yayımlanmasıyla 1891'de adli soruşturma alanına girdi. Avusturyalı profesör ve yargıç Hans Gross (1847-1915) çığır açan bu eserinde mikroskop altında delil incelemenin suç çözümünde neden can alıcı olabileceğini anlatmıştı. Kitabı, mikroskopla adli soruşturmayı bir araya getiren ilk eser olduğundan Hans Gross bugün kriminalistik biliminin babası sayılmaktadır.

Gross, yeni gelişen alan için, "Kriminalistin işinin büyük kısmı yalanlarla mücadeleden ibarettir," demişti. Püf noktası elbette sadece yalanı görmek değil, yalanın yalan olduğunu kanıtlamaktır. Adli bilimcinin işi, suçlunun "uyanıklığını" görmek ve gerçeğe ulaşmaktır. Bu ise özellikle çok kurnaz suçlularla uğraşırken çok zor olabilir.

Gross'un çalışmasının adli bilimler tarihinde bunca önem taşımasının nedeni, psikoloji ve bilimi de kapsayan birçok alana ait bilgiyi tek bir ciltte toplayıp adli soruşturma yapacaklara önemini azami ölçüde sunmasıdır. Ayrıca kitabın içeriği suç tespitinde son eğilimleri de kapsıyordu; parmak izine çok daha büyük ağırlık veriyor ve ilaveten toz, kıl, kıymık ve

diğer izlerle delillerin analizinin önemine dikkat çekiyordu.

Fransa'nın Holmes'ü: Dr. Edmond Locard

Adli bilimlerin şiarı kabul edilen, "Her temas bir iz bırakır" sloganıyla özetlediği, "Suç faili, suç mahalline bir şey getirir ve suç mahallinden bir şey götürür ve bu şeyler, adli delil olarak kullanılabilir," diyen Locard Değişim İlkesi'nin sahibi Locard, çocukluğunda okuduğu Sherlock Holmes maceraları yüzünden adli bilimlere erken yaşta merak salmıştı. Hem ülkesinin hem de bir disiplin olarak adli bilimlerin tamamen suç delilleri üzerine çalışacak bir laboratuvar gereksindiğine inanıyordu ve uzun çabalarının sonucunda 1910 yılında, Lyon adalet sarayının tavan arasında ilk polis laboratuvarının kurulmasına izin verildi. Ancak polis, Locard'ın laboratuvarını 1912'ye dek resmen tanımadı. Locard kendini kanıtlamak zorundaydı ve aradığı fırsat, 1911'de karşısına çıktı.

Bölgede sahte para kullanan bir kalpazan çetesinin varlığı ortaya çıkarılmıştı. Polisin elinde şüpheliler vardı ama suçlarının kanıtı

Kriminalistiğin babası Hans Gross

yoktu. Tutuklanmışlardı ama uzun uzadıya sorgulanmalarına rağmen hiçbiri itiraf etmemişti. Polis, Locard'a başvurdu. Locard büyüteç ve cımbızıyla şüphelilerin kıyafetlerini dikkatle taramaya girişti. Tutuklulardan birinin pantolon cebinde alışılmadık ince bir toza rastladı. Dikkatle aldığı numuneyi bembeyaz bir kâğıdın üzerine yerleştirdi. Aynı adamın gömlek kol ağızlarını da fırçaladı ve dökülenleri başka bir kâğıdın üzerine topladı. Numuneleri mikroskopla incelediğinde tozun içinde metal izlerinin bulunduğunu gördü. Kimyasal testler sonunda bu kalıntıların, sahte paralarla eşleşen kalay, antimon ve kurşun oldukları ortaya çıktı. Ötesi, miktarları, paralarda bulunanla aynı orandaydı. Benzer deliller çetenin iki üyesinin daha giysilerinden çıktı. Şüpheliler, deliller karşısında suçlarını itiraf etmek zorunda kaldılar.

Locard yöntemli bilimsel uygulamaların suç tespitindeki kıymetini kanıtlamıştı. O günden itibaren laboratuvarı hiç boş kalmadı ve daha pek çok suçun çözüme kavuşturulmasında başrolü oynadı. Locard bu vakalardan bazılarını yıllar sonra, 1922'de yayımlanan *Policiers de Roman et policiers de laboratoire* (Romanlardaki Dedektifler ve Laboratuvardaki Dedektifler) adlı kitapta topladı.

Holmes'ün İlgisine Layık Bir Cinayet

Kitapta bahsi geçen vakalardan biri, Marie Latelle cinayeti idi. Potansiyel şüpheli, kızın erkek arkadaşı Emile Gourbin'di. Latelle, havai bir kızdı ve bu huyu Gourbin'i kızdırıyordu. Defalarca kızın evine öfkeyle geldiği görülmüştü.

Cinayet için olası bir nedeni bulunmakla birlikte, Gourbin cinayet sırasında başka yerde olduğunu kanıtlayabiliyordu. Otopside Latelle'in gece yarısı sularında öldürüldüğü saptanmıştı. Oysa Gourbin o geceyi, kızın evine kilometrelerce uzakdaki bir arkadaşının evinde geçirmişti. Birçok arkadaşıyla birlikte yemek yemiş, şarap içmiş, iskambil oynamış ve 01.00 sularında yatmıştı. Arkadaşları söylediklerini doğruluyordu; Gourbin, öldürüldüğü gece Latelle'in evinin yakınlarına bile gitmemişti.

Yerel polis ne yapacağını bilemeyince Lyon'daki merkeze başvurdu; buradaki meslektaşlarıysa Locard'ın belki yardım edebileceğini söylediler. Locard cesedi büyüteçle inceledi. Latelle'in boğazında, katilin parmaklarının bıraktığı aşikâr, sıkışta harcanan güç yüzünden ete gömülen tırnaklara ait izler vardı. Locard, Gourbin'le görüşmek istedi. Dönemin suçluları yeni gelişen adli yöntemleri bilmediğinden, tüm çakallığına rağmen Gourbin'in aklına ellerini temizlemek gelmemişti. Locard tırnak altlarındaki maddeleri kazıyarak çıkanları beyaz bir kâğıdın üzerine aktardı. Mikroskopla baktığında bu kalıntılarda deri ve kan hücreleri bulunduğunu gördü. Kuşku uyandırmakla birlikte kendi başlarına kesin delil sayılamazlardı. Gourbin herhangi bir yerini kaşıyıp kanatmış olabilirdi. Ancak Locard sözkonusu hücrelere karışmış başka bir şey daha keşfetti: düzgün şekilli kristallerden oluşmuş ince bir toz. Bu tozun pirinç tozu çıkmasıysa çok önemliydi çünkü pirinç tozu, 1911 yılında yüz pudrasının temel malzemesiydi. Buna ilaveten Locard, hepsi kozmetik sanayinde kullanılan demir oksit, çinko oksit, bizmut stearatı gibi kimyasallar da buldu. Gourbin'in tırnak altlarındaki deri de pembe pudrayla kaplıydı. Latelle'in evi, Locard'ın talimatıyla arandı. Bir kutu yüz pudrası bulundu. Pudranın birleşiminde Gourbin'in tırnak altlarından çıkan maddelerin aynıları vardı.

Aleyhindeki deliller karşısında dayanamayan Gourbin, kaldığı evdeki saati ileri alarak arkadaşlarını kandırdığını ve bu sayede yattıktan sonra evden çıkıp Marie'yi öldürmesine rağmen masumiyetine tanıklık etmelerini sağladığını

itiraf etti. Locard'ın titiz çalışması olmasaydı çok büyük ihtimalle Gourbin'in tanıkları geçerli kalacak ve cinayet çözölemeyecekti.

Hollandalı mercek imalatçıları ilk mikroskobu yarattıklarında ne icatlarının dünyaya yapacağı etkiyi ne de adli soruşturmalarda büyük önem taşıyacağını bilebilirlerdi. Yıllar boyunca ufak izler, minicik delil parçaları, mineral taneleri, saç telleri kimi çok büyük ve ünlü davanın çözümünü sağlayarak Locard'ın, "Her temas iz bırakır" deyişini (gerek varmış gibi) defalarca kanıtladı.

KORKAKAKSAN ESAS YAŞAYANINDAN: CESETLER

Koca Wittgenstein, "İnsan vücudu, insan ruhunun en iyi resmidir," demiş. Ceset, bir cinayetin işlendiğinin en büyük delilidir (e, yani) ve ayrıntıyla incelendiğinde ortaya harika (elbette suçun çözümünü açısından) bir tablo çıkar.

Cinayet vakalarının çoğunluğunda maktul katilini tanıdığından, cesedin kimlik tespiti genellikle polisi doğrudan faille yöneltir. Dolayısıyla suçlular cesetleri, hem bulunamaması hem de bulunduğu kimliğinin tespit edilememesi adına saklamak, yok etmek veya tanınmaz hale getirmek için büyük zahmetlere katlanırlar.

Ama insan cesetlerinden kurtulmak kolay değildir. Özellikle kemik ve dişlerin dayanıklılıkları yüzünden yakılmaları veya başka türlü tahrip edilmeleri zordur. Cesetler saklandıklarında hızlı çürüme yüzünden feci kokarlar ve böceklerle diğer yabancı hayvanları çekerler. Köpekler kokularını kolayca alır. Deniz, göl,

nehir gibi su kütlelerine atılan cesetlerin genellikle su yüzüne çıkma eğilimleri vardır. Ayrıca, adli bilimlerdeki gelişmeler sayesinde yıllar yılı saklı kalıp çürüyerek iskeletliğe kadar bozulmuş cesetlerden bile kimlik tespitini sağlayacak ipuçları edinilebilmektedir.

Crumbles Cinayeti

Ceset analizi tarihinin en önemli ismi, 20. yy.ın en büyük tıbbi dedektifi sayılan İngiliz patolog Sir Bernard Henry Spilsbury'dir (1877-1947). Spilsbury, aralarında Dr. Hawley Harvey Crippen (1910), Banyolarındaki Kadınlar (1915) ve meşhur Brighton Sandık Cinayeti'nin de (1934) bulunduğu 20. yüzyılın en ünlü cinayet davalarından bazılarında yer aldı. Ancak Spilsbury'nin kendi ifadesine göre karşılaştığı en zorlu vaka, Crumbles Cinayeti'ydi.

Crumbles plajında eskiden sahil muhafaza görevlilerinin kullandığı ama artık tatilcilere kiralanen birkaç ev vardı. 1924 Nisan'ında "Walter" adını kullanan bir şahıs, bu evlerden birini iki aylığına kiraladı. Adamın gerçek adı Patrick Mahon'dı ve evi, metresi Emily Kaye ile "aşk yuvası" olarak kullanmak amacıyla tutmuştu.

Otuz yedi yaşındaki Kaye, hamileydi. Mahon'un evli olduğunu biliyordu ama adamın karısını yakında boşayacağını söylemesi yüzünden aldırmıyordu. Ayrıca Mahon'un gençliğinde banka soygunu yüzünden beş yıl hapis yattığının da farkındaydı. Bilmedikleriyse Mahon'un uslanmaz zamparalığı ve banka soygunculuğuna ilaveten geçmişte dolandırıcılık da yaptığıydı.

Karısıysa Mahon'un rezilliklerinin tümünü biliyor ve zamparalığından kuşkulanıyordu ama evliliğini sürdürmek niyetindeydi. Mahon, günlerini karısıyla metresi arasında paylaşıyordu. Hatta arada Richmond'da Ethel Duncan adlı bir başka kadınla ilişkiye başlayacak vakit bile bulmuştu.

Mahon 11 Nisan'da hırdavatçıya gidip bir kasap bıçağı ve bir testere satın aldı. Aynı akşam plaja döndü ve izleyen üç geceyi Emily'yle geçirdikten sonra 15 Nisan akşamı Emily'yi döverek öldürdü ve cesedini evin konuk odasına sakladı. Ardından yeni sevgilisi Ethel Duncan'ı Paskalya hafta sonunu geçirmek üzere eve davet etti. Acele etmesi gerektiğini biliyordu. Duncan'ın gelişinden önce eve gitti ve aldığı bıçakla testereyi kullanarak Kaye'in cesedini parçalamaya girişti. İş bitince tüm parçaları sardı ve hepsini bir sandığa yerleştirip bir kez daha konuk odasında bıraktı.

Hafta sonunun ardından Duncan gidince Mahon cesetten kurtulma çabalarına girişti. Kaye'in başıyla birkaç başka parçasını ateşe attı. Gövdesini ufak parçalara ayırıp iyice yok etmek için tencerede kaynattı. Kalan birkaç parçayıysa bir valize doldurup Londra'ya götürdü ve Waterloo İstasyonu civarına attı. Mahon tek hatasını orada yaptı. Attığı parçaları taşıdığı valizi istasyonun bagaj emanetine bıraktı. Kuşkulandığı zamparalığının kanıtlarını elde etmek için ceplerini karıştıran karısı, bagaj emanet makbuzunu buldu ve durumu araştırması için John Beard adlı bir özel dedektif tuttu. 1 Mayıs'ta Beard ile birlikte Waterloo'ya giderek valizi teslim aldı. Açtıkları valizde kanlı bezler, kasap bıçağı ve üzerine EBK harfleri işlenmiş bir keten tenis raketi kılıfı buldular. Beard deneyimli bir dedektifti; derhal polise haber verdi. Polis, keşfedilenlerin ciddiyetini tam kavrayamayan kadına eve dönüp bagaj emanet makbuzunu, Mahon'a hiçbir şey söylemeden cebine koymasını söyledi. Ardından valizi emanete geri verip tuzağı hazırladılar.

Mahon 2 Mayıs'ta valizi almaya istasyona gidince yakalandı. Sorgusunda kanın eve götürdüğü etlerden çıktığını öne sürdü. Ancak adli tıp incelemesinde kanın insana ait olduğunun saptandığı söylenince cinayeti işlediğini ve cesedi yok etmeye çalıştığını itiraf etti. Ancak Kaye'in, bir tartışma sırasında düşüp kafasını kömür kovalına çarptığı için kazayla öldüğünü öne sürüyor, katil damgası yiyeceğini düşünerek paniğe kapıldığını, bu yüzden cesedi saklamaya çalıştığını söylüyordu.

Crumbles'taki eve giden müfettişler daha kapıyı açmadan cesedin kokusunu aldılar. Derhal Spilsbury'ye haber verildi. Sandıkta, ölünün çeşitli parçalarını içeren dört ayrı paket bulundu. İki tencere dolusu kaynatılmış insan etinin yanı sıra diğer tava ve cezveler insan kaniyle kaplıydı. Bir şapka kutusundan otuz yedi farklı parça, bir bisküvi kutusundansa çeşitli organlar çıktı. Haliysa tamamen kana bulanmıştı.

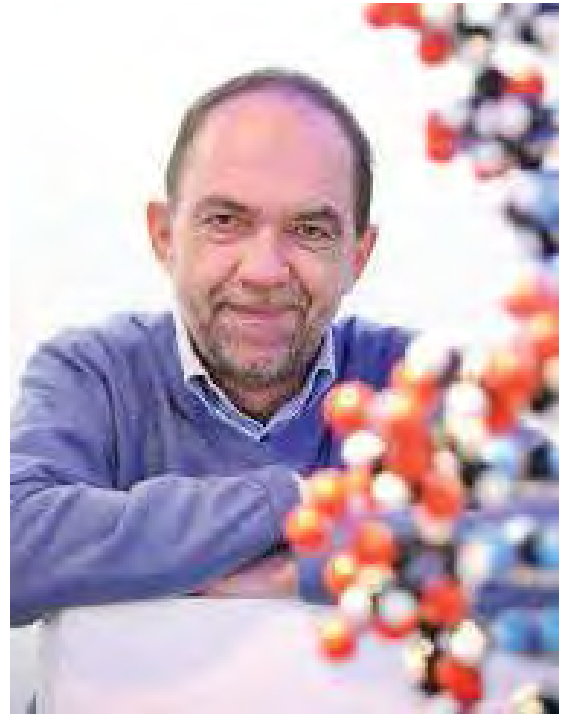
Spilsbury'nin evdeki aramayı bitirmesi günler aldı. Bu süre içinde küller arasında binden fazla kireçleşmiş kemik parçası keşfetti. Sonunda kafatası ve bacaklardan birinin ufak bir kısmı haricinde cesedin tümü bulundu. Mahon, Emily Kaye'i öldürme suçuyla 15 Temmuz'da yargılandı. Ölümün kazara gerçekleştiği ve ardından paniğe kapıldığı hikâyesinden vazgeçmedi. Ancak cesedi parçalamada kullandığı kasap bıçağını satın alması başta (taammüden

cinayetin kuvvetli bir işareti) aleyhinde birçok delil mevcuttu. Mahon bıçağı daha sonra, 17 Nisan'da aldığını bile öne sürdü ama hırdavatçıdaki makbuz nüshasında 12 Nisan tarihi açıkça görülüyordu. Jürinin suçlu hükmüne varması sadece kırk dakika sürdü ve Mahon, 9 Eylül 1924'te idam edildi.

İÇİMİZDEKİ İMZA: GENETİK PARMAK İZLERİ

Biyokimya mezunu Dr. Alec Jeffreys, devrim niteliğindeki bilimsel keşfini 10 Eylül 1984'te yaptı. Bir DNA deneyinin röntgen görüntüsünü incelerken, DNA örneklerini incelediği teknisyenin aile bireylerinin DNA'larının, hem belirgin benzerlikler hem de belirgin farklar gösterdiğini fark etti. Jeffreys fark ettiği şeyin önemini çabucak kavradı: Bireyler genetik kodlarındaki eşsiz özellikler sayesinde tanımlanabiliyorlardı. Herkesin kendine ait bir genetik "parmak izi" vardı. Bunun anlamıysa herhangi bir genetik malzemenin geldiği kişiyle eşleştirilebileceğiydi.

DNA parmak iziyle işlerin nerelere gittiğine dair kuşkusuz bir sürü haber ve eser okumuş/izlemiştirsinizdir. Diğerlerine nazaran epey yeni sayılacağından fazla ayrıntısına girmeden, suçla hem ilgili hem ilgisiz bir vakadan, ünlü polisyeci Josephine Tey'in DNA molekül yapısının tanımlanmasından iki sene önce yayımlanmış kitabı

Sir Alec Jeffreys

Zamanın Kızı'nda işlediği III. Richard meselesinden bahsetmenin, işin nerelere vardığına dair en hoş örneklerden biri olacağı kanısındayım.

Ey Kambur Richard!

Ağabeyi IV. Edward 1483'te ölünce, on iki yaşındaki oğlu Kral V. Edward ile kardeşinin koruyucusu konumuna gelen Kral III. Richard, IV. Edward'ın evliliğinin geçersiz kılınması sonucu 1483'te tahta çıkmış, 1485 Bosworth Field Çarpışması'nda ölümüne kadar hepi topu iki sene hüküm sürebilmişti. Plantegenet hanedanının son üyesi ve House of York'tan gelen son kraldı. Hükümdarlığı kötü nam salmıştı ve Shakespeare'in *III. Richard* oyunundaki gibi sıklıkla kötülenmişti.

1485'te Henry Tudor ile amcası Jasper Tudor, Richard'a karşı ayaklandılar. İki ordu sonunda Bosworth Field'da karşı karşıya geldi. Başlarda, çok daha büyük ordusuyla Richard, Henry'yi yenecek gibiydi. Ancak Richard bir süvari saldırısında öldürüldü ve bir çarpışmada ölen son İngiltere kralı oldu.

Kayıtlara göre keşişler III. Richard'ın cesedini yakındaki bir kiliseye gömmüşlerdi. Ama daha sonra öfkeli bir kalabalığın, cesedi Greyfriars mezarlığından çıkarıp nehre attığı ve kralın ölünün kaybolduğuna dair bir söylenti çıkmıştı.

Greyfriars mezarlığının bulunduğu alanın günümüzde Leicester Sosyal Hizmetler binasının altında kaldığı ortaya çıkınca 25 Ağustos 2012'de tesisin otoparkında kazıya başlandı. Müthiş keşif 12 Eylül'de duyuruldu: Yetişkin bir erkeğe ait bir iskelet bulunmuştu. İskeletteki tüm kemiklerin 3 boyutlu kaydını elde etmek amacıyla CT taraması yapıldığında, iskelette skolyoz (omurga eğriliği) işaretleri görüldü. Omurga eğriliği Richard'ı kimi yerde tasvir edildiği gibi bir kambur yapmazdı ama tablolarındaki gibi bir omzunun diğerinden yüksek durmasına yol açardı.

İskelette ayrıca on küsur savaş yarası izi vardı. Yara izlerinin çoğu kafatasındaydı. Anlaşılan iskeleti bulunan şahıs çarpışmada miğferini yitirmişti. Dönemin gözde silahlarından yuvarlak hançerle açıldığı neredeyse kesin bir yara, kesici kısmı düz bir silahla açılmış görünen bir kesikle ayrıca kafanın arka tarafında, kafa yarılmasına yol açtığı kesin, çok sert bir darbenin izi mevcuttu. Mamafih bulunanların hepsi ikinci derecede delildi. Ama DNA analizi çok daha somut kanıtlar sağlayabilirdi. Yapılan son derece titiz ve derinlemesine bir soy araştırmasında

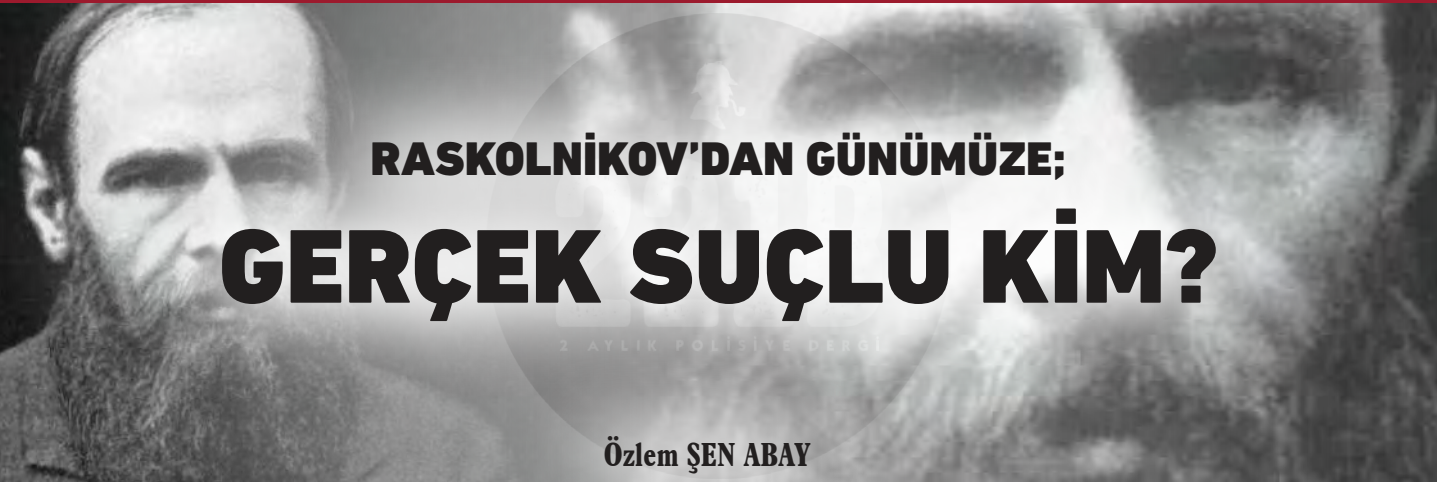
III. Richard'ın, 1626'dan önce yapıldığı düşünülen, ressamı bilinmeyen bir portesi. Kralın, resimde görüldüğü gibi bir omzun diğerinden yüksek görünmesine yol açan omurga eğriliğinden mustarip olduğundan kuşulanılmaktadır.

III. Richard'ın ablası Anne of York'un soyundan gelen ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kanada'ya göç etmiş Joy Ibsen adlı kadına ulaşıldı. Joy Ibsen, anne tarafından doğrudan Kral III. Richard'ın on altıncı göbek yeğeniydi.

Mitokondriyal DNA hepimizde bulunan toplam genetik malzemenin ufacık bir bölümüdür. Herkes mitokondriyal DNA'sını doğrudan annesinden alır ki bu da, anne tarafından gelen soy hattında bulunan herkesin aynı mitokondriyal DNA'yı taşıdığı anlamına gelir.

Joy Ibsen 2008 yılında vefat etmişti; 2012'de karşılaştırma için numune, oğlu Michael Ibsen'den alındı. Mitokondriyal DNA'sı J haplogrubuna ait çıktı; bulunan kalıntılar sahiden III. Richard'a aitse mitokondriyal DNA'larının da aynı haplogrupta bulunması gerekiyordu. Kalıntılar üzerindeki çalışmayı yapan genetikçi Dr. Turi King, gerçekten de öyle olduğunu onayladı. Aynı haplogruptan çok sayıda kişi bulunabileceğinden bu, elbette mutlak kimlik tespiti anlamına gelmiyordu ancak kalıntıların bulunduğu yer, hesaplanan yaşları, fiziksel durumları ve üzerlerindeki yara izlerine bakıldığında yeni delil, iskeletin Kral III. Richard'a ait olduğunu kuşkuya mahal bırakmayacak ölçüde onaylıyordu. Leicester Üniversitesi 4 Şubat 2013'te bu bilgiyi dünyaya duyurdu ve III. Richard'ın 2014 başlarında Leicester Katedrali'ne defnedileceği ilan edildi.

RASKOLNIKOV'DAN GÜNÜMÜZE; GERÇEK SUÇLU KİM?

Özlem ŞEN ABAY

Hırsızlar genel olarak çok hareketli yüz yapısına ve ellere mi sahiptirler; küçük gözleri huzursuz ve genellikle şaşkı mıdır? Peki ya katiller? Sabit bakışlı, her zaman donuk ve ince dudaklı mıdır?

Sosyal olarak normal bir yaşam sürüp mükemmel bir cinayet işlemek mümkün müdür? Ya da Platon'un bahsettiği gibi suç bir tür ruh hastalığı mıdır? Freud içlerindeki suçluluk duygusu yüzünden suç işleyen hastalarını anlatırken Ödip kompleksi ile doğru bir yeri mi işaret etmiştir?

Tarih içerisinde suç biliminin pek çok aşama geçirdiğini görüyoruz. Suçun ölüm ve doğum gibi doğal bir olay olduğunu; bitkiler ve hayvanlar âleminde bile var olduğunu ve bazı insanların baştan suçlu doğduğunu öne süren antropolojik okul ile Aydınlanma Çağı'nın insanı temel alan ve sosyal sözleşmeye aykırılık teşkil eden hareketi suç sayan klasik okuluna ve bugüne gelinceye kadar suçun nedenlerini açıklamaya çalışan pek çok kuramdan bahsetmek mümkün. Suçun nedenlerini biyolojik, psikolojik ya da sosyolojik nedenlere dayandıran yaklaşımlar... Suçu toplumsal olarak var olan normlardan bir sapma olarak tanımladığınız andan itibaren hangi normların esas olduğu ve bu normların neye ve kime göre şekillendirildiği sorusu geliyor insanın aklına. Öyle ya, bir toplulukta ya da ülkede var olan bir norm bir başka ülkede norm olmayabilir. Öyleyse suçun evrensel bir özü var mıdır?

İçlerinden hiçbirisi tek başına diğerine ağır basamayan ama belki de hepsine bir miktar doğruluk payı verebileceğimiz bu kuramlar bugün bize suçun tarih içinde hep var olduğunu ancak toplumsal

zemine göre niteliğinin değiştiğini ve çeşitliliğinin arttığını ve giderek daha da karmaşık hale geldiğini gösteriyor.

"Suç farklı dönemlerde, farklı bölgeler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Zira her toplumda değişen ölçülerde var olmuş ve var olmaya da devam edecek olan evrensel ve genel bir olay olarak suç, farklı kültürlerin ve toplumların yapısına göre değişen bir görünüm sergilemektedir. Bu açıdan bireylerin içindeki ihtiraslarla birlikte toplum içinde yaşamanın ortaya çıkardığı çeşitli sosyal çelişkiler ve uyumsuzluklar var oldukça; suç olgusu da toplumda her zaman kendine yer bulacaktır. Toplumsal kurallara riayet etme halkın birlikte yaşamasını temin ederken, bu kurallardan sapma, toplum içinde yaşayan insanların rahatsız olmasına neden olarak toplumun devamını ve bütünlüğünü zedelemektedir. Bu çerçeveden hareketle, genel olarak norm ihlali durumu şeklinde tanımlanan suç, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde de, kentlerde olduğu gibi kırsal alanlarda da yaşanan evrensel bir olgudur"¹ diyor suçbiliminin önemli isimlerinden Sulhi Dönmezer.

Toplumsal üretimin yapısındaki değişimler nasıl tarihsel değişimin motoru olduysa, toplumsal yapıdaki değişimler ve ekonomik eşitsizlikler de suçların niteliğinde benzer bir değişimin kaynağı olmuştur.

Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanı hem meslekten hukukçular hem de her türden polisiye tutkunlarının her zaman ilgisini çekmiştir. Zira konu "suç" olunca akla gelen ilk eserlerden biridir.

Bilindiği gibi, *Suç ve Ceza*'nın katil olan kahramanı ne ironiktir ki aynı zamanda hukuk fakültesi öğrencisidir. Fakat maddi imkânsızlıklar

İşte, cinayetin asıl sorusu: Bir cinayet sırf sonuçları itibarıyla kabul edilebilir hale gelir mi?

nedeniyle öğrenimine ara vermek durumunda kalmıştır. Romanda Petersburg'un eski ve yeni olarak ayrılmış sokakları, yeni yeni zenginleşmeye başlayan bir sınıf ve onun altında ezilen, parasızlık içinde ne yapacağını bilemez insanlar, yoksul kadınların trajik yaşamları, dilenen çocuklar, tefecilerin hikâyeleri ayrı ayrı anlatılır. Tüm bu yoksulluk içinde bir cinayet işlenir. Ancak Raskolnikov "sıradan" bir katil değildir; kendisinin bir teorisi ve idealleri vardır. Raskolnikov herkes tarafından nefret edilen, kendisinin de bir miktar eşyasını rehin verdiği tefeci bir kadını öldürecektir. Bu kadının öldürülmesiyle hem kendisine bağladığı pek çok insanın maddi problemleri çözülecek, hem de toplum bir "bit"ten kurtulacaktır. Yüksek bir amaca hizmet eden bir cinayet pekâlâ "kabul edilebilir". İnsanlar ona göre sıradanlar ve olağanüstüler olarak ikiye ayrılırlar. Sıradan insanlar, zaten boyun eğe ve her şeyi kabul ederler. Olağanüstüler ise tarihi değiştirecek kuvvet ve cesarete sahip olanlardır. İşte bu olağanüstü insanların, tarihi değiştirirken işledikleri cinayet nasıl kabul edilebilirse topluma parazit olmuş bu kadının ortadan kaldırılması da o kadar kabul edilebilir bir cinayettir. "Bir küçük cinayet binlerce güzel işe değmez mi? Bir hayata karşılık, kurtarılmış binlerce hayat."²

İşte, cinayetin asıl sorusu: Bir cinayet sırf sonuçları itibarıyla kabul edilebilir hale gelir mi?

Raskolnikov, romanda bu soruya bir makaleyle yanıt veriyor: "Olağanüstü insanın ülkülerinin gerçekleşmesi için gerekiyorsa... bazı engelleri aşmak için kendinde bir hak bulabileceğini ima etmişim. Toplum içinde birazcık sivrilen, yani topluma söyleyecek birazcık yeni bir şeyleri bulunanlar, doğaları gereği, -tabii kimi az kimi çok- birer suçlu olmak zorundadırlar. Bu insanlar sürekli olarak yasaları çiğnerler, yıkıcıdır ya da yeteneklerine bağlı olarak yıkıcılığa yatkındırlar. Bunların işledikleri suçlar doğaldır ki son derece çeşitli ve görelidir; ama büyük çoğunluğu, birbirinden apayrı nedenler ileri sürerek daha iyi şeyler adına şimdinin yıkılmasını isterler... yazımdaki suç işleme hakkını ben bu bağlamda ele aldım."³

Kahramanımız sermayeden ve onu temsil eden sınıftan o kadar nefret etmektedir ki kız kardeşinin kendisinden habersiz bu sınıfa mensup biriyle nişanlanmasına bir öfke nöbetiyle karşılık verir. Artık "dünyada her şeyin kişisel çıkarlara dayalı olduğunu, insanın kendini mer-

keze koyması gerektiğini, kendisi zenginleştikçe toplumun da zenginleşeceğine"² inanan bir sınıfın mensubu karşısında onun vaaz ettiği değerlerin hiç de doğru olmadığını kendi yaşamıyla gören ve yoksulluk nedeniyle eğitimini yarıda kesmek ve bir hücre odada yaşamak zorunda kalan Raskolnikov.

"Suç işleme hakkına" inanan Raskolnikov vicdanı kendince rahat olmasına ve üstelik yakalanmasına sebebiyet verecek en ufak bir delil olmamasına rağmen büyük bir tereddüt içine düşer.

İleride sevgilisi olacak Sonya'ya suçunu itiraf eden Raskolnikov, Sonya'yla olan ilişkisinde bir çeşit muhasebe yaşamaktadır. Sonya cinayete kurban giden tefecinin de "bir insan" olduğunu hatırlatır Raskolnikov'a. İnsansız bir yaşamın mümkün olmadığını; onun bu acıdan kurtulması ve ailesinin, arkadaşlarının ve en önemlisi kendisinin yüzüne bakabilmesinin tek yolunun suçu ikrar etmek olduğunu söyler ve onu polise teslim olmaya ikna eder.

Pek çok polisiye tutkunu için tek başına polisiye olarak tanımlanamayan ancak yazıldığında henüz ortada olmayan Kara Roman türünün izlerini taşıyan *Suç ve Ceza*'da kahramanımız büyük bir insanlık açmazıyla karşı karşıyadır. İşlediği cinayetin kesinlikle doğru olduğunu düşünmektedir; çünkü mevcut koşullar bunu gerektirmektedir ve öldürülen tefecinin topluma en ufak bir yararı dahi olmadığını düşünmektedir. Bir taraftan teslim olmakla büyük hata ettiğini düşünmekte ve cinayet işlemekten dolayı en ufak bir pişmanlığı olmadığını, tek pişmanlığının teslim olmak olduğunu söylemektedir. Çünkü hâlâ, "Capitolde taç giyip insanlığın kurtarıcıları olarak kutsananların katil olarak adlandırılmadıklarını ama nasıl oluyorsa kendisinin katil olarak adlandırıldığını"⁴ düşünmektedir ve bunu kabul etmemektedir. Ancak teslim olmasının temel nedeninin de

“diğer insanlar” olduğunu bilmektedir. Sonya, ailesi, arkadaşları...

Romanın en can alıcı noktası galiba bu muhasebedir; Raskolnikov’un kendi insani taraflarıyla yüzleşmesi ve barışması anı: Hiç kimse hayatta yalnız yaşayamaz, insan toplumsal bir varlıktır ve kendisi de ne Sonya’nın aşkı ne de ailesinin tesellisi olmadan yaşayabilir. Ve onları tekrar yanında görebilmek için bu büyük bedeli ödeyecek, cezasını çekecektir.

Şimdi daha büyük soruyu soralım: Gerçekte suçlu kimdir? Raskolnikov mu yoksa gelişmekte olan büyük kentin dehlizlerinde yollarını bulmak zorunda kalan yoksul insanlar, tek bir kopeklik malı dahi geri çevirmeyen açgözlü bir tefeciyle tüm bunların nedeni olan sistem mi? Toplum mu belirler suç yoksa suç hep var mıdır toplumda? Gördüğünüz gibi başa dönmüş bulunmaktayız.

Pek çok polisiye roman yazarı ve okuru tarafından bir polisiye romanın olmazsa olmazı olarak tanımlanan başat öğeyi ele alalım; suç ve muamma. Yani bir cinayet ve etrafındaki sır perdesi. Romanda sır perdesinin bazen başta çözüldüğünü görürüz, bazense sonra. Nasıl çözülsün bana hep çözülemeyen bir şey varmış gibi gelir. Nedir bu “çözülemeyen” şey? Polisiye roman için bunun pek de bir önemi yoktur aslında, dediğinizi duyar gibiyim. Zira cinayeti çevreleyen muammanın gerisinde kalan her şey teferruattır. Örneğin suça neden olan faktörler.

Peki, polisiye romanın tarihsel gelişimi doğruluyor mu bu tezi?

“Suç, tıpkı insan DNA’sı gibi birçok bilgiyi içinde barındırmaktadır. İşlenen bir suçun inceleyerek çağı, toplumu, insanı anlatabilirsiniz. Anlatının derinlik kazanması ise başka bilgilerin yanı sıra sağlam bir felsefe bilgisini de gerekli kılmaktadır. Bu bilgi eksik olduğunda yapıtta sorunlar çıkması adeta kaçınılmaz hale gelir” diyor Ahmet Ümit.⁵ Gerçekten de suçun anlatılması ve soruların tümünün yanıtını bulması suçun işlendiği zaman, mekân ve toplumsal koşullardan bağımsız düşünülemez.

Polisiye romanın tarihsel gelişimi de sözkonusu tezi doğrular niteliktedir. Romantik polisiyeden klasik ekole ve sonraları Kara Roman’ın türlü çeşitlerine uzanan süreçte romanların merkezinde bulunan suçun basit niteliğinden daha karmaşık ve organize bir hal alması, sisteme kişisel olarak başkaldıran “iyi” suçlulardan sisteme tümüyle angaje ancak eyleminin

Hayatında bir defa kötülük yapan Raskolnikov aslında iyi bir insandır ve bu iyilik, hayatının sonrasına dair seçtiği yolu belirlemiştir.

kendisi bir başkaldırı olan “kötü suçlulara”. Mekânların giderek kent merkezlerine kayması, günlük yaşamın insanların üzerinde yarattığı hayal kırıklığı ve umutsuzluk haliyle devletin ve sistemin kişiler üzerinde uyguladığı şiddet. Şiddetle giderek daha fazla şiddeti doğurması.

“Burjuva toplumunun tarihi aynı zamanda bir yandan mekanik biçimde dayatılan davranış ve toplumsal konformizm kuralları ile diğer yandan tutkular, arzular, insan ihtiyaçları arasındaki gitgide daha fazla patlamaya hazır çelişkinin, kendini kuralların, cinayet dahil, gitgide şiddete dayalı biçimde hiçe sayılması şeklinde dışa vuran bir çelişkinin tarihidir. Kendisi de şiddetten doğan burjuva toplumu şiddeti sürekli olarak yeniden üretir ve ondan beslenir. Suçtan doğmuştur ve gitgide daha sınırlı bir ölçekte işlenen suça yol açar. Özetle polisiye romanın yükselişi bir bütün olarak burjuva toplumunun bir suç toplumu olmasıyla açıklanır belki de.”⁶

Suç ve Ceza’nın son derece karanlık olan tüm kurgusuna rağmen insanın içini ferahlatan sonu Raskolnikov’un içindeki insanla muhasebesinin vardığı sonuçla ilgilidir. Zira hayatında bir defa kötülük yapan Raskolnikov aslında iyi bir insandır ve bu iyilik, hayatının sonrasına dair seçtiği yolu belirlemiştir.

Tüm iyi ve kötü kahramanlar, suç ve suçluları hikâye eden polisiye roman hepsinin toplumsal koşullara göre şekillendiği ve buna göre belirlendiği bir gerçek. Tarih ve suç biliminin geldiği nokta söylüyor bunu bize. Tümü biraz daha düşünmek ve Raskolnikov gibi kendimizce iyi bir yol bulmak için olsun.

KAYNAKÇA

- 1) Dönmezer, S. (1994), *Kriminoloji* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, sayfa 49 ve 61.
- 2) Fyodor Dostoyevski, *Suç ve Ceza*, mazlum Beyhan çevirisi ile Sosyal Yayınlar, sayfa 108, sayfa 221.
- 3) Dostoyevski, age.
- 4) Dostoyevski, age.
- 5) Polisiye Roman ve Ahmet Ümit’in Roman Yazarlığı, “Kemal H. Kum, Hacettepe Üniversitesi”
- 6) Ernest Mandel, *Hoş Cinayet*, Yazın Yayıncılık, sayfa 170.

Antropolojik Okul ile ilgili faydalanan diğer kaynak, Prof. Dr. Timur Demirbaş, Seçkin Yayıncılık, *Kriminoloji*, 2001.

ADLİ DİL BİLİME KISA BİR GİRİŞ

Arş. Gör. Hazel Zeynep KURADA

- Take dem bullets out the house

2012 yılında Teksas Waco'da telefonundan bu kısa mesajı yazdığı iddia edilen 23 yaşındaki Rickey Cummings, ilk olarak bir çete üyesi şüphelisi olarak tutuklanmış ve 2011'de öldürülen iki kişinin faili olduğu gerekçesiyle de hüküm giymişti. Söz konusu kısa mesaj çifte cinayetten bir gün sonra yollanmıştı ve suçlayıcı delil niteliğindeydi. Temmuz 2014'e gelindiğinde bu iletiyi onun göndermediğini savunan Cummings'in avukatları, davayı yeniden açmayı talep ederek adli dilbilimci Robert Leonard'dan yardım istedi. Leonard, Cummings'in telefonundan çifte cinayetten sonraki 6 gün boyunca gönderilen sıradışı iletileri inceledi. Bu iletileri Cummings'in kendine özgü yazı stiliyle karşılaştırdı ve özellikle *-take dem bullets out the house* ifadesinin Cummings'in yazı stiliyle tutarlı olmadığını fark etti. Cummings büyük olasılıkla onu mahkûm eden bu iletiyi gönderen kişi değildi.

ADLİ DİL BİLİM NEDİR?

Adli dilbilim, dilbilimin uygulamalı bir alanı olarak 1990'lı yılların ortalarında yaygınlaşan, dil incelemelerinin adli boyuta taşındığı bir çalışma alanı olarak tanımlanıyor. Dilbilimin bu alt alanı sözel ya da yazılı bir iletiyi aktaran kişinin tarzı, niyeti ya da duygudurumundaki ayırıcı özellikler ve örüntüleri çözümlemek amacıyla dili incelemekte. Özellikle son yıllarda birçok davanın çözülmesinde adli dilbilimcilerin doğrudan bir rolü olduğu görülüyor.

Adli dilbilim, sözel ya da yazılı bir iletiyi aktaran kişinin tarzı, niyeti ya da duygudurumundaki ayırıcı özellikler ve örüntüleri çözümlemek amacıyla dili incelemekte.

Adli dilbilim araştırmalarının yaygın olmadığı dönemdeyse elyazısı (grafoloji) analizlerinden yararlanılmaktaydı. Adli dilbilim çözümlemeleri suç araştırmalarına bu aşamada da önemli katkı sağladı. Şantaj mektupları ya da sahte intihar mektuplarının yanı sıra kısa mesajlar, elektronik postalar ve sosyal medyadaki gönderiler gibi iletişimin daha çağdaş formları da artık analiz edilebiliyor. Adli dilbilim araştırmaları ve adli bilişimin ortak çalışmasıyla beraber, takma isimlerle açılan sosyal medya hesapları, başkasının hesabına yapılan yasadışı erişimler hatta ele geçirilen telefon hatlarının failleri bile deşifre edilebiliyor. Bu tür bilişim suçlarının altında yatan nedense çok basit. Bilinmez olmak kişinin kendisini daha açıktan ve rahatça ifade edebilmesine olanak sağlarken gerçek kişiliği ve kimliğini saklaması için de elverişli bir yöntem olarak görünüyor. Bu belirsiz ve aldatıcı dijital dünyadaysa adli dilbilimciler kötü niyetli ve isimsiz gönderilerin ardındaki kişinin deşifre edilmesi aşamasında adli bilişime de önemli katkı sağlıyor. Adli dilbilimciler bu tür davalarda polisle işbirliği yapabiliyor ve hatta mahkemelerde bilirkişi olarak bile yer alabiliyor.

Adli dilbilimci Robert Leonard geçtiğimiz yıl bir gazeteye verdiği röportajında şu sözleri dile getirdi: "Aslına bakarsanız bir bilgisayar analisti belirli bir iletinin geçmişini tam olarak çözümleyememektedir, öte yandan bir zarfın üzerinde elyazısı veya DNA da yoksa işte burada bizim rolümüz çok daha önemli."

DİLBİLİMSEL PROFİLİN ÇIKARILMASI

Adli dilbilimin yazılı verilere ilişkin iki temel soruşturmasından ilki, bir iletiyi kimin aktardığı veya kimin aktarmadığını aydınlatan kaynak

özelliğinin (authorship attribution) belirlenmesine dayanıyor. Diğeriyse bir iletiyi aktaran gerçek kaynağın belirlenemediği durumda, mevcut kaynağın demografik özelliklerinin belirlenmesine dayanan profil çıkarma (profiling) yönteminin uygulanması.

Cummings davasının aydınlatılmasında kullanılsa bu yöntemlerden ilki. Diğer bir deyişle Leonard, Cummings'in kendi telefonundan sözü edilen şüpheli iletiyi yazıp yazmadığını aydınlatmayı hedefledi. Bunun için Cummings'e ait olan iletilerle 6 gün boyunca şüpheli bir kaynaktan gönderilen iletileri birbiriyle karşılaştırdı. Bu aşamada Leonard, Cummings'in günlük yazışmalarında çoğunlukla *s* yerine *5* yazmayı tercih ettiği, hiçbir zaman *them* yerine *dem* yazmadığı gibi çok çeşitli gözlemlerde bulundu. Yani *-take dem bullets out the house* ifadesi Cummings'in yazı yazma tarzıyla örtüşmüyordu. Bu sonucun üzerine düşüncelerini şu sözlerle ifade etti: "İnsanlar aygıtları manipüle etmede başarılı olabilir. Ancak başka bir kişinin kılığına bürünürken onun doğal davranışları ve kendine özgü tarzını taklit etmek olanaksızdır."

Araştırmacılar bu tip durumlarda şüpheli kaynağa ulaşmak için adli dilbilimcilerle işbirliği yapıyor. Adli dilbilimciler şüpheli bir kaynağın cinsiyetini, yaşını, etnik kökenini, ırkını, eğitim seviyesini, sosyal statüsünü ve hatta dini inanışını bile dil kullanımına bakarak belirleyebiliyor. Buradan anlaşılıyor ki, bir kişi ne kadar kimliğini gizlemeye çalışırsa çalışsın, kendine özgü olan yazı stili, bir küçük dilbilgisi hatası, ağız farklılıkları ve kullandığı sözcükler yoluyla nasıl bir geçmişi, eğitimi ve kişiliği olduğu deşifre olabiliyor. Tüm bu araştırmalar adli dilbilimin en yaygın ve heyecan verici olan dilsel kanıt (linguistic evidence) araştırması kapsamına girmekte.

Robert Leonard sözkonusu röportajında, "Dil, suçları çözebilir ve önleyebilir. Harfler, sözcükler, yazım hataları, dipnotlar, elektronik postalar ve sosyal medya gönderileri, bunlardan biri veya birkaçı bile bir davayı çözmeye yardımcı olabilir," diyor.

ADLİ SESBİLİM: ADLİ KONUŞMACI TANIMLAMA SÜRECİ

Peki ya adli bir suçun mevcut delili yazılı bir metin değilse? Tehdit ya da şantaj telefonları, güvenlik birimlerine yapılan asılsız ya da şaşırtmacalı telefon ihbarları ya da bir başkasının adına yapılan sahte telefon görüşmelerinde adli

Adli dilbilimciler şüpheli bir kaynağın cinsiyetini, yaşını, etnik kökenini, ırkını, eğitim seviyesini, sosyal statüsünü ve hatta dini inanışını bile dil kullanımına bakarak belirleyebiliyor.

dilbilimciler şüpheli kaynağa nasıl ulaşıyor?

Adli dilbilimin üzerinde çalıştığı veriler elbette salt yazılı metinlerle sınırlı değil. Sözlü dil verileri de suç araştırmalarında adli dilbilimciler tarafından incelenebilir niteliktedir. Öyle ki, adli ses ve konuşma incelemeleri uzmanları sadece bu alanda uzmanlaşmaktadır. Sinyal analizi, adli konuşmacı tanıma/tanımlama, kayıt iyileştirme ve kayıt güvenilirliği gibi pek çok çözümleme adli sesbilim araştırmalarının kapsamındadır ancak bu araştırmaların diğer birçok disiplinin (ruhbilim, kimya, matematik, alkoloji, fizik, matematik, elektronik vb.) ortak çalışması ile mümkün olduğu unutulmamalıdır. Bu çerçevede adli dilbilimin disiplinler arası gerçekleştirilen ortak araştırmaların birlikteliğinden doğduğunu söyleyebiliriz.

Adli sesbilim araştırmaları, adli konuşmacı tanımlama sürecinde genellikle işitsel ve görsel tekniklerden (söyleyiş sesbilgisi, akustik sesbilgisi vb.) yararlanmaktadır. Konuşmacı tanımaya yönelik çözümlemelerde uzmanların en sık karşılaştığı engel, kişinin bilinçli ya da bilinçsiz yollarla sesini değiştirme çabasına başvurusudur. Bunun yanı sıra suç unsuru olan olay kaydında tanınırlığını daha da azaltmak için çeşitli mekanik yöntemler de kullanabilmektedir. Suçlunun tanınırlığını azaltma çabası ne kadar büyük olursa olsun, çeşitli karşılaştırma yöntemleriyle sesin gerçekte kime ait olduğuna ulaşmak zorlaşsa da olanaksız değildir. Bu aşamada sıklıkla başvuru olan yöntem, sözkonusu şüpheli ya da şüphelilerin olay anındaki konuşma kaydı ile karşılaştırma için alınan konuşma kaydının derinlemesine ve çok yönlü analiz edilmesidir. Şüphelinin adaleti yanıltmak üzere başvuracağı tüm olasılıklar gözden geçirilir. Eldeki tek bulgunun konuşma kaydı olduğu durumlarda ise uzmanlara göre, şüpheli ya da şüpheliler birden fazla bağlamda dinlenmeli ve mümkünse görüntü kaydı da alınmalıdır (Yüksel ve Sever, 2008). Adli konuşmacı tanımlama sürecinde, uzmanların gözlem ve önsezileri de büyük önem taşımaktadır. Kullanılan yöntem ve gereçler sabit olsa da, her konuşmacı tanımlama süreci aslında kendine özgüdür ve her küçük detay, olayın aydınlatılmasında büyük rol oynamaktadır.

Tefkros MİHALİDİS

Yunancadan çeviren: Şevki Kıralp

Andrew Wiles

Her edebi eser, hangi kategoriye girerse girsin (eğer giriyorsa), gerçek hayattan bir fotoğrafı (ya da en azından bir taslağı) andırır. Ancak kural gereği, bilimler resmedilen dünyanın alt dalları olsa da kurgunun bilimlere doğrudan başvurmadan gelişmesi gerekir. Örneğin, duygusal bir öykünün, psikolojik ya da toplumsal bir dramın, bir arayış öyküsünün ya da bir tarihi romanın kimya, fizik, biyoloji ya da tıba atıfta bulunma gibi bir zorunluluğu asla yoktur.

Ancak polisiye edebiyat için bu geçerli olmayabilir. Elbette teknoloji geliştikçe, suçun kurgunun merkezinde bulunduğu eserlerde bir pozitif bilimden yararlanmak ya da en azından onu suiistimal etmek gerekir. Belki de polisiye edebiyat (ya da cinayet kurgusu veya Anglosakson terimiyle “crime fiction” türü), diğer edebiyat türlerine göre biraz farklıdır. Pek çok uzmana göre, polisiye edebiyat 19. yüzyıl başlarında, daha spesifik olarak 1841 yılında, Poe’nun *Morg Sokağı Cinayetleri* adlı öyküyü *Graham’s Magazine* dergisinde yayımlamasıyla başlamıştır. Esasen, böylesi bir edebi türün sanayi devriminin geliştiği ve buna bağlı olarak pozitif bilimlerin hüküm sürdüğü bir dönemde ortaya çıkması rastlantı değildir. Net bir biçimde, pozitif bilimlerden etkilenme sözkonusudur.

Öte yandan, belki daha da önemlisi, polisiye edebiyatta kurgu büyük ölçüde doğal olguların (ölüm katılaşması, renk değişimi, zehirli maddelerin kullanımı, mermi yörüngesi, ses ve ışık yayılması vb.) pozitif bilimlere dayanmaması mümkün değildir. Yazar, bir cinayetin işlenişini, saklanışını ya da aydınlatılmasını tasvir etmek için pozitif bilimlere az ya da çok “dayanmak” zorundadır. Bu türden öykülerde, gerçekçilik neredeyse her zaman aranan bir özelliktir. Bir polisiye öyküdeki bilimsellik bir bilimkurgudakinden çok daha önemlidir. Zamanda yolculuk,

Yazar, bir cinayetin işlenişini, saklanışını ya da aydınlatılmasını tasvir etmek için pozitif bilimlere az ya da çok “dayanmak” zorundadır.

geçmişe ya da geleceğe gidiş ya da otomatik iradeyle hareket eden bir makine, elbette bilim dışı olabilir. Ancak bir kurbanın ölüm saatinin saptanması, bir kan damlasından ya da saç telinden kimlik tespiti yapılması veya zehirli bir maddenin açığa çıkarılmasında genellikle bilim dışılık olmaz.

1990’lara kadar, polisiye edebiyattan uzak kalan tek pozitif bilim, matematikti. 1990’lara kadar, aralarında gözle görünür bir mesafe vardı. Edgar Allan Poe, polisiye öyküleri, özellikle hipotez sürecini matematikselleştiren Gottfried Wilhelm von Leibiz’in sevdiği bir terim olan “rasyonel öyküler” (tales of ratiocination) terimini kullanarak tanımlamaktadır. Fakat polisiye edebiyatın öncüsünün matematikle ilişkisi burada başlayıp bitiyor.

Benzer bir şey, ortaya çıkışının ilk yüzyılında polisiye edebiyata hizmet eden hemen herkes için geçerlidir. Matematığa başvuran polisiye öykü yazarları, kurgularında kaynağını bu bilim dalından alan ya da bir şekilde yolu onunla kesişen kurgular oluşturma gayretinde bulunuyorlar. Sherlock Holmes’un yöntemlerinin saygıdeğer olduğunu vurgulamak için, Arthur Conan Doyle, Watson’ı konuşturuyor:

Onun (Holmes) sonuçları Öklid misali tartışılmaz, şüphe kaldırmazdı¹.

Başka bir eserde, yöntemlerinin nesnelliğinin altını çizmek için bizzat Sherlock Holmes, yardımcısını eleştirirken şöyle diyordu:

Cinayeti çözmek, bir tür pozitif bilimdir ya da öyle olması gerekir. Cinayeti çözerken bir pozitif

bilimde olduğu gibi soğukkanlı ve tamamen yansız davranmak gerekir. Sen işe romantizm katmaya çalışıyorsun. Bu ancak aşk öykülerinde olur. Bunun bir aşk öyküsü olduğunu zannetmekle Öklid kuralının beşincisini göz ardı etmek arasında bir fark yoktur. Her ikisi de bize aynı sonucu aldırır².

Matematiksel düzen, kurgularını matematikten yararlanarak gerçek yaşama özgü araştırmalarla zenginleştiren yazarların diğer bir ortak özelliğidir:

– Bekas, burada üçüncü bir rakibin olması gerektiğini söyledi. Bu denklemi çözmez. Denklemi kırar [...] Bana kalırsa, “üçüncü rakip” hipotezi problemi hem zorlaştırır hem de sıradanlaştırır. Bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyenlere erişebiliriz.

Albay gülümsedi.

– Sevgili Bekas, matematikte zayıflıklarınız var. Sadece...

– Sadece?

– Sadece matematik, pozitif bilimlerin temel prensibini oluşturabilir. Oysa siz fantezi dünyanıza önemli bir rol biçmiş durumdasınız³.

Metodoloji ve ontoloji “matematiksel” karakteri olan kurgularda yazarların sıklıkla başvurduğu diğer unsurlardır. Auguste Dupin metodunu şöyle açıklamaktadır:

Tesadüfleri bile sıkı ve nesnel hesaplarla açıklarız. Okulda matematik, araştırılmayana ve düşünülemeyeni çözmekte bize yardımcı olur.⁴

Arthur Conan Doyle da, Sherlock Holmes’ün en ilginç rakibi olan, nevi şahsına münhasır Dr. Moriarty’yi bir matematik dehası olarak yaratıyor.

Diğer bir ilginç husus, matematik (ya da matematiğin eğitimi, popüler hale gelmesi) polisiye kurgu içerisinde bir sıra bütünlüğü şeklinde gelişmektedir. Yüzlerce matematik kitabında, “Bir matematik problemini çözmek, bir cinayetleki gizemi çözmek gibidir,” şeklindeki klişelere yer verilir. Pek çok matematik kitabı da başlığında “dedektif”, “gizem” ve “serüven” gibi ifadelerle yer verir.

Ancak matematikle polisiye kurgu arasında yukarıda tasvir ettiğimiz köprüler net biçimde yüzeyseldir, çünkü aralarındaki bağlantı farklı unsurların aynı sihirli kavram çerçevesinde birleştirilmesi söz konusudur. Bu sihirli kavramın tek bir adı var: Kanıt. Burada altını en başından net olarak çizmeliyiz ki matematikteki kanıt, hukuki bir süreçteki kanıttan köklü biçimde farklıdır. Bunun gerçek bir hukuki süreç ya da bir polisiye serüven kurgusu olması fark etmez.

Her iki tip “kanıt” da insan ürünüdür. İyon

1990'lara kadar, polisiye edebiyattan uzak kalan tek pozitif bilim, matematikti.

filozoflarının döneminde, matematiksel bir gerçek, pazardan örneklerle dayanarak sağlama yapmaya açık olabilen bir gerçektir. Günümüzdeyse pazarın rolünden örnekler vermek kriz hakkında yayın yapan dergilere ve akademisyenlere düşmektedir. Benzer bir şey hukuki kanıtlar için de geçerli. Kaza mahkemelerinde ya da yüksek idari mahkemelerde görüşülen davalardaki kanıt, dava hakkında son karar verilene kadar geçen süre içinde toplanır. İşte tam da burada, iki “kanıt” arasındaki farklılık belirginleşir:

Bir mahkeme kararı çoğunluk esasıyla, çoğu zaman mahkemeler, hukukçular ve yeminli vatandaşlar tarafından, toplumun genelini temsil etmek üzere neredeyse rasgele seçilen bireyler tarafından verilir. Avukatlar, elbette mahkemenin sentezini değerlendirir ve buna itirazları varsa, kararın makul olmadığını iddia ederlerse, farklı hukuki mekanizmalardan yararlanarak kararı değiştirebilirler. Fakat matematiksel bir kanıt üzerinde bu tür tartışmalar olamaz. Matematiksel kanıt oyçokluğuyla değil, oybirliğiyle yürür. Yeterli bilgiye sahip olan herkes, bir matematiksel kanıtı her an test edebilir. Nadiren, bilim dünyasında bazı matematiksel kanıtlar hatalı bulunabilir, ancak bu kanıtların hatalı olduğu üzerinde de oybirliği gerekir.

Matematiksel bir kanıtın çürütülmesi çok rastlanan bir şey değildir, ancak bunun örnekleri de mevcuttur. 1637 yılında, çiçeği burnunda matematikçi Pierre Fermat (ilginç olan Fermat’ın esasen hukukçu olmasıydı), şu şekilde bir formül geliştirmişti: “Eğer n ikiden büyük bir tamsayıysa ve x, y, z sayıları pozitif tamsayılar $x^n + y^n = z^n$ olur.” 1992 yılında, Cambridge Üniversitesi’nde Andrew Wiles, Fermat’ın teoremini kanıtladığını açıkladığı zaman, bilim dünyası bunu sevinçle karşılamıştı. Fakat Wiles’in bulduğu kanıt hatalıydı ve bunu derhal kendisi de kabul etmişti. Wiles, Fermat’ın teoremini kanıtlanan teoremler kategorisine ekleyecek kanıtı ancak 3 yıl sonra bulabilecekti.

İkinci bir örnekse, 1852 yılında Francis Guthrie’nin, “Eğer her ülkenin tek bölgeden oluştuğu varsayılırsa bir siyasi haritanın tüm ülkeleri, komşu ülkeler aynı renge boyanmadan dört renge boyanabilir,” şeklindeki teoremi geliştirmişti. Problem, başlangıçta görüldüğünden çok daha zordu. Nihayet 27 yıl sonra Alfred

Arthur Conan Doyle da, Sherlock Holmes'ün en ilginç rakibi olan, nevi şahsına münhasır Dr. Moriarty'yi bir matematik dehası olarak yaratıyor.

Bray Kempe, 1879 yılında matematik dünyasının doğru kabul ettiği bir kanıt sundu. Ancak bu kanıtta ayırt edilmesi zor bir hata vardı ve bu hata 11 yıl sonra Percy Heawood tarafından açığa çıkarılmıştı. Heawood'un tespiti oyçokluğuyla kabul gördü ve konu üzerindeki tartışmalar yeniden başladı. Kenneth Appel ve Wolfgang Haken, 1976 yılında bir kanıt sundular. Ancak hikâye burada da bitmedi. Appel ve Haken, "el yordamı" ile değil, elektronik bilgisayar kullanarak çalışmışlardı. Bu sefer de böylesi bir matematik probleminin çözümünde bilgisayardan yararlanmanın adil olup olmadığı tartışıldı. Bu probleme ilişkin olarak, bilim dünyası bugün bile bölünmüş durumdadır.

Matematik tarihinde hangi yöntemlerin kabul görüp görmeyeceği sıklıkla tartışılmış bir husustur. Proklos, Öklid'in *Elementler* kitabının ilk cildinde, eski çağlarda yaşayan pek çok matematikçinin "olmayana ergi" kullanımını kabul etmediklerini ifade etmektedir⁵. Ancak kanıtı dayalı bu yöntem bugün evrensel düzeyde kabul görmektedir. Buna benzer anlaşmazlıklar varlık kanıtları açısından da mevcuttur. 20. yüzyıl başlarında, sezgicilik ekolü matematiksel bir nesnenin varlık kanıtının, üretim sürecinde sonsuz olmayan sayıda adımı içermesi gerektiğini kabul ediyordu. Böyle bir şey, pek çok matematiksel kanıtı geçersiz kılabilirdi. Ancak bu endişeler bugün aşılmış durumdadır.

Sayıları az olan, kanıtı dayalı yöntemlerle ilgili oybirliği sağlanmış bu örnekler matematik ve hukuktaki "kanıt kültürü" açısından bazı benzerlikler göstermektedir ve bu zamandan ve şartlardan bağımsız değildir. Örneğin, baskı ya da işkence altında verilen ifadeler bugün kabul edilmez olarak değerlendirilirken, Ortaçağda

Argiris Pavliotis'in *Tuhaf Çekiciler* romanından uyarlanan televizyon dizisi *Sayılar* (Numbers).

hem Doğu'da hem Batı'da birer rutin halindeydiler. O çağlara değinen pek çok polisiye eser, bu türden kanıtlara sıklıkla değinmektedir. Robert van Gulik, Yargıç Dee'nin öykülerinde gizemleri aydınlatan kahraman bu tür yöntemlere başvurmadan kaçınsa da bu tür yöntemlerle toplanan deliller de eksik olmazdı.

Tartışılan kanıtlar arasında, ses ve görüntü kayıtlarından oluşan ve hem ülkeden ülkeye, hem zamandan zamana farklılık gösteren kanıtlar da vardır. Hukuki kanıtla matematiksel kanıt bir açıdan birbirleriyle akrabadır, ancak aralarındaki farklılıklar, benzerliklerden fazladır.

Matematiksel kanıtta sapma yoktur. Bir kanıt, ortaya konmasının ardından yüzlerce yıl geçse bile hatalı olduğu ispatlanırsa bütün hükmünü kaybeder. Mahkeme kanıtlarında böyle bir şey söz konusu değildir. Mesela, İngiliz hukukunda bir suçlamadan beraat eden bir şahıs hakkında aynı suçlamayla ilgili yeniden dava açılamaz. Agatha Christie'nin daha ilk polisiye romanı olan *Ölüm Sessiz Geldi* bu doğrultuda kurgulanıyor. Katil Alfred Inglethorp, yanlış veriler doğrultusunda yargıya taşınmaya çalışılıyor. Ortaya konan iddia çöküyor. Suçluluğunu ortaya koyan unsurlar daha sonra ortaya çıksa da katil tekrar yargılanamıyor.

Matematiksel kanıtla hukuki kanıt arasındaki bir diğer fark, matematikte bir kanıtın yakalanmasının genellikle farklı kesimlerde çıkar çatışması yaratmamasıdır. Maksat, kanıtın bulunması ve gerçeğin açığa

çıkarılmasıdır. Ancak mahkeme süreçlerinde çıkar çatışmaları da net olarak yaşanır. Bir taraf bir şey savunurken diğer taraf başka bir şey savunur ve her ikisi de haklı çıkmaya çalışır. Burada bir fark daha vurgulanmalıdır; matematikte kanıtlar derecelere ayrılmaz, ancak hukukta ayrılır. Matematikte “birincil derece kanıt”, “ikincil derece kanıt” diye bir şey söz konusu değilken bunlar hukukta mevcuttur. Hukukta bazı kanıtlar diğerlerinden daha önemli sayılır.

Yine göz önünde bulundurmak gerekir ki, bir matematiksel kanıtta, başlangıç varsayımının doğrulanması da çürütülmesi de aynı “memnuniyeti” yaratır. Her iki durumda da açık problemler kataloğuna eklenecek kayda değer bir sonuç çıkmış olur. Kısacası, şunu söyleyebiliriz: Mahkemelerdeki kanıtlar ve sonuçlar herkes için aynı derecede memnun edici olmaz.

1990’ların başlarına kadar, matematik ve polisiye kurgu, aynı terimleri farklı anlamlarda ve içeriklerde kullandılar.

1998’de Denis Guedj’in *Papağan Teoremi* kitabı ve 2000’de İngilizceye çevrilen *Petros Amca ve Goldbach Varsayımı* isimli romanı (1992’de Yunanca olarak ilk kez piyasaya çıkmıştı) yeni bir kurgu türünün doğuşunun habercisi olmuştu. Pek çok kişi bu yeni türe matematiksel edebiyat adını vermişti.

Matematiksel edebiyat, matematikle polisiye edebiyat arasındaki ilişkilerin gelişmesi neticesinde ortaya çıktı. *Papağan Teoremi*, bir polisiye roman şeklinde yazılmıştı. Cinayet, insan kaçırma, kundaklama ve takip vardı. Polisin rolüyse, matematiksel bir öykü olarak kurgulanan karelerde taşların yerine oturmasını sağlamaktı.

Matematik ve polisiye edebiyatın çok daha özlü biçimde bir arada bulunduğu örnekler de mevcuttur. Bu genellikle yazarın, matematiği, kurgusundaki gizem unsurunun önemli bir parçası haline getirmesiyle olur. Böylece matematik, roman içerisinde daha da ilgi uyandıran bir öge haline alır. Örneğin, Mark Cohen’in *Fractal Murders* isimli romanında, fraktal teoremi ekonominde kullanan bir teoremin, üç cinayetin sebebiyle önemli bir bağlantısı vardı. Argiris Pavliotis’in *Yasaklı Problem* isimli romanında cinayetin sebebi ünlü bir matematik formülünü çözme hırsıyla, yazarın *Pisagor Cinayetleri*

Matematikte “birincil derece kanıt”, “ikincil derece kanıt” diye bir şey söz konusu değilken bunlar hukukta mevcuttur. Hukukta bazı kanıtlar diğerlerinden daha önemli sayılır.

isimli romandaki cinayet sebebi ise evrendeki uyumun bir matematiksel kanıt tarafından bozulma tehlikesine dair gelişen bir paranoyadır.

Matematikle polisiye edebiyatın bağlarının daha da sıkı örüldüğü örnekler de vardır.

Oxford Cinayetleri bunun önde gelen örnekleri arasındadır. Bu romanda matematik sadece olayların gelişimiyle değil, bir matematikçinin katili saklama çabalarıyla da alakalıdır. Bir matematikçi tarafından kullanılan diğer bir katile ise Keigo Higashino’nun *The Devotion of Suspect X* isimli romanında rastlıyoruz. Bu romanın merkez kişisi, katili bilimden yararlanarak gizlemeye çalışan bir matematikçidir. Yazarın diğer romanında ise, Pisagor’un dost sayıları cinayetin aydınlatılmasında kilit rol oynuyor.

Cinayetin bir matematikçi yardımıyla aydınlatılması da romanlarda rastlanabilen bir durumdur. Bunun tipik örnekleri arasında Argiris Pavliotis’in *Tuhaf Çekiciler* romanı ve ünlü televizyon dizisi *Sayılar (Numbers)* da yer almaktadır.

Sonuç olarak, matematiğin polisiye edebiyatla etkileşimi Edgar Allan Poe ve Arthur Conan Doyle gibi yazarların öncülüğünde başlamış, bu yol arkadaşlığı 20 ve 21. yüzyıllarda daha da yakın bir ilişki çerçevesinde devam etmiştir. Bugün artık, polisiye edebiyat ile matematiksel kurgu, kural gereği, birbirlerine iyi ya da kötü etki eden iki edebiyat türü olarak karşımızdadır.

KAYNAKÇA

- 1) Arthur Conan Doyle: *A Study In Scarlet*.
- 2) Sherlock Holmes: *The Sign of the Four*.
- 3) Yannis Maris: *Geçmişten bir kadın*.
- 4) Edgar Allan Poe: *The Mystery Of Marie Rogét*.
- 5) “...onu zayıf tarafından yakaladılar...”, Proklos, Öklid, *Elementler* Cilt I, ed. Friedlein, 73.20-25.

İlk yılında, diziyi adını veren karakterin uzmanlık alanı nedeniyle pek iç açıcı görüntüler sunmayan *Bones*'un uzun ömürlü olmayacağını düşünmüştüm. İşe bakın ki *Bones* on ikinci sezonunda. Diziden çok memnun olan Fox

yöneticileri, hayranları kahramanlara şöyle ağız tadıyla bir veda edebilsin diye *Bones*'u bir sezon daha uzattılar. Hatta işe heyecan katmak için 11. sezonun final bölümünün baştan çekildiği söyleniyor. *Bones*, 14 Nisan'da "The Death in the Defense" bölümüyle, bahar prömiyeri için Fox'a dönecek.

Dünyanın her yerinde milyonlarca hayranı olan bu hayli sıradışı polisiye dizi böylelikle, Seely Booth (David Boreanaz), Temperance Brennan (Emily Deschanel) ve onlarla birlikte çalışan Jefferson Enstitüsü/FBI ekibinin hikâyelerini de havada bırakmayacak. *Bones* sona erdiğinde 246 bölüm yayınlanmış olacak: İnsan vücudundaki kemik sayısından kırk tane fazla...

Dizinin aynı zamanda yapımcılığı üstlenmiş iki yıldızı, David Boreanaz ile Emily Deschanel, durumdan çok memnun. Oyuncu kadrosu ile teknik ekibe, Fox'a, en çok da sadık hayranlarına teşekkür ettiler. Boreanaz, "Sen olmasan bunu yapamazdım, Emily!" demiş. Doğrusu ben tamamen tersini düşünüyorum. Yani Booth'un, başlarda hiç anlaşılmadıkları Brennan'ı dengeleyen karakteri olmasa, *Bones* bence bu kadar ba-

şarı kazanmazdı. Bu arada "Bones", Booth ile ilk eşinden olan oğlu Parker'ın Brennan'a taktıkları lakap. Doğrusu ilk başlarda hiç hoşlanmadı ama sonra alıştı. Mucizelere inanan, koyu Katolik bir kocaya uyum sağlamış, bilimkadını bir ateist olarak bir takma ada alışmış, çok mu diyoruz.

Dizide Dr. Brennan, Washington D.C.'deki Jefferson Enstitüsü'nde çalışan bir adli antropolog, kendi alanında bir numaralı profesyonel. Bir yandan da çok satan kitaplar yazıyor. FBI'dan ortağı Booth ile birlikte başkalarının çözemediği olayları çözüyorlar. Ekipleri sayesinde, kundaklama kurbanları, koparılmış kol ve bacaklar, ileri derecede çürüme ve birbirine karışmış cesetlerden de bir anlam çıkarabiliyorlar. Mantıklı, bilgili, mesafeli, asosyal ve hayli kendini beğenmiş Brennan ile ona taban tabana zıt Booth, hem işyerinde hem evde çok sağlam bir ortaklık kurmuşlar. Evet, başlarda hiç anlaşılmadıkları halde nihayet evlendiler, bir kızları, bir de oğulları var.

Jefferson Enstitüsü ekibiye, yüz hatlarını ve olay yerlerini yeniden yaratan, Brennan'ın en iyi arkadaşı Angela Montenegro (Michaela Conlin), onun komplo teorisyeni ve böcekbilimci kocası Jack Hodgins (T.J. Thyne), güzel ve hayli duygusal adli tabip Camille "Cam" Saroyan'dan (Tamara Taylor) oluşuyor. Booth'un FBI'dan son yardımcısıysa Özel Ajan James Aubrey (John Boyd).

Brennan, ABD'nin elli antropologundan biriye, dizinin yapımcısı ve Temperance Brennan kitaplarının yazarı Kathy Reichs da Amerikan Adli Antropoloji Kurulu'nun şimdiye kadar onayladığı seksen iki adli antropologdan biri. Reichs'in ilk romanı *Déjà Dead*, *New York Times*'in çok satanlar listesine girince yazarını meşhur etti, ona ödül kazandırdı. Tempe'yi de bu romanla tanıdık. Reichs, Brennan dizisi

Bu yıl *Bones* hayranları sevgili dizilerini son defa izleyecek. Fox'un sevilen dizisi *Bones*, 12. yılında 12 bölümle hayranlarına veda edecek.

Kathy Reichs

dışında oğlu Brendan ile birlikte, *Virals* adlı bir genç yetişkin dizisi de yazdı. Kahramanı, *Temperance Brennan*'ın yeğeni Troy.

Doktor Reichs sadece FBI'a ve başka adli tabiplere yardımcı olmakla kalmıyor. Rwanda'da olduğu gibi, BM'ye de yardımcı oluyor. Guatemala'da bir kitlesel mezarı ortaya çıkardı. İkinci Dünya Savaşı'nda, Kore ve Güneydoğu Asya'da savaşta ölenlerin kimliklerinin saptanmasına yardımcı oldu. 11 Eylül faciasının ardından aynı hizmeti Dünya Ticaret Merkezi'nde ölenler için de sundu.

Romanların kahramanı *Temperance*'a gelince, ilk romandan önce kocası Janis "Pete" Peterson'ı terk etmiş ve alkolle ömür boyu mücadelesini kazanmıştı. Onun için Diyet Cola ya da Perrier suyu içer. Sonra, Reichs gibi Montreal, Kanada'da adli bilimler ve hukuki tıp laboratuvarında çalışmaya başladı. Üniversitede ders verir, olay yerlerinde danışmanlık yapar. Katy adlı, üniversitede okuyan bir kızı var. Kız kardeşi Harriet'in de Kit diye bir oğlu. Üçü de romanlarda önemli rollere sahip. Kit'in kızı Tory ise, *Virals* dizisinin kahramanı. Brennan adli tıp ve üniversite görevlerinin birinden diğerine giderken kedisi Birdie'yi de yanında götürüyor.

Görüldüğü gibi, romanların *Temperance Brennan*'ı ile dizinin *Bones*'u arasında, meslekleri dışında pek benzerlik yok. Bir de adları aynı. *Bones*'un çocukluğu nispeten makul geçmiş ama o 15 yaşındayken annesiyle babası ortadan kaybolmuş. Üniversiteye gidene kadar on iki okul değiştirmiş, koruyucu ailelerin yanında büyümüş. Kötü yıllar geçirmiş. İlk se-

zonda Booth'a annesiyle babasının yok olma dosyasını verip ilgilenmesini istemişti. İkinci sezonda bu dosyadan, FBI'a dayanan olaylar ortaya çıktı.

Dizinin başında insanlarla bir türlü ilişki kuramayan, mecazdan da, şakadan da anlamayan Brennan başlıca eğlence kaynağıydı. Şimdi hayli gelişti, dostları da var ama gene de komik tepkiler veriyor. FBI'da birlikte çalışması çok zor biri olarak ta-

nınıyor. Bu yüzden, gene ikinci sezonda Jefferson Enstitüsü'nün başına o değil, Dr. Camille Saroyan getirildi. Dizinin Brennan'ı 18 hafta boyunca *New York Times* çok satanlar listesinde kalmış bir yazar. Polisiye yazıyor, romanlarındaki kurmaca adli antropoloğun adıyla, Kathy Reichs.

Yani hem çok yakın, hem çok uzak. Ama Kathy Reichs dizinin yapımcılarından, aynı zamanda adli tıp danışmanı. Hal böyle olunca, aradaki farklılıkları, dizideki *Bones*'un kitaptaki Tempe'nin genç hali olduğunu söyleyerek açıklıyor. Diziden de pek hoşnutmuş. Kathy Reichs'ın kendisini bilmem ama kitapların Tempe'si sanki dizininki kadar tahammül edilmez biri değildi. Kendi payıma konuşuyorum. Ne de olsa biz "Buffy" dizisinin melun vampiri Angel'ı çok sevmiştik. Kendi adını taşıyan *Angel* dizisinde özel dedektif olduğunda sevgimiz daha da artmıştı. *Bones*'ta önceleri biraz arka plana atılmış olması hiç hoşuma gitmedi. Yani pardon, kim tanır Deschanel'i?

Neyse, Brennan'ı (hepsi o çünkü: Brennan, *Temperance Brennan*, Tempe, "Bones") sevsek de sevmesek de bir sezon daha birlikteyiz. Umarız bu artı sezondan memnun kalmışsınızdır.

PSİKANALİZ VE DEDEKTİF HİKÂYELERİ

Tülay Güneş KILIÇ

Psikanaliz kuramı çalkantılı bir dönem olan 20. yüzyılın hemen başlarında, Freud tarafından ortaya atıldığından beri çeşitli itiraz, saldırı ve alaylara maruz kalmasına rağmen özellikle ABD ve İngiltere’de edebiyat, televizyon, sinema ve tiyatro oyunlarında sıklıkla işlenerek popüler kültürün bir parçası haline gelir.

Bir hayli farklı türü bulunan polisiye edebiyat çoğu zaman, işlenen bir suç, bu suçu çözmek için gereken ipuçları ve ekseriyetle bir dedektif veya benzeri bir karakter tarafından hikâyenin sonunda ifşa edilen çözümünden oluşur. Bu suç genelde soygun, hırsızlık, rüşvet, zimmete para geçirme, adam kaırma veya şantaj gibi yasadışı işler olsa da, birçok hikâyenin ana konusu cinayettir. İpuçları dedektifin çözüme ulaşması için ortaya çıkan haber kupürleri, tanık ifadeleri veya ayak izleri gibi hayati bilgilerden oluşur. Fakat camı kırılıp akreple yelkovanı tam cinayet anında durmuş süsü verilen maktulün bileğindeki saat gibi bazı ipuçları aynı zamanda dağımıktır ve genellikle dedektifi (dolayısıyla okuyucuyu) yanıltmaya yöneliktir. Dedektifin vazifesi, bu karmaşık ipuçlarından doğru olanları ayıklamak ve sonrasında da suçla pek ilgisi olmayanları eleyerek gerçekte ne olduğunu ve kimin yaptığını bulmaktır.

Freud, psikanalizi basitçe, “Hasta ve analist arasında geçen karşılıklı konuşmalardan ibaret, nevrotik semptomları tedavi etme amacını taşıyan tıbbi bir prosedür” olarak açıklar. Kendi kendine psikanalizdeyse hem analist hem de hasta (analizan) aynı kişidir. Analist, semptomların neden kaynaklandığını keşfeder ve hastanın bunun farkında olmasını sağlarsa terapi başarıya ulaşır. Slavoj Žižek psikanaliz süreci içinde analistin konumunu belirlemek için, “Analist, bir yandan, ilk bakışta insan ruhunun en karanlık ve akıldışı katmanlarına ait gibi

Psikanaliz ve dedektif hikâyeleri arasında birçok benzerlik bulunur. Teorik olarak, psikanalizde var olan her şey dedektif hikâyelerine de uygulanabilir.

görünen fenomenleri akılcı temellerine indirgemeye çalışan biri olarak görülür; öte yandan, yine romantik kâhinin mirasçısı olarak, bilimsel doğrulamaya açık olmayan ‘gizli anlamlar’ üreten bir karanlık işaretler yorumcusu olarak görülür,” der. Bir psikanaliz seansında hasta o an aklına ne gelirse, dürüstçe, hiçbir şekilde otosansür uygulamadan, serbest çağrışım yoluyla dile getirir. Tedavinin başarısı, analistin konuşulanlardan şikâyetlerin nedeniyle ilgili olanları belirleyebilmesi ve hastanın belleğinde gömülü hayaller, umutlar, düşler ve fantezilerin ortaya çıkarabilmesinde yatar. Analist, bunları yorumlamak ve gizli içeriğe ulaşmak durumundadır.

Psikanaliz ve dedektif hikâyeleri arasında birçok benzerlik bulunur. Teorik olarak, psikanalizde var olan her şey dedektif hikâyelerine de uygulanabilir. Psikanaliz ve suç kurgusu arasındaki ilişki tema, şablon, araç ve amaçlar açısından birbirine ilintilidir. Her ikisinin temelinde de çatışmayı soruşturma ve olayı kapatma amacı yatar. Psikanalist de tıpkı bir dedektif gibi sembolleri, ipuçlarını araştırıp olayın nedenlerini bulmayı, bir şekilde sorunun kaynağına inmeyi ve çözüme ulaşmayı hedefler. Polisilerde gizem, suçun işlenmesinden kaynaklanır; “Nasıl oldu?” ve “Kim yaptı?” gibi sorulara hikâyenin sonunda yanıt verilir. Benzer şekilde, psikanalizde nevrotik semptomlar gizemi oluşturur ve genellikle tedavinin (eğer başarılı olmuşsa) sonuna kadar hastanın neden bu belirtileri geliştirdiği açıklanmaz. Tıpkı polisilerde dedektifin dikkatini dağıtmak için

Freud, dedektif hikâyelerine tutkundu ve özellikle Sherlock Holmes'ü mantıksal çıkarımların prototipi olarak göürdü.

saçılan yanıltıcı ipuçları gibi, serbest çağrışım transferinde şifreli rüyalar ve kriptolu hayallerle verilen "ipuçları" da her zaman semptomlarla alakalı olmayabilir. Ayrıca hasta, kasıtlı olarak yalan söyleyebilir veya bilinçsizce direniş göstererek aklına ilk geleni değil, doğru olduğunu düşündüğünü anlatarak durumu bulanıklaştırabilir. Bu da polisiye okurlarının "kırmızı ringa" (red herring) dedikleri sahte ipuçlarıyla paralellik gösterir.

Psikanaliz, ruhsal hastalıkların biyolojik kökenli olduğu ve ilaçlarla tedavi etmek gerektiği görüşünün yaygınlaşmasıyla başlardaki popülaritesini yitirmesine rağmen, gerçek ve kurgu, her iki kriminal dünyayla daima yakın ilişki içerisinde oldu. Freud psikanalizin suçun çözülmesinde büyük yararlar sağlayacağını savunur: "Hukuk ve psikanaliz, her ikisi de bir sır, gizlenmiş bir şeyle ilgilendir. Bu sır, kriminal dünyada dış dünyadan saklanırken, histerik bir insan bu sırrı kendinden bile gizler." Freud'a göre psikanaliz, polisiye edebiyata da bol miktarda katkıda bulunabilirdi, artık olanları anlatıp kitabın sonunda katili bulmanın yeterli olmadığını fark eden kurgu dünyası da Freud'a boş değildir. Okuyucu sadece konuyu değil, nedeni ve niyetleri de anlamak ister. Diğer taraftan psikanaliz, bilinçaltı kavramıyla görünenin altında yatan daha derin güdülerini tartışmaya açar. Evet, katil cinayeti işlemiştir ama acaba bunu özgür iradesiyle mi yapmıştır yoksa zihni asıl isteği ve niyetinin dışında mı hareket etmiştir? Freud suçluların suç işlerken suçluluk duymadıklarını, aksine suçluluk duydukları için suç işlediklerini söyler.

FREUDYEN SHERLOCK, SHERLOCKİAN FREUD

Freud, dedektif hikâyelerine tutkundu ve özellikle Sherlock Holmes'ü mantıksal çıkarımların prototipi olarak göürdü. Bir psikanalist olan Anna Freud, tıpkı babası gibi polisiye romanlara, özellikle Dorothy L. Sayers'a düşküncü; birlikte kaldıkları Londra'daki evde büyük bir polisiye edebiyatı kütüphanesi bulunuyordu. Anna, babasının yarım kalan kitabının, Musa'nın aslında Yahudiler tarafından öldürülen

bir Mısırlı olduğu ama bunun kutsal kitaplar tarafından değiştirilerek cinayetin örtbas edilmesini işleyen bir tarihi roman olduğunu belirtir.

Freud ile Holmes arasında toplumda kazandıkları efsanevi ünleri ve adeta bir mit olmalarının dışında birçok ortak yön bulunur. Her ikisi de müthiş gözlem güçleri ve farklı bakış açıları sayesinde yakaladıkları ufak ayrıntılardan davalarını çözerler. Sherlock Holmes'ün mantıksal çıkarım yöntemiyle çok ince ve küçük detaylardan yakaladığı ipuçları, Freud'un analitik metod kullanarak hastanın bilinçaltı ve düşlerinden, dil sürçmelerinden yakalamasıyla eşdeğerdir. Ele aldıkları davaların isimleri de birbirine çok benzer. Sherlock Holmes'ün "Çarpık Adam" ve "Bir Kimlik Davası"na karşın, Freud'un "Kurt Adam" ve "Anna O. Davası" gibi.

Diğer ortak özellikleri, kokain kullanmalarıdır. Freud kokainin tıp dünyasında anestezi, antidepresan, kas gücünü artıran her derde deva bir ilaç olarak kullanılabileceğini iddia ederek deneyimlerini *Über Coca'da* (1884) yayımlar. Bir kokain kullanıcısı olan Sherlock da "enerji verip zihin açtığını" söyleyerek aynı şeyi Dr. Watson'a tavsiye eder. Seçkin bir farmakolog olan Walter Modell'e göre, "Güçlü kişiliğe sahip Sigmund Freud ve Sherlock Holmes gibi insanlar kokain alışkanlığını kontrol etmekte bir problem yaşamayacaklardır."

Holmes bir adamın başparmağındaki nasır veya dizkapakları çıkmış bir pantolon gibi dış özelliklere dikkat ederken Freud düşünceler, rüyalar, hayaller gibi iç gerçekliğe yönelir. Örneğin, *Kızıl Dosya'da* (A Study in Scarlet, 1887) cinayet işlenen odanın duvarında maktulün kanından yazılmış *Rache* kelimesi bulunur. Po-

lise göre olay aşikârdır, maktul ölmeden hemen önce katilinin ismini yazarak büyük bir ipucu bırakmıştır. Holmes ise olaya çok daha farklı bir açıdan yaklaşır, Almancada intikam anlamına gelen *Rache*'nin polisleri yanlış yönlendirmek için katil tarafından yazıldığını düşünür. Soruşturmaya Freud da dahil olsaydı, muhtemelen bambaşka bir teorisi olurdu. Katilin çok rahat uzaklaşıp izini kaybettirebilecekken niye zaman kaybedip duvara bir şeyler yazma gereğini duyduğunu sorgulardı. Böylelikle katil hem yakalanmamayı riske atmış hem de cinayetin nedenini belli etmiştir. Acaba katil bu ipucunu bırakarak cinayet işleyenin kendisi olduğunun bilinmesini, bir nevi eseriyle tanınmayı mı arzuluyordu? Veya belki de cezalandırılması gerektiğini hissettiği için bilinçaltında yakalanma isteği yatıyordu. Tıpkı cinayet yerine geri dönen katil yahut polise mektup, resim, herhangi bir bilgi ulaştırarak kendini tehlikeye atan veya kazara kimliğini düşüren suçlular gibi. Sherlock mu haklı, Freud mu? Bir puro, her zaman puro mudur? Bazen evet. Holmes'ün de sık sık söylediği gibi, "Mesele basit, azizim."

Dedektif romanlarında Freud'un adı sıklıkla geçer, bazen de bizzat ana karakterlerden birine dönüşür. Akla ilk gelenlerden biri, film uyarlaması da çok başarılı olan, Nicholas Meyer'in 1974 yılında çıkan kült romanı, *The Seven-Per-Cent Solution*'da (Yüzde Yedilik Solüsyon) Dr. Watson, Freud için "Şimdiye kadar gelmiş geçmiş en büyük dedektif" tabirini kullanır. Watson, dostunu iyice artmış kokain bağımlılığından kurtarmak için Viyanalı genç doktora başvurur. Sherlock'un paranoyası da gemi aza almış, artık zaptedilmez haldedir, öyle ki sıradan bir matematik öğretmeni olan Profesör Moriarty'nin kendisine düşman olduğunu ve

büyük kötülükler tasarladığını şiddetle iddia etmektedir. Kardeşi Mycroft Holmes, kadim dostu Dr. Watson ve Sigmund Freud el ele verip Sherlock'u kurtarmaya çalışırlar. Yapılan psikanaliz seansları ve hipnoz esnasında birçok şey açıklığa kavuşur, nitekim Freud haklı çıkar; yine her şey çocuklukta geçirilen büyük bir travmaya bağlanır.

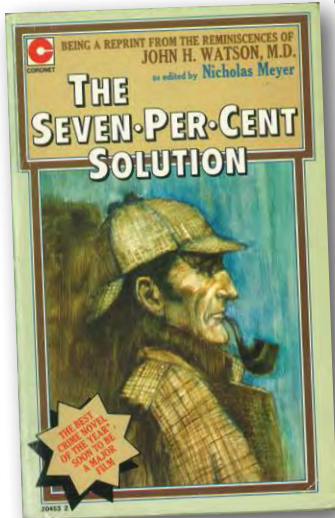
Freud'un esas kahramanlardan biri olduğu nice

polisiye romanlardan öne çıkanlardan biri de, Jed Rubenfeld'in, *Bir Cinayetin Psikanalizi: Bir Sigmund Freud Romanı*'dır. Rubenfeld gerçek kişileri ve olayları, tarihi bir atmosfer altında gerilim kurgusuyla iç içe geçirerek yazar. 20. yüzyılın başlarında Dr. Freud, kitaplarının İngilizce çevirisi ve bir konferans için New York'a gelir, yolculuğunda Dr. Jung ona eşlik etmektedir. Onları bekleyen yalnızca akademisyenler ve edebiyatçılar değildir; işin içine vahşice işlenmiş tuhaf cinayetler de girince polis dedektifleri ve psikanalistler her iki koldan vakayı çözmeye çalışırlar.

ÇIPLAK AMPUL ALTINDA ŞİFA: BİR TERAPİST OLARAK DEDEKTİF

Dedektif hikâyelerinde psikanaliz dışında diğer psikoterapi yöntemlerine de yer verilir. İlk bakışta dedektifler ve terapistlerin düşünce, çalışma şekil ve koşulları arasında pek ortak nokta görünmez, her şeyden önce müşterileri farklıdır. Fakat bu ne derece doğrudur? Yetmişli yılların çok sevilen polisiye dizi kahramanlarından Malloy ve Reed'in aile içi basit tartışmalardan oluşan davaları düşünüldüğünde çok rahat evlilik danışmanları olarak görev yapabilecekleri görülür. Profesör Moriarty belki de psikolojik yardım isteyen bir sosyopatı veya Lew Archer, aile içi işlenen Ödipal kökenli cinayetlerde uzmanlaşmış bir psikanalist olabilirdi. Ya düz bir sesle, "Sadece hakikati söyleyin," diye ısrar eden vazifeshinas Çavuş Friday'e ne demeli? Hiç yorum katmadan dinleyip bir ayna misali karşısındakinin düşüncelerini yansıtmamasını görseydi Carl Rogers'ı epey memnun edebilirdi.

Aşağıdaki tabloda popüler birkaç dedektif ve kullandıkları metotlarla örtüşen terapiler yer alıyor. Birinci sütunda *modus operandi*, yani çalışma yöntemleri, ikincisinde trençkotlular ve üçüncü sütunda da beyaz önlüklü (veya 3 parçalı takım elbiseli) adamlar yer alıyor.

I yöntem	II dedektif	III terapi
yansıtarak dinlemek	Çavuş Friday (Dragnet)	Rogierian
kaba kuvvete başvurmak	Kirli Harry Sam Spade	Rolfing Seks Terapisi
dobraca konuşmak, haddini bildirmek hatta aşağılamak	Kojak	est
gözleme dayalı akıl yürütmek	Sherlock Holmes	Akılcı Duygusal Terapi
sezgisel; altıncı hissi kullanarak iç gerçeklikle temasa geçmek	Charlie Chan	Transandantal Meditasyon
sorunu çözmek için çalışma grubu oluşturmak	Komiser Columbo	Duyarlılık Eğitimi
görünenin gerçeği yansıtmadığını, insanın esasta kötü olduğunu varsaymak	Philip Marlowe Sam Spade	Psikanaliz
paternlere bakmak	Sef Ironside Perry Mason	Gestalt
her şey yerli yerine oturacak şekilde bir rutin oluşturmak; aciliyet yönetimi	Malloy & Reed (Adam-12)	Edimsel Koşullanma
gerçeği aramak; doğru ve yanlış ayırmak; ahlaki yönelim	Dick Tracy	Gerçeklik Terapisi

Takdir edersiniz ki psikanalize başvuran yalnızca centilmenler değildir. Gelin, eskilerden bir dostun terapi notlarına şöyle bir göz atalım.

İlk izlenim:

Son derece keskin zekâlı yaşlı bir kadın. Gerçek yaşını tahmin etmek zor ama kabarık beyaz saçları, Çin porseleni mavisi gözleri ve buruşuk pembe yanaklarına bakarak doksanlı yıllarının başında olduğu söylenebilir.

Olağandışı davranışlar:

Hasta seans boyunca örgü örmekte ısrar ediyor. Tuhaftır ki, her ne kadar kucağında hep aynı puf yumuşacık yünler varmış gibi görünse de, biraz daha dikkatli baktığımda her seferinde değişik ve yeni bir örgü ile karşılaşıyorum.

Tedavi planı:

Problemi kısa vadede ortaya çıkarmaya yönelik bir terapi. Bkz. Seçilmiş bazı notlar.

“... İşte böyle, birçok insan Bayan Poole’u ziyaret etmekten hoşlanıyordu.”

“Peki ama Jane, sen bu konuda ne hissediyorsun?”

“Ben de onu söylemek üzereydim zaten. Bayan Poole, marangozun karısı yani sıkı dillidir. İnsanlar uzak köylerden bile onunla konuşmak için geliyorlar ve her defasında içlerini döküp rahatlayarak gidiyorlar. Üstelik iyi çay servisi de yapar, fakat ben kendisine açılmam elbette. Hem aynı köyde yaşıyoruz, hem de bu pek uygun kaçmaz.”

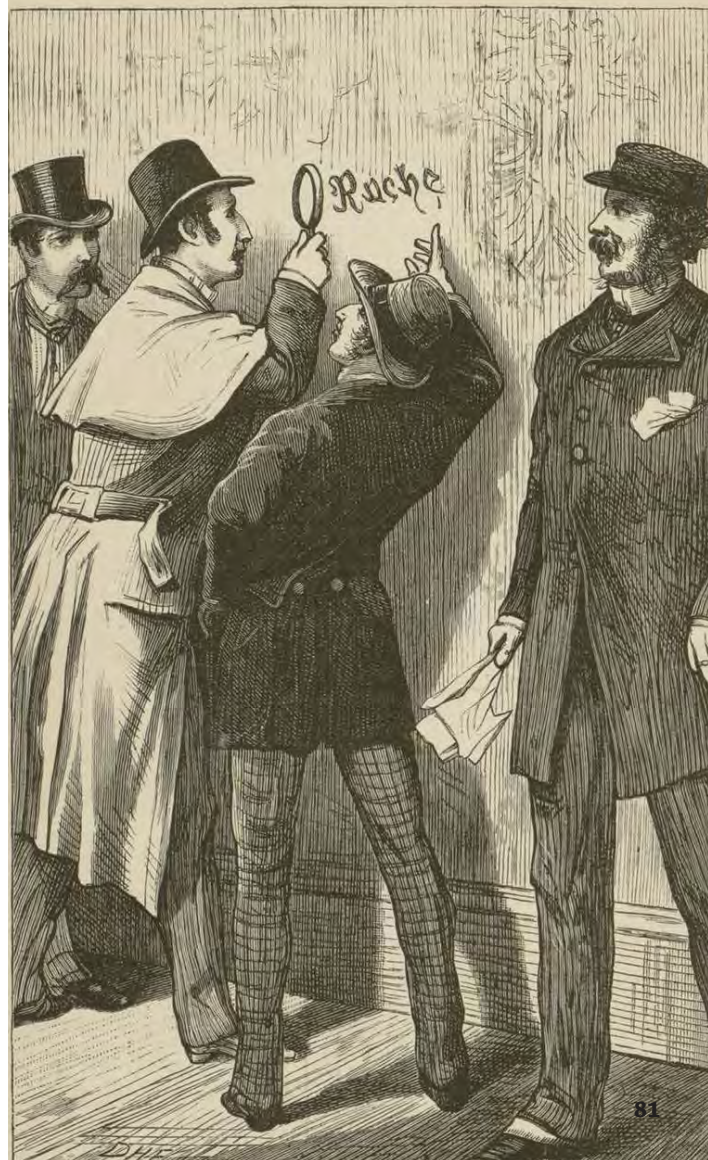
“Anlıyorum. Başkaları derterini kolaylıkla anlatırken sen bunu yapamayacağını hissediyorsun.”

“Evet, çok doğru. Aynı civardanız, söylemiştim. Mesela papazın karısının yeğeninin arkadaşı da Bayan Poole’a gidenler arasında.”

“Kişisel bilgilerinin yakın çevrende duyulmasından mı endişeleniyorsun?”

Miss Marple örmeyi yavaşlatırken başını salladı.

“Şimdi söyleyeceklerimi kimsenin bilmesini

istemiyorum. Bu... bu... ee, aramızda kalacak, değil mi?"

"Evet. Ne anlatmak istiyordun?"

Yaşlı kadın kısa bir sessizlikten sonra devam etti.

"Şöyle ki, her ne kadar resmi olmasa da cinayetleri çözmek üzerine bir kariyerim var."

"Bu konuda ne hissediyorsun Jane?"

"Hımm, cinayet ciddi bir iştir, şakaya gelmez. İşin hoş a gidecek bir tarafı yok, biliyorum ama bana zevkli geliyor. Yok, cinayetler değil tabii. Yani ölüm çok korkunç bir şey, insanlar bazen çok zalim olabiliyor. Fakat ben katilin kim olduğunu bularak bir nevi bulmaca çözmeyi seviyorum. Hem böylelikle insanlara yardımcı da olabiliyorum, mesela son vakam Uyuyan Ölüm'de zavallı Gwen-da'ya yardım ettiğim gibi."

"Gwenda'ya yardımcı olmak seni memnun mu etti?"

"Evet, fakat ben olağandışı bir şey yapmadım. Cinayetleri çözme konusunda kesinlikle çok hünerliyim diyebilirim."

"Bu yeteceğinden memnun musun peki?"

"Evet, evet, elbette. Mesela yeğenim Raymond da, hani yazar olan, hep bu konuda övünür. Lakin... Yok, yok, eminim benimle gurur duyuyor dur. Arkadaşlarına da hep benden bahseder."

"Lakin ne? Cümleleri bitirir misin?"

"Eh, yeğenim benimle gurur duyuyor ve bunu her fırsatta dile getirir ama bazen işi dalgaya vurduğu da olur. Yani, 'Ah, şu benim egzantrik halam Jane! Biraz kaçıktır ama cinayetleri çözme konusunda üstüne yoktur,' gibi."

"Anlıyorum, yeğeninini seni gerektiği kadar takdir etmediğini mi düşünüyorsun?"

"Ah, Tanrı aşkına! Yalnızca yeğenim mi? Polisler işlerine burnumu soktuğumu düşünüp arkamdan gülerlerken kör ve sağır olduğumu mu sanıyor-sunuz? Ya da St. Mary Mead'de geçen benzer bir olaydan bahsettiğimde bana bakışları? Ama insan her yerde aynıdır ve ben bu sayede birçok ipucu yakalamayı başardım."

"Çok kızgın görünüyorsun?"

"Kızgın? Yok, daha çok kaygılıyım diyebilirim."

"Haydi, şu kaygılı olman konusunda duralım biraz. Başka hiçbir şey düşünmeyip hislerine bırak kendini."

Miss Marple koltuğa yaslandı.

"Gözlerini kapat ve kendine usulca şunu sor: 'Neden bu kadar endişeliyim?' Hemen yanıtlama, bırak duyguların konuşursun seni."

Miss Marple bir süre sessiz kaldı.

"Sanırım ben biraz kıskanıyorum."

Doğrularak tekrar örgüsünü eline aldı.

"Kıskanmak?"

"Evet, doğru, kıskanıyorum. Kıskançlık biliyorsunuz güçlü bir histir, çoğu zaman cinayetlerin sebebidir."

"Kimi kıskanıyorsun Jane?"

Miss Marple bir an donakaldı.

"Ah, gördünüz mü ilmek kaçırdım."

Bir süre kendini örgüsüyle oyaladı.

"Üzgün görünüyorsun Jane?"

"Oh, aslında bu çok aptalca. Her şeyden önce Agatha'nın en çok beni sevdiğini biliyorum. Hemen her röportajında, hatta otobiyografisinde bile bundan bahsetti. Ayrıca Poirot'dan çok sıkıldığını da defalarca söyledi."

"Poirot'yu mu kıskanıyorsun? Hercule'ü?"

Miss Marple'in zaten pembe olan yanakları bir kat daha kızardı.

"Hatta Agatha, keşke Poirot'yu öldürmüş olsaydım diye itiraf bile etti ama halk buna izin vermezdi. Oh, aman Tanrım, neler söylüyorum? Lütfen beni bağışlayın, ben... ben bunu demek istememiştim."

"Hislerin için özür dilememelisin Jane. Duygular kimseyi öldürmez ama tatsız hisler bunlar, biraz daha açmaya çalış."

Miss Marple örgüsünü bırakarak, çantasından mendilini çıkardı ve gözyaşlarını sildi.

...

Terapi notları devam ediyor ama doktor-hasta mahremiyetine daha fazla girmek için burada kesmeyi uygun görüyoruz.

KAYNAKÇA

Amy Yang. *Psychoanalysis and Detective Fiction: A tale of Freud and criminal storytelling*. Perspectives in Biology and Medicine autumn 2010 •volume 53, number 4

Dick Riley & Pam McAllister. *The Bedside, Bathtub & Armchair Companion to Agatha Christie*. Continuum, 1979.

Michael Shepherd. *Sherlock Holmes and the case of Dr. Freud*. New York: Tavistock, 1985.

Rob Whaley & George A. Antenelli. *Healing Under the Bare Bulb: The Detective as Therapist*. Clues: A Journal of Detection Fall/Winter 1981.

Slavoj Zizek. "Yamuk Bakmak: Popüler Kültürden Jacques Lacan'a Giriş." Metis Yayınları, 2004.

Wenjia You. "When Sherlock Holmes and Freud Meet: Psychoanalysis and the Mystery Story". The Psychological Study of the Arts, September 7, 1998.

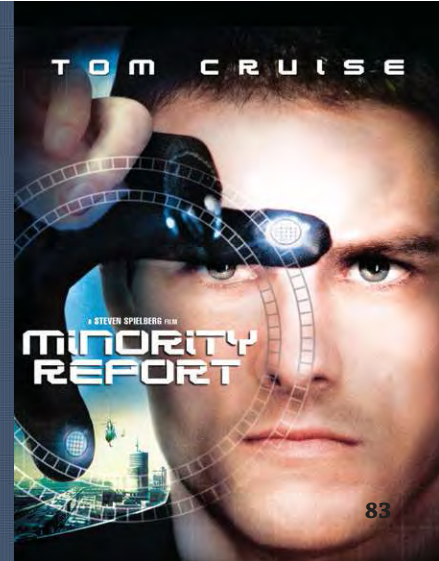
“SİZ TEMİZLENİN, SİZ DE BİRAZ KİRLLENİN...”

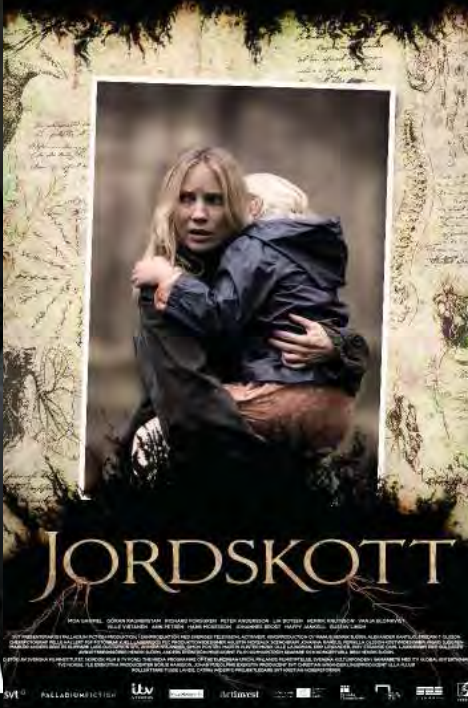
Esra ERTAN

CSI dizilerinin, büyük Amerikan eyaletlerinin güvenlik/adalet garantörlüğüne soyunmasının üzerinden epey zaman geçti. Crime Scene Investigation, sahip olduğu teknolojinin en son olanaklarıyla Sherlock Holmes'un, Müfettiş Poirot'nun ya da Philip Marlowe'un sezgilere ya da saha okumalarına dayalı suç tarihi yazıcılığını başka bir noktaya taşıdı hiç kuşkusuz. Bununla birlikte bu olanakların ve gelişmiş kriminal laboratuvarların yapmaya çalıştığı tek şey, bir dava çözümlemesi, suçlu tespiti değil; onlar aynı zamanda bütün bu göz kamaştırıcı ve bir biçimde şaşkınlık/tekinsizlik duygusu yaratan imkânlarıyla aslında her Amerikan vatandaşına, adaletin gerçekleşmesinden asla kuşkuya düşmemelerini garantileyecek bir güvenlik alanı da oluşturmaya çalışıyorlar. Baltimore suç dünyasını gözler önüne seren 2002 tarihli *The Wire* adlı efsane dizi, bilim ve teknolojinin sağlayacağı olanaklardan en fazla bir telefon kablosu kadar yararlanarak Maryland eyaletinde vuku bulan yozlaşmaya odaklanırken, suç dünyasının bilimsel metotlarla yorumlanan kanıtlarına fazlaca tanık olamıyorduk. Bu durum, *The Wire* gibi dram türüne yakın duran yapımlarda başka bir hikâye işleyişiyle açıklanabilir. Zira polisiye

Polisiyenin bilgi ve teknoloji ile kurduğu ilişki, CSI dizilerinin sağladığı imkânlarla sınırlı değil. Türler arası flörtleşme, sinema ve dizi dünyasında çok iyi yapımların izleyici karşısına çıkmasına imkân veriyor.

dizilerin belki tümü için bu cümleyi kurmak mümkün değil, ancak gerçeklik duygusunu merkeze koyan ve bu görme biçimiyle karakterlerinin dönüşmesine, olgunlaşma(ma)sına imkân veren *The Wire* gibi yapımlar, *CSI Miami*, *CSI New Orleans* gibi dizilerin, her türlü bilimsel veri okuma kaynaklarına rağmen tam da bu durumun yarattığı sentetik duygudan sakınıyorlar. Bu elbette topyekûn bir olumsuzlama değil nihayetinde, Crime Scene Investigation yani suç mahalli/saha araştırması heyecan, kaygı, gerilim ve aksiyon gibi duyguları besleyen bir temponun dizinin geneline yayılmasını sağlıyor; adli tıpçıların ve polislerin arasında gerçekleşen iş ortaklığı, gelişen kriminal durumların gerçeklik duygusu ile dirsek teması içinde olmasını da mümkün kılıyor. Diğer yandan suç dünyası karşısında gelişmiş Amerikan kriminal labora-

tuvarlarının yine Amerikan güvenlik gücünün ve kolluk kuvveti teşkilatının bir temsiliyeti olduğunun da altını çiziyor.

Polisiyenin bilgi ve teknoloji ile kurduğu ilişki, CSI dizilerinin sağladığı imkânlarla sınırlı değil. Türler arası flörtleşme, sinema ve dizi dünyasında çok iyi yapımların izleyici karşısına çıkmasına imkân veriyor. Üstelik türlerin melezlenmesi, pek çok meselenin/hikâyenin sorunsallaştırılmasında da önemli rol oynuyor. Polisiyenin bilimle kurduğu ilişki aydınlanmacı bir okuma yapmamızı sağlıyor; kaderin, talihin her zaman belirleyici bir olgu olmadığına ya da açıklanamaz/söylenemez şeylerin mutlaka bir açıklaması olduğuna dair güçlü ikna teknikleriyle alttütleri de kendisine dolgu malzemesi yaparak insana, varoluşa dair zengin okumalar yapmamızın önünü açıyor bu yapımlar. Philip K. Dick'in aynı adlı kısa hikâyesinden sinemaya uyarlanan *Minority Report/Azınlık Raporu*, bize üzerine tartışacağımız önemli bir mesele veriyor mesela. Polis dedektifi John Anderton, gelişmiş bir teknolojiyle henüz işlenmemiş cinayetleri tespit edip failleri önceden yakalayarak suçun/cinayetin işlenmesine engel oluyor. Toplum huzuru bir süre için sağlanıyor gibi görünse de tüm ütopyaların problematiği olan şey, yani kusursuzluğun işleyen iyi bir formül olmadığı gerçeği, bu yapımda da su yüzüne çıkıyor. Suçluyu yakalayan teknoloji bir problem olarak göstergeye dönüşüyor. Böylelikle bize ahlaki bir sorgulama olanağı sunuyor *Minority Report*. Dedektif John Anderton kendini bu teknolojiyle ansızın suçlu konumunda buluyor. Onu avcıyken av haline getiren şey, iyi işlediği-

ne inandıkları sistemin kendisi oluyor. Böylelikle bilimkurgu ve polisiyenin imkânları bir araya gelerek, kusursuz bir sistemin kapalılığı bize her zaman ihtiyacımız olan adaleti vaat eder mi sorusunun cevapları için seyirciye kendi zihinsel etütlerini yapmaları için bir fırsat tanıyor.

2011 tarihli CBS dizisi *Person of Interest* de aynı konuyu eksenine koyan bir yapımdır. İşlenecek suçları önceden tespit eden bir makine yapan Harold Finch, bu makineyle olası saldırıları hükümete ve halka karşı işlenecek suçlar şeklinde sınıflandırarak, eski bir ajan olan John Reese'i ikna edip kurtarıcılık görevine soyunuyor. *Person of Interest*, *Minority Report*'un yaptığını yapıyor ancak düşünce biçimi olarak daha kararlı, makinesine güveniyor Finch ve ne yaptığından da emin. Bu bir çeşit 11 Eylül sonrası güçlenen Amerikan paranoyasını sağaltan, belki bir ölçüde tedavi etmeye çalışan CBS kanalı yapımı.

Yine bir televizyon dizisi olan 2012 tarihli *Continuum*, polisiye ve bilimkurgu unsurlarının en iyi harmanlandığı yapımlardan biri olarak göze çarpıyor. Devrim yapmak için gelecekte gelenlerle yine onların peşinden gelecekte gelen Keira Cameron adlı polisin maceralarını konu edinen yapımda, aslında bir tür zamanda yolculuk temasını yinelerken diğer yandan da kriminal bir hikâyeye politik, dini ve ekonomik terminolojiyle de biçim vererek farklı bir yere taşıyor. Kanada yapımı dizi, zamanda yolculuk unsurunu bir dönem okuması yapmak için ilk sezonda bilimkurgu ve fantezi türlerinin hizmetine sunarak, izleyiciye farklı bir görme biçimi geliştirebileceği hususunda umut veriyor.

Diğer sezonlarda da bunu yapmaya gayret ediyor ancak polisiye unsurlar daha fazla domine etmeye başlıyor metni. Çoklukla da aksiyon unsurları, diğer türlerin hareket alanını kısıtlıyor. İlk sezonda bilgi ve teknolojiye kaydedilen gelişmeler zamanın ruhunu da işaretleyen birer göstergeyken, diğer sezonlar tamamen polisiyenin evreninde şekillenmeye başlıyor. 1993 yapımı *Demolition Man* de benzer bir konuya sahip. Cezalandırıcı lakaplı polis memuru John Spartan/Slyvester Stallone, uzun süredir peşinde olduğu suçlu Simon Phoenix'i/Wesley Snipes yakalamaya çalışırken ciddi bir hata yapıyor ve dondurulma cezası alıyor. Uyandırıldığında yıl 2032'dir. Artık hiçbir şeyin bıraktığı gibi olmadığı bir dünyaya uyanıyor Spartan. Kaos ve savaşlar sona eriyor, dünya yaşanılabilir, mükemmel bir yer haline geliyor. Ancak bu kusursuzluğun da bir sorunu var. Kötülükle nasıl başa çıkacağını bilemediği için yeni dünya, kaçak Simon Phoenix'in yaratacağı karmaşayla ne yapacağını bilemiyor. Her şeyin 20. yüzyıldaki haline dönmesini isteyen bozguncu gruplar söz konusu, onlar da yeraltında yaşıyor. Ve bu haliyle dünya, Spartan'ın dövüş ve savunma sanatlarını bilen güçlü yanına ihtiyaç duyuyor. Polisiye unsurlar hem filmin ütopyayla kurduğu ilişkiyi daha görünür hale getiriyor hem de onu sorunsallaştırıyor. John Spartan, hâkim güçlere ve isyancılara, biraz kirlenmelerini biraz

da temizlenmelerini tavsiye ederken, aslında uzlaşmanın kendi akışına bırakılan bir süreç olduğunu söylemeye çalışıyor seyirciye...

Avrupa yapımları da bu anlamda yeni şeyler söylemeye çalışıyor. Polisiyenin bilimkurgu/gizem türlerine yakın durduğu en iyi örneklerden biri, 2015 tarihli İsveç yapımı olan *Jordskott*. Kızını kaybeden Dedektif Eva Thörnblad, onu bulmak amacıyla kasabası Silverhöjd'e geri dönüyor. Dava için ipuçları topladığı sırada olaylar farklı şekilde gelişiyor. *Jordskott*, konu itibarıyla gizem/fantastik unsurlara çok yakın duruyor. Ekolojik bir meseleyi, polisiye bir dava okuma süreci üzerinden söylemeye çalışıyor seyirciye. Bu anlamda çok ilginç bir yapım. Üstelik polisiye damarını kaybetmeden gizemli/açıklanamaz durumlardan da yararlanıyor dizi. Böylelikle heyecanlı temposunu hiç yitirmeden hem polisiyenin hem de fantastik/gotik olanın peşinden gidiyor. Kuzeyli polisiye dizilerin bu türde yakaladığı başarı, elbette toplum sosyolojisiyle de okunabilir, açıklanabilir. Ancak bana kalırsa Hollywood yapımlarından farklı olarak Avrupa polisiyesi, kendi türü içinde kalmayı tercih ediyor. *Jordskott*, endüstriyel teknolojinin yarattığı ekolojik sorunları, polisiye türüyle kurduğu ilişki üzerinden oldukça başarılı bir anlatım diliyle okuyor. Yine de keşke Avrupa polisiyesi daha fazla bilimkurgu ve gizem unsurlarına/türlerine selam dursa...

POLİSİYE ROMANIN ERKEN DÖNEMİNDE SHERLOCK HOLMES'TEN FAKABASMAZ ZİHNİ'YE POLİSİYE KURGUDA BİLİMİN YERİ

Erol ÜYEPAZARCI

Polisiye romanın kökenlerini ve bir edebi olgu olarak ortaya çıkmasının toplumsal-iktisadi nedenlerini incelersek ilk ve en önemli öge olarak Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olan kırsal alanların boşalması ve her yerde görülen olağanüstü

kentleşmeyi ele almamız gerekir. Kentleşme bir anlamda insan tutkularının -para hırısı, aşk, cinayet ve diğerlerinin- dar bir mekânda yoğunlaşması demektir. Kente yeni gelenlerin tutkularını bu dar mekânlarda ifade etmeleri, kentin çok önceki sahipleri olan burjuvaziye yani kentsoylu kesimi tedirgin ve rahatsız edecek; kendilerini kısıtlanmış hissetmelerine neden olacaktır. Ernest Mandel'in ilginç incelemesi *Hoş Cinayet*'te belirttiği gibi daha önceleri devlet örgütlerinin pek büyümemesini yeğleyen hatta devlet harcamalarını savurganlık sayan, kolluk kuvvetlerini zorunlu bir bela olarak gören liberal burjuvazi, bu gelişmelerden sonra düzeni sağlaması için bir devlet örgütü arayacak ve bu amaçla kurulan polis teşkilatına dört elle sarılacaktır.

Devir artık, Balzac'ın romanlarındaki Vautrin, Nucingen gibi karanlık kişilerin, fırsat düşkünlerinin her yolu deneyerek büyük kütleden sıyrılmak ve başarı kazanmak istediği bir devirdir. Akli başında ama şaşkına dönmüş ve kısıtlanmış kentsoylu kesim ve hatta geniş anla-

mıyla toplum, işte bu dönemde ve bu koşullarda çağdaş anlamıyla polis örgütünü ve onun şöyle veya böyle edebiyattaki yansıması olan dedektifi yaratacaktır. Polisiye roman, kuşatılmış durumdaki toplumun bu kuşatılmışlık durumuna "düşsel" bir düzeyde verdiği yanıttır.

Bu arada bilimlerdeki gelişmeler, teknik anlamda soruşturma ve araştırma yöntemlerinin bulunuşu; örneğin fotoğrafın keşfi, parmak izinin kullanılması, bir suç bilimi olarak kriminolojinin doğmasını sağlayacaktır.

Sonuçta insan tutkuları yani suç, bundan tedirgin olanlar yani toplum, tutkuları yönlendirip dizginlemekle görevli olanlar yani polisler, bu tutkuları yönlendirme yahut cezalandırma için başvurulan bilimsel ve kurgusal teknikler yani bir anlamda soruşturma artık günlük bir vaka olarak gündeme girmiştir.

İşte polisiye romanın ilk örneklerinin görüldüğü 19. yüzyılın ilk yarısında bu türün ortaya çıkmasına neden olan toplumsal-iktisadi nedenlerin başlıcaları bunlardır ve polisiye roman ortaya çıktığında biçimini, konularını ve temalarını görülen ve bilinen bu olgulardan almıştır.

İlk polisiye roman kabul edilen *Morgue Sokağı Cinayeti*'nden Sir Arthur Conan Doyle'un ünlü kahramanı Sherlock Holmes'e kadar yani 1840-1890 arası yazılan polisiye romanlarda bilimden yararlanarak muammayı çözmek az rastlanan bir olgudur. Poe ve izleyicileri olan Gaboriau, Wilkie Collins hatta büyük edip Charles Dickens muammayı çözerken bilimden değil usa vurmadan ve insan psikolojisini tanımalarından yararlanırlar.

Sherlock Holmes öykülerindeyse bilim, muammanın çözümünde ilk kez başat bir rol alır.

Holmes yapıtlarında kendini öncülü olan Edgar Allen Poe'nun dedektifi Dupin'den çok

**Sir Arthur Conan Doyle'un ünlü kahramanı
Sherlock Holmes'e kadar yani 1840-
1890 arası yazılan polisiye romanlarda
bilimden yararlanarak muammayı çözmek
az rastlanan bir olgudur.**

üstün görür ve belki de okurunu kıskırtmak için onu aşağılarken şöyle der:

Beni Dupin ile kıyaslayarak bir iltifatta bulunmak istiyorsunuz galiba Doktor Watson. Madem ki istediniz söyleyebilirim. Dupin tam manasıyla diyemeyeceğim ama yetenek bakımından zayıf bir kimsedir. Sudan laflarla dostlarının sözünü ikide bir kesen, yapmacık ve tiyatro kokan biridir o. Evet kabul ediyorum, Dupin analiz işlerinde deha sahibi sayılır ama hiçbir zaman Poe'nun hayal ettiği gibi bir olay - insan olmamıştır. Çünkü bilimden yararlanmasını bilmez.¹

Bu sözlerinden anlaşıldığı gibi Holmes, kendini, yalnız kendine özgü bir bilgi ve teknik sahibi ve konusunda tartışmasız en büyük usta olarak kabul etmektedir. Gerçekten de gözlem ve çözümlemedeki yeteneği birçok alanda bilgi sahibi olmasının sonucudur. Kimya, anatomi, kriminoloji, suçlu psikolojisi, zehirbilim ve jeolojiyi iyi bilmekte ama felsefe ve politikadan hiç anlamamaktadır. Dostu Watson'a göre edebiyattan da pek anlamaz ama *Kızılsaçlılar Derneği* öyküsünün sonunda kendisini pohpohlayan Watson'a, "*Gustave Flaubert'in George Sand'a dediği gibi L'homme c'est rien, L'Oeuvre c'est tout,*"² diye ukalalık yapabilir. Aslında Flaubert'in böyle bir söz söyleyip söylemediği de belli değildir.

Sherlock Holmes'un evinde küçük bir labora-

Sayısı 22'yi bulan Thomdyke öykülerinde Freeman, muammanın çözümünde bilimi kullanır. Tıp, botanik, krimonoloji ve tarım bilgisi yararlandığı bilim kollarıdır ancak Doktor Thorndyke bu bilimlerden yararlanırken, bu ilim dallarının olayın geçtiği dönemdeki aşamaları ne ise, onlardan o kadar yararlanacak; daha sonraki yılların James Bond gibi süper dedektiflerinin yararlandığı sofistike ve çağı aşan ileri teknoloji ürünü cihazların katkısına hiç başvurmayacaktır.

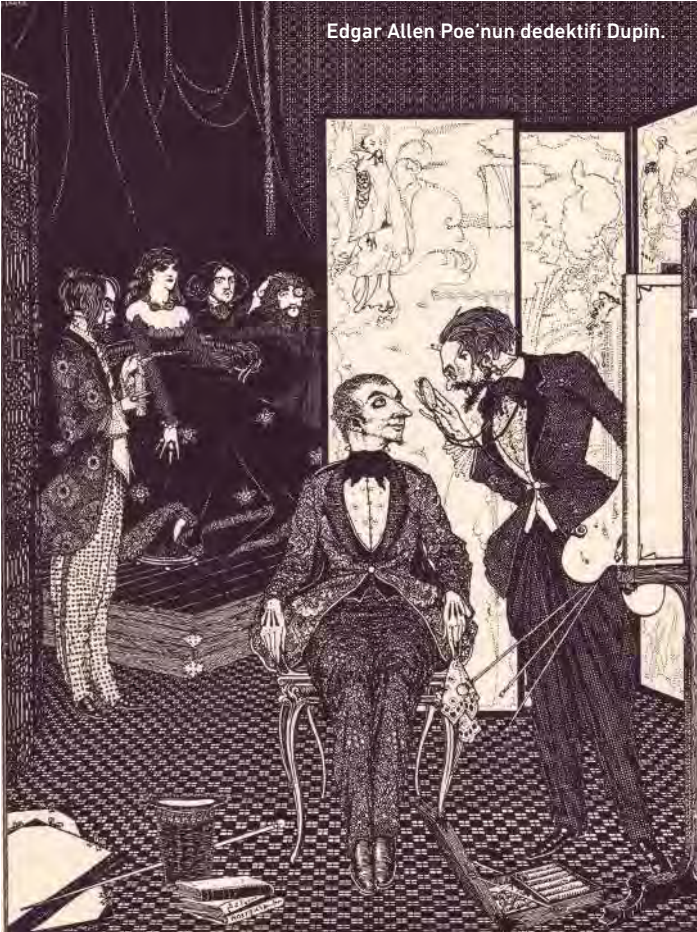
tuvarı olduğunu da ilave edelim ve İngiltere'de bilimi polisiye roman kurgusuna sokan bir diğer büyük polisiye roman yazarından R. Austin Freeman'dan söz edelim.

Ülkemizde maalesef hiç tanınmayan bu büyük ustanın dedektifi Thomdyke sapına kadar bilimadamı olan bir doktordur. İlk Thomdyke öyküsü olan *The Red Thumb Mark* (*Kırmızı Parmak İzi*)'nde Freeman; özellikle krimonolojiyi gerçek bir bilim gibi kabul ettirmeyi amaçlamış; fotoğraf, laboratuvar araştırmaları ve bilhassa parmak izi uygulamasına muammanın çözümünde başat bir rol vermiştir. Bu ünlü eser Freeman'dan dilimize çevrilen tek eserdir ve 1907'de polisiye roman meraklısı II. Abdülhamit methini duyduğu bu yapıtı dönemin tanınmış gazetecisi Abdullah Zühtü'ye çevirtmiştir.

Sayısı 22'yi bulan Thomdyke öykülerinde Freeman, muammanın çözümünde bilimi kullanır. Tıp, botanik, krimonoloji ve tarım bilgisi yararlandığı bilim kollarıdır ancak Doktor Thorndyke bu bilimlerden yararlanırken, bu ilim dallarının olayın geçtiği dönemdeki aşamaları ne ise, onlardan o kadar yararlanacak; daha sonraki yılların James Bond gibi süper dedektiflerinin yararlandığı sofistike ve çağı aşan ileri teknoloji ürünü cihazların katkısına hiç başvurmayacaktır. Okuyucunun bazı Thorndyke öykülerinde muammanın çözümünde kullanılan teknik ayrıntıları anlamakta zorlandığı görülse de genelde Freeman, bilimsel çözümü, okuyucunun anlayacağı şekilde sunmasını bilir.

İki dünya savaşı arasında başını Agatha Christie'nin çektiği "Katil kim?" romanlarının egemen olduğu "Polisiye Romanın Altın Çağı"ndan önce polisiye kurguya bilimin katıldığı ünlü bir polisiye dizi ise Pierre Souvestre-Marcel

Edgar Allen Poe'nun dedektifi Dupin.

Allain ikilisinin yarattığı suç dahisi *Fantoma* dizisidir. Bin bir yüzlü Fantômas bir cinayet dehasıdır. İşlediği cinayetlerin akıllara durgunluk vermesinden hoşlanır, bunun için de dönemin teknik olanaklarının en gelişmişlerini kullanır; örneğin evinin salonunu devasa bir asansörle hareketli hale sokar, döneminde pek yaygın olmayan otomobil, denizaltı ve uçak gibi araçlara çok sık başvurur.

İki dünya savaşı arasında gerek İngiltere'deki Agatha Christie ve izleyicilerinin gerekse ABD'de başını Dashiell Hammett'in çektiği "Kara Roman" ekolünün polisiye kurguda bilimsel gelişmeleri başat öge olarak kullandıklarını söyleyemeyiz. Usa vurma veya Hercule Poirot'nun deyişiyle "beyindeki gri maddeleri" çalıştırma muammanın çözümünde ana etkenlerdir. Yalnız estetize cinayetleri seven Agatha Christie'nin sıkı bir zehirbilimci kadar zehirlerden anladığını belirtelim.

Polisiye romanın ilk döneminde ülkemize bakarsak ilginç saptamalar yaparız. Ahmet Mithat Efendi'nin yazdığı ilk Türk telif polis romanı olan *Esrâr-ı Cinayât*'ta dönemin yazarlarının kendisi için kullandıkları deyimle "Efendi Babamız" Ahmet Mithat Efendi hem dönemin bilimsel tekniklerini kullanır hem de okuyucularına, "Ey kârî" yani "Ey Okuyucu" diye hitap ederek kullanılan teknikleri açıklar.

Kitabın dedektifi Osman Sabri, Boğaz'da Öreke Taşı denen yerde üç kişinin öldürülmesiyle ilgili bir cinayeti çözmeye çalışmaktadır. Olaydan bir ay sonra, Beyoğlu'nda Halil Suri

Amanvermez Avni tıpkı ustası kabul ettiği Sherlock Holmes gibi evinde küçük bir laboratuvarı olan bir dedektiftir ve bundan çok yararlanır.

adında Hristiyan, bir Arap evinde asılı olarak bulunur. Halil Surî, dönemin ileri gelenleriyle sıkı fıkı ilişkileri olan, zengin ama karışık bir adamdır. Olay ilk önce intihar sayılır ve yine Osman Sabri'ye havale edilir. Osman Sabri, bilimin de yardımıyla olayın intihar değil cinayet olduğunu ortaya çıkarır. Bilimin yardımı adli doktorların teşhisinden gelmiştir. Maktulün öldürüldükten sonra asıldığını tıbbi gözlemlerle saptamışlardır. Pek doğal olarak Efendi Babamız, yine sazi eline alır; tıp biliminin çok geliştiğini, dallara ayırdığını, artık bir doktorun bütün hastalıkları bilemeyeceğini anlatıp bağımsız bir tıp dalı olarak adli tıbbın önemini vurgular.

Cinayet çözümünde bilimi devreye sokan ikinci yazarsa Ebüssüreyya Sami'dir. Ünlü kahramanı Amanvermez Avni tıpkı ustası kabul ettiği Sherlock Holmes gibi evinde küçük bir laboratuvarı olan bir dedektiftir ve bundan çok yararlanır.

Mesela dizinin ilk öyküsü *Yanmış Adam*, kurgusu bakımından ilginç bir polisiye yapıt olmasının yanında bilimsel araştırmanın da bir örneğidir. Sirkeci sahilinde bulunan tamamen yanmış erkek cesedinden hareketle cinayetin aydınlatılması gerekmektedir. Avni, cesedin parmaklarında bulunan liflerin bir un çuvalı parçasına ait olduğunu evindeki küçük laboratuvarında yaptığı deneylerle anlayıp olayı

incelemeye, cesedin bulunduğu yere yakın olan un değirmeninden başlar ve sonuca gider.

Hüseyin Nadir'in 1921-1931 arası çok ilgi gören kahramanı Fantoma uyarlaması "Fakabasmaz Zihni" de bilimsel gelişmelerden yararlanan bin antikahramandır. Fakabasmaz dizisinde de örgütlenmiş bir suç şebekesi vardır. Kendisine sadık ve eğittiği adamlarıyla bu suç imparatorluğunu yöneten de, tıpkı Fantoma dizisindeki çeşitli isimler altında gördüğümüz

Fantoma'ya benzer şekilde Fakabasmaz Zihni'dir. Fantoma dizisinde olduğu gibi, kahramanın aşkları, düğünü, otomobili, denizaltısı maceraların konusunu oluşturur. Bu arada Zihni, tamamen yerel özellikler gereği türbedarlık veya büyücülük de yapar. Yazarı Zihni'yi, "Uzun boylu, *à l'anglaise* (İngiliz tarzı) palto içinde son derece zarif giyimli" olarak tanımlar Sigara değil puro içer.

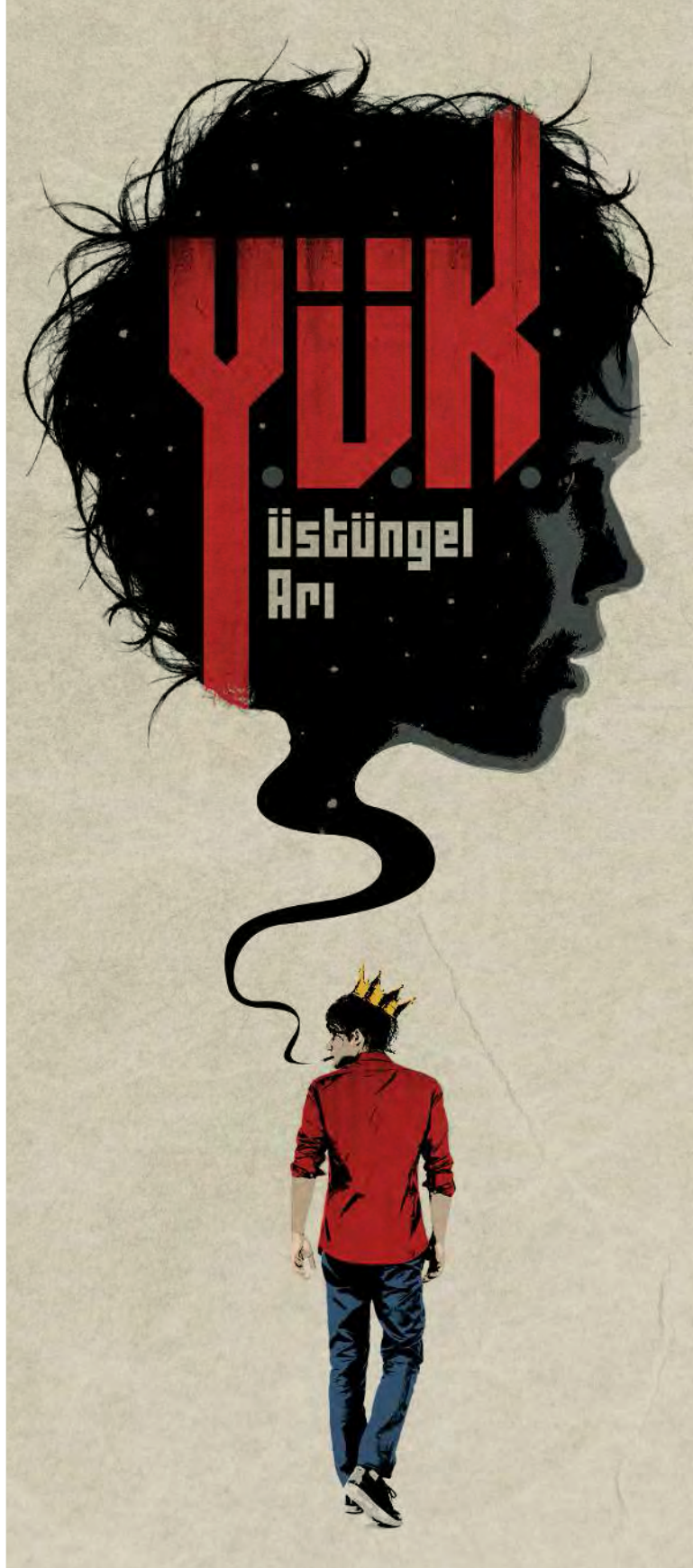
Zihni'nin İstanbul'un dört ayrı yerinde, Florya, Karacaahmet, Erenköy ve Boğaz'da dört yeraltı sarayı vardır. Bu saraylarda dinamoyla elektrik üretilir. Örneğin Florya'daki binada 950 elektrik lambası yanmaktadır. Her yeraltı sarayında fotoğraf, klişe, parmak izi gibi önemli belgelerin saklandığı odalar; silah ve cephane depoları vardır. Zihni silaha çok meraklı olduğundan Florya'daki binada bir silah müzesi de kurmuştur. Kıyafet değiştirme ve makyaj imkânları her zaman elinin altındadır. Geniş bir mutfak ve güzel misafir salonları bulunan bu yeraltı meskenlerinde gereğinde kullanılmak üzere elektrikli sandalye ve giyotin de bulunur. Görüldüğü gibi kahramanımız Fantoma gibi, tekniğin son icatlarından yararlanmaktadır.

Aslında Fransa'daki tahsilinden sonra New York'taki "Hırsızlar Darülfünunu"na devam etmiş ve okulu birincilikle bitirmiştir ve okulun başkanı Miss Adolphe kendisine gerektiğinde kullanması için kaptanıya birlikte bir denizaltı hediye etmiştir.

Emekleme çağındaki polisiye romanlarda ilk izleri görülen suçun çözümünde veya oluşturulmasında bilimden yararlanma, günümüzde özellikle dijital devrimden yani bilgisayarın yaşamımıza girmesinden sonra suçun çözümünde ve oluşturulmasında en başat rolü üstlenecektir.

KAYNAKÇA

- 1) Conan Doyle, *Utah Çiçeği (The Sign o Four)*, İstanbul, 1972, Akba Yayınları, Çeviren: Muharrem Atlıkan, s.29-30
- 2) Bu Fransızca tümce, "Kişi hiçbir şey değildir, eser her şeydir" diye çevrilebilir. *Kızıl Saçlılar Klübü* (Red Headed Ligue) adlı öyküde söylenmiştir.

ÖLÜMCÜL KÖPRÜLER

Yankı ENKİ

Edgar Allan Poe ve Arthur Conan Doyle gibi isimlerin aslında “öykücü” taraflarının ağır bastığını hatırlayıp, 19. yüzyılda polisiye roman geleneği yaygınlaşmadan önce bu edebiyata romanların değil de öykülerin yön verdiğini düşünersek,

zamanımızda öykünün değerini ne kadar kaybettiğini görebilir ve polisidenin ne yazık ki sadece bir roman türü olarak kabullenildiğini söyleyebiliriz. Birçok öykü yazarına kulak verirse, öykü yazmanın roman yazmaktan zor olduğunu iddia ettiklerini duyarız, hatta konu polisiye olunca bu iş daha da zor olsa gerek.

Romanlarıyla tanıdığımız Cenk Çalışır’ın yeni kitabı *Her Temas Bir Öykü Bırakır-1*, bir öykü derlemesi. “Suç” öyküleri olarak niteleyebileceğimiz, yer yer Batılı örneklerini hatırlatan gizem unsurlarıyla, yer yer de daha yerel cinayet vakalarıyla dolu bir derleme bu. Dedektif öyküleri veya analitik bir şekilde ilerleyen vaka çözümleme maceraları değil, işlenen suçların psikolojik ya da sosyolojik tarafıyla ilgilenen, işin gizemine eğilen öyküler var karşımızda. Yakından bildiğimiz bir dünyada, belki de kitabı okuduğumuz esnada gerçekten işlenebilecek suçların öyküsünü anlatırken, sıradan insanlara odaklanıyor Cenk Çalışır. Esrarengiz kahraman-

ların tuhaf ve karanlık öykülerinde de daha klasik gizem öykülerini sevenleri doyuracak vakaları ele alıyor. Öykülerin her biri sanki farklı bir yazarın elinden, farklı zamanlarda çıkmış gibi görünüyor. Yazarın kendini pek tekrar etmiyor olması bu anlamda, özellikle bir suç edebiyatı derlemesinde ulaşılması zor bir başarı.

Ahmet Ümit, *İnsan Ruhunun Haritası* adlı kurgudışı kitabında şunu hatırlatır bize: “İlk polisiye öyküler... Thomas De Quincey tarafından *Westmoreland* gazetesinde yayımlanmıştı. Bu polisiye öykülerin neredeyse hepsi yaşanmış cinayet olaylarından oluşuyordu. Yani konular doğrudan sokaktan geliyordu. Edgar Allan Poe ve Conan Doyle da sokak geleneğini bozmadılar.” İşte Cenk Çalışır’ın birçok öyküsü de gündelik gerçekliğin içinden geliyor ve aslında suçun, cinayetin, ölümün, insanın karanlık ve suça, şiddete yatkın tarafının nasıl, nerede, ne zaman ortaya çıktığını gösteriyor. Gerçekliğimizin içinde cinayetin ve suçun kapladığı yeri görmek için polisiye okumak şart değil elbette; ancak edebiyatın yaptığı, suç işleyen ya da işleyemeyen, suçlanan ya da suçluluk hisseden insanın öyküsünü anlatması. Suç ve ölüm sokakta zaten mevcut ama onun hikâyesini anlatmak, anlamak gerekiyor. Bu bağlamda Çalışır’ın öyküleri oldukça doyurucu.

Yine Ahmet Ümit’e kulak verirse, suç deyince ilk akla gelen yazarlardan biri olan Dostoyevski ile polisiye/gerilim tarihinin önemli yazarlarından Patricia Highsmith arasındaki akrabalığa değindiği bir yazısında şöyle dediğini görürüz: “Tıpkı Dostoyevski gibi Highsmith de suç eğilimini, öldürme istemini insanın psikolojik yapısında arar. Elbette insanı suça yönelten etkilerin temelinde toplumsal koşullar, günlük yaşamın dayattığı zorunluluklar yatar ama daha önemlisi öldürme edimi insanın içindedir.”

İşte Cenk Çalışır’ın birçok öyküsü de gündelik gerçekliğin içinden geliyor ve aslında suçun, cinayetin, ölümün, insanın karanlık ve suça, şiddete yatkın tarafının nasıl, nerede, ne zaman ortaya çıktığını gösteriyor.

Aslında burada bahsi geçen iki ayrı disiplin, sosyoloji ve psikoloji, Çalışır'ın öykü kitabına da dengeli bir şekilde yayılmış durumda. Belli bir disipline ağırlık vermiyor öyküler, bireyin sıkıntılarıyla toplumun sıkıntılarının siyah-beyaz bir şekilde ayrıldığını gösteriyorlar. Yazarın toplumla ilgili yaptığı tespitler, öyküsünü anlattığı bireyi, bireyle ilgili psikolojik gözlemleri ve çözümlemeleri de topluma dair bir resmi ortaya koyuyor.

İlk öykü "Temizlik İşleri", bir temizlikçinin ağzından yazılmış gizemli bir cinayet öyküsü. Bildiğimiz anlamıyla bir temizlikçi değil elbette, katillerle çalışan, cesetleri ortadan kaldıran bir kahramanın öyküsü bu. Sürekli kılık değiştirdiği için kendi kimliğini sorgulamaya başlayan, bunun yanında cinayeti de sorgulamaya başlayan bu profesyonel, müşterisinin kim olduğunu ve neden cinayet işlediğini çözdiğünde öykü de finaline kavuşmuş oluyor. Biraz 20. yüzyıldaki öyküleri hatırlatıyor burada anlatılan gizemli vaka. Zaman ve mekândan bağımsız olarak bakıldığında, insanın karanlık yanlarıyla ilgili öyküleri okuyacağımızı belli eden bir giriş öyküsü. Arkasından gelen "Çoban Ali" ise daha yerel bir dolandırılma ve intikam alma öyküsü. Toplumsal yanıyla öne çıkan bu ikinci öykü de kitabın bu dengede bir içeriği olduğunu işaret ediyor başlangıçta. Masumiyet, saflık ve şeytana uyma meselelerini işliyor yazar. İşlenen suç, kahramanın masumiyetini ortadan kaldırıyor mu, bunu okurun kararına bırakıyor.

Kitabın akılda kalıcı öykülerinden biri olan "Valizde Kalan Mektup" ise, insanın kaderini değiştirip değiştirmeyeceğiyle ilgili. Antik dönemlerden beri edebiyatın önemli temalarından biri olan kader, burada cinayetle, suçla birlikte ele alınıyor. Cinayetin neden işlendiği ve sonuçlarının neler olduğu önemli, ama en önemlisi bu öykünün temasının "suçluluk" olması. Burada işin psikolojik kısmı ön plana çıkıyor. "Rüyadan

Taşan Kelebek" adlı öyküyü de bu bağlamda düşünmek mümkün. Evlerde gizlenen dehşeti, ailenin orta direğinin suçla bezendiğini gösteren bu öykü, insanın karanlık tarafının bir ev içerisinde kuşaktan kuşağa geçip geçmeyeceğini düşündürüyor.

Kadın-erkek ilişkileri, aile faciaları önemli bir yer kaplıyor kitapta. Aşk, nefret, anne-baba-çocuk üçgenindeki şiddet, aldatma, kandırma, anlaşılama gibi kavramları sıklıkla işliyor yazar. Yeraltı edebiyatına da konu olabilecek yabancılaşma öyküleri, cinayetin nasıl bir açmaz olduğunu gösteriyor ama hayatın da bir çıkmaz sokak olabileceğini unutmamamız yönünde uyarıyor bizi. Örneğin "Son Basamak" tam da böyle bir öykü. Dağılmış bir ailenin çocuğu olan kahramanımız bir uyuşturucu bağımlısı. Cinayet öyküsü de oğulun babayı öldürmesiyle ortaya çıkıyor. Babasının hayatta çıkılması beklediği basamaklar ile kahramanımızın çıktığı, daha doğrusu indiği basamaklar çok farklı: "Doğduğunda ilk basamaktasındır. Bu, en yukarıdaki basamaktır. Sonra düşmeye başlarsın," diyor katil kahraman. "İnsan yükseldikçe değil, gömüldükçe insandır... Anladıkça düşersin. Hayat düşmektir." Bireyleri yürüten ölümlere dönüştüren yaşamdan alınmış bir intikamın öyküsü gibi de bakılabilir buna.

Konu cinayet ve suç olunca trajik bir atmosfer oluşuyor tabii, ama yer yer kendini gösteren melankolik bir havası da var öykülerin. Bu metinler arasında gizemi en derin olan öykü "Işık Köprü". Yalnız bir gencin sade bir şekilde işlenmiş öyküsü bu, ama onu diğer öykülerden ayıran tarafı, hakiki olan ile sanal olanı, ı ışık ve karanlık üzerinden anlatan soyut bir öykü olması.

Cenk Çalışır, bu kitaptaki 15 öyküyle ölüm ve yaşam arasında mistik bir yol açıyor. Birey ve toplum, suç ve masumiyet arasında da ölümcül köprüler kuruyor.

HER TEMAS
BİR ÖYKÜ BIRAKIR
CENK ÇALIŞIR

Mezarlık bekçisi çenesini ovuşturarak, "Böyle şey ne gördüm ne de duydum!" dedi. Kocaman açılmış gözleriyle toprak yığınının üzerinde yatan yaşlı adamın çıplak cesedine bakıyordu. Bacakları V şeklinde ayrılmış, makatından başlayan kocaman bir kesikle karnı yarılmış, bağırsakları dışarı çıkarılmıştı. Belden yukarısı çamura bulanmış kefene sarılıydı. İnce bacaklarında mor halkalar oluşmaya başlamıştı. Beyaz tenini saran mavi damarlar, kurumuş ve ölmüşlüğü kanıtı gibiydi. Bekçiye çatlamış toprağı hatırlatıyordu. (...)

CENK ÇALIŞIR

HER TEMAS ÖYKÜ BIRAKIR - I

Mylos Kitap, 2016, 112 sayfa

"BU ALÇAKLIĞI UNUTMAYACAĞIZ"

Celil OKER

Soru: Bu kadar insan ölüyor Türkiye'de peş peşe. Diyarbakır'da. Ankara'da. İstanbul'da, Atatürk Havalimanı'nda, her yerde... Siz neden tek bir insanın katilini bulmak için bu kadar çok uğraşıyorsunuz?

Haberci gazetesi, Mecidiyeköy'ün arkalarındaydı. Trump Alışveriş Merkezi'nin devasa

bir tabut gibi arkaya doğru uzandığı Kar Kuyusu Sokağı'na komşu iki katlı küçük evlerin birindeydi. Mecidiyeköy daha Mecidiyeköy değilken buralara yerleştirilmiş göçmen işçilerden eser kalmamıştı elbette. Şehrin ortasındaki minik villaları itibar unsuru gören iş insanları, orada yaşayanları yavaş yavaş kovmuş, sardunya dolu balkonlara kendi tabelalarını asmışlardı. Muteberleşme tamamlanmamıştı anlaşılan çünkü *Haberci* gazetesi tabelasının altındaki dükkânda kirli paslı bir oto tamircisi vardı. Onu da yakında şutlarlar, yerine Trump Towers beyaz yakalılarına öğle yemeği alternatifi olarak yeni bir kafe açarlardı. Otomobilimi oto tamircisiyle gazeteyi ayıran duvarın dibine, kaldırıma park ettim. Yayalar caddeye inerek yürüyecek, bana da hafif küfredeceklerdi artık. Burası İstanbul'du. Gazetenin giriş kapısının önüne plastik bekçi kulübelerinden biri yerleştirilmişti. Önüne geldiğimizde Koray Ak durdu. Eliyle iki katlı yapıyı gösterdi.

"Mütevazı bir cadde," dedi. "Biz de mütevazı bir gazeteyiz zaten. Sahibi, bizim akıllı biraz. Kirayı geciktirdiğimizde sorun etmiyor."

Çalı sakallı bir delikanlı, bekçi kulübesinden çıktı.

"Hoş geldin Koray Abi," dedi. "Beyefendi seninle mi?"

"Benimle," dedi Koray Ak.

İki basamakla çıkılan giriş kapısı kapalıydı. Koray Ak elini kapının eski zaman tutamağına attığında, daha eli demire değmeden kapıdan bir çıt sesi duyduk. Güvenlikçinin uzaktan kumandası çalışmıştı demek ki. Rehberim kapıyı itti. Girdik. Kapının

hemen sağında küçük boşluğa sığışmış, kendini resepsiyon masası sanan bir masa vardı. Arkasında ne zaman haber kadrosuna katılacağını merak ediyor gibi duran bir kız. Saçlarını kısa kestirmiş, üstüne bir de kuzgun rengine boyatmıştı. Gözlüğünün numarasının sıfır elliden fazla olmadığına bahse girebilirdim. Gözleri benden çok, Koray Ak'ı takip etti biz önünden geçerken. İkisi de bir şey söylemediler.

Cevap: İnsan kötü zamanlarda da yaptığı işin en iyisini yapmaya çalışmalı. Elimden gelen tek şeyi yapıyorum. Hayat karşıma sahtekârları, yalancıları, katilleri çıkarıyor, ben de ne yapayım, kovalıyorum...

Soldaki ilk oda, küçük villanın villa olduğu zamanlarda salondur anlaşıldığı üzere. Şimdi iki sıra boydan boya uzun masayla haber merkezi gibi bir şeye dönüştürülmüştü. İki oğlan, bir kız, bilgisayarlarının başındaydı. Duvar panolarında gazete kesikleri, fotoğraflar, haritalar, küçük notlar, büyük notlar, espriler vardı. En baştaki panoya, OHAL kararnamesine dayanarak gözaltına alındığını diğer gazetelerden okuduğum gazetenin kadın muhabirinin A4 boyutuna büyütülmüş bir fotoğrafı iliştirilmişti. Gülen yüzünün, kahkahaya açılmış ağzının görüldüğü bir fotoğraf. Fotoğrafın çerçevesi küçük kare not kâğıtlarla, arkadaşlarının yazdığı dayanışma notlarıyla oluşturulmuştu. Berfin Ateş'in köşesi ni hazırlamaya vakitleri olmadı diye düşündüm.

Soru: Tanıdığınız bir kimsenin cinayete kurban gittiğini öğrendiğinizde ne hissediyorsunuz?

Salonun alışık olmadığını sandığım bir sessizliği vardı. Biz girince sessizlik daha da koyulaştı, hepsi bize baktı. Hiçbiri konuşmadı.

"Bu bey, Remzi Ünal," dedi Koray Ak tümüne birden. "Berfin'in geçen hafta söyleşi yaptığı özel dedektif."

Gözler bende toplandı. Hepsine birden başımı salladım.

"Olur böyle şeyler," dedim ciddi bir sesle. "Dert etmeyin çok."

Karışık seslenmeler, mırıltılarla cevapladılar beni. Bir bana, bir Koray Ak'a bakıyorlardı.

“Berfin’in bilgisayarı şu dipteki,” dedi bana Koray Ak. “Açayım ben.”

Peşinden gösterdiği bilgisayara doğru yürüdüm. Salondaki insanlar önlerine döndüler. Koray Ak bilgisayarın önündeki kolçaklı sandalyeye oturmamı işaret etti. Omzumun üstünden masada, ekranın altında yatay duran kutunun düğmesine bastı. Bekledik.

“Yukarıdaki odaların birinde teknik servis, birinde de genel yayın yönetmenimiz var. Plaza gazetesi olmadık hiç.”

Bilgisayar kendine geldi. İlk açılan ekranı *Haberci* gazetesinin yayına başladığı günün birinci sayfası olduğunu anladığım bir görüntü dolduruyordu. Başlığı, “Bu alçaklığı unutmayacağız”dı.

Koray Ak çatallaşmış sesiyle konuştu. Bir yandan da tuşlara basıyordu.

“Kahve falan isterseniz, mutfaktan alırsınız.”

“Sigara içiliyor mu burada?” dedim.

Yanımdaki masada bizi izleyen kız konuştu.

“Yasak ama içiyorum.”

Koray Ak kendi kendine güldü. Dönüp konuşan kızın yüzüne baktım. Kumral saçlarını toplamış, arasına tutturduğu bir kurşunkalemle sabitlemişti. Sert suratlı ama güzel bir kızdı. Baktığımı görünce biraz gülümsedi.

“Gülay ben,” dedi. “Gülay Egeli. Dış haberlere bakıyorum.”

Elimi uzattım.

“Memnun oldum,” dedim.

“Şifreyi mi arayacaksınız?” dedi elimi sıkarken. Sağlam el sıkışıyordu. “Biz epey kurcaladık, beceremedik.”

Benden bekleneni nasıl yapacağımı tam olarak bilmiyordum. Geveledim.

“Berfin’i tanıyordum, Koray çağırdı, bir bakıyorum işte.”

Cevap: Önce ben hayatına karıştığım için öldürülüp öldürülmediğini anlamaya çalışırım. Öyleyse hiç iyi değil. Hele benim gibi kimsenin hayatını değiştirmeye niyeti olmayan biri için. Düpedüz felaket.

“Teker teker alıyorlar hepimizi,” dedi Gülay Egeli. “İyice polis devleti olduk. Allah sonumuzu hayreylesin.”

“Bence de,” dedim.

Koray Ak geri çekildi bilgisayardan. Ekrana baktım. Bir dolu Word belgesi ikonu dağınık duruyordu. Altı kadar da dosya imgesi vardı.

“Ben yukarı çıkıyorum,” dedi Koray Ak. “Dilediğiniz gibi bakın.”

“Polisler harddiskin peşine düşmediler mi?” dedim ekrana bakarak.

Cevap arkamdan geldi. Döndüm. İkinci sıranın başında oturan delikanlı konuşmuştu. Çenesinin çukurunda bir tutam sakalı, geniş, kemik gözlükleri vardı. Yüksek numaralı camlar.

“Gazeteye gelmediler,” dedi. “Takip ettiği eylemden aldılar kızı.”

Kızla oğlan başlarını salladılar. Koray Ak’ın kaşları sanki gözaltına alma haberini yeni duymuş gibi çatıldı. Bir şey söylemedi ama. Sarsak adımlarla üst kat merdivenlerine yol veren kapısız kemerin altında kayboldu.

“Gidip bir kahve alayım öyleyse,” dedim.

“Ben getiririm,” dedi gözlüklü oğlan.

“Zahmet etme,” dedim. “İşine bak.” Ayağa kalktım.

Yarım yükseldi yerinde oğlan.

“Ne zahmet olacak?” dedi. “Ben Okan,” dedi.

“Spor muhabiri. Nasıl içiyorsunuz kahveyi?”

“Sütsüz, şekersiz,” dedim.

“Sen de ister misin?” Gülay Egeli’ye sormuştu.

Kız, başını olumsuz anlamda salladı. Çevik adımlarla salondan çıktı.

“Soyadı nedir?” dedim kıza, yerime otururken.

“Toraman galiba,” dedi dış haberlere bakan kız.

“Yapışkan mı biraz?”

Gülay Egeli, on ikiden vurdunuz bakışlarıyla baktı bana.

“Ne demezsiniz?”

“Berfin’e de yapışır mıydı?” dedim.

Soru: Tanıdığımız biri öldürülünce sizin de hayatınız değişiyor ama değil mi? Nasıl baş ediyorsunuz?

Yüzündeki bütün ifade değişti Gülay Egeli’nin. Bir yılanı bakar gibi baktı bana. Sonra yumuşadı gözleri.

“Koray varken kimse yan bakamaz Berfin’e,” dedi. Yüzü karardı hatırlayınca. Bilgisayarının ekranında oyalandı gözleri ben bir sigara yakarken. Sonra keskin bir dönüşle sordu.

“Neden sordunuz ki böyle bir şeyi?” dedi.

“Aklıma gelen bir sürü şeyi sorarım,” dedim.

“Bazıları manasızdır.”

Biraz gevşedi yüzü.

“Gazeteciler gibi,” dedi.

“Olabilir,” dedim. “Arkadaşınızın bana sorduğu sorular manasız değildi ama.”

“İyi gazetecidir Berfin,” dedi Gülay Egeli.

“Hepiniz yazılarınızı şifreliyor musunuz?” dedim.

“Koray öyle istedi, OHAL’den sonra geçen hafta. ‘Ne olur ne olmaz,’ dedi.”

“Anladım,” dedim.

Cevap: Baş edemiyorum. The Doors’un bir şarkısı var: Take It As It Comes. Merak edenler sözlerine baksın. Sorunuzdaki duruma çok uygun. Onu dinliyorum içimden.

Ekrandaki ikonlara kararsızca baktım. Altlarındaki adlardan neye ait olduklarını çıkarmaya çalıştım. Bir sürü isim vardı, çoğunu Türkiye’de olan bitenlerden tanıdığım.

“Orada ne bulmayı umuyorsunuz?” dedi Gülay Egeli.

Yüzüne bakmadan konuştum. Sırayla gözden geçiriyordum ikonları.

“Bilmiyorum,” dedim. “Bir şey...”

“Şifrenin Berfin’in cep telefonunda kayıtlı olması daha mantıklı değil mi?”

Evet, kafası çalışan bir kız vardı yanımda.

“Doğru,” dedim yine ekrana bakarak. Ona bakarak parlak fikrini ödüllendirmek istememiştim. “Telefon da polislerin envanterinde.”

“Biz istersek vermezler,” dedi Gülay Egeli. “Siz gidip isteyemez misiniz?”

“İsteyemem,” dedim. “Ailesi değilim. Avukatı değilim. Sen kimsin derler.”

“Bir yolunu bulursunuz diye düşünmüştüm,” dedi. “Tanıdıklar falan.”

Bu kez döndüm, yüzüne baktım.

“Fazla ciddiye almayın özel dedektifleri,” dedim.

“Tanıdığım polisler, otomobilimi çektikleri otoparkta cezamı ödediklerim.”

“Berfin sizi anlata anlata bitiremedi ama. Çok etkilenmişti sizinle görüşmeden döndüğünde.”

“Gazeteciler her şeyi abartırlar diye biliyorum,” dedim. “Yanılıyor muyum?”

“Haklısınız,” dedi. Önüne döndü.

“Kahveniz,” diye seslendi arkamdan Onur Toraman. Döndüm. Elinde kâğıt kullan-at bardaklardan vardı. El yakmasının diye iç içe iki tane koymuştu.

“Teşekkür ederim,” dedim.

“Neye bakıyorsunuz?”

“Bilmem,” dedim. “Öylesine bakıyorum.”

“Bir yardımım olursa söyleyin.”

“Söylerim,” dedim.

İkonlara yoğunlaşmak niyetiyle kocaman bir yudum aldım kahvemden. Evet, küçük bir gazeteydiler, dandik marka dökme çözünür kahve ısmarlamıştı mali işlere bakan her kimse. Eksiği gidermek için bir sigara yaktım. Çevreme baktım. Kül tablası yoktu. İç içe geçirilmiş kâğıt bardaklardan dıştakini çıkardım. İçine iki damla kahve suyu döktüm. Klavyenin ilerisine yerleştirdim uydurma kül tablamı. Gözümü yeniden ekrana çevirdim. Bir yudum kahve daha aldım.

Sol üst köşedeki Word ikonlarından başlayarak teker teker tıklamaya başladım. Hiçbiri içindekileri gözlerimin önüne dökmek için gönüllü değildi beklenildiği gibi. Yine de tıkladım, yaptığının nedenini tam olarak bilemeden. Daha da hızlandım. Sol üst köşeden en alttaki belgelere kadar bir düzineden fazla yazıyı gözden geçirdiğimde kahvem çoktan bitmiş, uydurma kül tablamın dibinde iğrenç bir bulamaç oluşmuştu.

Son bir umutla dosyalara saldırdım. Bunlar şifreyle korunmuyordu ama çok fazla bir şey elde edemeyeceğim hemen belli oldu. Berfin Ateş yayımlanmış işlerini bir araya getirmişti burada. Araya sıkışmış bir şey atlamamak için bunlara da baktım.

Daha hızlı ama. Vaktim olsa bir dolu ülke meselesinin iç yüzüyle ilgili aydınlanacağım açıktı. Belgelerin birinde benim adım bile vardı. Açmaya gerek duymadım, söylediklerimi biliyordum.

Soru: Diyelim soruşturmanızda tıklandınız. İleri gidemiyorsunuz. Pes etmemeyi nasıl başarıyorsunuz?

Bitirdiğimde arkama yaslandım. Sigaramın dumanları arasından çevreme baktım. Gülay Egeli ve Onur Toraman bilgisayarlarına gömülmüş çalışıyorlardı. Salonda bir delikanlı kalmıştı, bana epey uzakta. Bana bakmıyordu.

“Şimdi ne?” dedim kendi kendime.

Haklısınız, e-postalara bakmak iyi bir fikir olabilirdi. İnsanın kendi kendine mektup yollaması çok eskilerden kalan bir numaraydı.

Bilgisayarda genel bir açılış şifresinin olmamasının Outlook için de geçerli olabileceğine inançla ekranın altındaki ikona tıkladım. Geçerliydi. Ekrana alt alta bir sürü haberleşme geliverdi.

En üstteki koyu sekiz e-postayı görünce içim fena sıkıldı. Berfin Ateş bunlara epeyce bir süre cevap veremeyecekti. Gönderenler önce kıza öfkelenecek, haberi alınca küçük vicdan azapları çekeceklerdi. Sonra başkalarına ulaşmaya çalışacaklardı aynı konularda.

Tüh!

Öfkeme yenilmemeye çalışarak ve yarı utanç içinde e-postalara olabildiğince hızla göz gezdirdim. Tümü iş hakkındaydı, bu belliydi. Daha önce baktığım Word belgelerinde gördüğüme benzer söyleşilerin, haberlerin başlangıç izlerini görebiliyordunuz. Sol kaşımı kaldırmama yol açacak bir mesaj kırıntısı bulamayacağım açıktı. Outlook’u kapadım.

Cevap: Derin bir nefes alırım. Daha önce çözümlediğim tuhaflıkları hatırlamaya çalışırım. Onları hallettin, bunu da halledersin derim kendi kendime.

Kendimi daha suçlu hissetmeme yol açacak başka bir şeyi denemeliydim. Özel e-postaları. Derin bir nefes alarak yine en alttaki Chrome ikonuna dokundum. Karşıma *Haberci* gazetesinin çok da başarılı gözükmeyen internet sayfası geldi. Zorla bastırdığım kararsızlığımın eşliğinde sağ üstteki Gmail ikonuna dokundum.

İçim rahatladı sanki Gmail’in şifre talebini görünce. Rahatlamaması gerekiyordu ama rahatladı. Chrome’u kapattım kaçır gibi.

Arkama yaslandım yeniden. Bu kadar. Kendisiyle aramızda zorla çekilip arkasına alındığı kalın duvarlar olan genç bir kadının mesleki çıkınından işime yarayacak bir şey bulamamıştım.

Şimdi neyi deneyecektim?

Gmail’in şifresini Koray Ak bilebilirdi. İlişkilerinin derinliğine, Berfin Ateş’in bireyselliğini koruma duygusunun yoğunluğuna bağlıydı bu. Biliyor olsa bile bana gelmeden önce kendisi denemiştir diye

düşünmek fazla akıl gerektirmiyordu, rahatladım. Bir yol daha vardı, galiba onu deneyecektim. Benden önce denememişlerse. Deneyip de herhangi bir şeyi gözden kaçırmışlarsa.

Salonu iki sıra halinde kaplayan çalışma masası kılıklı tezgâha, sıkıştırılmış talaştan yapılmış, üstüne ahşap görünümlü bir kaplama geçirilmişti. İki uçta ve ortasında, mimar masalarının ayaklarına benzer ayaklar vardı. Hiçbir bilgisayarın altında çekmeceli alçak dolaba benzer bir şey gözükmüyordu. Salonun hiçbir yerinde de insanların öteberilerini koyacak dolaba benzer bir eşya gözükmüyordu.

Gülay Egeli ve Onur Toraman telefonda konuşuyorlardı şimdi. Salonun ötesinde hâlâ bilgisayarına gömülmüş çalışan delikanlıya bağırmadan seslendim.

“Bakar mısın?”

Alnında stajyer yazıyormuşçasına stajyere benzeyen delikanlı, biraz da çekinerek bana baktı. Bir şey söylemedi, bekledi.

“Masaların altında çekmeceli bir şey yok,” dedim. “İvır zıvırlarınızı nereye koyuyorsunuz?”

Delikanlı ortak dertlerine dokunmuşum gibi inceden gülümsedi.

“Hiçbir yere,” dedi. “İnsanlar kocaman çantalarla dolaşıyorlar.”

Söylediklerini kanıtlamak için hafifçe eğildi, ayaklarının dibinde duran sırt çantasını kaldırıp gösterdi.

Bu kadar, dedim içimden. Hızlı bulduk yolun sonunu.

Soru: Hercule Poirot’nun, Sherlock Holmes’ün entrikaları çözmek için kendilerine has metotları var. Sizin de var mı?

Arkama yaslandım yeniden. Aklıma başka bir şey gelmiyordu. Birlikte yalnızca üç saat geçirdiğiniz bir gazetecinin kafasının içine nasıl girerdiniz? Giremezsiniz. Sizden girmenizi bekliyorlardı, onlar için önemliydi. Sihirbazlar gibi el çabukluğuyla bulup çıkaracağınız şifrenin ardındaki gazetecilik emeğinden, hayatın doğru buldukları yönde birazcık da olsa değişmesi için yazılar çıkartacaklardı. Şimdiye kadar önüne çıkan bütün müşterilerin bokluklarının üstünü örtmek için çağırdılar seni Remzi Ünal, dedim kendi kendime. Bunlar boklukları kapatan toprağı atmak için çalışıyorlar. Onlara borçlusun az biraz.

Bir sigara daha yaktım.

Gülay Egeli dumanı salımsındaki umutsuzluğu ahize kulağındayken bile sezdi galiba. Telefonu kapadı, bana döndü. Acıyan gözlerle bakıyordu.

“Umut yok mu?” dedi.

“Bilmem,” dedim.

“Yardım edebileceğim bir şey var mı?” dedi.

“Keşke olsa,” dedim.

“Bir kahve daha getireyim,” dedi Onur Toraman.

“Olur,” dedim.

Bir kahve daha. Bir sigara daha. Bir *tenkan* daha. Bir *waypoint* daha. *Uke*’n seni her mindere yapıştırdığında, antrenmanın sonlarına doğru biten enerjinin son damlalarıyla yeniden ayağa kalkıp seni yeniden fırlatmasına imkân verdiğin *shomen ushi*’nin aşkına bir hamle daha. Hadi Remzi Ünal.

Cevap: Ben onlar kadar akıllı değilim. Müşterilerim dahil, konuştuğum herkesin yalan söylediğini bilirim ama. Tam yalan da demeyelim ona, gerçeklerin bazılarını o gerçeklere çok benzeyen başka unsurlarla değiştirirler desek daha doğru olur.

Kahve geldi. Sigaram zaten yanıyordu. Sırtımda yüzlerce yolcunun sorumluluğu, teyyareme rota ayarladığım günler geride kalmıştı. Moris Fransez *Sempai*’nin sesi kulağımda.

“Rakibin gücünü kendi lehine kullan. Harcama o gücü...”

Olur, dedim içimden.

Kahveden kocaman bir yudum aldım. Sigardan aldığım nefes bu kez boğulmaya ramak kalmış birisinin suyun üstüne çıktığında içine çektiği hava kadar hayat kurtarıcıydı.

Yazılara şifre geçen hafta konmuştu. Berfin Ateş benimle geçen hafta konuşmuştu. Denildiğine göre benden çok etkilenmişti kız. Olur mu olurdu.

Kahveden bir yudum daha alıp bilgisayarın okumama izin vermediği yazılardan birini tıkladım. Altında “*Gözaltı kayıpları*” yazan Word belgesini. Bilgisayarın sınırları en az benimki kadar gerildi sanki, hazine sandığının önünde kafasını kaşıyan Keloğlan gibiydim.

Çıkan şifre kutucuğuna “takeitasitcomes” yazdım. Gir yazan butona tıkladım.

Ben daha geriye yaslanma fırsatı bulamadan yazdığım şifreyi kafama fırlattı bilgisayar. Kafamdaki *uke* bir kez daha çarpmıştı beni mindere. Evet, kadınlar da *Aikido* çalışabilir.

Bu kez hazırdım ayağa fırlayıp yeniden saldırma-ya. Aynı boşluğa bu kez “take1tas1tcomes” yazdım.

Bu kez geriye yaslanmadan bekledim. Bilgisayar kararlılıkla fırlattı beni mindere bir kez daha. Kutucuk yeniden boşalmıştı. Üstte beliren kırmızı yazıları okumaya gerek yoktu.

Kahveden yudum almadım. Sigaramdan nefes çekmedim. Yere her fırlatıldığınızda yeniden kalkardınız. *Sensei* elini çırpıp başka bir tekniğe geçeceğinizi haber verene kadar.

Bu kez “take1tas1tc0mes” yazdım.

Bilgisayarın yüzü gülümsedi. *Sensei* elini her zamankinden güçlü çırpı. Bir sürü isim, bir sürü tarih, bir sürü olay yeri sıralandı peçesini fırlatıp atan Word belgesinin üzerinde.

Gülay Egeli’ye döndüm.

“Koray Ak’ı çağırabilir misiniz?” dedim. Kızın, Onur Toraman’ın ve odanın öbür köşesindeki stajyerin cıgıllıkları hâlâ kulağımda.

KOMÜNİST GAZETE

2 AYLIK POLİSİYE DERGİ

Reha AVKIRAN

Reha AVKIRAN

1962 Ankara doğumlu. 80'li yıllarda *GIRGIR* dergisine mizah öyküleri yazdı. 25 yıl boyunca Hazine Müsteşarlığı'nın yayınlarını çıkarttıktan sonra dört yıl önce emekli oldu.

İstanbul Yolu üzerindeki bir akaryakıt istasyonunun tuvaletinde bulundu Şerafettin Poyraz'ın cesedi. Boğazı kesilmişti.

Güvenlik şeridini aşıp içeri girdik. Olay Yeri İnceleme Ekibi çalışıyordu. Burnunu mendille kapatmış Komiser Oktay, bir yandan ekibine talimatlar yağıdırıyor, bir yandan da saydırıyordu: "Götü tıkanasınca pezevenkler! Koskoca delik dururken ne bok yemeye kenarına sçıyorsunuz? Hadi

sçıtınız, neden iki tas su döküp de deliğe yuvarlamıyorsunuz?"

Bizi görünce yanımıza geldi. "Sıçmışlar yahu tuvaletin içine!"

"Sıçmak için yapılmış bir yer olduğu için olabilir mi?" diyerek güldü amirim.

"Deliği bu iş içindir ama. Bu hayvanlar deliğin haricinde her yere sıçmışlar."

İçeride işimise yarayacak bir şey bulmak mümkün görünmüyordu. Yerde kan, su, talaş ve çamurdan oluşmuş karışımın içinde yüzlerce ayak izi vardı. Elle temas edilebilecek her yer parmak izi doluydu. Kendimizi dışarı zor attık.

Oktay Komiser, bir memurdan aldığı iki adet kanıt torbasını uzattı, "Üzerinden çıkanlar."

"Anahtarlar ve bu adi tükenmez kalemden başka bir şey yok mu?"

"Olsa dükkân senin. Cüzdanını ve telefonunu götürmüşler. Kimliğini arabasındaki ruhsattan saptadık."

"Kameralar?"

"Pompaları ve kasayı görüyor. İşimize yarayacak bir şey yok."

Pompacı genç, Yeşil Şahinci Ağabey'in elli liralık LPG aldığını söyledi. Sonra da arabasını marketin yan tarafına çekip tuvalete gitmişti. Ağabey tek başına gelmişti. Tabii, ağabeyin arabada yalnız olduğundan yüzde yüz emindi. Hayır, Yeşil Şahinci Ağabey'in arkasından tuvalete giren olup olmadığını fark etmemişti. Yok, cesedi tuvalette o bulmamıştı. Beyaz Opelci Ağabey bulmuştu.

Beyaz Opelci Ağabey hâlâ tam olarak kendine

gelebilmemiş değildi. Kabinin kapısını açmış, cesedi görmüştü. Kendini dışarı nasıl attığını hatırlamıyordu. Telefonunu ve adresini aldık, ertesi sabah Emniyet'e gelip ifade vermesini söyledik.

Maktulün arabasını gözden geçirdik. Yolcu koltuğunda sol görüşü savunan bir gazete vardı. O günün gazetesiydi ve yıpranmışlığına bakılırsa okunmuştu. Gazeteyi delil torbasına koydum. Arabayı kapsamlı inceleme için Emniyet'e gönderdik.

Morg görevlisinin tekrar yerine ittiği çekmece-nin başında öylece kalakalmıştı Gıyasettin Poyraz.

"Aklim almıyor... Böyle bir şeyi kim yapmış olabilir? Hiç düşmanı yoktu kardeşimin."

"İşyerinizin Ulus'ta olduğunu söylemişsiniz. Kardeşinizin İstanbul Yolu'nda bulunma nedeni neydi?"

"Oto sanayiye gitmişti," dedi Gıyasettin, "Şaşmaz'a... Arabasında bir sorun olduğunu söylemişti."

"Kardeşiniz siyasetle ilgilenir miydi?" diye sordu amirim.

"Yok, amirim; anlamazdı siyasetten miyasetten."

"Sol görüşlü müydü?"

O sakın, üzüntülü duran adamın, sanki anasına sövmüş gibi kaşları çatıldı: "Biz milliyetçi, Müslüman insanlarız amirim, bizim sülaleden *kominist* çıkmaz!"

"Arabasında sol görüşü savunan bir gazete bulduk."

"Kardeşimin şimdiye kadar spor sayfası bile okuduğunu görmedim."

"Belki bir arkadaşınıdır."

"Söyledim ya amirim, biz Müslümanız; *koministlerin* ne gazeteleriyle ne de kendileriyle işimiz olur."

"Peki, son zamanlarda anlaşmazlığa düştüğünüz, herhangi bir nedenle tartıştığınız kimse oldu mu?"

"Dükkân bize babamızdan kaldı. Yıllardır aynı yerdeyiz. Herkes birbirini tanır. Bugüne kadar hiçbir komşumuzla kötü olmadık. Mahalle desen aynı şekilde."

Amirim sorum olup olmadığını öğrenmek için yüzüme baktı.

“Kardeşiniz yanında not defteri taşır mıydı?” dedim.

Mal mal yüzüme baktı Gıyasettin, “Yok, niye taşısın ki?”

“Peki, kalem taşır mıydı?”

“Kalemlik bir işi yoktu kardeşimin. Dükkânda hesabı kitabı ben tutarım. O daha çok müşteriyle ilgilenirdi. İlkokulu bile ite kaka ancak bitirebilmişti.”

Dışarı çıktığımızda, “Bu kalem, defter meselesi de nedir?” dedi amirim.

“İlkokulu bile zorlukla bitirebilmiş, hayatında tek satır bir şey okumamış birinin cebinde kalem taşması sizce de garip değil mi?” dedim. “Bizim okumuş yazmışlarımızın içinde bile çok azdır kalem taşıyan. Bir yerde bir form doldurmamız, dilekçe yazmamız gerektiği zaman, ya memurdan ya da en yakınımızdaki vatandaştan ‘kalemimi rica ederiz.’ Böyle bir toplumun en kalem taşımaması gereken bireylerinden birinin cebinde kalem olması bana normal gelmedi.”

Amirim şöyle bir yüzüme baktı. Kafasının içinde teorimi mi tartıyordu yoksa gerzek olduğumu mu düşünüyordu, anlayamadım.

Büroya döndüğümüzde sistemden Poyraz kardeşleri araştırdım. Şerafettin’in trafik cezası bile yoktu. Gıyasettin’eyse geçen yıl bıçakla yaralamadan dava açılmıştı. Yargılanmasına tutuksuz devam ediliyordu. “Yarın sabah dükkânına uğrayalım da doğal ortamında görelim aslanı,” dedi amirim.

Sabah Gıyasettin’in dükkânına gitmeden önce çevrede biraz dolaştık, birkaç işyerine girip çıktık. Herkes Şerafettin’in iyiliğinden bahsediyordu. Gıyasettin hakkında daha temkinliydi. Komşulardan biri, bir ay kadar önce iki kardeş arasında şiddetli bir tartışma yaşandığını söyledi.

“Önemli bir şey değildi amirim,” dedi Gıyasettin. Düne nazaran daha iyi görünüyordu. “Mahallenin çakalları Şeref’i saf görüp kumara alıştırmışlar, yoluyorlar çocuğu. Bir iki uyardım yapmayın, etmeyin, ayıptır diye. Sallamadılar. Ben de bir akşam ziyaret ettim kahveyi.”

“Birini bıçaklamışsın.”

“Yok be amirim, itişip kakışırken çizildi biraz kolu.”

“Şerafettin’in kumar alışkanlığı devam etti mi?”

“Yok. Tövbe etti. Bir daha da oynamadı.”

“Geçen ay şiddetli bir kavga etmişsiniz.”

Gıyasettin şöyle bir duraladı, gözlerinden, “Hangi orospu çocuğu söyledi bunu size?” bakışı geçti. “Aile içi bir meseleydi amirim,” dedi, “özel bir mevzu.”

Amirim gözlerini Gıyasettin’in gözlerinin içine dikti. “Bu bir cinayet soruşturması,” dedi, “özel diye

bir şey yok.”

“Tamam, kardeşin öldürüldü, acına saygım var, ama soruşturmada zorluk çıkartırsan belanı sikeirim,” bakışını şıp diye anlayan Gıyasettin, “Geçen ay biraz takıştık,” dedi. “Bir süre önce kasadan yine para aldığını fark ettim. Tekrar kumara başladı sanıp biraz üzerine gittim.”

“Başlamış mı?”

“Yok be amirim. Meğer bir Rus karıya dadanmış. Çektim kenara, nasihat ettim, ‘Bak oğlum, erkek adamsın, hakkındır zamparalık yapmak ama çoluğunun çocuğunun rızkını orospulara yedirme,’ dedim.”

Dünden beri cinayetle ilgili bir ipucu bulamamış olmamız moralimizi bozmaya başlamıştı. Hazır Ulus’a kadar gelmişken pavyona gidip biraz neşelenelim dedik. (Şaka be! Şerafettin’in takıldığı Rus kadınla konuşmaya gittik pavyona.) Kadının bir belalı olma ihtimalini düşünmüştük. Şerafettin, Rus’a kafayı fazla takmışsa herif de buna takmış olabilir.

Yerin iki kat altında, izbe bir yerd Arzu Pavyon. Akşama hazırlık yapılıyordu. Yetkili biriyle görüşmek istediğimizi söyleyince at hırsızı tipli biri geldi. Evet, Şerafettin’i hatırlıyordu. İrina için gelirdi, başka kız istemezdi. Peki, İrina’yı dışarı çıkartıyormuydu? Yok canım, oğlan biraz safçaydı; çok çok masa altından bacağını okşamış olabilir kızın. İrina uyanık kızdı, kiminle çıkacağını bilirdi. Maalesef İrina’yla görüşemezdik. İki hafta kadar önce zengin bir lavuğa nikâh kıydırmıştı. Ayrılmıştı tabii, bırakmıştı bu âlemi; kocası çok kıskançtı.

Sanayiye, Şerafettin’in tamircisine uğradık. Adam Şerafettin’i son gördüğünden bu yana en az üç ay geçtiğini söyledi. Kendisi dün bütün gün dükkândaydı, gelseydi haberi olurdu.

Tamircisine de gitmediğine göre İstanbul Yolu’n-da ne arıyordu bu adam?

Ertesi sabah Adli Tıp, otopsi raporunu gönderdi. Cinayet aleti iki tarafı keskin bir bıçaktı. Ölüm saati yaklaşık 18.30’du.

Şerafettin’in arabası didik didik edildi ama soruşturmada işimize yarayacak en ufak bir ipucu dahi bulunamadı.

Arabada bulduğumuz gazetenin bulmacasına baktım. El değmemişti bile. Zaten bu gazetenin bulmacasını değil bizim Şerafettin, dünyanın bütün Şerafettinleri birleşseler yine çözemezlerdi. Seri ilanlara bakmak için alınacak gazete bu değildi... Karı kız, göt göğüs fotoğrafı basmazdı... Yurdum insanının bir gazeteden beklediği özelliklerden hiçbirini taşımayan, koca Türkiye’de yirmi-otuz bin kişinin okuduğu bir fikir gazetesini bu adam niye almıştı? Cebinden çıkan kalem ne işe yarayıyordu?

Roman mı yazıyordu?

Hakkında bir tek kişinin bile kötü konuşmadığı, kimseye bir zararı dokunmamış bir insanı kim, neden öldürmek istemiş olabilirdi? Düşmanı yoktu... Parası yoktu... (Ağabeyi, kumar oynamasın, kariya kıza gitmesin diye harçlık veriyordu.) Siyasi görüşü yoktu... Eee? Kimin ne derdi vardı o zaman bu adamla?

Amirim, "Gıyasettin'in dalaştığı mahallenin çakallarıyla görüşelim," dediği sırada Oktay Komiser içeri girdi. "Acıkmadınız mı? Hadi yemeğe."

Lokantanın sahibi Ramazan Usta, Oktay Komiser'in çocukluk arkadaşıymış. Ankaragücü'nde top oynamış. Fenerbahçe'ye transfer olmuş ama sezon başlamada antrenmanda sakatlanmış, bir daha da iyileşememiş, futbolu bırakmak zorunda kalmış.

"Yazık olmuş," dedim, "böyle bir fırsatı yakalamışken."

"Böylesi daha iyi oldu," dedi Oktay Komiser, "Fener'de tutturup da ünlü bir futbolcu olarak futbolu bıraksaydı şimdi her pazar akşamı abuk sabuk spor programlarından birinde kafamızı sikiyor olacaktı. Biz de bu güzel yemeklerden mahrum kalacaktık."

Oktay Komiser'in, "Allahın Eskişehirli, şöyle güzel bir Ankara yemeği ye de miden bayram etsin!" gazlamasıyla "öllüğün körü" diye bir yemek ısmarladım. Erişteyi kaynatıp kavrulmuş kıymanın üzerine dökmüşler, fırında pişirmişler. Ramazan Usta'nın sakatlanmasına şimdi daha çok üzölmüşüm, keşke futbol yorumcusu olsaydı! Oktay Komiser'in çenesinden tırsıp yemeğin berbat olduğunu söylemeye cesaret edemedim.

Lokantada bizden başka müşteri kalmamıştı. Kahvelerimizi içerken Ramazan Usta da bize eşlik etti. İşleri iyiymiş, bir gazetenin Ankara ekinde mekânı öven bir yazı çıktığından beri müşterisi hem artmış hem de profil değişmiş, Ulus'un dar bir sokağındaki bu küçük esnaf lokantası sosyetenin uğrak yeri olmuş.

Kahvesinin son yudumunu büyük bir keyifle hüpürdeten Oktay Komiser, "Allah artırsın," dedi, "gazete dedin de, şu benim sayıysa bir göz atayım aklıma gelmişken. Oğlum, gazeteyi getir bakayım."

Kominin uzattığı gazeteyi alırken, "Hayırdır lan Ramazan," dedi, "bu yaştan sonra komünist mi oldun?"

"Yok be oğlum. Ganyancılar bırakmıştır. Esnaf-tan birkaç arkadaş sabahları çorbalarını içerken kupon yapıyor. Solcu molcu ama bu gazetenin tahminleri çok iyiymiş diyorlar."

Kahvelerimizi nasıl içtiğimizi bilemedik. Merkez'e giderken amirim, "Haklıydın, Şerafettin gibi bir adamın kalem oynayacağı tek şey at yarışlarıydı. Şerafettin, abisine kumar oynamadığını söylerken yalan söylüyordu," dedi.

"İstanbul Yolu'nda ne aradığı da açığa kavuşuyor

böylece. Hipodromdan dönüyordu. Benzin aldı. Tuvalete girdi..."

"Giriş o giriş!"

Merkezde gazetenin spor sayfasına baktığımızda, sağ alt köşede at yarışlarına ayrılan küçük bölümü gördük. Gazetenin verdiği tahmin ile bir yazarın verdiği tahminde bazı atlar işaretlenmişti. İnternette sonuçları kontrol ettik. Altılıyı bulmuştu Şerafettin. İkramiye 16 bin 480 liraydı. Yüz lira için milletin birbirini vurduğu bir memlekette 16 bin lira oldukça tahrik edici bir cinayet nedeniydi.

Türkiye Jokey Kulübü'yle yaptığımız telefon görüşmelerinden sonra o yarış gününde 47 kişinin altılı ganyanı tutturduğunu, bu kuponlardan 8 tanesinin Ankara'dan yatırıldığını öğrendik. Kazanan 8 kişi de ikramiyesini çekmişti. Bu sekiz kişinin isimlerini öğrenebilir miydik? Hayır, öğrenemedik. 4208 Sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun gereği yalnızca 20 bin lira ve üzeri tutarındaki ikramiyelerde kimlik tespiti yapılması zorunluydu.

Ertesi yarış gününde hipodromun tribünlerinde yerlerimizi aldık. Amirimle ben, altılı ganyanın koşulan her ayağından sonra şamata yapan, abartılı bir şekilde birbirlerini kutlayan sivil giyimli bir komiser yardımcısı ile iki polis memurundan oluşan ekibimizi görebileceğimiz bir yere sotalanmıştık. Şansımıza ilk dört ayakta iki sürpriz at gelmiş ve ganyanları epey yüksek olmuştu. Bizimkiler her koşu bitiminde ellerindeki kuponları sallayarak ayağa fırlıyor, şarkılar türküler söyleyerek birbirlerine sarılıp ortalığı ayağa kaldırıyorlardı. Amirim, "Bunlara da sevinç gösterisi yapıp dikkatleri üzerinize çekin demedik de, sanki eşşğin amına su kaçırın dedik," diye mırıldandı, "hipodromu başımıza yıkacaklar."

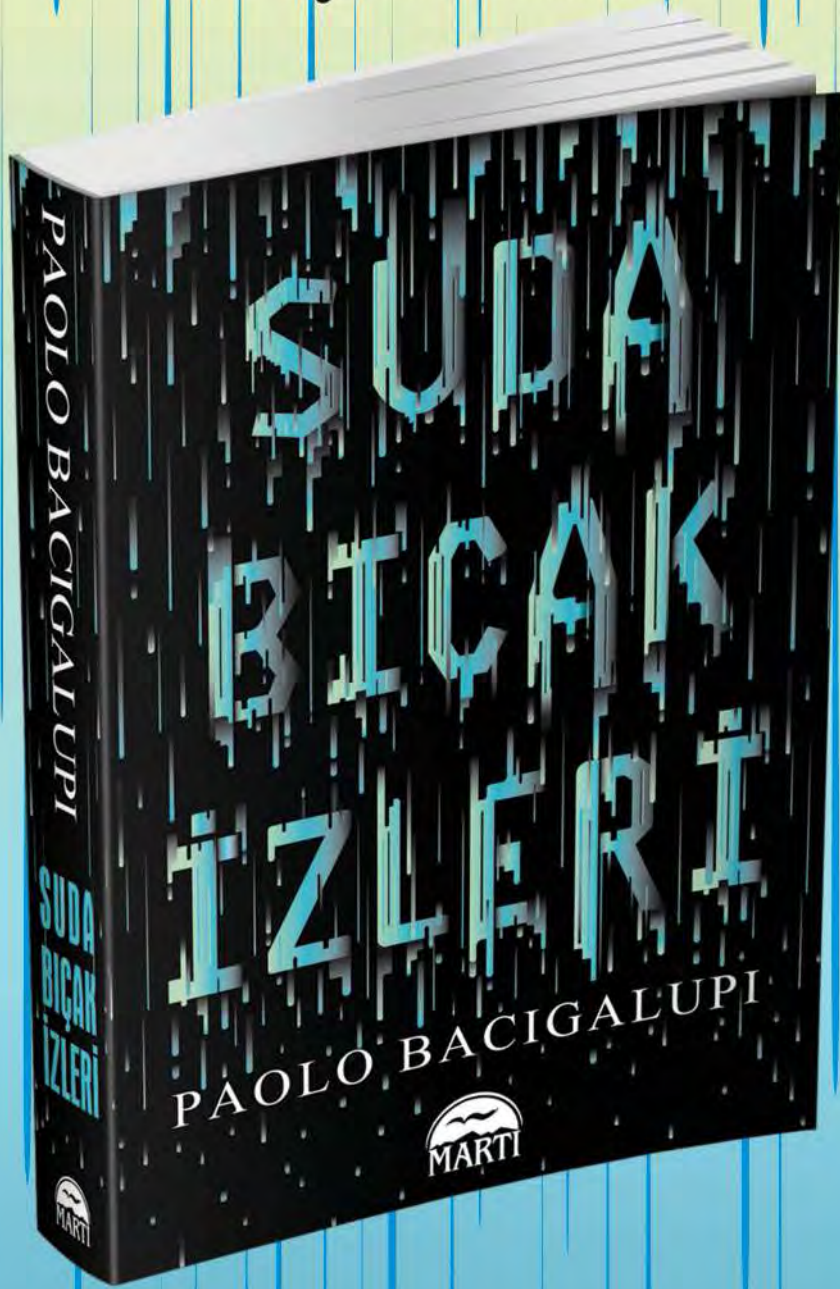
Altıncı ayak sonunda bizimkiler altılıyı bulmuş havalarda sevinç gösterilerine devam ettiler. Son yarıştan on beş-yirmi dakika kadar sonra altılı ganyanın 9 bin 200 lira verdiği açıklandı.

Hipodromun park yerinde bizim şamatacılar yine gürültücü bir şekilde birbirlerini kutlayıp ve dalaştılar. Komiser yardımcısı arkadaşımız kuponu özenle katlayarak cüzdanına yerleştirdi ve arabasına binerek park yerinden çıktı. Az ötede içinde üç kişi olduğu halde çalışır durumda bekleyen bir şahin de hemen arkasından hareket etti.

Aracı izlerken, akaryakıt istasyonunda bizden haber bekleyen ekibimize hedefin yolda olduğunu haber verdik.

Her şey beklediğimiz gibi cereyan etti. Saldırganları suç aleti bıçakla birlikte, arkadaşımıza saldırmak üzereyken suçüstü yakaladık. Sorguda hiç zorluk çıkarmadılar ve Şerafettin'i ikramiye kazanan altılı kuponunu almak için öldürdüklerini itiraf ettiler.

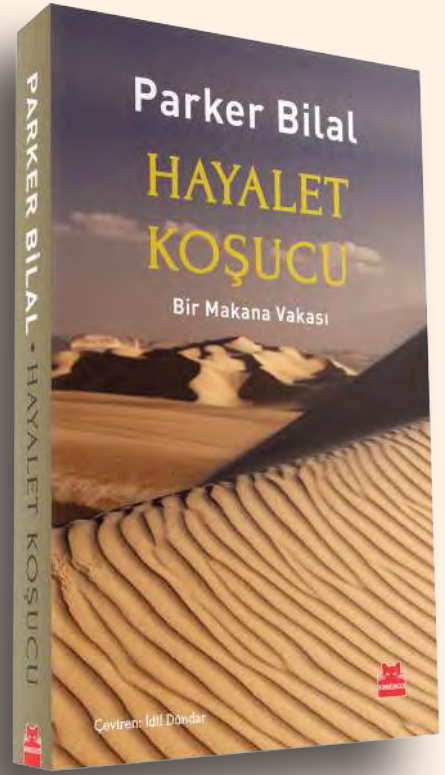
Amazon 2015'in En İyi Romanı

Suda Bıçak İzleri, yakın gelecekte dünyanın genelini kuşatacak kuraklık sorununu gerçekçi boyutlarıyla ele alması açısından oldukça çarpıcı ve dikkate değer bir roman.

Geçmişin hayaletleri Makana'nın peşini bırakmamaktadır. Kızının hayatta olma ihtimali her şeye bakışını değiştirmiştir. Özellikle de araştırdığı yeni cinayete. Genç bir kızın trajik ölümü Makana'yı Mısır'ın ölümler şehrine, Gabal El-Mevta'ya götürür. Makana'nın gelmesiyle başlayan vahşi cinayetler, içine kapalı yaşayan yerel halkın çok eskilere dayanan bir sırrının da ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Ünlü Sudanlı yazar Jamal Mahjoub, Parker Bilal mahlasıyla yazdığı Makana serisinin üçüncü kitabında, 11 Eylül sonrasında Mısır'da yaşananları ve istihbarat teşkilatlarının terörle mücadele diye nasıl ikiye bölünmüş hareket ettiklerini anlatırken, namus adı altında işlenen cinayetlere ve vahşete dikkati çekiyor.

PARKER Bilal

2001 yazı, 9/11 arifesi. Mısır'da din istismarı giderek büyümektedir. Ülkesi Sudan'da iktidarın polisi olamadığı için sürgün edilmiş Makana, Mısır'ın da Sudan'a döneceğinden endişelidir. Bu gerilimli günlerin arka planında, kara paraların aklandığı paravan şirketler, kirli polisler ve suç çeteleriyle Mısır'ın görünmeyen yüzü bulunmaktadır.

Makana, piramitlerin gölgesindeki Kahire'de Adil Romario'nun izini sürerken aşırı İslamcılar, Rus mafyası ve kayıp kızını arayan bir kadından oluşan karanlık bir yeraltı dünyasına dalar. Bu ilginç dizi, batılı yazarların polisyelerine alışık okura farklı bir keyif sunacak ve onu doğunun gizemli dünyasında dolaştıracak.

